Perfecționarea capacității de supradistrugere – o amenințare la adresa planetei

Escaladarea înarmărilor se intețește an de an. Aceasta înseamnă nu numai o creștere cantitativă a armelor, ci, în mod deosebit, o perfecționare continuă a acestora pentru a fi capabile să ucidă „mai mult", să distrugă mai mult. În această cursă irațională a înarmărilor, un loc cu totul deosebit îl dețin noile arme. Astfel, în spatele ușilor închise ale unor institute militare de cercetări extrem de bine păzite, armate de specialiști proiectează mijloace anti-umane tot mai sofisticate a căror menire este de a fi cît mai eficace, adică de a provoca distrugeri cît mai mari, într-un mod cît mai imprevizibil, pentru a-și putea îndeplini în „liniște" misiunea lor ucigătoare. Concludent este faptul că datorită perfecționării continue a armelor, a apariției altora noi tot mai sofisticate, izbucnirea unei conflagrații planetare ar pune sub semnul întrebării însăși existența Terrei. Performanțele lor tehnice, departe de a încînta, îngrozesc, sînt o amenințare fățișă la adresa vieții pe planeta noastră.

DE LA AVIONUL MULTIFUNCȚIONAL LA AVIONUL... „FANTOMĂ"

Prima escadrilă de avioane de bombardament „B-1B" a intrat în dotarea Forțelor militare aeriene ale S.U.A. spre sfîrșitul anului 1986. Această escadrilă își are sediul la baza militară aeriană Dyess din statul Texas. Zilnic, cel puțin un avion „B-1B", ce dispune de suficiente arme nucleare la bord pentru a distruge 38 de obiective militare, este gata de zbor în caz de alertă. Cei patru membri ai echipajului sînt cazați într-un buncăr situat în apropierea avionului, la capătul pistei de decolare. Armamentul cu care este dotat acest bombardier poate dezlănțui un holocaust nuclear. Se prevede construirea a 100 de avioane „B-1B" ce urmează să fie repartizate la patru baze militare aeriene din țară. Costul unui singur aparat se ridică la 206,03 milioane dolari. Avionul „B-1B" a fost conceput ca un aparat cu „roluri multiple", care să poată fi folosit nu numai pentru „penetrație adîncă", ci și pentru transportul rachetelor de croazieră. Totodată, acest avion trebuie să joace și rolul de bombardier convențional. Avionul astfel creat poate să țină piept exploziilor nucleare și poate rezista la temperaturi din cele mai scăzute. De altfel, membrii echipajului sînt prevăzuți cu căști care-i protejează de radiația luminoasă a exploziilor nucleare. La realizarea lui s-a folosit tehnologia destinată „avionului invizibil", ceea ce-l face greu de detectat de către radar. Această tehnologie determină reducerea posibilității detectării emisiunii sistemului electric al avionului sau a căldurii degajate de cele patru motoare deosebit de puternice ale sale. Totodată, această tehnologie are drept obiectiv inducerea în eroare, făcînd ca avionul să arate drept altceva. Astfel, „B-1B" apare pe ecranul radarului ca un obiect nu mai mare de un metru pătrat, putînd fi confundat cu o pasăre de talie mare. „B-1B" are aripi cu „geometrie variabilă" care se pot mișca în timpul zborului. Astfel ele pot fi împinse în exterior pentru efectuarea unei decolări rapide de pe piste scurte sau împinse în spate pentru realizarea de zboruri de mare viteză. În primii ani ai deceniului următor urmează să devină operațional un alt „avion de bombardament cu tehnologie avansată", și mai greu de detectat decît „B-1B".

Ar putea exista avioane „fantomă"? Se pare că da. Este vorba de o nouă armă — avionul de bombardament Stealth. Este astfel conceput de proiectanții săi încît să fie practic invizibil pentru undele electromagnetice ale radarelor, ca și pentru razele infraroșii, și să fie imposibil de sesizat de sistemele de detecție electronică sau acustică. Dare cum este posibil un asemenea lucru? În primul rînd trebuie avută în vedere forma

exterioară a avionului; reducerea dimensiunilor aparatului și modelarea siluetei sale. Forma sa nu prezintă nici o muchie ascuțită (susceptibilă să concentreze sau să amplifice energia electromagnetică), fiind rotunjite la maximum. Un alt obiectiv este eliminarea încheieturilor dintre aripi și corpul avionului, care sînt cu ușurință reperate de radar. Pentru a se evita acest lucru, tendința este de a se realiza un avion cît mai asemănător cu o aripă zburătoare. Apoi, cu cît dimensiunea sa este mai mică, suprafața pe care o expune undelor electromagnetice este mai redusă, deci posibilitatea de a le reflecta scade. În ce privește fuselajul, acesta este „îmbrăcat" cu material sintetic capabil să absoarbă energia electromagnetică a fasciculelor radarului. Pentru mascarea diferitelor altor componente ale avionului se folosesc materiale confecționate pe bază de carbon sau chiar ceramică. Se folosesc, de asemenea, vopsele speciale care să atenueze radiațiile și să denatureze semnalele care ar putea permite detectarea părților metalice. Aceste vopsele au și rolul de a camufla avionul, facilitînd integrarea aparatului în mediul ambiant și făcînd, astfel, detectarea optică dificilă. Avionul este dotat cu mijloace de protecție împotriva razelor infraroșii, care maschează „punctele calde" ale aparatului. Motoarele, care reprezintă, de asemenea, puncte vulnerabile ale avionului, se preconizează a fi montate deasupra, pentru a fi mascate de aripi și fuselaj. Pentru evitarea depistării acestor aparate de zbor prin mijloace de înregistrare în infraroșu, între motor, care este sursa de căldură, și fuselaj se are în vedere trecerea unui curent de aer rece. Acest avion dotat cu motoare silențioase dispune, pe lîngă un dispozitiv clasic de bruiere și de un dispozitiv care „citește" frecvența undei electromagnetice cu care vine în contact, apoi emite o undă electromagnetică de aceeași frecvență, ce îl păcălește pe operatorul de la radar, deoarece îl face să creadă că ținta este mult mai departe decît se află în realitate. Detectarea acestui veritabil avion „fantomă" devine și mai dificilă dacă se are în vedere că acesta va avea capacitatea să zboare la înălțimi mici sau la foarte mare înălțime cu viteză ridicată. Primele modele ale acestui avion efectuează deja zboruri experimentale deasupra deșertului Nevada. La începutul anilor '90, la baza aeriană Whiteman din statul Missouri (situat în centrul S.U.A.) va fi adusă prima escadrilă operațională de avioane de bombardament „invizibile".

„CRUISE", „MX", „MIDGETMAN" INSTRUMENTE ALE INSECURITĂȚII

Racheta „Cruise", lungă de 6,4 metri, zboară la o înălțime de numai 15,2 metri deasupra solului, fiind deosebit de greu de detectat de radar. Viteza sa de deplasare este de circa 800 km pe oră. Ea surprinde prin faptul că se poate orienta singură pe teren, adaptîndu-și traiectoria cu precizie după configurația solului. Cum este posibil acest lucru? Prin dotarea ei cu un sistem de ghidare, care este de fapt un computer, o adevărată „bibliotecă" electronică, ce conține hărți precise ale traseului ce trebuie parcurs pînă la țintă. Iar dacă harta din „memoria" electronică a acestei arme cuprinde un detaliu greșit, racheta îl „vede" datorită impulsurilor trimise pentru controlarea suprafeței terenului și evită, astfel, îndreptarea pe un traseu fals. De menționat că întregul sistem de ghidare are un volum de numai 30,5 cm cubi și o greutate de circa 41 kilograme. Și încă un amănunt, rachetele „Cruise" lansate de pe submarine au o autonomie de zbor de cel puțin 3 680 km. Din avion aceste rachete sînt lansate de la o distanță de 1120 km de țintă. Un avion de bombardament american de tip B 52 poate avea la bord 20 de astfel de rachete, fiecare cu cîte o încărcătură nucleară a cărei putere este de 200 kilotone. Aceste rachete pot fi lansate și de la bordul avionului „B-1B". La ora actuală sînt instalate în țări europene membre ale N.A.T.O. 256 de rachete „Cruise", capabile să declanșeze oricînd un adevărat cataclism.

La sfîrșitul lunii decembrie 1986, primele 10 rachete balistice intercontinentale americane cu patru trepte „MX" (inițiale ale cuvintelor din limba engleză, „rachetă experimentală") au fost declarate operaționale. Acest lucru s-a întîmplat în urma desfășurării celei de-a zecea rachete „MX" la baza forțelor militare aeriene Warren din sud-estul statului

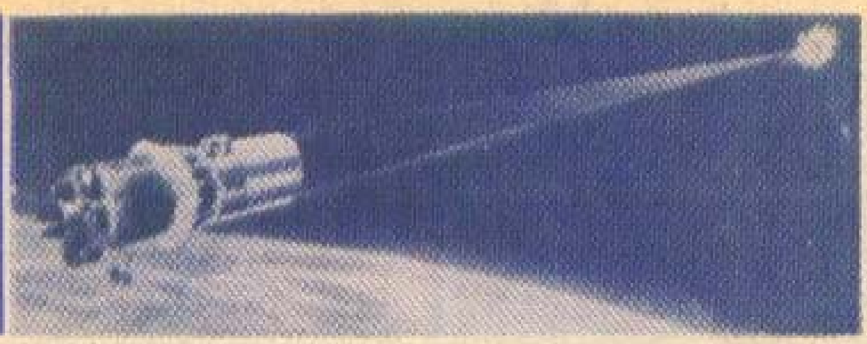

Wyoming. Celelalte nouă rachete „MX" fuseseră aduse la această bază cu cîteva luni înainte. Toate cele zece rachete au fost desfăşurate în acelaşi siloz întărit, destinat rachetelor „Minuteman". În felul acesta, la 17 ani după desfăşurarea primei rachete „Minuteman", un nou tip de rachetă balistică intercontinentală, mult mai perfecţionată în ce priveşte raza de acţiune, precizia şi încărcătura utilă intră în dotarea armatei americane. Conform declaraţiilor unor oficialităţi ale pentagonului, S.U.A. posedă în prezent circa 1 000 de rachete Minuteman 2 şi 3, adăpostite în silozuri, precum şi peste 15 rachete mai vechi, „Titan-2", amplasate, de asemenea, în silozuri. În vederea înnoirii arsenalului strategic american, se prevede ca pînă în 1988 să se desfăşoare în silozurile din statele Wyoming şi Nebraska, destinate anterior rachetelor „Minuteman", toate cele 50 de rachete „MX" a căror construcţire a fost aprobată de Congres. Noua rachetă balistică intercontinentală „MX" are lungimea de 21,6 metri, un diametru de 2,36 metri, o greutate la lansare de circa 100 de tone şi o capacitate de transport (încărcătură utilă) de 3,5 tone, faţă de mai puţin de 1,2 tone în cazul rachetei pe care o înlocuieşte „Minuteman — 3". Racheta „MX" este purtătoare a zece încărcături nucleare, fiecare conţinînd echivalentul a 300 000 tone de trinitrotoluen. Cele 10 încărcături nucleare echivalează cu 100 de bombe de tipul celor care au distrus Hiroşima şi Nagasaki. Precizia sa, după parcurgerea a 9 656 de kilometri, în circa 30 de minute, va fi, datorită sistemului de ghidare sofisticat, de ordinul a circa 100 de metri, faţă de 220 de metri în cazul rachetei „Minuteman-3". Ea utilizează tehnica de lansare la rece, permiţînd punerea în funcţiune a motoarelor primei trepte după părăsirea silozului de către rachetă. Pentru a spori şansele de a obţine aprobarea Congresului pentru realizarea a încă 50 de rachete „MX", autorităţile americane au declarat că intenţionează ca acest nou grup de rachete „MX" să fie instalate în vagoane speciale de cale ferată. Acest lucru le-ar face mobile şi, ca atare, mai puţin vulnerabile. În viziunea oficialităţilor americane, urmează să fie construite 25 de trenuri speciale, fiecare transportînd două rachete „MX". Fiecare tren va avea pe lîngă locomotiva diesel şi cele două vagoane destinate transportării rachetelor „MX", un vagon dotat cu mijloace de controlare a lansării rachetelor şi alte două vagoane care vor avea menirea de a asigura securitatea trenului. Lansarea rachetei se va face prin deschiderea automată a acoperişului vagonului purtător. Trenurile cu rachete „MX" vor staţiona la baze de comandă strategică aeriană. În momentul izbucnirii unei eventuale crize, se preconizează ca aceste trenuri să fie trimise pe reţeaua de căi ferate a ţării ce măsoară 321 860 kilometri. Pentru a fi cît mai greu de depistat, aceste trenuri ar putea fi ataşate la convoaie feroviare însumînd circa 25 de vagoane, programate să se deplaseze cu regularitate. Costul celor 50 de rachete „MX" instalate pe vagoane de cale ferată, prevăzute să devină operaţionale în decembrie 1991, ar urma să se ridice la 20 miliarde de dolari.

Administraţia S.U.A. a hotărît, totodată, să treacă la realizarea pînă în 1992 a 500 de rachete intercontinentale mobile cu o singură încărcătură nucleară „Midgetman". Se prevede ca aceste rachete să fie instalate pe remorci speciale tractate de camioane. Racheta „Midgetman" va fi mai mobilă ca urmare a posibilităţii lansării sale de pe remorca unui autocamion, mai uşoară (numai 16,7 tone faţă de cele 100 de tone ale lui „MX") şi va avea o rază de acţiune de 9600 kilometri. Patru mari firme americane sînt implicate în realizarea noii arme: „Martin Marietta" („şef de lucrări" în ce priveşte fabricarea rachetei „MX"), „Boeing", „General Dynamics" şi „McDonnell Douglas". Unii experţi militari se pronunţă în favoarea realizării unor rachete „Midgetman" mai puternice, putînd transporta două încărcături nucleare. Casa Albă a optat, însă, la recomandarea unei comisii prezidenţiale, pentru versiunea cu o singură încărcătură nucleară. Aceste rachete ar urma să fie parcate la diferite baze militare americane. Primele vor fi aduse la baza militară aeriană malmstrom. Ele ar urma să fie trimise în cazul declanşării unei crize pe reţeaua de şosele a ţării. Costul realizării acestor 500 de rachete „Midgetman" ar urma să se ridice la 50 miliarde de dolari.

NAVE DE RĂZBOI PE PERNĂ... DE AER

Modelele unor noi nave de război americane sînt testate la Alligator Bayou, în Golful Mexic. Aspectul lor este mai puţin atrăgător. Ele au înfăţişarea unui catamaran cu două corpuri diferite, despărţite printr-un dispozitiv de cauciuc prin care se canalizează jetul de aer ce asigură ridicarea navei deasupra nivelului apei. Nu sînt ca înfăţişare aşa de suple ca ultimele tipuri de distrugătoare supranumite „ogarii mărilor". Dar şi de data aceasta aparenţele înşeală. Noile tipuri de nave vor atinge viteze altădată greu de imaginat. Ele sînt proiectate pentru a atinge circa 80 de noduri (peste 145 km pe oră). La testări unele din noile nave au atins 171 km pe oră. De remarcat că viteza maximă a unuia din cele mai rapide distrugătoare este de circa 30 de noduri. Deşi circulă cu o astfel de viteză, stabilitatea lor este deosebit de mare, echipajul putîndu-şi desfăşura activitatea nestingherit. Cum a fost posibilă conceperea unor nave care să atingă o viteză atît de mare, care o întrece pe cea a submarinelor cu propulsie nucleară, precum şi pe cea a torpilelor? răspunsul este simplu: prin construirea lor pe baza sistemului de transport cu pernă de aer. Se preconizează ca vasele militare ale anilor 1990 să fie nişte uriaşe nave pe pernă de aer. Din momentul pornirii, viteza maximă poate fi atinsă în 5—6 minute, nava păstrînd o capacitate deosebit de mare de manevrare. Practic ea nu va putea fi torpilată, deoarece în timpul deplasării carcasa se va afunda în mare doar cîţiva centimetri, torpilele neputînd fi lansate atît de aproape de suprafaţa apei. În confecţionarea acestor nave se vor întrebuinţa metale cu calităţi deosebite, utilizate în aviaţie. Astfel, elicele vor fi fabricate din titan, unul din metalele uşoare. Aceste nave purtînd iniţialele „S.E.S.", la realizarea cărora contribuie pe lîngă S.U.A. şi Marea Britanie, Canada, Franţa, R.F. Germania şi Spania, vor fi propulsate de motoare cu reacţie. Sistemul lor de conducere se va asemăna cu cel al avioanelor, fiind suficientă manevrarea de către căpitan a unor manete în cabina sa de comandă (al cărui interior va fi asemănător cu cel al carlingii piloţilor de pe avioanele de linie). Prin intermediul computerelor se va verifica tot ceea ce se petrece la bordul navei. Pentru a cunoaşte buna ei funcţionare în orice moment al deplasării vor trebui urmăriţi circa 350 de indicatori ai unui mare număr de aparate, cum ar fi, de pildă, indicatorii care arată temperatura fiecărui motor al navei în punctele sale de admisie şi evacuare. Echipajul necesar pentru astfel de vase va fi mult mai mic decît în cazul celor utilizate în prezent. Ca urmare a vitezei lor foarte mari, navele „S.E.S." vor putea ajunge într-un timp foarte scurt în zonele de operaţiuni militare. Vasele de acest tip sînt prevăzute să fie folosite nu numai împotriva submarinelor. Astfel, îşi vor face apariţia şi portavioane pe pernă de aer, cu deplasamente de 8 000—12 000 tone, precum şi nave de escortă, distrugătoare, nave special echipate pentru lupta împotriva avioanelor. Pentru a putea acţiona în cazul lipsei complete de vizibilitate, situaţie des întîlnită în mările reci ale nordului, navele „S.E.S." vor fi dotate cu radare speciale.

„RAZELE MORŢII" — DE LA FICŢIUNE LA REALITATE

În Statele Unite au fost făcute experienţe pentru punerea la punct a armei laser cu raze X, considerată de specialişti drept componentă cheie a programului american „războiul stelelor". Razele X urmează să fie produse în urma unei explozii nucleare. În acest scop se preconizează folosirea unui tun laser. Arma laser cu raze X va avea drept obiectiv distrugerea rachetelor adverse în zbor spre ţintă. „Războiul stelelor", denumire dată de mijloacele de informare programului american intitulat „Iniţiativa de Apărare Stratetgică", constă dintr-un program de cercetare în vederea creării unui sistem de arme avînd baze în Cosmos şi pe sol, capabile să intercepteze rachetele nucleare în toate fazele traiectoriei lor. Acest „scut defensiv" al S.U.A., despre care se spune că ar putea deveni operaţional spre sfîrşitul secolului, se bazează pe tehnologii ale viitorului, de natură să pună la punct îndeosebi arme cu energie dirijată: laser şi fascicule cu particule, al căror avantaj major îl constituie viteza lor de propagare, apropiată vitezei luminii.

În filmele ştiinţifico-fantastice arma laser constituie o prezenţă din cele mai obişnuite. Armele cu radiaţii, aşa-zisele „raze ale morţii", sînt mînuite cu dezinvoltură pe ecrane de eroii unor astfel de filme. Dar această armă va trece treptat, treptat din domeniul ficţiunii în cel al realităţii. În ultimii ani s-au făcut în acest domeniu progrese neaşteptat de mari. De fapt, expresia de rază laser este înşelătoare, deoarece emisia unui tun laser nu este continuă. Generatorul creează serii de impulsuri cu o durată foarte scurtă (o miliardime de secundă), perioadă de timp în care puterile create se vor măsura în sute de miliarde kW. Într-o miliardime de secundă, lumina parcurge 30 cm. Un tun laser emană aşa-zisele „săgeţi de lumină". Da, iată-ne reveniţi — în epoca tehnologiei de vîrf — la vremea arcurilor şi săgeţilor. Dar ce săgeţi! Fiecare săgeată-laser care atinge o ţintă posedă energia unui proiectil de 2 kg. Aceste săgeţi-laser circulă mai repede decît rachetele convenţionale cele mai rapide. În cazul laserelor, care emană raze de lumină foarte concentrate, de o singură frecvenţă (sau culoare), viteza este cea a luminii însăşi, circa 300 000 km pe secundă. Aceasta înseamnă că raza ajunge la ţintă literalmente într-o clipă. Dacă o rachetă ar circula, să spunem, cu de şase ori viteza sunetului, s-ar deplasa doar cu circa 2,7 m înainte ca o rază laser să o ajungă de la o distanţă de 1 000 mile depărtare. deoarece armele laser nu sînt afectate de legea gravitaţiei, ele ar putea fi ţintite mai bine decît cu proverbialul arc. În spaţiu, această armă ar avea o rază de acţiune aproape infinită. O rază laser trebuie să se menţină pe ţinta în mişcare ceva mai mult de o secundă înainte de a o distruge. Este suficientă o

ușoară ondulare a razei pentru a propaga energia sa deasupra țintei, fapt ce ar reduce impactul distrugător. În consecință, raza trebuie țintită de la mii de km distanță cu exactitate maximă. Acest lucru ar putea eventual deveni posibil prin folosirea unor calculatoare de mare viteză și cu ajutorul capacității de reperare a noilor detectori cu raze infraroșii. Chiar dacă o armă laser ar putea fi plasată în spațiul cosmic, ea nu ar fi în mod necesar invulnerabilă. Ea ar fi supusă atacului chiar și din partea unor arme, așa-zis primitive, antisatelit: la viteza orbitală (17 000 mile pe oră) ar putea fi distrusă într-o coliziune cu un obiect avînd doar o fracțiune din greutatea ei. Sfărîmăturile și furtunile electromagnetice provenite din explozia unei mici arme nucleare ar putea avea același rezultat.

Dar se pare că arma laser nu va fi singura armă cu radiații ce va urma să fie folosită în viitor pentru combaterea rachetelor și chiar a sateliților militari. Se lucrează intens la crearea de arme bazate pe emanații de particule, care să poată distruge țintele cu ajutorul radiațiilor de electroni sau protoni. Razele de mare viteză încărcate cu particule ar fi mai greu de realizat. Spre deosebire de fotonii fără masă care formează razele de lumină, particulele încărcate (acele părți ale atomului care poartă o sarcină electrică; probabil că electronii ar fi folosiți la o rază distrugătoare de rachete) au greutate. Dar, la fel ca și în cazul razelor folosite la distrugerea atomilor, ele ar putea fi impulsionate în puternice cîmpuri magnetice pînă la viteze apropiate de cea a luminii.

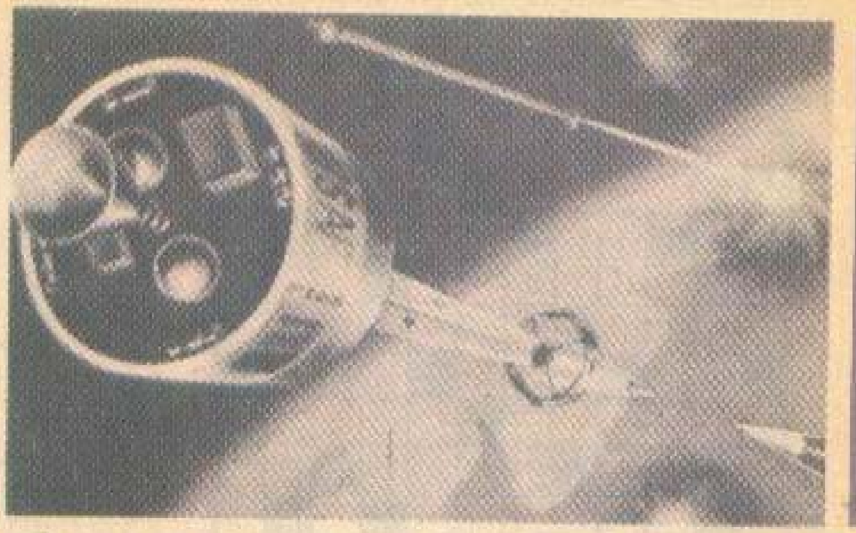

Ca urmare a cursei iraționale a înarmărilor, care implică crearea de noi arme din ce în ce mai distrugătoare și, în același timp, mai costisitoare, cheltuielile militare la scară planetară sînt estimate în prezent la cifra astronomică de circa 1 000 de miliarde de dolari. În prima jumătate a actualului deceniu, cheltuielile militare s-au dublat. Și această uriașă risipă de fonduri se face în condițiile în care pe glob un miliard de oameni suferă de foame, 900 de milioane sînt analfabeți, 2,8 miliarde nu au asigurată apa potabilă, peste un miliard nu au locuințe corespunzătoare, 1,4 miliarde nu beneficiază de asistență medicală, iar cîteva sute de milioane sînt privați de dreptul cel mai elementar al omului — dreptul la muncă. Or, potrivit calculelor specialiștilor, pentru eradicarea rușinosului flagel al foametei pe planeta noastră ar fi necesari circa 200 miliarde dolari. Prin reducerea cu o zecime a bugetelor militare actuale s-ar putea construi 100 000 de școli, pentru 66 milioane de copii, sau 5 000 de spitale, cu trei milioane de paturi, sau circa 12 milioane de apartamente, pentru 50 milioane de oameni. În sfîrșit apreciază specialiștii, cu numai a 20-a parte din sumele cheltuite pentru înarmări pe plan mondial s-ar putea asigura necesarul de apă potabilă pentru întreaga populație a globului, eliminîndu-se în același timp și o principală sursă a nenumăratelor maladii care seceră anual zeci de milioane de oameni, cu precădere copii și bătrîni din țările în curs de dezvoltare. Caracterul acut al acestor probleme, care confruntă omenirea, reclamă unirea fermă a eforturilor tuturor popoarelor, ale tuturor forțelor înaintate, în vederea încetării aberantei curse a înarmărilor, a trecerii cît mai urgente la măsuri concrete de dezarmare.

TUDOR PRELIPCEANU

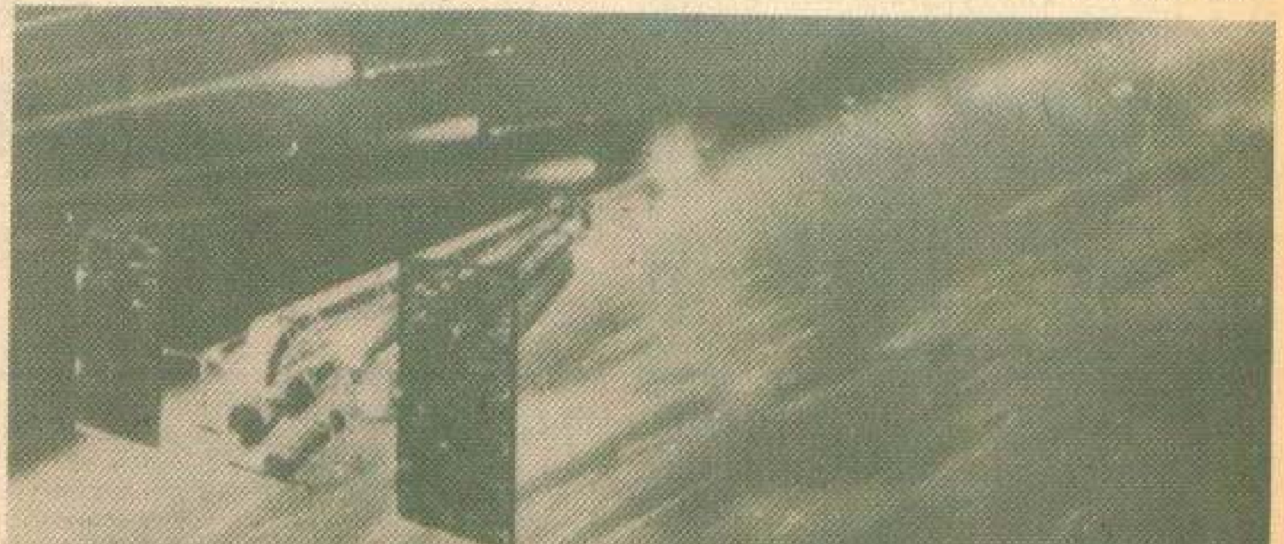

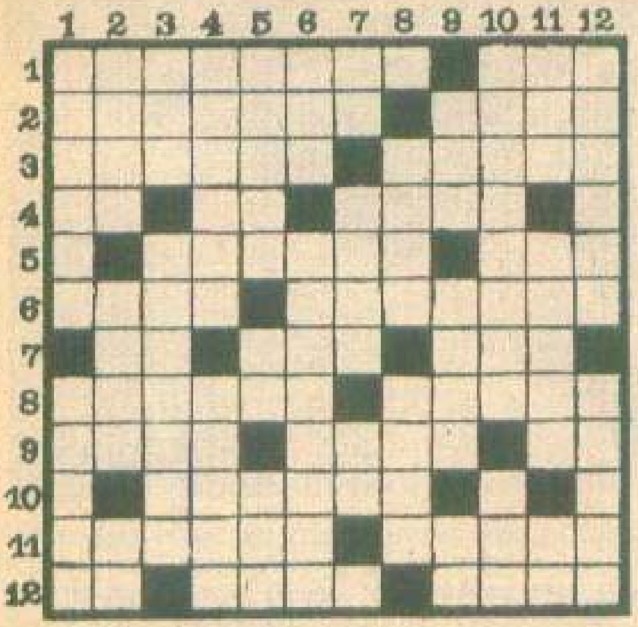

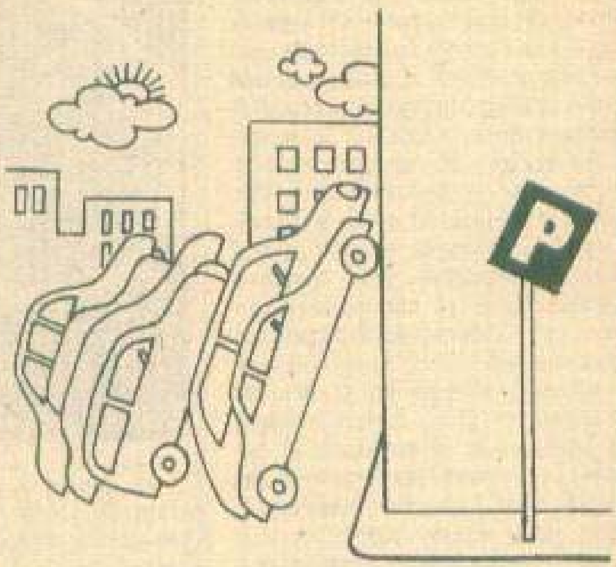

Orașul

ORIZONTAL:

1) A scris „Privesc orașul furnicar" — Vișeu de..., așezare urbană maramureșeană 2) Oraș brașovean la poalele munților cu același nume — Amenajări horticole la Codlea (sing.) 3) Reședința județului Bihor — Oraș în județul Alba, la poalele Munților Șurianu 4) Carei — Locotenent! — A restitui 5) Oraș prahovean în Cîmpia Tîrgoviște-Ploiești — Regiment (abr.) 6) Lucru necesar în gospodărie — Așezare urbană tulceană 7) Luate din mers! — Localitate japoneză — Cavaler... spre final! 8) Și-a stabilit reședința domnească la Suceava — Piatra..., oraș modav 9) „Orașul celor șapte coline" de la noi — Oraș din vestul țării — Estul Sibiului! 10) „Coșarul" locomotivei cu aburi 11) Papuci de casă — Oraș în creierul Apusenilor 12) La ieșirea din Miercurea Ciuc! — Oraș arădean pe Crișul Alb — Așezare hunedoreană pe Mureș

VERTICAL:

1) Nume comun al două stațiuni ale litoralului — Străveche așezare urbană pe malurile Cibinului 2) Ocnele..., oraș așezat pe un „munte de sare" din județul Vîlcea — Localitate urbană timișană din lunca Bîrzavei — Miercurea Ciuc 3) Suflet de țigan! — Așezare urbană gălățeană în podișul Covurluiului 4) Oraș pe Mureș, în vestul județului Arad — Așezare dîmbovițeană pe Ialomița 5) Păsări răpitoare de zi — Suav la mijloc! — E în tren! 6) Scapă... fără cap! — Oraș sibian la poalele Cindrelului 7) Caraș-Severin — Oțelul..., așezare urbană cărășeană — Reșița Nord! 8) Reputat cîntăreț bănățean — A povesti 9) Miazăzi — Lipici — Hotarele bradului! 10) Oraș doljan viticol — În Carei! 11) La intrare-n Uricani! — Regizor de film italian — În cuvă! 12) Rîmnicu..., așezare buzoiană (fem.) ! — Așezare clujeană pe Valea Arieșului

Dicționar: RGT, USU, SAA, CLED

Un acoperiș pentru fiecare

Locuința este acel „acasă" la care fiecare visează. Este un loc inviolabil, rezervat familiei. Iar acest loc poartă amprenta individului, climă, civilizație, cultură, rang social. Locuința ne relevă identitatea.

SIMBIOZA CU NATURA

De la începuturi, oamenii și-au căutat un acoperiș. Ei au considerat chiar pămîntul ca pe o singură casă, nu mind cei mai înalți munți, Himalaia — „acoperișul lumii". Din momentul nașterii gîndirii umane, s-au scurs mai mult de trei milioane de ani; de atunci omul primitiv a imaginat și realizat adăposturi diferite de cele pe care natura i le oferea: recent s-a descoperit unul la Olduvai, în Africa orientală, vechi de peste 1,8 milioane de ani. El are o formă circulară, cu un diametru de 2,5 metri. Părțile înalte, desigur, nu mai există: lemn, piei, scoarțe de copac. Era, fără îndoială, un fel de colibă.

Din leagănul său african, omul a pornit să cucerească nordul Africii, Europa și Asia, începînd o viață de vînător nomad sau semi-nomad. Dar de îndată ce strămoșul nostru direct, homo sapiens, numit și „omul modern", și-a făcut apariția, cu 40000 de ani în urmă, el a început să se răspîndească pe toate continentele. Îl găsim, acum 20000 de ani, în Australia, unde n-a putut ajunge decît folosind ambarcațiuni. Spre 20000 sau 10000 înaintea erei noas

tre, în timpul ultimelor glaciațiuni care au determinat scăderea nivelului oceanelor, el a trecut prin strîmtoarea Behring pe uscat. A ajuns în America și a atins Țara de Foc spre 9000 î.e.n. „Locuința" acestor nomazi era adăpostul natural sau coliba.

Adăposturile cele mai bine conservate sînt, evident, peșterile. Dar adeseori numai intrarea, prelungindu-se cîteodată printr-o terasă, era folosită. Erau și adăposturi sub stînci, la poalele falezelor. Acești vînători nomazi s-au transformat rareori în sedentari. Stăpînind demult focul, ei au lăsat urme de vetre: cele descoperite în peștera de la Escale, la gurile Ronului, sînt vechi de 700000 de ani.

Pe toate continentele se regăsesc numeroase urme de așezări. Temelia colibelor era cîteodată făcută din piatră sau oase de mamut. În stepă, colții mamutului înlocuiau lemnul și foloseau la întinsul pieilor. Pentru a clădi o colibă circulară cu diametrul de 6 metri erau necesare 20 de schelete de mamuți. Astăzi încă, eschimoșii folosesc, în același scop, oase de balenă, la fel ca peruvienii de altădată de pe coasta Pacificului.

În Europa s-au descoperit bordeie cu diametre de 3 pînă la 6 metri, în care se ajungea printr-un culoar. Era un fel de colibă semi-subterană, așa cum se vor întîlni, mai tîrziu, în China. Bordeiul era puțin adînc, între 0,40 și 1 metru. Locuința subterană proteja mai bine împotriva frigului și a umidității. În Mesopotamia, unde piatra lipsește, locuitorii construiau colibe circulare din stuf, pe care le acopereau cu un amestec de noroi argilos și paie — chirpiciul. Clima mai blîndă, permitea acest tip de construcție.

REVOLUȚIA ARHITECTURALĂ A NEOLITICULUI

Revoluția agricolă din neolitic, care a început pe la 10000 î.e.n., a generat în Orientul Mijlociu o revoluție arhitecturală. Într-adevăr, oamenii din această regiune, trecînd treptat de la stadiul de vînători nomazi la cel de agricultori sedentari, au inventat un nou adăpost, mai confortabil și mai bine adaptat modului lor de viață: casa dreptunghiulară, din piatră și din cărămizi nearse, amestec de argilă, de paie și de pietre suprapuse. Anumite case aveau deja mai multe încăperi și chiar etaje. Acoperișul era în terasă. S-au constituit sate, mici orașe chiar, avînd fiecare sanctuarele și fortificațiile sale, ca de pildă la Jericho, în Palestina, spre 8000 î.e.n.

Această revoluție agricolă și arhitecturală din Orientul Mijlociu va cîștiga pe nesimțite teren în Europa și India. În Europa ea se va produce între mileniile VI și IV î.e.n., sub influența orientală. Totalitatea varietăților pe care se bazează prima agricultură europeană — de grîu, orz și cîteva leguminoase și o parte din primele specii domesticite (oi, capre, boi și porci) au fost cu siguranță introduse în Europa în jurul anului 6000 î.e.n. prin Turcia, din Orientul Mijlociu.

Casele europene erau cel mai adesea dreptunghiulare. Atunci cînd clima o impunea, terasa era înlocuită printr-un acoperiș cu pantă dublă, ca în regiunea Balcanilor. Casele răsfirate erau mai răspîndite ca în Orient, unde predominau casele înlănțuite. Materialele folosite erau, desigur, cele ce se găseau pe loc, lemnul, de exemplu, pentru casele de pe malul Dunării. Și totuși, în Europa occidentală, peșterile se mai folosesc ca locuințe, chiar și în neolitic, paralel cu casele din piatră, de obicei rotunde în Portugalia și în Anglia, dar dreptunghiulare în Franța.

Revoluția neolitică s-a produs mai tîrziu pe celelalte continente: pe la 7000 î.e.n. în America Centrală, 5000 î.e.n. în Egipt, 4000 î.e.n. în India, 3000 î.e.n. în China. Africa neagră va cunoaște tîrziu neoliticul și, începînd din 2000 î.e.n., va fi ruptă de Africa de nord din cauza deșertificării progresive a Saharei, altădată umedă. Coliba rudimentară, făcută din stuf, crengi și paie va rămîne pentru multă vreme locuința curentă, ca și în America și în Egipt.

În China, vasta regiune străbătută de Fluviul Galben — 4 845 km, — bogată în loess (bun izolator), este favorabilă construcției zidurilor. Piatra exista, dar era greu de extras și de transportat. Agricultorii-crescători de vite chinezi săpau adînc în loess pentru a face case în formă de buzunar: se ieșea prin acoperișul ce se îngusta spre vîrf, printr-un simplu intrînd și cu ajutorul unei scări. Existau și casele îngropate, de formă ovală, săpate mai puțin adînc în pămînt și prevăzute cu acoperiș. Alte locuințe, semi-îngropate, erau circulare sau dreptunghiulare, cu pereții din chirpici presat și ars.

S-au găsit, de asemenea, în China case ridicate la suprafață, cu armătură din lemn, circulare sau ovale. Ele seamănă mult cu colibele Asiei de Sud-Est sau Africii. Chinezii au adoptat, destul de repede, un plan pătrat sau dreptunghiular: scheletul casei avea din ce în ce mai multă importanță. Acest tip neolitic de construcție cu armătură din lemn care, cu pereți de pămînt și o cantitate redusă de lemn, oferă volume mari, s-a dezvoltat constant pentru a forma structura fundamentală a arhitecturii chineze pînă în zilele noastre.

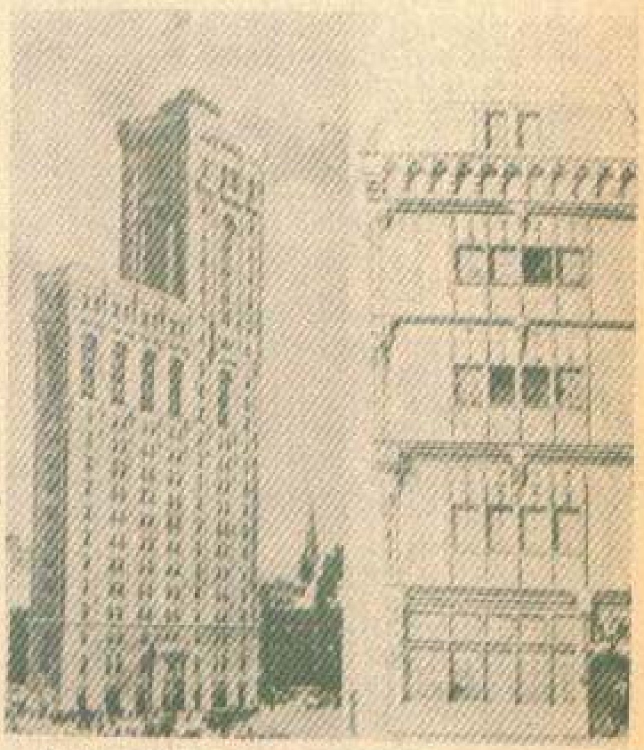

CASA — EXPRESIE A CIVILIZAȚIILOR

De la un mileniu la altul, popoarele au inovat, sau pur și simplu au adaptat la noile lor nevoi și posibilități creațiile moștenite de la predecesori. Li s-a întîmplat chiar să

descopere, în paralel, fără vreo influență exterioară, soluții similare la probleme comune.

În peisajul însorit și pustiu al văilor Tigrului și Eufratului, unde inteligența omenească a construit, în al 4-lea mileniu î.e.n., Sumerul, prima dintre marile civilizații, casa n-a fost la început decît o simplă pată, închisă la culoare și caldă, pe un fond de apă și stuf. Apoi, sumerienii au început să folosească cărămida nearsă, uscată la soare, apoi cărămida arsă. Pentru a evita infiltrațiile în pereți, împletituri sau straturi de stuf separau mai multe rînduri de cărămizi. Se amenajau, de asemenea, burlane și sisteme de scurgere verticale. Se făceau acoperiri cu cărămizi arse impermeabile. Acoperișurile în terasă erau confecționate din stuf împletit, acoperit cu pămînt bătătorit, strat ce trebuia înnoit în fiecare an. Grație zidurilor lor groase, casele erau răcoroase vara și călduroase iarna.

Alături de casele țărănești, care nu cuprindeau adesea decît o singură încăpere, avînd cîteodată și un portic și o curte, au apărut la un moment dat, în orașe, locuințe de două sau mai multe încăperi. Dar marele lux l-a constituit casa cu etaje. În orașul-port Ur, arheologii au descoperit o așezare de 8000 m² datînd din această epocă. Descoperirile lor fac să retrăiască o casă aparținînd civilizației babiloniene care se leagă de Sumer. E vorba de o casă ce ar fi putut aparține unui negustor de orz, de cupru, unui preot sau unui scrib. Casa este răcoroasă, confortabilă și mai spațioasă decît s-ar putea crede de afară. Coborîm cîteva trepte. Ne spălăm picioarele într-un minuscul vestibul unde găsim o cană cu apă în acest scop. Intrăm în curte, pavată cu cărămizi arse avînd în centru o conductă de scurgere. Pereții clădirii sînt acoperiți cu tencuială de ipsos și albiți cu var. Un balcon, susținut de coloane din lemn, înconjoară această curte și o împarte în două etaje: sus trăiesc proprietarul și familia sa, în timp ce parterul este folosit în comun și pentru oaspeți. Aici se află bucătăria, ce se recunoaște după vatra sa dublă, camera servitorilor, cămara, sala de baie cu toaletă turcească și, în spatele curții, lunga încăpere dreptunghiulară unde se primesc musafiri. Cei ce au vizitat vechile cartiere ale Bagdadului, Alepului sau Damascului vor recunoaște imediat acest tip de casă: perfect adaptat climatului și obiceiurilor orientale, el a rămas neschimbat de-a lungul mileniilor.

În zorii civilizației, omenirea făcuse, deci, progrese notabile. Arta de a trăi a Sumerului și a moștenitorilor săi orientali o dovedește.

Civilizația Egiptului faraonic „a împrumutat de la Sumer arta de a construi din cărămidă" spunea Mircea Eliade. Dar, din cărămidă nearsă. Ea n-a cunoscut cărămida arsă decît atunci cînd a devenit provincie romană, la începutul erei noastre. De aceea sînt atît de rare urmele unor asemenea locuințe.

După credința egipteană, casele trebuiau să fie construite dintr-un material la fel de „trecător" pe cît era și viața de pe pămînt. Piatra era rezervată mormintelor. Egiptenii bogați au avut simțul confortului și chiar al luxului. Luxoasele case de țară de pe la 1500 î.e.n. rămîn surse de inspirație pentru cele de astăzi: suprafața de 750 m², loja portarului, vasta sală de recepție, luminată de mici ferestre ce filtrează razele soarelui; camera de zi pentru familie; odăi de dormit; dependințe; scări permițînd accesul pe terasă.

Civilizația Indusului (2300—1750 î.e.n.) n-a avut decît relații de schimburi comerciale cu Sumerul. De aceea nu putem decît să apreciem originalitatea și caracterul evoluat al caselor și cu curți și etaje (începînd cu al treilea mileniu î.e.n.). Cărămida arsă era frecvent folosită, iar confortul foarte mult căutat.

India n-a primit direct moștenirea Indusului. Aici satul, cu locuințele sale rudimentare, era predominant. Familia indiană era de tip patriarhal, iar casele citadine erau pe măsura numeroșilor ei membri. Viața urbană a apărut în Valea Gangelui, cît și în nordul Indiei, în vremea lui Budda (560—480 î.e.n.).

Civilizația egeeană, ale cărei prime urme, în Creta, datează de pe la 2600 î.e.n., s-a născut în Mediterana orientală, în Peloponez, ajungînd pînă în Cipru și Troia, în Anatolia. Spre deosebire de Sumer, în civilizația egeeană, religia ocupa un loc secundar. Casa a înlocuit, deci, sanctuarul, iar palatul-templul. Apoi elenii au introdus noul tip de casă cu megaron. La Micene, spre 1600 î.e.n., megaronul — livingul de azi — are 12 m pe 10, cu o vatră centrală încadrată de patru coloane. Fumul iese prin acoperiș. Megaronul este sufletul casei, în același timp sală de recepție, bucătărie, și sufragerie. Mai tîrziu, casa grecească și-a păstrat simplitatea, dar gradul său de confort a sporit: vestibul, curte pavată, loggia spre curte, bucătărie, sală de baie, salon, alte încăperi. Cărămida nearsă predomina. Se pare deci că grecii, la fel ca și locuitorii Indusului, de care îi separau mai multe mii de kilometri, descoperiseră o artă de a trăi mai rafinată chiar decît Sumerul și Egiptul. Roma se va inspira, de altfel, din arhitectura grecească.

De China se leagă civilizațiile din Coreea, Japonia și Vietnam, cale de trecere a culturii chineze spre Pacific. Estetica comună a caselor este evidentă. Plecînd de la micile construcții dreptunghiulare se trece la locuințe mai mari, cu trei-patru laturi înconjurînd o curte. Dar locuința chinezească încearcă să se înalțe, ea este construită pe o terasă de piatră sau pe stîlpi. Acoperișul este înfrumusețat cu un fel de aripi, pe baza unei simetrii adeseori respectată.

În imensa Africă neagră, ruptă, sau aproape, de restul lumii pînă în sec. XIX al erei noastre, agricultorul sedentar a conservat tipul tradițional de locuință, existent și astăzi: circular sau dreptunghiular. În America pre-columbiană, în Peru, pe coasta Pacificului, la Chilca, s-au descoperit nu numai colibe conice de pescari și agricultori, cu acoperișuri întărite cu oase de balenă, datînd de la 3750 î.e.n. dar în egală măsură construcții de piatră dreptunghiulare. Și totuși, evoluția locuinței americane este încă prea puțin cunoscută.

Odată cu apariția civilizației romane (400 î.e.n. — 476 e.n.) locuința obișnuită (domus), de origine sătească, se adaptează orașului. Roma datorează primul ei tip de locuință civilizației etrusce (700 î.e.n. — 100 î.e.n.) de origine orientală, care o precedase în Italia.

Plecînd de la locuința acoperită, casa se înnobilează. Fosta curte interioară devine atrium. Iar fosta grădină de legume din spatele casei se transformă în curte interioară împrejmuită de colonade de origine greacă. Casa romană a împrumutat de la locuința elenă principiile de împărțire a încăperilor. Camerele dau spre atrium, iar un vestibul separă intrarea de locuința propriu-zisă. Casa avea adeseori un etaj ce putea fi închiriat. Gustul pentru decorații, mozaicuri și confort se impune progresiv: conducte de apă, evacuarea apelor menajere, baie, încălzire. Întregul Imperiu Roman, de la Siria pînă în Galia, din Egipt pînă

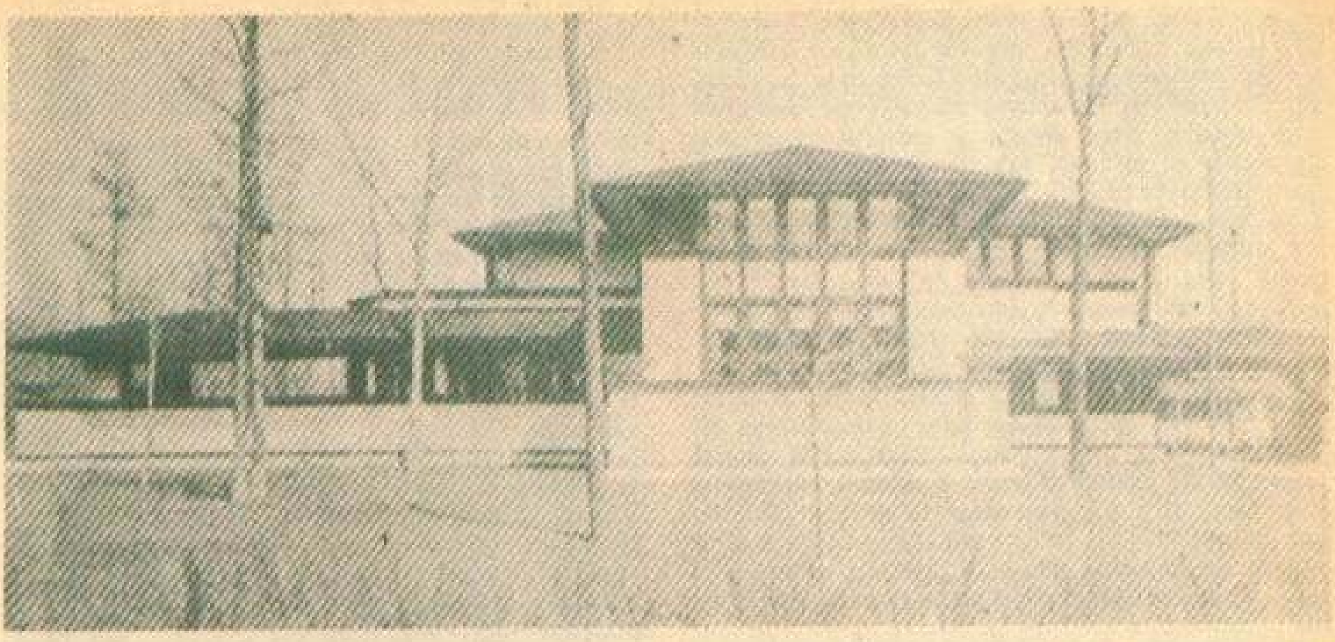

în Maroc, a fost marcat de progresele făcute în domeniul locuinței.

Islamul a apărut în secolul al VII-lea e.n. El a preluat arhitectura din Orientul Mijlociu și greco-romană. Dar, arabii aveau deja propriile lor tradiții, influențate de religie.

La Medina, Mahomed crease un stat și fixase regulile de viață socială. De aceea, casa sa a rămas un model. Casa musulmană este protejată de exterior prin ziduri ce înconjoară o curte. Pe o parte a curții sînt construite camere, iar pe cealaltă parte acoperișuri speciale, un fel de streașine, protejează împotriva soarelui. Bazinul cu apă, necesar ritualului, se impune și el. Grădina era la mare cinste. Răspîndindu-se pînă la Extremul Orient, în Africa și Europa, Islamul a știu să asimileze stiluri și materiale noi: lemn de teck, marmură, onix; casele cu etaj, deja frecvent întîlnite în Yemen, înainte de Islam; și chiar vile.

Casa scandinavă din epoca vikingilor (772 e.n. — 1080) era înainte de toate rurală, și, deseori, aproape de mare. În acest caz țăranul și navigatorul se întîlneau în una și aceeași persoană. Nu e deci de mirare că acoperișul era la început o barcă răsturnată. Locuința, lungă, și care datează din sec. IX e.n. nu cuprindea decît o cameră, de obicei de 12 metri lungime, dar putînd să atingă și 30 m. Două șiruri de stîlpi susțineau greutatea acoperișului, iar două rînduri de lavițe urmau pereții longitudinali. În mijloc se afla vatra ce folosea la încălzit și luminat. Și acest tip de locuință s-a perfecționat cu timpul, comportînd cîteodată două intrări, un hol, adevărate încăperi și chiar dependințe: hambare, staule, toalete și „casa de baie", un fel de saună.

Vechii slavi aveau deja din secolul V î.e.n. o civilizație rurală dezvoltată, bazată pe agricultură și pescuit. Casele erau pătrate. În Europa de est, se face diferența între casa de lemn din pădurile din nord și casa din chirpici, proprie satelor din sud. Prima, cu pereții din trunchiuri de copac orizontale, este mult mai originală și lucrată cu multă artă: sculpturile în lemn făcute pe ramele ferestrelor, streșinilor, sînt renumite și constituie o contribuție de seamă la civilizația medievală. Ea este adaptată climei: pentru a lupta împotriva frigului și a umezelii, a zăpezii și a ploii, înălțimea ușilor și a ferestrelor este redusă; încăperile sînt înălțate, iar acoperișul este ascuțit sau în formă de piramidă.

TREPTE SPRE ZGÎRIE-NORI

După cinci secole de invazii ale popoarelor migratoare, eliberată de invaziile maure, Europa intră, prin secolele X-IX, într-o nouă etapă de dezvoltare. Locuința rurală și cea citadină fac un salt hotărîtor. Materialele puțin rezistente sînt înlocuite cu cele trainice. Locuințele erau dispersate; acum sînt regrupate. Europenii descoperă ceea ce inventaseră sumerienii și orientalii, cu 4000 de ani în urmă: satul și orașul. Biserica înlocuiește templul, iar castelul întărit, palatul. Casele se concentrează în jurul acestuia.

Epoca romană nu impusese total piatra ca material de construcție. Acum, aceasta este căutată pentru a ridica construcții solide. Populația crește. Familiile își lasă moștenire, din tată în fiu, case durabile. Cărămida arsă își face apariția, la fel ca și țigla ce va înlocui acoperișurile din materiale vegetale. În sudul continentului se răspîndește casa de piatră cu mai multe etaje. În alte părți se găsesc case mixte, de la 8 la 20 de metri, unde adăpostul oamenilor se suprapune pe cel al animalelor. Plecînd de la aceste tipuri de case, începînd cu secolul al XVI-lea se va constitui ferma, cu curtea sa pătrată închisă. Ea nu va înceta să se îmbogățească pînă prin secolele XVIII-XIX — epoca de aur pentru mediul rural. Șemineul încastrat în zid va înlocui, începînd cu secolul XII, vatra din mijlocul încăperii principale. Numai sărăcia va mai menține locuințele precare de tip vechi: colibe de lemn sau pămînt.

La oraș, diferențele între bogați și săraci erau mai mari decît la țară. Aici, fațadele ascund mai lesne mizeria decît la țară. În secolul XVI, la Paris, un băcan trăia onorabil, pe strada St Hororé, într-o casă cu trei etaje, cu bucătărie, debara, „camera pentru dulcețuri" și o „distilerie de apă". Fără baie însă.

Peste tot în lume, de la Canton la Amsterdam, ca și în civilizațiile Antichității, casa urbană, solidă și confortabilă, cîștigă teren în clasele avute. Parisul fusese multă vreme un oraș de lemn. Acum el devine un oraș din piatră și cărămidă, înaintea Londrei, care, cu construcțiile

sale predominant din lemn, a ars în 1666 pe trei sferturi.

În locuința modernă a secolelor XIX și XX inovația a fost generată de noile materiale folosite cît și de necesitățile urbanismului. Dezvoltarea marilor orașe, suprasaturarea centrelor, prețul crescut al terenului au încurajat construcțiile pe verticală. Așa s-au născut zgîrie-norii și casa în formă de turn. În 1885 se construiește la Chicago primul zgîrie nori: osatură de oțel, beton, cărămizi perforate, materiale izolante, cu un dispozitiv de inundare automată peste o anumită limită de temperatură.

Un eschimos, condus în vîrful unui zgîrie nori, împărtășea ulterior impresiile sale: „Noi credem că nu există nimic mai măreț și mai misterios decît natura, și iată-ne în fața unui peisaj de munte, cu prăpăstii adînci și abisuri — și totul este opera omului. Natura este măreață, dar nu este oare omul și mai măreț? Ființele acelea mărunte pe care le văd agitîndu-se acolo, în adîncuri, trăiesc între acești pereți de piatră, într-o stepă de pietre creată artificial. Nu văd vînat, și totuși acești oameni trăiesc și se hrănesc. Au învățat să zboare ca păsările și să înoate ca peștii. Au învins toate dificultățile de care noi încă ne lovim".

SPRE LOCUINȚA MILENIULUI TREI

La nașterea lor, începînd cu anul 4000 î.e.n., civilizațiile au găsit deja moștenirea lăsată de agricultorii sedentari din neolitic. Cu casa din Jericho, 8000 de ani î.e.n. esențialul exista: pereți, case dreptunghiulare, chirpici, lemn, împărțirea încăperilor, etaj, acoperiș, uși. Casa „fără arhitect", concepută doar de inteligența omului, se născuse.

Civilizația europeană modernă, născută din revoluția industrială, a determinat supremația Occidentului. Materialele de construcție, vechi și noi, circulau cu ușurință. Casa făcută după planurile unui arhitect a sfîrșit prin a se impune. Atenția era totuși îndreptată spre trecut, iar inventivitatea căuta să răspundă tuturor exigențelor.

Moștenirile, adaptate, transformate, nu dispar, exercitîndu-și încă influența asupra creației moderne. Exemplul japonez este frapant: respectul tradiției merge atît de departe încît se văd numeroase formule tehnologice parazitate de elemente nefuncționale, dar moștenite din trecut. Există un sactuar șintoist care, de 1300 de ani, este reconstruit odată la 20 de ani. Astăzi, casa japoneză este efectiv reconstruită la fiecare 25 de ani. Un adult poate să construiască astfel în viață aproximativ trei case.

Deși izvorîtă din tradiția chineză, casa japoneză a respins dispoziția în jurul unei curți închise, și, de asemenea, monumentalitatea și somptuozitatea, puțin compatibile cu peisajul. Ea a preferat sobrietatea decorativă, modestia dimensiunilor și armonia proporțiilor. „Ereziile" arhitecților japoneze au dus la o arhitectură împlinită și originală: schelet de lemn; flexibilitate în distribuirea încăperilor, separate prin **fusuwa**, panouri culinare acoperite cu hîrtie translucidă; materiale vizibile; stîlpi aparenți; acoperiș amplu. În ochii ocupanților ei, casa este un obiect de plăcere estetică de prim ordin, propagînd în jurul lor, cu grădina sa delicată și complicată, formele și culorile pe care civilizația lor i-a învățat să le considere frumoase. Casa japoneză, intim legată de natură, se deschide larg spre exterior. Este ea oare idealul? Din anume punct de vedere da, dar un mare număr de japonezi au grave probleme în acest domeniu. De altfel, casa japoneză nu a rezolvat încă problema intimității cuplului. Modelul japonez, în evoluția sa, lasă să se întrevadă care ar putea fi locuința celui de-al treilea mileniu: adăpostul visat, cu respectul exigențelor familiale și rădăcinilor fiecărei națiuni.

Traducerea și adaptarea de ANCA MUNTEANU

(după „Istoria locuinței" de Marc Bergé)

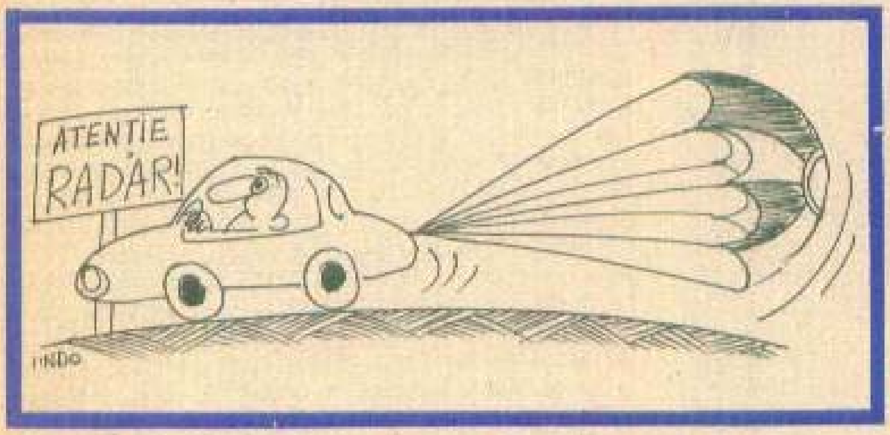

UMOR

● O tînără căsătorită primește vizita mamei sale. Intrînd, soacra își găsește ginerele pe divanul din salon, îmbrățișînd-o pe frumoasa cameristă.

— Asta-i culmea, exclamă ea iritată, adresîndu-se fiicei.

— Fii calmă, mamă, o liniștește ea. Abia am reușit pînă acum să-l dezvăț de viciul beției și al fumatului.

● — Nu ai mustrări de conștiință cînd mergi atît de des la restaurant?

— Ba da, însă voința mea de fier le învinge de fiecare dată.

● — Dragul meu, trebuie să ne cumpărăm mașină și neapărat una mai iute. Mai vedem și noi lumea.

— Asta sau cealaltă?

● Un umorist, fiind întrebat odată de ce un rege poate fi încoronat la 14 ani, dar nu se poate căsători decît la 16 ani, răspunse:

— Fiindcă este mai ușor să conduci un stat decît o femeie.

● — Soțul meu stă acasă numai trei zile pe lună, în rest e tot timpul pe teren.

— Și nu te plictisești?

— Trei zile trec repede.

● — Ce mă îngrijorează e că nevastă-mea umblă de la o vreme cam mult prin cîrciumi.

— A început să bea?

— Nu mă caută pe mine.

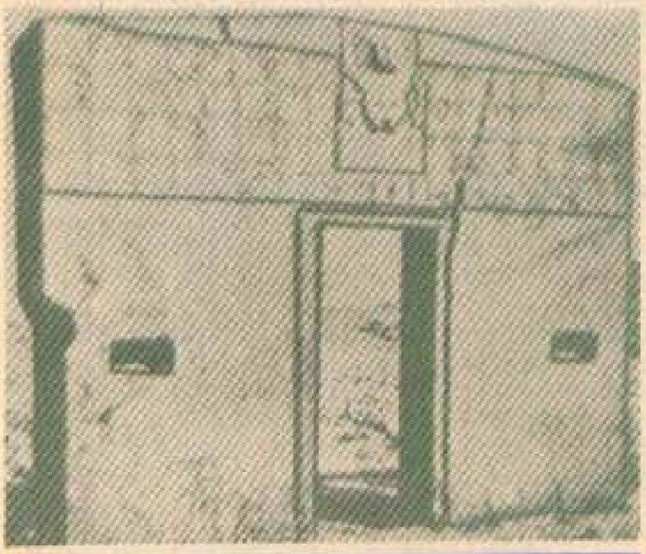

„CETĂȚILE URIAȘILOR"

TIAHUANACO. Oraș situat pe malurile lacului Titicaca, la aproape 4 000 m altitudine, acolo unde presiunea este de două ori mai mică decît la nivelul mării, oxigenul se rărește, iar turiștii nu pot purta obiecte mai grele de 3 kg decît cu eforturi chinuitoare. În cetate se poate intra — simbolic — prin faimoasa „Poartă a Soarelui", un fel de măsură pentru ce va urma. Poarta a fost cioplită dintr-un monolit și are greutatea de 10 tone, înălțimea de 2,73 m, lățimea de 0,5 m și lungimea de 3,84 m. Pe frontonul ei sînt sculptate 48 de figuri așezate în casete pătrate, plasate succesiv pe trei rînduri, care flanchează silueta centrală a unui personaj înaripat. În spatele „Porții Soarelui" începe orașul: blocuri de gresie și bazalt, cîntărind cîte 100 tone, formează o fundație peste care se ridică spre cer ziduri compuse din cuburi de 60 tone, cu suprafețe netede. Bastioane, statui în formă de coloane, turnuri, clădiri a căror destinație a rămas necunoscută și statuia monolitică de 7,5 m înălțime a unui personaj cu plete și barbă (găsită de arheologul A. Bennett). Blocurile de piatră sînt atît de bine îmbinate (fără mortar) încît între ele nu se poate introduce nici măcar lama unui cuțit. De sub pavajul străzilor au fost scoase la iveală un fel de conducte dreptunghiulare, cu marginile și colțurile rotunjite. Sînt executate din piatră dură, albă, au lungimea de 2 m, pereții groși de 0,5 m și diametrul interior tot de 0,5 m. Se compun din două bucăți în formă de jgheab, așezate una peste alta și sînt identice, de parcă ar fi fost executate de banda automată dintr-o uzină modernă. Unele blocuri ce compun zidurile sînt străbătute de canale lungi, în formă de „L" sau „T", săpate în piatră. În general blocurile sînt prinse între ele prin scoabe de aramă plasate în exterior și în interior. Există și uriașe fotolii de piatră, așezate pe platforme monolitice, de 8 m înălțime. Nimeni nu a aflat cine și de ce a construit orașul acesta uluitor. Incașii nu-l văzuseră decît în ruine și erau tot atît de neștiutori ca și spaniolii în privința poporului care l-a ridicat.

SACSAYHUAMAN. Fortăreața uriașilor. Blocuri de 100 tone, ziduri în terase, lungi de cîte 500 m și înalte de 18 m și deodată, la cîteva sute de metri distanță de cetate, un bloc de piatră estimat ca avînd greutatea de 20 000 tone și înalt 12 m! A fost cioplit și desprins din munte, iar în el s-au săpat scări mărginite de balustrade, împodobite cu motive decorative în spirale. Treptele au fost orientate invers, adică scara „urcă" în jos, deci nu poate fi folosită. S-ar crede că blocul este răsturnat, dacă în fețele lui nu ar fi sculptate din loc în loc scobituri ce par „scaune" și sînt plasate în poziția corectă, cu „spătarul" în sus. Remarcabil este faptul că monoliții de la Sacsayhuaman au o mulțime de forme, mărimi și greutăți care ar înnebuni pe orice statistician. Pare imposibil să găsești două pietre la fel: unele sînt prismatice, altele trapezoidale, cubice, rotunjite, altele au 12 sau 20 de laturi, și pînă la 40 de colțuri! Este greu de crezut, chiar cu evidența înaintea ochilor, că o asemenea diversitate de blocuri au putut fi potrivite și îmbinate atît de perfect încît par lipite. Numai zidurile în terase, puse cap la cap ar măsura cîțiva kilometri. Unele blocuri de piatră au 9 m înălțime și 3 m lățime, cîntărind sute de tone. Cutremurele (frecvente în zonă) nu au reușit să le clintească în mii de ani.

Enigma privind modul de tăiere, extragere și ridicare din cariere, transportul și potrivirea pietrelor necesare acestei fortărețe, este totală. Cele mai diverse explicații au fost sugerate și respinse una după alta: munca sutelor de mii de sclavi (care nu existau), folosirea unor ferăstraie, scripeți, macarale și cabluri de un tip necunoscut (din aliaje metalice care nu existau), unelte de fier sau oțel pierdute în cursul timpului (se știe că indienii sud-americani nu cunoșteau decît prelucrarea metalelor neferoase) etc. Pînă în anii '70, cînd antropologul peruan Francisco Aliaga, a afirmat că deține secretul unui procedeu incaș, bazat pe o mixură de ierburi peruane cu ajutorul cărora se pot dizolva cele mai dure roci.

El susținea că incașii sau populațiile anterioare lor au înmuiat pietrele, transportîndu-le sub formă de pastă la locul turnării și astfel toate problemele erau rezolvate. Mai mult, Aliaga afirma că, analizînd la microscop mostre de piatră, a observat în compoziția lor resturi de substanțe vegetale. Explicația antropologului peruan, dată la o reuniune științifică de la Lima, a fost primită cu entuziasm de arheologii dornici să rezolve odată pentru totdeauna supărătoarele probleme legate de construcțiile megalitice (nimeni nu a observat pe moment că „rețeta de ierburi peruane" nu putea clarifica enigmele de la Stonehenge sau Baalbeck, decît în cazul în care incașii aveau firme ce exportau procedeul la scară internațională).

În scurtă vreme însă, vîlva s-a redus la un diapazon greu audibil, apoi ipoteza a fost acoperită cu o pudică uitare chiar de către cei mai ferventi susținători ai ei. Aceasta din mai multe motive: 1) Aliaga nu a dezvăluit

„secretul soluției", 2) „resturile de substanțe vegetale" erau de fapt în proporție foarte normală și nicidecum frunze sau fire de iarbă prinse în masa de piatră topită; 3) monoliții de la Tiahuanaco și Sacsayhuaman nu prezentau un aspect care să sugereze **modelarea** lor din pastă, ci o evidentă **cioplire**; 4) blocurile de gresie și bazalt au stratificarea geologică nemodificată de o eventuală topire etc.

De altfel, declarațiile lui Aliaga erau curioase de la bun început: „În vremurile acelea, incașii dizolvau pietrele cu acel amestec, le frămîntau și le modelau în concordanță cu forma dorită și necesitățile construcției". Aceasta înseamnă nu o simplă înmuiere a unor suprafețe pentru a „lipi" blocurile între ele, ci transformarea rocii în pastă și turnarea ei în forme sau cofraje, asemeni betonului. Or, se pune întrebarea, cum este posibil ca nici unul dintre arheologii care au admis această posibilitate să nu se fi gîndit că ar fi fost o nebunie din partea incașilor să fi turnat pasta în zeci de mii de cofraje de forme diferite, pentru a realiza blocurile de la Sacsayhuaman?! Ce fel de forme erau acelea cu zeci de laturi și colțuri? Cum puteau ele să reziste presiunii masei vîscoase fără să se desfacă? De unde scîndurile necesare unor asemenea cofraje? Ce fel de cutie de lemn ar fi rezistat la 100 de tone de piatră moale turnată în interior? Cum de nu se solidifica pasta în cursul transportului fără benzi rulante și betoniere rotitoare? De ce nu au realizat constructorii fortărețelor forme tip, standardizate, mici și ușor de manevrat, pentru a face „cărămizi" de gresie topită? De ce construcțiile incașe sînt realizate din pietre mici, cioplite de mînă și nu turnate? Chiar presupunînd că erau înmuiate numai anumite fețe la montare, cum s-au putut păstra laturile și unghiurile drepte? Și cum au fost transportate pietrele pînă acolo? Cum pot fi turnate blocuri de 200, 2 000 sau 20 000 tone? De ce nu se extindea metoda de statui, statuete, obiecte de uz casnic din piatră, etc? Este de neînțeles cum a putut fi luată în considerare o ipoteză atît de inconsistentă și lipsită de argumente.

Enigmele de acest gen trebuie rezolvate prin studiu științific, nu prin postulate facile. Cu atît mai mult cu cît ele sînt deosebit de numeroase, atît în America de Sud și Centrală, cît și în Africa, deci de ambele părți ale oceanului care a înghițit civilizația atlantă, fără a putea să despartă definitiv cele două continente și fără a șterge similitudinile tulburătoare dintre culturile unor popoare aflate la mii de kilometri și milenii distanță, în spațiu și timp.

Astfel, poate nu este lipsit de semnificație faptul că egiptenii și incașii marcau solstițiile prin obeliscuri de forme asemănătoare și numite la fel: „Stîlpii de priponire a Soarelui". La începutul anilor '70 scafandrul italian R. Rola a descoperit în largul coastelor Insulelor Bahamas patru coloane de marmură, cilindrice și foarte lungi, similare celor de la intrarea templelor egiptene...

În Africa, cetatea Zimbabwe, veche de milenii are ziduri de 7 m grosime și 7 m înălțime, întrerupte din loc în loc de turnuri cilindrice de 12 m înălțime, cu o singură deschizătură, practicată în platforma ce constituie acoperișul. Zidurile sînt făcute din cuburi de bazalt îmbinate fără mortar, ci pur și simplu datorită greutății lor și perfecțiunii cu care au fost șlefuite și potrivite. S-a calculat că, numai pentru o impresionantă redută exterioară, lungă de 257 m și înaltă de 12 m s-au folosit 900 000 de cuburi. În mijlocul cetății se ridică un turn conic, de 17 m înălțime, numit de tradiție „casa zeului care traversează cerul mai repede ca o stea căzătoare și este mai puternic decît animalele, furtuna și pădurea împreună". În Anzii peruvieni se află cetatea Cerra Gallan, construită la 6 000 m altitudine, din blocuri masive de granit, prinse între ele fără mortar. Zidurile sale au 6—8 m înălțime și adăpostesc numeroase turnuri cilindrice, înalte de 12 m, care au o singură deschizătură dreptunghiulară, în mijlocul acoperișului orizontal. Tradițiile incașe numesc aceste bastioane „camerele oamenilor zburători".

În Costa Rica există 1 500 de uriașe sfere de granit (numărul cunoscut pînă astăzi), răspîndite prin toată țara. Cea mai mare dintre ele are 2,5 m circumferință și 16 tone greutate, iar media se situează la 2 m și respectiv 12 tone. Sferele sînt sculptate fără nici o abatere de la forma geometrică, iar materialul a fost adus din cariere montane, îndepărtate de orice punct în care se află cîte o asemenea ciudățenie.

În America Centrală, pe teritoriile Mexicului și Guatemalei au fost descoperite vestigiile civilizației olmece, a cărei perioadă de înflorire este anterioară cu milenii apariției mayașilor. Printre cele mai tulburătoare creații olmece se numără uriașele capete de bazalt descoperite în provinciile mexicane La Venta și Vera Cruz. Ele au 2—3 m înălțime și 20—40 tone greutate și au fost aduse de la cariere pierdute în junglă, la 100—120 km de locul unde se găsesc astăzi. Vechimea lor este estimată la 3 000—5 000 ani. La problema modului în care au fost realizate (olmecii nu cunoșteau metalele, iar bazaltul este o rocă deosebit de dură) se adaugă cea a transportului prin pădurea de nepătruns, fără ajutorul roții, animalelor de povară, vehiculelor sau măcar a leagănelor de purtat greutăți. În plus, capetele au un fel de căști (similare celor ale aviatorilor din primul război mondial), prinse sub bărbie cu două curele, pe care sînt cioplite... capse metalice rotunde, inexplicabile la un popor aflat în neoliticul tîrziu. Fizionomiile bărbaților imortalizați în piatră sînt deosebit de curioase, constituind un mixaj de trăsături euro-africane (partea superioară a feței tipică pentru rasa albă, buzele și nasul caracteristice negrilor din Africa de Vest).

Tot în zona La Venta au fost găsite mai multe basoreliefuri și sculpturi în jad, reprezentînd oameni foarte corpolenți, cu obrajii bucălați și expresii disprețuitoare. Una dintre aceste statui, supranumită „Luptătorul" este o adevărată operă de artă: un bărbat gol, șezînd cu mușchii brațelor încordați și lovindu-se cu pumnii în piept. Personajul este ras pe cap și, lucru foarte rar în America precolumbiană, are barbă și mustăți.

În orașul guatemalez Democracia există 12 statui asemănătoare cu cele din La Venta, însă descoperite cu prilejul săpăturilor în diverse centre olmece din Guatemala. Au mai bine de patru milenii și li se spune „copiii dolofani", căci fețele și trupurile lor seamănă cu cele ale copiilor pictați de Rubens. În anii '70 s-a putut constata că aceste statui dispun de proprietăți magnetice remarcabile, fiind cioplite exclusiv în roci cu magnetism natural ridicat. Cînd o descoperire similară a fost făcută lîngă Vera Cruz, a devenit clar faptul că olmecii selecționau astfel de pietre cu un anumit scop (deocamdată necunoscut). Nu se știu prea multe despre civilizația olmecă: motivele și perioada apariției și respectiv a stingerii sale, formele prin care s-a manifestat, limitele maxime atinse (ca suprafață), tipul antropologic al populației, nivelul tehnologic, toate acestea rămîn învăluite în mister...

DAN APOSTOL

Fapt divers pe mapamond

Cam la începutul secolului nostru, binecunoscutul alpinist austriac Paul Preus, unul dintre acei cavaleri ai munţilor, pentru care prăpastiile şi crevasele reprezentau ceea ce înseamnă văzduhul pentru păsări sau apa pentru peşti, spunea cu fermitate că femeile sînt un dezastru pentru sportul cuceritorilor înălţimilor. Părerea temerarului căţărător, care avea să-şi piardă viaţa în 1913, în timp ce încerca o nouă escaladare, s-a dovedit, iată, falsă. Deşi nu se poate spune că domină prin numărul lor sportul cavalerilor munţilor, femeile se dovedesc tot mai interesate de temerara activitate, demonstrînd chiar calităţi nebănuite în ce priveşte căţăratul cu mîinile goale pe crevasele înşelătoare. Sînt, astfel, cunoscute în lumea alpiniştilor campioanele franceze Caterine Destivell şi Monique Dalmasso, care împotriva pericolului la care se expun, a razelor soarelui ce le ard nemilos pielea, se caţără pe stîncile abrupte, execută un minunat „balet" pe verticalele prăpastiilor. Bărbaţii care le-au văzut la lucru spun, despre ceea ce fac tinerele alpiniste, că este ceva care îţi taie respiraţia. În faţa minunatului spectacol oferit de fetele alpiniste, Paul Preus, dacă ar mai fi în viaţă astăzi, nu ar putea decît să se consoleze, pentru cele greşit spuse, acum circa 80 de ani, cu gîndul că nu este singurul om ce s-a înşelat în privinţa forţei şi temerităţii femeii (N.M).

GO-UL ŞI CALCULATORUL

GO-ul este un joc în multe privinţe paradoxal. El este cel mai vechi dintre toate jocurile cunoscute şi totuşi de o modernitate surprinzătoare. Regulamentul său este extrem de simplu, dar teoria foarte dezvoltată, cu concepte, tehnici, mutări specifice, principii strategice, scheme de captură sau de joc optim la colţurile şi pe laturile tablei, toate legate între ele, formînd un organism care merită cu adevărat numele de teorie. Jocul este abstract pînă la limită — nu există decît piese albe şi negre, toate de aceeaşi formă — dar (poate tocmai de aceea) „aplicabil", ca mod de gîndire, în cele mai diferite domenii (faptul că există cărţi în care sînt exemplificate principii strategice şi tactice ale GO-ului folosite în conducerea unor campanii militare concrete nu este surprinzător; semnificativ este că au fost susţinute teze de doctorat în economie bazate pe analogia cu GO-ul). Şi, împrumutînd cîte ceva din fiecare dintre paradoxurile anterioare, discrepanţa cea mai importantă (pentru discuţia de faţă) este că orice copil de, să zicem, 10 ani, poate juca (bine) GO, dar calculatoarele, super-inteligenţele mecanice cu care secolul nostru se mîndreşte atîta, nu sînt încă în stare de aşa ceva.

De ce este GO-ul atît de rezistent la programare? Programele de şah au ajuns deja la nivel de maestru, ba se afirmă că unele sînt deja maeştri internaţionali. Ce diferenţă există între GO şi şah, de ce unul a putut fi algoritmizat şi celălalt nu?

Bineînţeles, discuţia trebuie să se refere la mai multe planuri şi ea nu poate fi epuizată prea uşor, fie şi pentru faptul că înţelegerea cu adevărat a complexităţii GO-ului poate fi un pas spre stăpînirea acestei complexităţi, deci subiectul nu este deloc simplu. Prima explicaţie pentru rămînerea în urmă a GO-ului electronic este, desigur, cea istorică: GO-ul este mai puţin răspîndit decît şahul, cel puţin în Europa şi în cele două Americi, în majoritatea ţărilor el s-a constituit ca sport oficial abia după cel de-al doilea război mondial şi nici acum nu a intrat în „folclor", precum şahul. Cauzele — feudalismul războinic, cu lupte al căror obiectiv era suprimarea regelui advers, de alt tip decît la GO, şi clasica „închidere în sine" orientală (uneori adoptată ca politică oficială de stat) — nu mai sînt astăzi actuale, de aceea se poate prevedea o evoluţie rapid ascendentă a Go-ului ca sport.

Argumentul istoric nu este însă deloc cel mai important. Într-un recent buletin editat de Federaţia Europeană de GO, în pregătirea Campionatelor Europene (în paralel se va desfăşura şi un turneu de GO computer) care vor avea loc la sfîrşitul lunii iulie la Grenoble, în Franţa, există o bibliografie dedicată lucrărilor care abordează GO-ul din punct de vedere informatic şi care conţine nu mai puţin de 80 de titluri: unele descriu programe de jucat GO, altele propun modele matematice de interes informatic, unele sînt teze de doctorat cu acest subiect, altele sînt preprinturi sau articole publicate în reviste (de GO, dar şi de inteligenţă Artificială, informatică teoretică etc.) sau în volume colective; primele lucrări datează de la începutul anilor '60, deci de acum un sfert de secol.

Preocupări au existat deci, ba chiar foarte susţinute (există şi lucrări neincluse în lista menţionată). Şi totuşi nu s-a ajuns prea departe. De ce? Este într-adevăr GO-ul „provocarea supremă pentru programare", aşa cum se întreabă, retoric, titlul unui articol publicat în **Creative Computing**, 5, 3 (1979) şi reia, afirmativ de data asta, un titlu din **New Scientist**, 81 (1979)?

Răspunsul poate fi găsit tot în lucrările din lista amintită.

Iată, s-o privim pe una dintre cele mai vechi dintre ele: E.O. Thorp, W. Walden, „A Partial Analysis of GO" (**The Computer Journal**, 7, 3 1964). Pe lîngă cîteva definiţii şi teoreme de factură matematică şi de interes informatic mai redus, autorii se referă la întrebarea naturală „Cine învinge pe table mici?" şi dau răspunsul numai pentru table liniare, de la 1x1 pînă la 1x8, şi dreptunghiulare, de dimensiuni 2x2, 2x3, 2x4 şi 3x3. Ei au folosit calculatorul în acest scop şi mărturisesc că „chiar cazul 3x3 a fost prea complex atunci cînd

s-a încercat examinarea arborelui complet al jocului, contînd pe «forța brută» a calculatorului". În cazul 3x4 a fost inabordabil, chiar cu ajutor teoretic. Asta se întîmpla în 1963—64, de atunci calculatoarele au evoluat foarte mult. Nu însă îndeajuns pentru a se putea merge efectiv pe ideea arborelui de evoluție a partidei, așa cum se întîmplă cu majoritatea programelor de șah (cel puțin ca schelet al modului lor de joc). Într-adevăr, în 1983, australianul J.M. Robson a demonstrat că **Go-ul este complet în timp exponențial** (rezultatul a fost anunțat la cel de-al 9-lea Congres mondial de informatică, EFIP '83, Paris). Altfel spus, pentru a decide cine învinge pe o tablă de dimensiuni n x n avem nevoie de un număr de pași (operații elementare) de ordinul de mărime al unei exponențiale, ceva comparabil cu 10^n de exemplu. Dar, și mai rău, jocul este și **complet** în timp exponențial, ceea ce înseamnă că deciderea învingătorului la GO este printre cele mai complexe dintre problemele de complexitate exponențială (ceva mai riguros spus, orice problemă de complexitate exponențială poate fi redusă pe o cale de complexitate polinominală la problema învingătorului la GO). Aceste rezultate descurajează definitiv speranța de a face ceva în acest domeniu bazîndu-ne numai pe „forța brută" a calculatoarelor.

Ce altceva trebuie atunci folosit? Nici în cazul șahului nu se poate merge prea departe explorînd sistematic arborele mutărilor, ci se încearcă eliminarea unor ramificări plecînd de la considerente teoretice, evaluînd static poziția curentă, cam așa cum fac oamenii, care „simt" că anumite variante sînt proaste și le resping intuitiv, fără calcul. Dar aici apare adevărata problemă și adevărata diferență față de șah. În GO nu există „piese", există „formații". Piesele pot fi pierdute, ele nu valorează în sine decît un punct fiecare. Formațiile trebuie însă apărate, extinse, întărite, abandonate eventual. Ele sînt opuse unor formații adverse pe care le pot captura sau de care pot fi capturate. Formațiile închid teritorii, obiectivul principal al jocului. (Pentru detalii în legătură cu regulamentul, cititorul este rugat să consulte cartea **Inițiere în GO**, editată de Recoop, sau almanahul de anul trecut, în care a apărut o scurtă introducere în GO.) Pe scurt, formațiile sînt valoroase, deci ele trebuie analizate de un eventual program, apărate, extinse etc. etc. Evaluarea configurațiilor de piese nu poate fi însă nici-ea făcută pe căi exhaustive, păstrînd de pildă, fișiere cu „poziții bune" și „poziții proaste" și reducînd problema la încadrarea unei poziții reale într-o clasă sau alta. Numărul de configurații posibile pe tabla de GO este comparabil cu 3^{361} (avem 361 de intersecții, iar fiecare intersecție se poate afla în trei stări liberă, ocupată de o piesă albă sau ocupată de o piesă neagră, pentru ca configurația să fie regulamentară trebuie să nu existe grupuri de piese fără libertăți, de aceea numărul căutat nu este chiar 3^{361}, ci ceva mai mic). Trebuie deci să procedăm mult mai „uman", să evaluăm formații „privindu-le" așa cum sînt, analizîndu-le ca structuri bidimensionale propriu-zise. Este exact ceea ce calculatoarele de azi nu pot face decît la un nivel rudimentar. Calculatoarele nu „văd" încă. Recunoașterea formelor este un domeniu încă puțin dezvoltat al Inteligenței Artificiale, chiar dacă s-a scris mult în legătură cu acest subiect, nu s-au pus încă la punct metode suficient de eficiente pentru a putea fi aplicate în cazul GO-ului. Se poate deci spune că pentru a scrie programe de GO competitive **este nevoie de o nouă generație a Inteligenței Artificiale**, cea actuală nu ajunge. Se va crea o asemenea nouă generație? Probabil că da. Sigur că da, deoarece cu cît o încercare este mai grea cu atît ea devine mai tentantă pentru om. Nu ne putem însă aștepta la progrese prea rapide în acest sens. Semnificativ este, de exemplu, faptul că în cadrul campaniei japoneze privind realizarea celei de a cincea generații de calculatoare era inițial prevăzută o secțiune dedicată programării GO-ului, dar ulterior, considerată nerealistă acea direcție de cercetare a fost abandonată... Că nu sînt speranțe să apară progrese spectaculoase în viitorul apropiat sugerează și următorul fapt nemaiîntîlnit: în 1986, compania multinațională Multitech Industrial Corporation a lansat un premiu de un milion de dolari (ați citit bine, un milion!) pentru primul program de GO de nivel dan, oferta rămînînd deschisă pînă în anul 2000! Anunțul a apărut în mai multe locuri, inclusiv în reviste „clasice" de informatică (**Communications of the ACM**). Premiul nu are precedent, în computerizarea șahului nu au fost oferite niciodată asemenea sume consistente. Bineînțeles, este de presupus că cei care au lansat acest premiu știu/ speră că nu riscă nimic și, chiar dacă premiul va fi revendicat de cineva, este de presupus că dezvoltările teoretice care vor fi făcut posibil un astfel de program vor fi suficient de importante pentru alte domenii de aplicare a Inteligenței Artificiale pentru a merita milionul de dolari. (De fapt, sînt prevăzute o serie de recompense parțiale pentru obiective parțiale, mai plauzibil să fie atinse pînă la sfîrșitul secolului.)

Dar, cum spuneam, tentația este mare. GO-ul există, GO-ul este dificil de programat, deci GO-ul **trebuie** programat! Iar începutul este deja făcut, cele 80 de titluri din bibliografia editată de Federația Europeană reprezintă un volum de cercetări și de rezultate respectabil. Ajunge să amintim volumele colective M.A. Bramer, **Computer-Game Playing: Theory and Practice**, Ellis Horwood Ltd., 1983 și K. Heine, **Proceeding of the Second Seminar of Scientific GO Theory**, Inst. fur Strahlenchemie, Mulheim a.d. Ruhr, 1980, sau să răsfoim revista americană de GO sau revista **Artificial Intelligence** pentru a ne convinge de acest lucru.

Iar evenimentele se derulează din ce în ce mai rapid (poate și sub influența premiului de care vorbeam). Dacă la un turneu de GO computer organizat la Portland, S.U.A., în 1985, au participat cinci programe (unele nu făceau decît să joace corect sau să imite mutările adversarului), la Congresul Federației Europene de GO din iulie 1986 (Budapesta) s-a desfășurat un prim turneu european de GO între calculatoare, pentru ca anul acesta, la Grenoble, să fie așteptate peste 10 programe, într-un campionat european care va deveni anual. Competiția duce la progres. Competiții de GO computer există deja, progresul este deci inevitabil.

Pentru a contribui și mai mult la acest progres, de curînd a apărut și o revistă internațională „dedicată generării și schimbului de idei în GO-ul electronic". Ea se numește chiar **GO computer** și este editată de Asociația de GO din Canada, cu sprijinul asociației similare din S.U.A. și al Federației Europene. Primul număr (iarna 1986—87) în afara uzualelor editoriale festive, a indicațiilor pentru colaboratori și a unei bibliografii similare celei din buletinul european, conține trei articole. Unul se referă

la modul de apreciere a tăriei programelor de GO (prin comparare cu jucători umani, în urma rezultatelor obținute în turnee de GO-computer, sau prin meciuri program contra program, pe baza procentajelor de victorii și înfrîngeri). Al doilea articol (E.K. Ream, „Smart GO Boards") se referă la practicarea GO-ului prin telefon, în general, la utilizarea calculatorului pentru a juca la distanță, pentru a studia partide, probleme, joseki-uri (scheme de joc) etc. Cel mai consistent și mai interesant articol este semnat de David Fotland și el prezintă un program de GO, numit G2 (a existat și un G1), realizat de acesta în decursul a vreo patru ani. Programul este scris în limbajul C, are aproximativ 11 000 de instrucțiuni, folosește 700 K memorie, răspunde la fiecare mutare după 5—20 de secunde, dar ca tărie de joc abia dacă este cotat la 20—25 kyu. Articolul descrie destul de amănunțit programul și include și două partide (pe tabla 13x13), una cîștigată cu 9 piese handicap împotriva autorului lui (care e aproximativ 1 dan) și una cîștigată cu albele împotriva unui începător care abia dacă jucase cîteva partide. (D. Fotland ne încredințează că programul este foarte indicat pentru a-i antrena pe începători, deoarece acestora nu le pare rău că pierd în fața calculatorului, așa cum probabil le-ar părea dacă ar fi învinși de un coleg...)

Programul are trei părți: structuri de date, analizorul tactic și selectorul de mutări. Structurile de date se referă la ceea ce se găsește pe tablă la un moment dat: piese, grupuri, formații complexe, și mare parte a programului constă tocmai în gestionarea acestor structuri de date (actualizarea lor după fiecare mutare). Analizorul tactic este destul de bine pus la punct. Principala lui sarcină este să spună dacă un grup poate fi capturat sau nu, dînd un coeficient de siguranță vulnerabilitate pentru fiecare grup propriu sau advers. Pentru aceasta el numără libertăți, anticipează formarea și falsificarea de ochi, evaluează valoarea grupurilor (inclusiv teritoriile pe care ele tind să le închidă) etc. Pentru a ne da seama cît de complex este programul G2 (și să nu uităm că el abia dacă are 20—25 kyu), iată „schema de gîndire" a evaluatorului strategic (el este bazat pe 65 de reguli de genul celor care urmează și are ca sarcină găsirea celei mai bune mutări din punct de vedere strategic — atunci cînd există mutări strategice „bune"):

— Jocul într-un colț liber
 — se preferă punctele 3x4
 — se fac spirale 3x4 (stilul Shusaku)
 — joacă la 3x3 dacă adversarul are o piesă în 4x4
— Formații de colț
— nu lăsa adversarul să facă două skimari
 — fă schimari la o piesă 3x4 în fața unui colț advers
 — fă keima schimari
 — fă kakari cînd aceasta este o extindere
 — atacă la 4x4
 — atacă la 3x3
— Joacă conform dicționarului de joseki-uri
— Extinderi pe latură
 — cea mai bună extindere este către un grup advers slab
— Invazii
 — invadează acolo unde există posibilitatea unui salt peste două linii în toate direcțiile
— Lupte locale
 — extinde-te de la grupurile cu numai două libertăți
— Blocări
— Tăieturi
 — taie dacă piesa care taie nu poate fi capturată
— Leagă grupurile
— Blochează intrările adversarului prin deschizăturile din zidurile proprii
— Amenințări de ko
 — dă atari la cel mai mare grup posibil.

După cît de elaborat este și, în același timp, cît de slab ca nivel de joc, programul G2 nu este de natură să încurajeze eforturi similare. Și totuși ele continuă. Ba chiar apar noutăți, unele foarte promițătoare. Astfel, Allan Scarff, expert în „sisteme expert" și în baze de date, s-a hotărît de curînd (prin 1983) să se apuce de GO și, zis și făcut, a scris deja două programe, **Microgo 1** și **Microgo 2**, care par a face pași serioși în domeniu. Ideea care a stat la baza lor a fost utilizarea automatelor celulare ca suport pentru găsirea unor „mutări promițătoare", fără a face nici un fel de anticipare a desfășurării partidei. Un articol apărut în revista **GO World**, iarna 1986—87 („The bard of Computer GO") nu prezintă detalii tehnice, dar vorbește despre performanțele programelor. **Microgo 1** joacă pe tabla 9x9 la nivel de 15—25 kyu, răspunde în cîteva secunde și folosește numai 17 K memorie (programul **Nemesis** pe care l-am amintit la început cere 256 K). Programul **Microgo 2** nu a fost încă terminat, dar se speră că el va ajunge la aproximativ 10 kyu, chiar jucînd pe tabla normală și cerînd mai puțin de un minut pentru fiecare mutare. Bineînțeles, Scarff nu intenționează să se oprească aici, ci tinde spre un program apropiat de 1 dan, capabil să învețe în timp ce joacă. Cum și cînd se va întîmpla acest lucru nu precizează, dar, așa cum remarca un informatician la cercul de GO de la Casa Studenților din București, „se pare că Scarff știe ce spune". Să sperăm.

Pînă atunci, să salutăm **primul program românesc de GO**, pentru că așa ceva există deja. El a fost realizat în 1986 de T. Laszlo și C. Nicolae din București, este scris în FORTRAN pentru calculatorul Coral, are nevoie de 55 K, răspunde în 20—30 de secunde, poate juca pe table de orice dimensiune, știe regulamentul (ko, sinucidere, ochi etc.) și joacă deocamdată numai tactic, în apropierea ultimei mutări a adversarului. Nivelul său de joc este în jur de 25—30 kyu, dar poate fi îmbunătățit prin alegerea convenabilă a unor parametri care-i determină „stilul" (agresivitatea, de exemplu). Realizarea merită a fi subliniată, sarcina de a scrie un program de acest gen nefiind, după cum am văzut, deloc ușoară. Pe scurt, programul TACTIC al lui T. Laszlo și C. Nicolae este în acest moment „campionul" țării noastre la GO computer... Pe cînd un contracandidat? Pe cînd primul campionat românesc de GO computer? Probabil că răspunsul nu se va lăsa prea mult așteptat pentru că deja există un număr de informaticieni-goiști interesați de așa ceva. (La Facultatea de matematică a Universității din București se află în pregătire o lucrare de diplomă dedicată modelelor matematico-informatice folosite în studiul GO-ului.)

Un subiect „provocator", un obiectiv de cucerit pentru informatică. Pentru că, oricît ar fi ele de „inteligente", calculatoarele nu pot fi calificate cu adevărat inteligente pînă nu vor învăța să joace și GO... (Rămîne ca atunci să le punem în față un obiectiv și mai dificil...)

GHEORGHE PĂUN

Mozaic tehnico-științific

☐ BETON ELECTRONIC. Oamenii de știință australieni sugerează, în urma unor experiențe încununate de succes, trecerea la utilizarea electrolizei pentru aplicarea pe diferite construcții scufundate pe fundul mării, a unui strat de beton. S-a pornit de la ideea că pe orice obiect care a stat mai mult timp scufundat în apa mării se formează un strat mai mult sau mai puțin gros de sare; s-a descoperit că îndepărtarea acestui strat se poate face prin electroliză. De aici ideea de a aplica-o în folosul omului. Astfel, se lansează mai întîi în jurul pilonilor o plasă metalică, iar alături, anodul de aluminiu. După trecerea curentului electric, pe fier se depune un strat compus în principal din magneziu și calciu, rezultînd un original și rezistent înveliș în jurul pilonului din metal.

☐ COMBUSTIBIL. Cercetători de la Universitatea din Compiègne — Franța au experimentat cu bune rezultate un tip nou de combustibil pe care l-au denumit ultracarbofluid. Este vorba de un amestec lichid pe bază de praf de cărbune (54 la sută), păcură (16 la sută) și apă. Produsul se prezintă ca o soluție, care pe lîngă randamentul foarte bun de ardere, din care nu rezultă substanțe nocive, are un preț competitiv și se poate transporta ușor inclusiv prin conducte.

☐ RADIOMACARA. În Marea Britanie, constructorii beneficiază acum de un sistem de comandă prin radio, pentru ridicarea, coborîrea ori manevrarea dintr-un loc sau altul a diferite greutăți de către macara. Comanda se poate face atît din cabina macaralei cît și de la sol. Prin sistemul respectiv crește substanțial productivitatea muncii, precizia operațiilor, făcînd totodată inutilă prezența celui de-al doilea muncitor, care trebuia să dirijeze manevrele macaragiului.

☐ „SUPERCIRTIȚĂ". O instalație complexă de săpat tunele, considerată deocamdată cea mai mare din lume, a fost realizată în R.F. Germania. Diametrul capului de forare este de 7,8 metri, fiind dotat cu 45 de sape cu role. Viteza de înaintare a acestei cîrtițe uriașe este de 350—400 metri într-o lună.

Un careu de nimic

ORIZONTAL:

1) Formulă de joc cu care mergi la rezultat sigur 2) Manechin de modă nouă — Baraj pe calea undelor 3) Sufletelul nostru — Orele ce intervin... pe nesimțite! 4) Delegație sportivă consacrată pe teren — Tarele capului 5) Incluse-n port! — Punct marcat de marii maeștri — Puțin noroc! 6) Pocnit... cu o floare-n spate! — Trecere peste un anumit nivel — Stau în bloc! 7) Boțgros! 8) Se retrage iarna la căldură — Uvertură la operă! 9) Cercul din împrejurimi — Diferența de la alb la negru 10) Examinator ce ține la conținutul biletelor

VERTICAL:

1) Aruncat în joc într-o luptă inegală — Unul mai cu moț 2) Rezultat fructuos — Cu înflorituri de stil 3) Cotă parte la acțiuni — Mlădița din curte 4) Ajutor primit la voia întîmplării — Formație de vîrf 5) Cotă medie! — Lamă de tăiat ștanța 6) Om de dus ușor cu vorba — Făraș în coș! 7) Se aruncă-n lături la mîncare — Lipsit de precipitații 8) Are caracter de fante — O voce aparte 9) Roțile din față... la caroserie! — Acordat în regie — Baza constructorului! 10) Mult visatul semn ierarhic superior (înv.) — Atenție acordată la mînuirea armelor.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2						■				
3					■				■	
4		■				■				
5			■				■			■
6				■				■		
7	■									
8										
9					■					
10										■

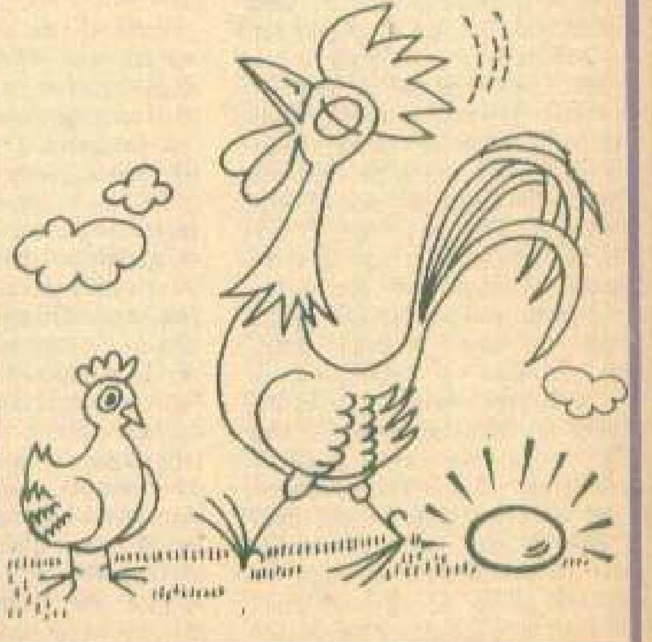

biblioteca ENIGMA

ELLERY QUEEN

(Frederic Dannay și Manfred B. Lee)

5 exerciții de deducție

LECȚIA DESCHISĂ

Ellery înaintă grăbit pe strada 92 îndreptîndu-se spre Liceul „Henry Hudson" și aruncînd pe furiș priviri vinovate la ceas. Domnișoara Carpenter îi indicase ferm și cu exactitate locul, data și ora: biroul ei, 109, vineri dimineață, 22 aprilie, prima pauză („Clopoțelul la 8.40, domnule Queen"). Îi făcuse impresia că domnișoara Carpenter, care venise la el cu o cerere neobișnuită, era o tînără plină de abnegație, pe care ar fi supărat-o orice piedică în cruciada pe care o inițiase.

Așa că, renunțînd la mersul demn, Ellery o zbughi la fugă.

Obiectivul pentru care îi ceruse sprijinul era ieșit din comun chiar și pentru o tînără profesoară de științe sociale la clasa a noua, care se angajase într-o astfel de cruciadă. De două luni, negustorii din împrejurimi raportau cu regularitate spargerea magazinelor lor de către o bandă de adolescenți. Poliția nu putuse să stabilească decît că făptașii erau aceiași în toate cazurile, probabil elevi la liceul „Henry Hudson".

Cu o săptămînă în urmă, luni, venind tîrziu de la un film, d-ra Carpenter văzuse trei băieți plonjînd prin geamul spart al unui magazin de pîine și dispărînd pe o alee. Îi recunoscuse ca fiind Howard Ruffo, David Strager și Joel Buell, toți elevi de-ai ei în vîrstă de 15 ani. Aparent, problema delincvenței juvenile fusese rezolvată.

Dar nu și pentru d-ra Carpenter. În loc să meargă la poliție, d-ra Carpenter se dusese la Ellery, care locuia pe strada 87 vest și era eroul tinerilor din zonă. Ea îi spusese că Howard, David și Joey nu erau delincvenți înrăiți și că arestarea, judecarea și închiderea lor nu era o soluție. Este adevărat că aleseseră credința față de bandă în locul dragostei și siguranței ce le fuseseră refuzate în căminele lor nefericite de mahala, dar ea considera că băieții, care aveau slujbe după școală și duceau acasă fiecare bănuț cîștigat, nu erau irecuperabili. Și îi spusese unde și ce anume lucra fiecare băiat.

„Se iau după cei certați cu legea pentru că îi cred puternici, plini de succes și fascinanți", spusese d-ra Carpenter; în concluzie, voia ca Ellery să-i fie oaspete la o lecție deschisă și sub pretextul unei expuneri pe tema „Criminali notorii pe care i-am cunoscut", să-i înfățișeze pe răufăcători în așa măsură de slabi, găunoși și cu un final atît de violent, încît David, Joey și Howard să-și dea seama de greșeala pe care o făcuseră.

Lui Ellery i se păru că această misiune punea la grea încercare forța sa oratorică. Oare d-ra Carpenter avea permisiunea directorului de a-și duce la îndeplinire planul?

Nu, răspunsese curajos d-ra Carpenter, **nu** avea permisiunea domnului Hinsdale și era chiar foarte posibil să-și piardă slujba cînd acesta va afla ce făcuse. „Dar n-am de gînd să fiu prima care să-i împing pe băieți în școala de corecție și în cele din urmă, cine știe, la condamnare pe viață!" Și în plus, dl. Queen nu avea de pierdut decît o oră din timpul său!

Așa încît dl. Queen spusese un „Da" slab și iată-l în fața ușii de la clasa tinerei hotărîte... cu șapte minute întîrziere.

Ellery își adună toate forțele și deschise ușa.

În clipa în care puse piciorul în clasă, își dădu seama că se întîmplase o catastrofă.

Louise Carpenter stătea dreaptă și încordată la catedră, iar chipul ei drăgălaș era aproape la fel de alb ca plicul pe care-l strîngea în mînă. Se uită lung la o masă de băieți și fete, a căror tăcere era atît de goală de expresie și atît de hoțească, încît îți țiuiau urechile de liniște.

Primul lucru pe care îl spuse fu:

— Am fost jefuită.

Groaznica mulțime de ochi îl urmări pînă la catedră. Simțea în nări mirosul pătrunzător de cerneală, lipici, hîrtie, cretă, vestiare mucegăite; de jur împrejur erau pereți decolorați, vopsea ce se cojea, lemnărie care-și pierduse luciul și bănci stricate.

— Jefuită în propria mea clasă, d-ra Carpenter se sufoca de mînie.

Ellery își puse încetișor haina și pălăria pe catedră.

— Vreo glumă, cumva? zîmbi el spre clasă.

— Nici vorbă. Nu știau că veniți. — O trădaseră, spunea șocul care se simțea în vocea ei. — Clasă, dînsul este Ellery Queen. Nu trebuie să vă mai spun cine este dl. Queen și cît de onorați sîntem de vizita dînsului. — Se auziră suspine, un zumzăit și cîteva aplauze. — Dl. Queen a avut amabilitatea să vină azi aici pentru a ne vorbi despre delincvență. Nu știam că va da chiar peste un furt.

Aplauzele conteniră brusc.

— Sînteți sigură că este vorba de un furt, domnișoară Carpenter?

— Mi s-a furat un plic cu șapte bancnote de cîte un dolar și din felul în care s-a întîmplat, hoțul nu poate fi decît cineva din această clasă.

— Îmi pare rău s-aud asta.

Îi privi intenționat cu atenție, întrebîndu-se care din cele 41 de perechi de ochi care-l priveau le aparțineau lui Joey Buell, Howard Ruffo și David Strager. Ar fi trebuit s-o roage pe Louise Carpenter să i-i descrie. Acum era prea tîrziu.

Sau poate nu?

Lui Ellery i se păru că trei dintre cele 20 de chipuri de băieți erau cam prea studiat impasibile. Unul din ele era așezat pe niște umeri viguroși; băiatul acesta era blond, frumos și alb ca varul în jurul nărilor. Al doilea era un băiat cu nas ascuțit, părul aspru ca o perie și un ten măsliniu; stătea perfect nemișcat, cu excepția degetelor care învîrteau la nesfîrșit, aproape ca-ntr-un ritual, un creion. Al treilea, slab și roșcat, nu dădea nici un semn de viață, în afara unei vene care i se zbătea speriată la tîmplă.

Ellery se hotărî.

— Ei, dacă-i vorba de un furt real și pe viu, spuse el întorcîndu-se spre Louise, cred că nimeni nu vrea să mă asculte bătînd cîmpii despre crime înmormîntate. De fapt, mi s-ar părea mai interesant să demonstrez clasei cum se rezolvă o crimă. Ce ziceți, domnișoară Carpenter?

Ochii profesoarei se umplură de înțelegere și speranță.

— Cred, spuse ea sever, că ar fi mult mai interesant.

— Ce-ar fi să aflăm mai întîi cîte ceva despre cei șapte dolari. Vă aparțineau, d-ră Carpenter?

— Un dolar era al meu. Domnișoara McDoud, profesoara de engleză, se mărită luna viitoare. Ne-am hotărît să-i luăm un cadou de nuntă, iar eu string banii. Toată săptămîna au trecut pe aici profesorii ca să lase banii într-un plic pe care-l țineam pe catedră. Azi dimineață...

— Ajunge deocamdată, d-ră Carpenter. Hai să auzim ce spun ei. — Ellery îi studie în timp ce un murmur străbătu clasa. Deodată, arătă spre o fetiță rujată cu o pieptănătură italienească. — Vrei să ne spui ce s-a întîmplat azi dimineață?

— Nu știu nimic de bani!

— Giscă proastă! se auzi glasul batjocoritor al unui băiat.

— Băiatul care a spus asta, zise Ellery pe un ton prietenos. Era unul dintre cei trei pe care-i detectase, tipul blond și solid. — Cum te cheamă?

— David Strager.

Rînjetul lui se traducea prin „Nu mă sperii tu pe mine!". Dar nările îi rămîneau albe ca varul. Era cel despre care d-ra Carpenter spusese că lucrează în depozitul unui magazin alimentar de pe Amsterdam Avenue.

— Bine, Dave. Spune-ne tu ce s-a întîmplat azi dimineață.

Băiatul îi aruncă o privire disprețuitoare fetei cu pieptănătura italienească.

— Toți știam că banii sînt în plic. Azi dimineață, înainte să se sune, doamna Morrell vine cu dolarul ei, iar domnișoara Carpenter îl pune cu ceilalți bani și lasă plicul pe catedră. Deci apoi sună de intrare, d-na Morrell o șterge,

d-ra Carpenter ia plicul și dă un strigăt: „Mi s-au furat banii".

Băiatul slab cu părul roșu interveni:

— Și-acum ce să facem, să murim? și-i făcu cu ochiul lui David Strager, care se așezase deja. Băiatul mare și blond îi făcu înapoi cu ochiul.

— Cum te cheamă pe tine? îl întrebă Ellery pe roșcat.

— Joseph Buell, răspunse băiatul sfidător. Era cel care lucra la marele magazin de țigări, dulciuri și papetărie „Kaplan" de pe strada 89. — Cine are nevoie de șapte dolari?

— Nu numai că cineva are nevoie de ei, Joey, dar cineva îi și are.

— Aaa, din cîte știm noi, i-a furat chiar ea. Iar acesta era ultimul din trio, băiatul brunet cu fața ascuțită. Dacă nu se înșela, acesta lucra jumătate de normă la curățătoria O'Donnel de pe Columbus Avenue.

— Cum te cheamă?

— Howard Ruffo.

Cei trei mușchetari care săreau unul în sprijinul celuilalt!

— Vrei să spui, Howard, că o acuzi pe d-ra Carpenter că ar fi furat banii profesorilor? întrebă Ellery zîmbind.

Băiatul șovăi.

— Vreau să spun că poate i-a luat din greșeală sau i-a rătăcit.

— De fapt, spuse calm Louise, acesta a fost primul meu gînd cînd am văzut că banii nu mai sînt în plic, d-le Queen. Așa că am căutat temeinic.

— Pot să văd plicul?

— Ăsta nu este cel în care țineam bancnotele de un dolar, zise dîndu-i plicul, deși arată identic. Mai am și altele într-o cutie din fișetul meu de acolo, care nu se mai încuie de ani de zile. Probabil că acesta a fost furat din fișetul meu ieri sau în cursul săptămînii.

— E un plic alb, d-ră Carpenter. De unde știți că nu e cel în care erau banii?

— Pentru că pe spatele celui original scrisesem cu cerneală „Fondul de cadou pentru Helen McDoud" — Se uită de jur împrejur. — Așa încît acest furt a fost premeditat, d-le Queen. Azi dimineață, cineva a venit în clasă înarmat cu acest plic plin de hîrtie fără valoare și pregătit să-l schimbe rapid dacă se ivea ocazia. Și așa s-a și întîmplat. Toată clasa s-a tot învîrtit prin preajmă cît am discutat eu cu d-na Morrell.

În plicul înlocuit era un teanc de bucăți de hîrtie dreptunghiulare, tăiate pe dimensiunea unor bancnote.

— În clipa în care ați pus dolarul d-nei Morrell între ceilalți în plicul original, era toată lumea aici?

— Da. Ușa s-a deschis și închis numai o dată după aceea, cînd a plecat d-na Morrell. Am stat cu fața la ușă tot timpul.

— Ar fi posibil ca d-na Morrell să fi făcut o glumă și să schimbe plicurile?

— N-a stat nici o clipă lîngă catedră după ce am pus plicul pe ea.

— Atunci aveți dreptate, d-ră Carpenter. Furtul a fost premeditat de unul din băieții sau fetele din această clasă, iar hoțul — și banii — se află încă aici.

Încordarea creștea minunat. Băiatul trebuie să fie ud leoarcă. Nu se așteptase să i se descopere furtul înainte să poată scoate banii din clasă.

— La cît se termină prima oră, d-ră Carpenter?

— La 9,35.

Toate fețele se întoarseră spre ceasul de pe perete.

— Nu e decît 8,56, zise Ellery vesel. Avem 39 de minute la dispoziție — timp mai mult decît suficient. În afară de cazul în care băiatul sau fata care a comis furtul vrea să returneze banii d-rei Carpenter aici și acum?

De data aceasta privi fix de la David la Howard și la Joey, iar privirea lui spunea „Îmi pare tare rău, băieți, dar trebuie s-o fac dacă voi credeți că scăpați așa ușor".

Strager strînse din buzele pline. Roșcatul Joey Buell îi întoarse privirea posac. Creionul lui Howard Ruffo se învîrti cu mai mare repeziciune.

„E cu siguranță unul din cei trei".

— Îmi dau seama că trebuie să aplic metoda dură, zise Ellery. Îmi pare rău că nu pot să scot hoțul din mîneca hainei, așa cum se petrece în cărți, dar în viață investigația, ca și crima, nu e o treabă prea palpitantă. Vom începe cu controlul corporal. Apropo, e voluntar. Preferă cineva să fie omis de la percheziție? Ridicați mîna.

Nimeni nu mișcă.

— Eu o să cercetez băieții, d-ră Carpenter. Dumneavoastră duceți panourile astea de afișaj în colț și percheziționați fetele.

Cîteva minute se făcu zgomot. Pe măsură ce cîte un băiat era controlat era trimis în fața clasei la tablă, iar fetele erau trimise în spate.

— Ați găsit ceva, d-ră Carpenter?

— Rose Perez are doar un dolar la ea. Celelalte fete ori au mărunțiș ori n-au bani de loc.

— Nici un semn al plicului original?

— Nu.

— Și eu am găsit doi băieți cu cîte un dolar. David Strager și Joey Buell. Nici un plic.

Louise se încruntă.

Ellery se uită la ceas. 9,07.

Se îndreaptă agale spre ea.

— Nu vă arătați îngrijorată. N-aveți de ce. Mai sînt 28 de minute.

Ridică vocea, zîmbind.

— În mod firesc, hoţul s-a debarasat de bani, sperînd să reintre în posesia lor cînd se eliberează terenul. Aşa încît sînt ascunşi undeva în clasă. D-ră Carpenter, ne ocupăm întîi de bănci. Uitaţi-vă şi sub ele, guma de mestecat e un adeziv la îndemînă. Ce ziceţi, elevi?

Peste patru minute se uitară unul la altul, apoi la ceas.

9,11.

Rămăseseră exact 24 de minute.

— Bine, spuse Ellery.

Începu să scotocească prin cameră. Cărţile, caloriferele, debaralele, materialele, pungile cu mîncare, servietele. Panourile de afişaj, hărţile de pe perete, globul pămîntesc. Afişul ONU, gravurile din oţel ale lui Washington şi Lincoln. Răsturnă chiar şi cele trei ghivece de muşcate ale Louisei şi cernu pămîntul.

Ochii lui Ellery se întorceau din ce în ce mai des spre ceas.

Controlă totul din cameră, de la suportul steagului Americii pînă la globurile lămpilor vechi, pline de insecte moarte, la care ajunse urcîndu-se pe bănci.

Totul.

— Nu sînt aici, îi şopti Louise la ureche.

Buell, Ruffo şi Strager îşi trăgeau coate zîmbind zeflemitor.

— Bine, zise Ellery.

Interesant. Iată o problemă.

Sigur că da! Se ridică şi verifică două obiecte care-i scăpaseră: conţinutul ascuţitoarei şi grilajul de la megafon. Nici urmă de plic. Nici urmă de bani.

Scoase o batistă şi se şterse pe gît.

E o prostie. Un şcolar!

9,29.

Şase minute în care trebuia nu numai să găsească banii, dar şi să identifice hoţul.

Se sprijini de catedra Louisei, încercînd să se relaxeze.

Ce te faci cu problemele astea „simple"! Nimic mare şi important, ca şantajul, jefuirea unei bănci sau crima. Nişte nenorociţi de şapte dolari subtilizaţi de un delincvent adolescent într-o clasă supraaglomerată.

Se gîndi cu furie.

Dacă sună la 9,35 şi băiatul iese mîndru cu banii din clasa d-rei Carpenter fără să fi fost descoperit, o să tragă un chiot ca un pui de lup care ucide pentru prima oară. **Cine zice că grozavii ăştia de copoi ai legii nu sînt nişte maimuţoi? Şi-ncă cei mai mari! E un neisprăvit. Un nimica. Vezi cum îi dau de furcă? Şi-ăsta nu-i decît începutul. Stai să vezi cînd m-apuc de ceva de-adevăratelea, nu de fleacuri de-astea copilăreşti!**

Nu, nu era ceva mare şi important cum ar fi crima. Doar şapte dolari şi un mare erou care se face de rîs. Fără importanţă? Ellery îşi muşcă buza. Poate că era cel mai important caz din cariera lui.

9,30,30.

Au mai rămas doar patru minute şi jumătate.

Louise Carpenter se ţinea strîns de o bancă şi încheieturile mîinii i se albiseră de încordare. Aşteptînd să fie dezamăgită.

Ellery se îndepărtă de catedră şi băgă mîna în buzunarul de la haina din tweed după pipă şi tutun, gîndindu-se mai profund la fondul de cadou pentru Helen McDoud decît se gîndise la altceva vreodată.

Şi pe cînd se gîndea...

La 9,32 examina concentrat dreptunghiul hîrtiei pe care hoţul o pusese în plicul înlocuit. Era o hîrtie obişnuită de ziar ieftin, tăiată cu foarfeca de mărimea unui dolar din pagina cu desene colorate. Se uită la toţi dolarii falşi unul cîte unul, vînînd ceva. Orice.

Cei 41 băieţi şi fete murmurau şi chicoteau acum.

Ellery se opri. De unul din dreptunghiuri era lipită o aşchie de hîrtie subţire ca un ac şi cam de un centimetru lungime. O pipăi, se uită la ea în lumină. Nu era din ziar. Prea consistentă, prea groasă.

În clipa aceea ştiu ce trebuie să fie.

Mai puţin de două minute.

Luă la rînd cu febrilitate celelalte hîrtii de ziar de mărimea dolarului.

Şi iată! Asta era!

Fîşia asta fusese tăiată din capătul paginii de desene. Pe margine apărea şi numele unui ziar din New York şi data 24 aprilie 1955.

Gîndeşte-te. Nu te grăbi. Sînt o groază de secunde într-un minut.

Murmurul şi chicotele amuţiseră. Louise Carpenter rămăsese în picioare, privindu-l implorator.

Soneria zăngăni pe coridor.

Prima oră s-a terminat.

9,35.

Ellery se ridică şi spuse solemn:

— Cazul este rezolvat.

După ce clasa fu evacuată şi uşa încuiată, cei trei băieţi rămaseră cu spatele la tablă, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui pluton de execuţie. Culoarea dispăruse din obrajii lui David Strager. Vasul de sînge de pe tîmpla lui Joey încerca să se furişeze sub părul roşcat, iar ochii lui Howard Ruffo luceau a panică.

E greu să ai 15 ani şi să fii prins în capcană.
Dar şi mai greu dacă n-ai fi.

— Ce-am făcut? scînci Howard Ruffo. N-am făcut nimic.

— N-am luat cei şapte dolari ai d-rei Carpenter, spuse David Strager bățos.

— Poți spune acelaşi lucru despre pîinea domnului Mueller de luna trecută, Dave? Ellery se opri blînd. Sau despre oricare din celelalte lucruri cu care v-ați îndeletnicit în ultimele două luni?

Îi fu teamă că o să leşine toți trei.

— Dar trebuşoara de azi dimineață, Ellery se întoarse brusc spre roşcat, ai făcut-o singurel, Joey.

Subțirelul tremură.

— Cine, eu?

— Da, Joey, tu.

— Vai de dovleacul tău, şopti Joey. Eu, nu!

— Am să-ți dovedesc, Joey. Dă-mi dolarul pe care ți l-am găsit în buzunarul de la pantaloni cînd te-am percheziționat.

— E dolarul meu.

— Ştiu, Joey. O să-ți dau altul în schimb. Hai, dă-mi-l. Domnişoară Carpenter...

— Da, domnule Queen!

— Ca să taie aceste fişii de ziar de mărimea dolarilor, hoțul a folosit probabil o bancnotă adevărată ca model. Dacă tăia prea strîns, foarfeca ar fi ras şi o bucățică din bancnotă. — Ellery îi dădu dolarul lui Joey. — Vreți să vedeți dacă bancnota prezintă o uşoară crestătură pe o margine?

— Da, este una.

— Iar eu am descoperit această bucățică lipită de unul din dolarii falşi. Fixați bucățica pe marginea scobită a bancnotei lui Joey. Dacă Joey este vinovat, ar trebui să se potrivească perfect. Aşa e?

Louise se uită la băiat.

— Joey, se potriveşte într-adevăr.

David şi Howard se uitau cu gura căscată la Ellery.

— Ce ghinion! se sufocă Joey.

— Criminalii îşi fac singuri ghinionul, Joey. Ceva în sinea ta îți spunea că greşeşti şi din cauza asta ți-a tremurat mîna cînd tăiai. Dar chiar dacă nu ți-ar fi alunecat mîna, tot aş fi ştiut că tu ai înlocuit banii cu hîrtie.

— Cum? Cum ați fi făcut? — Era un strigăt de uluire.

Ellery îi arătă fişia dreptunghiulară cu marginea albă.

— Vezi asta, Joey? Aici scrie numele ziarului şi data: 24 aprilie 1955. În cît sîntem azi?

— Vineri, 22...

— Vineri, 22 aprilie. Dar fişiile acestea de la desenele colorate provin din ziarul de 24 aprilie, Joey, **ziarul de duminica care vine**. Cine primeşte anticipat exemplare din comics-urile de duminică? Magazinele care vînd presa en-gros. Edițiile consistente se tipăresc în avans pentru ca în nebunia de duminică să se introducă numai paginile de ştiri. Aşa e, Joey. Care dintre voi, băieți, a avut acces pînă în dimineața aceasta la ediția de duminica ce vine? David, nu, fiindcă el lucrează la un magazin alimentar. Nici Howard — el lucrează la o curățătorie. Dar tu, Joey, lucrezi la un mare magazin de țigări şi papetărie, unde printre altele, se vînd şi ziare.

Joey Buell privea ca prin sticlă.

— De obicei ne considerăm puternici, Joey, pînă cînd dăm de cineva şi mai puternic, spuse Ellery. Credem că sîntem deştepți, pînă cînd apare cineva mai deştept ca noi. Ne batem joc de două-trei ori de alții, pînă cînd a patra oară altcineva îşi bate joc de noi. N-ai cum să cîştigi, Joey.

Joey izbucni în lacrimi.

Louise Carpenter vru instinctiv să se apropie de el, dar clătinînd din cap, Ellery o țintui pe loc. Se apropie de băiat, îi ciufuli părul roşu şi îi şopti ceva fără să audă ceilalți. După un timp, lacrimile lui Joey se potoliră şi îşi şterse ochii cu mîneca nedumerit.

— Cred că aşa o să iasă bine, Joey, spuse Ellery continuînd cu voce tare curioasa lor convorbire. O să stăm puțin de vorbă cu dl. Hinsdale, apoi cu nişte băieți drăguți pe care-i ştiu de la poliție. După aia, totul depinde de tine.

Joey Buell înghiți în sec.

— Bine, d-le Queen, zise el fără să-şi privească prietenii.

David şi Howard comunicau prin semne. Apoi, David se întoarse spre Ellery.

— Şi cu noi cum rămîne, d-le Queen?

— Tu şi cu Howard veniți cu noi.

Blondul îşi muşcă buza. Apoi dădu din cap afirmativ, ca şi băiatul brunet imediat după aceea.

— Ah, era să uit. Ellery vîrî mîna în buzunarul de la haină unde-şi ținea pipa şi tutunul. Mîna îi reapăru cu un plic boțit pe dosul căruia scria ceva. Din plic ieşeau la iveală colțurile cîtorva bancnote de un dolar.

— Fondul strîns pentru cadoul de nuntă al lui Helen McDoud, domnişoară Carpenter. Împreună cu complimente de la Joey.

— Eu chiar uitasem! suspină Louise. Unde l-ați găsit?

— Unde i-a dat drumul Joey în disperare de cauză în timp ce-i controlam pe ceilalți băieți. Singurul lucru din cameră pe care nu m-am gîndit să-l cercetez — propriul meu buzunar.

Ellery făcu cu ochiul celor trei.

— Veniți, băieți?

ULTIMUL SUPRAVIEȚUITOR

De mai bine de douăsprezece ore, Ellery se străduia să insufle viață Valetului, din cauza căruia noul său roman nu putea să avanseze.

În cel de-al paisprezecelea ceas de chinuri, Ellery își dădu seama de unde provenea dificultatea: trecuse atîta timp de cînd nu mai văzuse un valet în carne și oase, încît era ca și cum ar fi încercat să reînvie un brontozaur.

În această situație, era evident nevoie de studiu. Luă notă buimac de necesitatea de a căuta un specimen, presupunînd că specia aceasta nu dispăruse, și adormi.

I se păru că nici nu închisese bine ochii, cînd ceasul deșteptător îl făcu să sară din pat. Bîjbîind, văzu ca prin ceață că era 8,07 dimineața, că deșteptătorul era închis, și trase concluzia că sunase cineva la ușă. Ajunse acolo împleticindu-se și se trezi față în față cu o tînără posedînd dimensiuni ideale, ochi albaștri și păr roșcat. O, cerule!

— Domnul Queen? întrebă o voce divină, uitîndu-se neîncrezător la părul lui ciufulit. Vă deranjez, cumva?

— Nici chiar după numai două ore și unsprezece minute de somn, spuse dl. Queen, grăbindu-se s-o poftească înăuntru. Cu cine am plăcerea?

— Edie Burroughs, zise frumoasa cu glas de clopoțel îmbujorîndu-se de plăcere, și am o problemă.

— Toți avem cîte una. Eu, de exemplu, am necazuri cu un valet.

— Vai, ce ciudat! strigă ea. Și eu. De fapt, cu doi. Ați auzit vreodată de Clubul Valeților?

— Să ne grăbim încet, domnișoară Burroughs, o imploră Ellery, tîrînd un scaun. **Doi** valeți? **Clubul** Valeților? Unde? Cînd? Pe scurt, ce?

Zeița explică cu grație. Asemenea Afroditei, Clubul Valeților se născuse din spuma de aur a anilor '20. Mai exclusiv decît chiar cluburile „Union", „Century", sau „Metropole", nu admisese ca membri decît pe cei mai nobili valeți, treizeci la număr, care și-au cumulat considerabilele lor resurse și au închiriat o clădire maiestuoasă din piatră maronie dincolo de Fifth Avenue spre a le servi drept club.

Pînă în anul 1939, criza economică, precum și cauze naturale au făcut ca numărul membrilor să se reducă la 12. Cunoscînd secretele financiare ale stăpînilor lor multimilionari, membrii clubului și-au asigurat partea financiară nu prea loial, investind în acțiuni ieftine de maximum cinci dolari bucata, astfel încît, pînă în 1963, clubul era proprietarul clădirii și, în plus, deținea polițe de asigurare în valoare de trei milioane de dolari.

Astăzi nu mai supraviețuiau decît doi membri, pensionați de mult. Ambii peste 80 de ani: William Jarvis, care se părea că avea un nepot respingător pe nume Benzell Jarvis, și Peter Burroughs, bunicul lui Edie. Ambii locuiau în club.

— Ben Jarvis și cu mine ne trăim viețile noastre în altă parte și, adăugă d-ra Burroughs cu un surîs sarcastic, din fericire, separat. Dar conform regulamentului, membrii trebuie să locuiască la club sau să renunțe la drepturile de urmaș.

— Drepturi de urmaș; dl Queen respira profund ca un ogar încîntat de pradă. Vreți să spuneți că această asociație de majordomi a creat o tontină, adică o rentă viageră care se împarte între urmași? Prostia aceea adorabilă, conform căreia totul revine ultimului supraviețuitor?

— Da, domnule Queen.

— Sînt uluit. Se spune că valeții sînt oamenii cei mai conservatori de pe pămînt.

— Evident că nu știți prea multe despre valeți, susură d-ra Burroughs. Toți sînt jucători de noroc înnăscuți. Oricum, bătrîneii ăia doi nu mai au decît un gînd: să trăiască fiecare mai mult decît celălalt și astfel să moștenească averea clubului. E cam aiurea și ar fi chiar amuzant, dacă... Ezită.

— Dacă ce?

— Ei, tocmai de-aceea am venit la dumneavoastră, d-le Queen. Aseară am trecut pe la bunicul, așa cum fac de obicei.

***

Cu o seară înainte, ora 19. Edie îi găsi pe cei doi octogenari în „camera tăcerii" lambrisată în stejar și piele, producînd o grămadă de zgomote necuviincioase, incompatibile cu calitatea de valet.

— Și tu, Jarvis, îl auzi Edie pe bunicul său strigînd cu subînțeles, ai o minte rea!

Peter Burroughs era un bărbat înalt și scofîlcit, încovoiat de vîrstă și tremurînd de parcă-l bătea un vînt puternic.

— Ce spui, Burroughs? jubilă William Jarvis. Jarvis era mic de statură, chel și cu un ten livid, iar chicoteala lui avea un ton deosebit de rău. Poți să negi faptul că încerci să mă îndepărtezi din drum ca să lași toată averea clubului nepoatei tale?

— Pot, Jarvis, și chiar asta fac!

— **Domnule** Jarvis, zău așa, spuse Edie șocată. Nu încearcă nimeni să vă îndepărteze.

— Nu, așa este, stîrpitură, i se adresă bătrînul Burroughs bătrînului Jarvis, scoțînd un țipăt. E vice-versa. **Tu** te pregătești să mă ucizi ca să lași totul filfizonului tău de nepot.

Cei doi bătrîni se îndreptară cu pași șovăitori unul spre celălalt, cu ghiarele scoase, gata să se strîngă de gît.

Din fericire, în clipa aceea sosi și Benzell Jarvis în vizita sa săptămînală, care părea să coincidă întotdeauna cu cea a lui Edie și interveni între cei doi bătrînei îmbufnați. Pentru prima oară, Edie se bucură să-l vadă. Tînărul Jarvis, care era un Dr. Jekyll exemplar în societate, devenea instantaneu dl. Hyde cînd o prindea pe Edie singură.

— Uite, Edie, zise Ben Jarvis, care era la fel de scund și chel ca și bunicul lui, eu îmi iau nebunul meu și tu pe-al tău, îi închidem, — ce bine-ar fi să-i putem încuia în camerele lor — și pe urmă... tu și cu mine...?

— ...dar sînt îngrijorată de moarte, domnule Queen, încheie Edie, fără să mai pomenească de lovitura de judo la care trebuise să recurgă ca să scape de tînărul domn Jarvis. — Fiecare din ei își închipuie că celălalt intenționează să-l ucidă și ar putea să-și facă rău cu-adevărat, imaginîndu-și că sînt în legitimă apărare. Mi se pare ridicol să merg la poliție și totuși... ce să fac?

— Nu vede nimeni de ei?

— Îngrijitorul și bucătăreasa lucrează numai după-amiezile și seara pleacă acasă. Noaptea nu e nimeni acolo, atunci cînd ar putea să le vină vreo idee senilă.

— În acest caz de urgență, spuse Ellery grav, se impune o demonstrație de autoritate. Tatăl meu este inspector de poliție, d-ră Burroughs, și îi place la nebunie să prevină crima. Dați-mi voie să-i telefonez.

Mai tîrziu. Pentru un om care se dădea în vînt după prevenirea crimei, inspectorul Queen părea extraordinar de dezumflat de această ocazie. Inspectorul îl privi fioros pe fiul său în timp ce îl așteptau pe Benzell Jarvis împreună cu Edie Burroughs pe trotuarul din fața Clubului Valeților. Inspectorul insistase să-i telefoneze să vină și el. Se uită fix la Jarvis, pe cînd acesta, evident încă mahmur, ieșea tîrîndu-se dintr-un taxi; și urcînd cu toții treptele casei maro din piatră, îi șopti lui Ellery: „Ce dracu' urmărești?"

Dar apăsă pe sonerie. Apoi încă o dată. Și încă o dată.

— Sînt și surzi pe deasupra? tună inspectorul.

— Soneria se-aude foarte tare, zise Edie Burroughs neliniștită. Credeți, cumva...

— Dați-mi voie, spuse Ellery, scoțîndu-și cu repeziciune șperaclul de încredere.

Descuie ușa și pătrunseră purtați ca de o mașină a timpului într-un living de demult, cu lemnărie neagră, tavanuri enorm de înalte, candelabre uriașe de cristal, suporturi din alamă pentru bușteni, așezate lîngă cămin și multe, multe picturi în ulei, reprezentînd, în mod incredibil, numai valeți.

Și, curios lucru, casa răsuna de un zbîrnîit continuu.

— E ceasul deșteptător al bunicului, exclamă Edie. De ce oare nu-l oprește?

Ajunse dintr-un salt, precum Artemis, în fundul camerei, explicînd din mers că bunicul ei nu mai putea să urce treptele. Dar intrînd vijelios în dormitorul bătrînului valet, fata începu să jelească, apoi se opri și se întoarse cu spatele; iar cînd cei doi Queen săriră spre patul mare din alamă, aplecîndu-se asupra lui Peter Burroughs, ceasul deșteptător demodat de pe noptieră scoase un ultim țîrîit ursuz și mort fu, asemenea stăpînului său.

Bătrînul Burroughs, complet îmbrăcat, zăcea întins pe pat. Pe obrajii lui ridați ca scoarța de copac, erau cîteva zgîrieturi urîte, fără alte semne de violență.

— După cum arată cadavrul, este mort de aseară, spuse inspectorul Queen după un timp. Avea pe față zgîrieturile astea cînd ați plecat voi doi?

— Nu, spuse Ben Jarvis, îmbrățișînd-o absent pe Edie. Ce ghinion, scumpo. Condoleanțele mele.

— Mulțumesc, Ben, zise Edie, dar lasă mîinile, te rog!

— Jarvis, cred c-ar trebui să ne ducem și la bunicul tău, spuse Ellery privindu-l pe Ben cu răceală. Unde este dormitorul lui? Sus? Nu, domnișoară Burroughs, mai bine ne așteptați aici.

Îl găsiră pe bătrînelul William Jarvis chircit pe podeaua dormitorului, și el complet îmbrăcat; cu obrajii la fel de zgîriați, era tot atît de mort ca și colegul său de la parter.

Cînd a murit? întrebă tînărul Jarvis sălbatic.

Inspectorul se ridică în capul oaselor și spuse:

— Tot aseară.

— La 7,46, adăugă Ellery arătînd spre ceasul electric de lîngă pat. În cădere, bătrînul smulsese firul din priză, oprind ceasul. La ce oră ați plecat amîndoi de-aici aseară, d-le Jarvis?

— Nu era încă 7,30.

O găsiră pe Edie în marea sală de club de la parter, plîngînd în tăcere. Ridică ochii și spuse:

— Doamne, dumnezeule, ce s-a-ntîmplat?

— Aș zice că au așteptat pînă ați plecat voi doi, spuse inspectorul Queen, și apoi s-au încăierat din nou. N-au putut decît să se zgîrie rău pe față, dar probabil că efortul și emoția i-au doborît. Au reușit să mai ajungă în camerele lor, au căzut și au murit. Pun pariu că la autopsie o să reiasă banale infarcturi în ambele cazuri.

— Liniștește-te, liniștește-te, le fredona Ellery celor doi ochi albaștri inundați de lacrimi. Erau foarte bătrîni, Edie.

— Și așa la sfîrșit Clubul Valeților. Era și timpul, spuse Benzell Jarvis. Tot ce vreau să știu, este care din ei a murit primul? Sau, mai degrabă, care ultimul?

— Nici o autopsie nu poate să determine clipa exactă a decesului, spuse inspectorul, privindu-l de parcă ar fi fost o vietate ciudată, deși sînt convins că au murit în jurul aceleiași ore. Ce zici, Ellery, asta ar fi o problemă interesantă!

— Care, tată? întrebă Ellery. A, da. Sigur c-ar fi.

— Cum naiba să nu fie? i se adresă Jarvis sarcastic. Dacă bătrînul Burroughs a murit primul, bunicul meu a moștenit tontina și eu am dat lovitura. Dacă s-a-ntîmplat invers, e norocul lui Edie. Trebuie să existe un mod de a ne da seama care din ei a supraviețuit celuilalt, fie și zece secunde!

— O, exclamă Ellery, există, Jarvis, există.

Iată ce explică Ellery:

— Știm la ce oră a murit William Jarvis aseară. Ceasul electric pe care el l-a oprit în cădere arată 7,46. Rămîne să aflăm la ce oră a murit Peter Burroughs. Răspunsul ni-l dă **ceasul** lui deșteptător.

Dacă vrei să pui ceasul să sune, de exemplu, la 8 dimineața, trebuie să-l potrivești **după** ora opt în seara

precedentă. Pentru că dacă îl fixezi înainte de opt, va suna, evident, la ora opt în aceeaşi seară şi nu la opt în dimineaţa următoare.

Edie Burroughs a venit la mine să-mi ceară ajutorul la cîteva minute după ora opt azi dimineaţă. A trebuit să te sun pe tine, tată, tu i-ai telefonat lui Ben Jarvis; toţi ne-am întîlnit pe strada 60, deci, cînd am intrat în Clubul Valeţilor trecuse mult de opt dimineaţa. Şi ce-am auzit cînd intram? Soneria ceasului lui Peter Burroughs, care a încetat tocmai cînd pătrundeam în dormitorul lui.

De aceea, înseamnă că Peter Burroughs şi-a potrivit deşteptătorul după ora opt aseară. Ca să poată face asta, trebuia să fi trăit după acea oră.

Dar bunicul tău, Jarvis, a murit la 7,46 p.m.

Domnişoară Burroughs, pot să string mina celei mai frumoase multimilionare pe care-o cunosc?

PARCAREA INTERZISĂ

Modesta Ryan şi-a jucat rolul vieţii nu pe o scenă de pe Broadway, ci în apartamentul propriu de lîngă Madison Avenue. Spectacolul a avut loc într-o seară de vară, pe fundalul unei ploi torenţiale cu tunete şi fulgere. Întreruperile de curent au afectat cîteva blocuri din zona Central Park şi printre ele, desigur, şi apartamentele „Athenia". Aşa încît Modesta fu nevoită să joace marea scenă la lumina luminărilor.

Ellery nu fu surprins. Modesta Ryan se specializase în melodramă. Tot ce atingea ea exploda. Nu putea să-şi plimbe cîinele fără să aterizeze pe prima pagină a ziarelor. Ultimul căţeluş îşi rupsese lesa pe Fifth Avenue şi fusese călcat de o maşină în care se afla ambasadorul unei ţări neprietene.

Modesta era spectaculos de nefericită în dragoste. Nu fusese căsătorită. Bărbaţii pe care-i voia ea preferau întotdeauna ingenue fandosite sau cabiniere, în schimb ea nu putea să-i sufere pe cei care-i făceau curte. Pretendenţii ei erau de genul celor care se reped să-ţi sărute mîna, fumează numai cu ţigaret şi poartă în mod sigur jartiere, sau elevi de colegiu melancolici purtînd în suflet imaginea femeii-mamă.

Dar iată că apăruse şi omul visurilor ei. Era prea frumos ca să fie adevărat. Apăruse, numai că în trei exemplare. Pentru că, evident, atunci cînd se ivea bărbatul dorit, mai apăreau încă doi la fel de eligibili.

Modesta Ryan făcuse senzaţie şi, timp de cîteva luni, pe Broadway nu se mai vorbi de altceva. Pe care din cei trei o să-l ia în căsătorie?

Jock Shanville deţinea rolul titular în noua piesă în care repeta şi Modesta, plasată în Veneţia medievală. Se făcuse o distribuţie în funcţie de fizic, pentru că în afară de etalarea unui profil de doge, a unei priviri dure şi a unor picioare pe care hamleţii stăteau bine, Shanville era renumit pentru modul cum tăia replicile, umilea partenerii şi distrugea personajele, precum şi pentru alte asemenea talente adiacente teatrului. Jock era însurat cu o fostă cîntăreaţă pe nume Pearline, dar asta nu constituia o problemă. Limba lui mai ascuţită o împinsese spre cea mai apropiată instanţă de divorţ, cu mult înainte ca el să se fi hotărît s-o înlocuiască cu Modesta Ryan.

Era apoi Kid Catt, o maşină de box cu sprîncene negre, care-şi lăsa adversarii inconştienţi şi într-o baltă de sînge cu un zîmbet impasibil, ce devenise marca sa distinctivă la televiziune. Propriul corp era zeul lui Kid, iar autorenunţarea credinţa sa; femeile stăteau la loc de cinste pe lista lui de interdicţii. Aşa încît atunci cînd se îndrăgostise de Modesta, o făcuse cu pasiunea violentă a unui călugăr ce-şi trădase credinţa. Modesta descoperi o adevărată plăcere în a domina o brută atît de tînără şi frumoasă.

Richard Van Olde II era, pe de altă parte, o tentaţie de cu totul altă natură. Van Olde era un tiran cu voce domoală, care dispunea de poziţie şi avere. Modesta Ryan era prima femeie pe care şi-o dorise de la moartea soţiei sale cu doisprezece ani în urmă şi avea de gînd s-o cîştige cu orice preţ. Obişnuit să ia hotărîri imediate şi irevocabile, o ceruse în căsătorie pe Modesta din prima clipă, făcîndu-i apoi o curte asiduă. Era însă ceva în ochii lui lipsiţi de gene şi în toată fiinţa sa stăpînită de linişte, care o făcea să tremure ca o copiliţă.

Jock Shanville i se potrivea ca o mănuşă, tînărul Catt îi excita simţurile, iar Van Olde o fascina.

Pe care să-l accepte?

Telefonul sună tocmai cînd Ellery se apleca să-şi dezlege şireturile de la pantofi.

— E pentru tine, strigă inspectorul Queen din celălalt dormitor.

— La 12 fără un sfert? Ellery folosi derivaţia. Alo?

— Ellery? Modesta Ryan...

— Modesta? Ellery îşi potrivi automat cravata. O ştia de ani de zile, dar de cîte ori îi auzea vocea, era parcă pentru prima dată. În seara aceasta însă, în vocea ei reţinută se simţea ceva neobişnuit. — Ce s-a întîmplat?

— Ellery, am necazuri, şopti ea. Poţi să vii imediat la mine? Te rog.

— Bineînţeles. Dar ce fel de necazuri?

— Nu pot să vorbesc. Nu sînt singură...

— Chestia cu căsătoria?

— Da, m-am hotărît azi. Le-am dat papucii la ceilalţi doi. Dar grăbeşte-te!

— Modesta, stai puţin. Spune-mi cine-i cu tine...

Telefonul se închise. Ellery îşi apucă grăbit pardesiul şi o luă la fugă.

Străzile erau pustii, iar el o pornise cu viteză spre est către Central Park, lăsînd în urmă vîrtejuri. Străbătu Fifth Avenue şi Madison Avenue în doar cîteva minute. Şaizeci de secunde mai tîrziu tăia colţul de la Park Avenue pe o

stradă cu sens unic ce dădea spre vest, căutînd prin parbrizul şiroind de ploaie un loc de parcare.

Cît priveai cu ochii în josul străzii, bordurile erau înţesate de maşini bară în bară.

Ellery se învîrti încoace şi încolo, încercînd să-şi stăpînească nervii. Niciodată nu puteai găsi un loc de parcare în New York, cu atît mai mult cînd te grăbeai. Iar cînd mai şi ploua...

Apartamentele „Athenia" erau în colţul de nord-est, chiar dincolo de Madison Avenue. Între colţ şi intrarea de la „Athenia", observă un loc liber şi acceleră. Dar cînd ajunse acolo, zări plăcuţa cu „Parcarea interzisă"; era o staţie de autobuz. Ce să-i faci! Se întoarse pe Madison Avenue şi înconjură blocul, gata să se aşeze oriunde ar fi găsit măcar şase metri de bordură liberă. Dar peste tot era ocupat. Reveni pe strada Modestei îngrijorat şi furios.

„Dumnezeu ştie ce se întîmplă la ea sus", se gîndi supărat. Era tentat să parcheze în staţia de autobuz; dar respectul care îi fusese sădit în familie pentru lege, precum şi perspectiva de a-şi pierde jumătate de zi pe la poliţie îl convinseră să renunţe.

Nu se întîmplase nici o minune între timp. Încă nu exista nici un loc de parcare pe strada Modestei. Ellery o luă din nou spre Madison Avenue.

„E ultima oară că mă-nvîrt în caruselul ăsta", îşi promise curajos. „Modesta şi-o închipui că vin pe un catîr. O să parchez între două maşini".

Ultima oară cînd trecuse pe acolo, observase o maşină parcată nereglementar. La bordura dintre „Athenia" şi intrarea la blocul vecin, trăseseră trei maşini una după alta, iar o a patra era parcată lîngă cea din mijloc. Maşina parcată nereglementar avea o plăcuţă de înmatriculare cu însemnele unui doctor.

Ellery o porni iar din Park Avenue spre Madison. Tocmai voia să se aşeze în spatele maşinii doctorului, cînd două perechi de tineri ieşiră din clădirea din colţul de sudest o ţîşniră spre copertina intrării de la „Athenia" şi săriră în prima din cele trei maşini parcate.

„Ura", spuse Ellery acru, iar cînd salvatorii săi plecară, ţîşni pe lîngă maşina parcată nereglementar dădu cu spatele şi intră ca un pompier în locul eliberat, care era cel mai aproape de intrare.

Trecuseră cinci minute peste miezul nopţii. Pierduse zece minute căutînd un loc. Şi totuşi avusese noroc.

Din două salturi, Ellery fu la intrarea blocului. Alergă în hol, scuturîndu-şi apa de pe pălărie. În hol era întuneric. Probabil că se inundase subsolul, scurtcircuitînd cablul de distribuţie.

— Portar! strigă el în întuneric.

— Vine! O lanternă se aprinse şi fu îndreptată spre el. Pe cine doriţi să vedeţi?

— Pe domnişoara Ryan, la ultimul etaj. Nu merge liftul?

— Nu. Portarul părea să aibă îndoieli. E cam tîrziu. Nu merge nici telefonul.

— Bănuiam eu, zise Ellery. Unde-i scara? Vorbeşte!

Portarul se uită lung, apoi mormăi:

— Pe aici.

Omul se îndreptă tîrîndu-şi picioarele în fundul holului, trecînd de panoul de comandă al liftului şi ţinînd lumina în spate ca să vadă Ellery drumul. Cînd ajunseră la uşa de ieşire în caz de pericol, aceasta se deschise şi pe lîngă ei trecu un bărbat, care dispăru apoi în întuneric. Pentru o clipă, Ellery îi zări figura pe cînd trecea grăbit — era aplecat, aşa încît înălţimea şi vîrsta erau imposibil de ghicit şi purta un balonzaid cu platcă cafeniu-roşcat, încheiat pe stînga pînă sub bărbie şi o pălărie tot cafeniu-roşcată trasă bine pe faţă.

Îl deranja ceva la acest om, dar nu avu timp să analizeze ce.

Alergă la nesfîrşit pe nişte scări de marmură, rugîndu-se să-l ţină bateria de la lanterna-pix. Ajuns la etajul 11, văzu confeti fosforescente în întuneric. Răsuflînd greu, căută cu lanterna butonul soneriei, care, probabil, funcţiona pe bază de baterii, îl găsi lîngă uşa de serviciu şi se sprijini de el. În afară de bîzîitul dinăuntru apartamentului, nu mai auzi nimic.

Încercă uşa. Era descuiată.

Ellery păşi în bucătăria rustică a Modestei Ryan. O luminare pîlpîia straniu pe şemineu; cărbunii arseseră pînă la cenuşă.

— Modesta?

Intră prin uşa batantă în sufragerie, simţind cum îl trece un fior. O lumînare aşezată pe vitrină lumina cald încăperea. În holul din spate era întuneric.

— Modesta?

Bîjbîi prin hol, jucîndu-se cu lanterna şi renunţînd să mai strige. Pe măsură ce umbrele se retrăgeau în drumul lui, îşi tot spunea că Modesta ar fi capabilă de o glumă sofisticată, alegîndu-şi o noapte ca asta pentru atmosferă.

Pentru o clipă, păşind în living, fu aproape convins că aşa era. Două sfeşnice cu cîte şapte braţe străluceau, iar în lumina lor zăcea minunatul corp îmbrăcat într-o rochie de casă desăvîrşită al Modestei Ryan. Zăcea chircită pe gresie lîngă pianul cu încrustaţii de sidef. Pe pieptul neglijeului, urma de sînge dădea impresia unei răni de glonţ. Ellery îngenunche. Pata arăta ca o pastă de roşii.

Dar nu era. Şi mătasea era arsă în jurul unei foarte reale găuri.

Îi căută pulsul. Iată-l. Pîlpîia ca o lumînare. Îşi trăia ultimele clipe.

Ellery alergă spre telefon, mai mult din obişnuinţă decît din convingere. Spre surprinderea lui, funcţionă. Dădu două telefoane: unul la salvare şi celălalt tatălui său, inspectorul Queen; apoi se năpusti din apartament spre scara de serviciu şi începu să coboare cele 11 etaje în salturi.

„Dacă moare", gîndea el, „maşinile parcate pe-aici trebuie acuzate de complicitate. Cele zece minute pierdute în căutarea unui loc de parcare ar fi putut salva ce mai rămăsese din viaţa Modestei Ryan". Plonjă sub copertina intrării, urmat de portarul uluit. Nimic nu se schimbase. Aceleaşi trei maşini erau aliniate între intrarea de la „Athenia" şi clădirea vecină, a lui fiind cea mai în faţă; maşina doctorului era încă parcată lîngă cea din mijloc dintre cele trei

Desigur, omul în balonzaid dispăruse.

— Deci așa s-au petrecut lucrurile, Wladeczki? îl întrebă inspectorul Queen pe portar la lumina lanternelor poliției. Ai fost de serviciu de la ora 16 pînă la miezul nopții, dar ai rămas în continuare pentru că schimbul tău a întîrziat din cauza furtunii. N-ai părăsit nici o clipă holul. Nimeni nu s-ar fi putut furișa pe lîngă tine. Bine. D-ra Ryan a venit acasă de la repetiție pe la ora 19. Era singură. Pe la ora 20, femeia ei de serviciu a plecat. Între opt seara și 11 și cîteva minute n-au intrat sau ieșit din clădire decît cinci oameni. Toți sînt locatari vechi. La 11,30 intră în hol dl Balonzaid. Cinci minute mai tîrziu, un doctor sosește să facă o vizită de urgență unei locatare în vîrstă și foarte bolnavă de la etajul 4 apartamentul G și vine să vi se plîngă că nu are loc să-și parcheze mașina. Îi dați voie s-o parcheze lîngă alta deja parcată.

— Și este încă acolo la 4G, spuse sergentul Velie. Ceilalți cinci, locatarii, au alibiuri în regulă.

— În ce-l privește pe dl. Balonzaid. Spuneți că n-a venit cu taxiul. Nu-i vedeți bine fața la lanternă fiindcă are pălăria trasă pe ochi și gulerul ridicat. Vorbește răgușit și în șoaptă, ca și cum ar fi răcit. Spune că are întîlnire cu d-ra Modesta Ryan, îi spuneți că va trebui să urce pînă la mansardă pe jos, el o ia pe scări și e ultima oară că-l vedeți pînă la 12 și ceva, cînd trece pleoștit pe ușa scării chiar sub nasul dumneavoastră și al eminentului domn Queen, aici de față, adăugă inspectorul blînd.

Ellery îi aruncă tatălui său o privire ștearsă.

— Ai observat cumva, îl întrebă el pe portar, cît de ude îi erau balonzaidul și pălăria cînd a intrat prima oară în hol?

— Nu mai ude ca ale dumneavoastră, domnule Queen, răspunse portarul. Mi-ați scris corect numele, domnule sergent?

— Timpul va lămuri, spuse sergentul. Hei, Goldie, ce-i?

Detectivul Goldberg intră scuturîndu-se ca un cîine.

O găsise pe femeia de serviciu a Modestei Ryan dormind în apartamentul ei din Harlem, raportă el; femeia nu știa decît că, sosind acasă, d-ra Ryan dăduse trei telefoane: unul lui Kid Catt, unul d-lui Shanville și ultimul d-lui Van Olde. Dar femeia nu ascultase discuțiile, așa că nu putea spune pe care-l destituise și pe care-l făcuse un om fericit.

— Au transmis ceva de la spital? mormăi inspectorul.

— E așa și-așa, spuse sergentul Velie.

— Dar a vorbit?

— Abia dacă poate să respire, domnule inspector. Este încă inconștientă.

— Atunci trebuie să ne descurcăm pe calea cea grea, spuse bătrînul posac. E sigur că Balonzaid era unul din cei doi respinși de Modesta. N-a pierdut timpul, nu-i așa? Imediat ce sosesc cei trei, să fie aduși la mansardă. Vii, Ellery?

Fiul său suspină.

— Dac-aș fi găsit un loc de parcare cînd am ajuns aici.

Un rîs sec îl urmări pînă la ușa de la scară.

La 2,20, inspectorul termină ultimul din cele trei interogatorii. Îl găsi pe Ellery în livingul Modestei Ryan, uitîndu-se fix și cu reproș la telefon.

— Ai avut noroc?

— Am sunat la toți ziariștii din oraș, la toți prietenii ei apropiați. N-a spus nimănui.

Bătrînul mormăi. Scoase capul pe hol.

— Adu-i pe drăgălașii ăia încoace.

Shanville își făcu apariția cu un zîmbet cam forțat. Părul blond și rar îi stătea zbîrlit, iar gura alungită în sus la colțuri îi dădea o expresie diavolească.

— Și-acum ce ne-așteaptă? întrebă el. Scaunul de tortură?

Pe figura lui Kid Catt se citea suferință și uluire, ca și cum fusese doborît la pămînt cu un pumn. Corpul lui solid se cufundă într-un scaun, iar ochii negri urmăreau plictisiți conturul făcut cu cretă pe gresia de lîngă pian.

— Cine a făcut asta? mîrîi boxerul. Spuneți-mi doar care din ăștia doi a făcut-o.

— Joci prost, Kid, spuse actorul cu voce plăcută. Ești în fața unui public profesionist.

Ochii negri îl priviră.

—Vezi-ți de treabă, actorașule, spuse Kid.

— Că dacă nu, ce? zîmbi Shanville.

— Eu plec, spuse Richard Van Olde îl brusc.

Magnatul era furios. Pielea care în mod natural era palidă se făcuse aproape verde, iar ochii fără sprîncene priveau ucigători.

— Doar cîteva minute vă mai reținem, domnule Van Olde, spuse inspectorul Queen.

— Foarte puține, vă rog. Ori plec de-aici nehărțuit, ori dau un telefon avocaților mei.

— Da, domnule. Fiecare din dumneavoastră, domnilor, dorea să se însoare cu d-ra Ryan — rău. Fiecare dintre dumneavoastră a primit un telefon de la ea astă-seară. Unuia dintre dumneavoastră i-a spus că s-a hotărît în sfîrșit să-l ia în căsătorie. Doi, ceilalți doi, au fost respinși. Unul dintre cei doi a venit prompt aici în noaptea asta și a împușcat-o. Credeți că ne-ați încuiat, continuă inspectorul, arătîndu-și dantura. Toți ați fost găsiți acasă în pat. Și deși avem glonțul, probabil de calibrul .38, percheziția la domiciliile dumneavoastră nu a dat la iveală arma. Nici balonzaidul și pălăria, de altfel. Pe deasupra, fiecare susține că lui i-a spus Modesta la telefon că îl acceptă. Două din aceste afirmații sînt mincinoase, desigur. Domnilor, am vești pentru dumneavoastră, spuse încet inspectorul Queen. Armele, hainele și pălăriile aruncate fac ce fac și ies la iveală. Iar dumneavoastră nu aveți alibiuri pentru ora crimei. Toți erați acasă în pat, așa spuneți, dar nici unul nu poate s-o dovedească, nici măcar dumneata, Shanville, pentru că ocupi un dormitor separat și n-ai fost auzit venind acasă.

— Tată...

Inspectorul privi împrejur, surprins. Ellery stătea în picioare ca imaginea însăşi a deznădejdii.

— N-are nici un rost să continuăm. Hai să încheiem. Domnii n-o să fugă şi ne-ar prinde bine la toţi puţin somn.

Bătrînul clipi.

— Bine, spuse el.

Dar după ce plecară cei trei, urlă la fiul său:

— Ce-ai de gînd, minte ascuţită?

— E destul de simplu, spuse Ellery pe cînd stăteau ghemuiţi lîngă uşile din sticlă ale holului. Trecuse de trei noaptea, ploaia se oprise şi cromul de pe maşinile întunecate de-afară lucea umed în lumina străzii. Aşteptăm să se întoarcă prietenul nostru.

— Să se-ntoarcă? zise sergentul Velie. Doar n-o fi prost?

— Caz de necesitate, Velie, murmură Ellery. Ia gîndeşte-te. Cum a ajuns Balonzaid la „Athenia"?

— Cum a ajuns aici?

— Da. Cu taxiul? Nu, spune portarul. Pe jos? Nu, pentru că dacă ar fi mers sau chiar alergat măcar de la colţul cu Madison ar fi fost ud leoarcă în ploaia aia torenţială, pe cînd portarul ne-a spus că balonzaidul şi pălăria lui nu erau mai ude decît ale mele cînd am ajuns aici, iar eu n-am făcut decît două salturi din maşină pînă sub copertină. Concluzia? **Balonzaid a venit cu maşina** şi a parcat-o tot atît de aproape de intrare ca mine.

Tatăl lui scoase un sunet gîtuit.

— Aşadar, maşinile parcate cel mai aproape sînt cele patru dintre copertina „Atheniei" şi clădirea vecină — a mea, cele două din spatele alei mele şi cea a doctorului, parcată lîngă cea din spatele meu. Care dintre cele patru este a Balonzaidului? Bineînţeles, nu a mea, sau cea pe care a înlocuit-o a mea, cei care au plecat în ea au ieşit din blocul de vizavi şi, în plus, au făcut-o înainte ca Balonzaid să părăsească „Athenia".

— Deci maşina lui Balonzaid trebuie să fie una din celelalte trei. Care?

— Să vedem. Balonzaid a şters-o tocmai cînd eu urcam spre apartamentul Modestei. Ar fi trebuit să sară în maşină — una din cele trei — şi să pornească. Dar el n-a făcut aşa. Cînd m-am repezit jos după ce am găsit-o pe Modesta împuşcată, toate cele trei maşini erau încă parcate. De ce nu şi-a luat maşina cînd a fugit? **Evident, pentru că nu putea.** Maşina lui trebuie să fie în spatele alei mele, cea de la mijlocul celor trei de la bordură, cea intrată forţat lîngă maşina doctorului.

Inspectorul spuse cu putere:

— Deci de-aia ţi-ai mutat hîrbul de-acolo, ca să-i faci loc să-şi ia maşina cînd consideră că drumul e liber.

— Asta e, răspunse Ellery.

— Acum tot ce mai ai de făcut, spuse sergentul cu amărăciune, este să ne spui pe cine vezi în bila ta de cristal.

— Ei, pe Aşa-şi-pe-dincolo, răspunse Ellery pronunţînd un nume şi zîmbind la exclamaţiile lor de uimire. Cel puţin sînt 99% sigur.

La patru şi un sfert, o figură fugară se furişă deodată pe lîngă blocul „Athenia", se repezi la maşina desemnată şi se luptă cu ghiarele, dar fără rost, să scape din strînsoarea paralizantă a sergentului Velie.

Era, după cum prezisese Ellery, Aşa-şi-pe-dincolo.

Pe cînd ei îşi trimiteau prada la sediu şi se aşezaseră la mărturisiri, oraşul pornise la muncă. Se tîrîră spre spitalul din centru în maşina lui Ellery.

Cînd inspectorul Queen plecă să întrebe de Modesta, sergentul Velie păru să se trezească brusc la viaţă.

— Oare aşa tîmpit să fiu, Ellery? Tot nu înţeleg cum...

— Consolează-te, îl linişti Ellery. Portarul şi cu mine l-am văzut pe Balonzaid, pe cînd tu nu. Cînd el se grăbea să treacă pe lîngă noi în uşa de la scară, m-a deranjat ceva în înfăţişarea lui. Mai tîrziu mi-am dat seama ce: haina lui era încheiată pe partea **stîngă**. Femeile se încheie pe stînga, bărbaţii invers. Aşa că am ştiut că Balonzaid e femeie deghizată în bărbat. Care femeie? Van Olde e văduv, Kid Catt celibatar şi n-are nici o legătură mai apropiată. Dar Jock Shanville e însurat, aşa că puteam pune pariu pe nevasta lui. După cum ne-a spus, a tras cu urechea la telefonul Modestei, a auzit că se terminase cu ea ca doamnă Shanville şi a purces, cu ajutorul antrenamentului ei în teatru, să rezolve treaba cumva.

Sergentul încă mai dădea din cap uluit, cînd se întoarse inspectorul cu un zîmbet pe toată faţa. Modesta va trăi, deşi va trebui să-şi facă alte rochii de casă şi a dibuit-o în mod satisfăcător pe Pearline Shanville ca fiind vrăjitoarea geloasă care-i stricase decolteul.

Se îndreptară tulburaţi spre maşina lui Ellery, pe care găsiră o amendă pentru parcare în locul interzis din faţa spitalului.

MISTERUL DE LA BIBLIOTECA CONGRESULUI

Ellery răspunse cu plăcere invitaţiei inspectorului Terence Fineberg. Acum şef al departamentului central al Poliţiei, Fineberg era unul din venerabilii camarazi ai inspectorului Queen, care pe vremuri îi dădea lui Ellery bomboane pe furiş. Detesta detectivii amatori, aşa că probabil ajunsese într-o stare de disperare.

— Să-i dăm bice! spuse inspectorul Fineberg, cu o figură ce trecea de la iritare la voioşie şi invers. Îl cunoşti pe inspectorul Pete Santoria de la brigada de narcotice?

Ellery moţăi aprobator din cap către tipul de la narcotice cu maxilare proeminente.

— Sărim peste protocol, continuă Fineberg scrîşnind din dinţi. N-a fost ideea noastră să te chemăm. Şefu' mare s-a gîndit că am putea folosi cred, talentele tale naturale în cazul de faţă.

— Sînt întotdeauna la dispoziţia justiţiei, zise Ellery blînd, mai ales cînd trebuie s-o apăr cu mîna pe trăgaci. Poţi să-i dai drumul cînd eşti gata, Finey.

— Zi ce-ai de spus! tună Finey spre inspectorul Santoria.

— Am prins firul unei noi reţele de trafic de droguri, Queen. Marfa vine cu kilogramele, din Franţa credem noi. New York este baza de distribuţie. Nici unul din eşalonul inferior nu cunoaşte alţi membri în afară de cei cu care intră în legătură nemijlocit. Noi îl vrem, pe grangurele cel mare din filiera new-yorkeză. Cam tot ce ştiu sigur este că banda asta nu este dintre cele obişnuite.

— Bineînţeles că sînt neobişnuiţi, mormăi şeful departamentului central. Cine a mai auzit de neisprăviţi amestecaţi în afaceri cu droguri care să ştie să citească?

— Să citească? Ellery se repezi asupra cuvîntului precum ogarul la vînat. Ce să citească, Finey?

— Cărţi, ce dumnezeu?

— Să nu-mi spui acum că şi noi scriitorii sîntem acuzaţi de trafic de droguri? zise Ellery rece. Ce legătură au cărţile cu asta?

— Le folosesc drept cod! Terence Fineberg imploră tavanul să-i fie martor. La Washington are loc o operaţie de transmitere a informaţiilor, care este o etapă intermediară între expediere şi livrare. Biroul federal de Narcotice a prins urma în Washington a doi membri ai bandei şi ambii sînt puşi sub urmărire.

— Unul din ei, preluă inspectorul Santoria, este un tip inodor şi incolor pe nume Balcom, care lucrează la o agenţie de voiaj din Washington. A fost şi profesor de liceu. celălalt membru, o fată pe nume Norma Shuffing, lucrează la Biblioteca Congresului.

— Biblioteca este folosită ca loc de întîlnire şi stabilire a legăturii?

— Da. Treaba lui Balcom este să transmită informaţii despre data, locul şi modul în care transportul următor va intra în New York. Fata pe nume Shuffing îl ajută pe Balcom să identifice omul de legătură, căruia trebuie să-i transmită informaţia. Joacă tare — de fiecare dată schimbă omul de legătură.

Ellery dădu din umeri.

— Atunci n-aveţi decît să reperaţi unul dintre cei pe care fata i-i arată lui Balcom.

— Da, domnule Queen, cum spuneţi dumneavoastră! spuse şeful narcoticelor cu o voce ce semăna cu cea a vrăjitoarei din „Hänsel şi Gretel". Nu vrei să încerci mata?

— Ce se-ntîmplă, de fapt?

Privirea scurtă a inspectorului Fineberg înăbuşi în faşă pornirea lui Santoria de a da explicaţii.

— Balcom vine la bibliotecă numai cînd este fata de serviciu, a cărei misiune este să completeze buletine de cerere şi să aducă cărţile în sală. Balcom se aşază fie la masa 147, fie, dacă aceasta e ocupată, la cea mai apropiată masă liberă. Cînd Shuffing îl detectează, îi aduce nişte cărţi în conformitate cu buletinele de cerere completate de ea dinainte. Mesajul îl obţine doar din titlurile cărţilor, pentru că altfel ea nu comunică cu el în nici un alt mod.

— Titlurile, repetă Ellery rumegînd cuvîntul. Şi ce face Balcom?

— Se uită la cărţi, apoi găseşte un nătăfleţ în vecinătatea imediată. Şi asta-i tot. Pe urmă rămîne să citească fără să-şi ridice ochii de pe carte pînă la închidere, cînd se ridică şi pleacă acasă.

— Deci scopul piesei ăsteia din bibliotecă este doar că Balcom să-şi identifice mesagerul, spuse inspectorul Santoria. Transferul de informaţii are loc de fapt la altă întîlnire.

— Dar dacă Balcom e urmărit...

— Ţi-am spus doar că lucrează la o agenţie de voiaj! Ai idee cu cîţi oameni intră în contact în fiecare zi?

— Noi ne închipuim că treaba se petrece în felul următor, Ellery, explică şeful departamentului central. După o şedinţă la bibliotecă, mesagerul pe care Norma Shuffing i l-a identificat lui Balcom prin titlurile cărţilor se prezintă a doua zi dimineaţă, să zicem, la agenţia de voiaj şi se dă drept client. Balcom îl recunoaşte şi îi înmînează un plic obişnuit cu bilete, numai că acesta nu conţine numai bilete de avion sau de tren, ci şi informaţiile despre transportul de droguri.

— Şi dacă aţi putea să depistaţi unul din aceşti oameni de legătură...

— Am putea să ducem mesajul lui Balcom la destinaţie, destinatarul fiind Marele Mahăr însuşi, care în mod sigur are un paravan dibaci aici în New York.

Ellery află că fiecare contact şi transport nou se petrece o dată la zece zile. Agenţii federali îşi instalaseră primul detectiv cu o lună în urmă, ocazie cu care Shuffing îi adusese lui Balcom trei cărţi.

— Ce cărţi erau?

Inspectorul Santoria căută un raport în dosar:

— „Bărbaţi ciudaţi" de Steve Allen, „Război şi pace" de Lev Tolstoi, şi „Interpretarea viselor" a lui Sigmund Freud.

— Minunat! murmură Ellery. Allen, Tolstoi, Freud... Ei, bine. Părea dezamăgit. E destul de simplu. Un acrostih de grădiniţă.

— Sigur, replică Terence Fineberg. F de la Freud, A de la Allen şi T de la Tolstoi. F—A—T („gras"—n.n.) Lîngă Balcom şedea un tip de vreo 120 kile.

— Din nefericire, spuse Santoria, nici agenţii federali şi nici noi n-am prins sistemul de prima dată, iar cînd l-am înţeles, grăsanul îşi primise deja informaţiile de la Balcom şi dispăruse.

— Şi a doua oară?

— Din nou trei cărţi. „Livada cu vişini" de Cehov, „Foc" de George R. Stewart şi „Sîngele actorului" de Ben Hecht.

— C. S. H. Nu mai e un acrostih. Au schimbat sistemul. Ellery se încruntă. Titlurile trebuie să aibă ceva în comun. Lîngă Balcom nu stătea nici un indian american atunci? Sau cineva cu păr roșu?

— Ager, nu-i așa, Pete? întrebă acru inspectorul Fineberg. Da, am înțeles și noi asta: vișine, foc, sînge — toate sînt roșii. O doamnă vopsită roșcat stătea la două mese depărtare de Balcom. Din păcate, din nou ne-am prins prea tîrziu ca să descoperim legătura. A treia oară am eșuat lamentabil.

— A, n-ați putut găsi numitorul comun.

— Ce numitor comun? întrebă supărat Santoria. Trebuie să ai cel puțin două elemente pentru asta.

— Nu i s-a adus decît o carte a treia oară?

— Exact. Eu sînt încă de părere că păpușica a devenit bănuitoare și nu i-a mai adus celelalte cărți. Dar crezi că șefu' mă ascultă? Nu, el trebuie să cheme un cre..., un expert!

— De fapt, Ellery, spuse inspectorul Fineberg, avem dovezi palpabile că și al treilea transport a fost preluat, ceea ce înseamnă că pînă la urmă contactul a avut loc după oferta aceea de o singură carte.

— Au găsit altă modalitate, Terence, se repezi Santoria.

— Bineînțeles, Pete, bineînțeles, spuse Terence liniștitor. Sînt de acord cu tine. Numai că agenții federali nu sînt. Ei vor să angajeze un Creier în afacerea asta. Cine sîntem noi să ne dăm cu părerea?

— Ce carte era? întrebă Ellery.

— „Lumina care pălește" a lui Rudyard Kipling.

Santoria mîrîi.

— Am așteptat acolo toată după-masa, în timp ce unii veneau și alții plecau — vai ce frecvență au! — iar băiețașul nostru Balcom stătea la masa 147 citindu-l pe Kipling din scoarță-n scoarță de parcă-i făcea cu adevărat plăcere.

— „Lumina care pălește" este despre un om care a orbit. Stătea cumva prin preajmă cineva cu ochelari fumurii sau cufundat într-un volum cu caractere Braille?

— Nici un orb, nici un prefăcut, nici un Braille, nimic.

Ellery medită.

— N-aveți un raport scris al vizitei astea la bibliotecă?

Santoria scoase un alt dosar. Ellery îl răsfoi. Era o dare de seamă amănunțită al celui de-al treilea contact Balcom-Shuffing cu descrieri complete ale suspecților, situații neexplicite etc.

— Bineînțeles, spuse el blînd. În ziua aceea, Balcom nu avea nevoie decît de cartea lui Kipling. Un domn în vîrstă cu figură de ascet, purtînd un guler de preot, consulta catalogul de fișe, spre care Balcom avea vizibilitate și la un moment dat își umplu pipa. Încercă să-și aprindă bricheta și nu reuși de cîteva ori, după cum scrie aici, băieți, cînd un paznic se duse la el și îl atenționă că nu se fumează. Bătrînul se scuză că fusese distrat, își băgă la loc în buzunar pipa și bricheta și continuă să consulte catalogul. „Lumina care pălește".

— Dă-mi să văd!, Fineberg smulse dosarul, roșu la față. Pete, șuieră el, cum dracu' ne-a scăpat?

— Ne-am gîndit c-o să-i mai vină alte cărți, se bîlbîi Santoria. Și în plus, bătrînul era preot.

— Bătrînul era un impostor. Hai, Ellery, poate poți să ne-ajuți. Ne-a fost greu... și alte cărți acum! Dac-ai putea să stai lîngă Balcom la următoarea întîlnire și să depistezi imediat omul de legătură... Ce zici?

— Nici cu hotărîre judecătorească nu mă poți opri să-mi bag nasul, Finey, îl asigură Ellery. Și în plus, orașul New York nu va trebui să-mi asigure nici măcar o fisă de metrou. Plătesc eu drumul la Washington. Poți să aranjezi tu cu agenții federali?

Inspectorul Fineberg aranjă cu agenții federali și lunea următoare Ellery era instalat confortabil la o masă din spatele și spre dreapta mesei 147 în sala de lectură principală a venerabilei clădiri gri în stil renascentist la est de Capitoliul din Washington. Unul din colegii săi detectivi,un agent federal de la antidroguri pe nume Hauck, care arăta ca un contabil principal la o firmă de produse cu ridicata, era plasat în extrema centrului concentric de mese, aproape de intrare; puteau să-și facă semn întorcînd capul pe jumătate. Un alt agent federal și inspectorul Santoria stăteau afară în hol.

Masa lui Ellery era încărcată cu lucrări de referință, fiindcă se pretindea scriitor în căutare de material, un rol pe care-l jucase cu adevărat de multe ori la Biblioteca Congresului.

Își depusese buletinele de cerere la biroul principal ocupat de Norma Shuffing, a cărei poză împreună cu cea a lui Balcom o studiase la Biroul Federal. Cînd fata îi adusese cărțile la masă, reuși s-o privească mai bine. Încordată și tristă, era o fată drăguță cu ochi negri, care făcuse eforturi ca să-și ascundă frumusețea. Ellery se-ntrebă cum ajunsese să fie amestecată într-o operație de trafic internațional de droguri; nu putea să aibă mai mult de 20 de ani.

Agentul de voiaj, Balcom, nu-și făcu apariția în acea zi. Ellery nici nu se așteptase să vină, pentru că federalii îi spuseseră că Balcom vizita Biblioteca numai în zilele sale libere, care erau neprevăzute. I se raportase că astăzi Balcom era copleșit de un val enorm de comenzi de voiaj.

— Dar vine curînd, Queen, spuse inspectorul Santoria luni seara în camera lui Ellery de la Hotelul Mayflower. Mîine este a unsprezecea zi de la ultima întîlnire și n-a mai trecut niciodată atît de mult timp.

— Poate Balcom nu poate să scape de la birou.

— Va reuși, spuse posac agentul Hauck.

A doua zi dis-de-dimineață, telefonul lui Ellery sună. Era Santoria.

— Tocmai am primit vești de la Hauck. Vine azi.

— Cum de-a reușit Balcom să scape de la serviciu?

— A zis că e bolnav. Du-te repede la bibliotecă.

Norma Shuffing tocmai îi aducea lui Ellery un braț de cărți, cînd un bărbat mic de statură cu ochi cenușii, păr cenușiu și îmbrăcat într-un costum cenușiu, trecu cu pași mici pe lîngă masa lui Ellery și se strecură la locul nr. 147. El-

lery nu avu nevoie ca Hauck să dea semnalul prin ridicarea creionului la nas ca să-l identifice pe noul venit. Era Balcom.

Shuffing trecu pe lîngă masa 147 fără să arunce o privire. Puse încet cărțile pe birbul lui Ellery și se întoarse la locul ei. Ellery începu să dea paginile.

Era fascinant să-i urmărească. Balcom și fata parcă veneau de pe planete diferite. Balcom privea pe pereții din jur, ca un om care așteaptă. Nu se uită nici măcar o dată la biroul custodelui, unde fata, întoarsă cu spatele, lucra în tăcere.

Sala de lectură începu să se umple.

Ellery continuă să-i studieze pe cei doi pe deasupra cărții. Balcom stătea acum cu mînuțele fine încleștate pe masă; părea să fi ațipit. Norma Shuffing aducea cărți la o mare distanță de ei.

Trecu un sfert de oră.

Ellery întocmi pe furiș un inventar al cititorilor învecinați. La stînga lui Balcom stătea o femeie plinuță într-o rochie de mătase de culoarea căpșunei, purta ochelari bifocali și citea pierdută un volum de rapoarte industriale.

La dreapta lui Balcom stătea un bărbat foarte solid, cu umeri de boxer și fără nici un fir de păr în cap, absorbit într-un volum despre păsările din Africa.

În spatele iubitorului de păsări, era un individ de gintă latină, îmbrăcat neglijent, care-și scotea niște notițe secrete dintr-o ediție veche a revistei „National Geographics".

Lîngă tipul cu alură de cubanez, stătea o doamnă slabă și prelungă mirosind a levănțică, care citea o istorie a congreselor. Tot prin apropiere se mai aflau un preot tînăr cu un aer amenințător care răsfoia o carte de demonologie, un domn distins cu o cravată pătată cu ou care pur și simplu moțăia și o tînără cu ochelari, aparat auditiv și niște pete de cerneală albastră pe una din nări, care copia ceva dintr-o carte despre artileria navală, ca și cum de asta i-ar fi depins însăși viața.

Deodată, Norma Shuffing porni pe culoarul dintre mese. Aducea o carte groasă, supradimensionată.

Ellery dădu pagina. Asta era tot?

Da!

D-ra Shuffing se opri la masa 147, puse cartea cu îndemînare pe masa lui Balcom și plecă.

Balcom își desfăcu mînuțele și deschise cartea la pagina de titlu.

„Operele complete ale lui Shakespeare".

Operele complete ale lui Shakespeare?

Balcom începu să răsfoiască volumul. Nu făcu nici o încercare de a-și cerceta colegii de sală.

Shakespeare... vreun citat revelator. Improbabil... cînd sînt mii posibile.

Ellery se concentră.

Teatru. Vreun dramaturg? Sau actor? Nimeni din apropiere nu părea să aibă de-a face cu teatrul. În plus, Balcom părea în mod evident să aștepte.

Zece minute mai tîrziu, d-ra Shuffing depuse tăcut o altă carte pe masa 147 și se retrase discret.

De data aceasta, Balcom întinse mîna după carte oarecum nerăbdător. Ellery își lungi gîtul.

Shaw... „Om și supraom" de Shaw.

Iar un dramaturg! Dar cum ai putea să identifici imediat un dramaturg, sau chiar un actor, dacă-i pe-așa? Ellery se uită împrejur sub pretextul că se întinde. Nimeni din preajmă nu citea măcar o piesă.

Shakespeare — Shaw. Să fie inițialele? S.S. SS! Vreun fost nazist? personajul boxer și chel interesat în păsări africane? Poate, dar cum puteai să fii sigur? Trebuia să fie ceva ce Balcom să poată interpreta cu certitudine dintr-o privire. Și în plus de toate, tipul nu arăta a teuton, ci mai degrabă a slav.

Shakespeare, Shaw... literatura engleză. Un britanic? Nici unul din cîți vedea Ellery nu arăta a britanic, deși oricare din ei putea fi. Și în fond, Shaw fusese irlandez.

„Om și supraom"? Asta nu prea se potrivea cu Shakespeare.

Ellery scutură din cap. ce naiba voia să-i transmită fata asta lui Balcom?

Balcom citea acum concentrat din Shaw. dar, la urma urmei, trebuia să facă ceva. Mai aștepta oare alt volum? Sau în curînd se va uita de jur împrejur să-și depisteze omul de legătură?

Dacă face asta, se gîndi Ellery exasperat, e mai deștept ca mine!

Dar Balcom nu ridică ochii din carte. Nu manifesta nici o curiozitate în vecinii săi, așa încît Ellery decise că aștepta încă o carte.

Da, tocmai venea a treia carte!

D-ra Shuffing o plasă pe masa 147. Ellery abia se mai putea stăpîni.

Citi titlul aproape simultan cu Balcom, binecuvîntîndu-și vederea ascuțită.

„Memoriile personale ale generalului Grant".

Toate teoriile lui se spulberaseră. Shakespeare și Shaw, dramaturgi, Grant militar. S, S și acum G. Un englez, un irlandez și un american.

La ce duceau toate astea?

Lui Ellery nu-i trecea prin minte nimic. Simțea ochii agentului Hauck sfredelindu-l critic pe la spate.

Și minutele treceau.

Îl studie pe Balcom feroce. Oare **lui** îi spuneau ceva cele trei cărți? Nu încă. Balcom avea și el probleme, pe cînd se prefăcea că se uită prin autobiografia lui Grant. Cea mai mică mișcare îi trăda nedumerirea.

Shakespeare... Shaw... Generalul Grant.

Balcom descoperise.

Se uita acum de jur împrejur în treacăt, fără să-și oprească de loc privirea, ca și cum o imagine de-o clipă îi ajungea.

Ellery se luptă cu panica. În orice moment, omul lui Balcom putea să se ridice să plece, știind că Balcom l-a depistat. Oameni veneau și plecau încontinuu; era imposibil să identifici tipul exact fără cheia dată de cărți. Ellery aproape că auzea rîsul de cal al inspectorului Santoria.

Și apoi... O, binecuvîntare!... își dădu și el seama.

Ellery se ridică. Își luă pălăria de pe birou, merse cu pași mari pe interval trecînd de agentul Hauck, care-și mestecase complet guma de la creion și ieși în soarele Washingtonului. Inspectorul Santoria și celălalt agent federal stăteau într-o mașină fără însemne și Ellery se strecură pe bancheta din spate.

— Ei? întrebă agentul federal. Federalii fuseseră politicoși dar sceptici în ce privește inspirația new-yorkezului.

— Să-l așteptăm pe Hauck.

Agentul Hauck ieși peste două minute. Se oprise lîngă mașină să-și aprindă o țigare, cînd Ellery spuse:

— Pregătiți urmărirea. Omul de legătură stă la două mese depărtare de Balcom spre dreapta, în același rînd. Este micul cubanez cu înfățișare neglijentă.

— Bună, Finey, spuse Ellery în aceeași săptămînă, vineri. Nu-mi spune nimic. Iar ai încurcat-o!

— Nu, nu, haha, stai jos, băiete! spuse inspectorul Terence Fineberg cordial. Ești la mare preț pe-aici. Mă gîndeam c-ai vrea să afli că Pete Santoria l-a înhățat pe marele Șef acum două ore, în timp ce intra în posesia unui transport de heroină. Federalii tocmai au plecat să-i ridice pe Balcom și pe fată. Apropo, omul nostru din Havana n-avea nimic de-a face cu Cuba. Lucrează la Cazino, îl cheamă Harry Hummelmayer și stă în Brooklyn.

Ellery dădu din cap fără entuziasm. Simțul urmăririi îl părăsise de mult.

— Ei, Finey, felicitări. Mai e ceva? Am întîlnire cu patru pereți și o mașină de scris fără hîrtie.

— Stai, Ellery, ce naiba! Am înnebunit încercînd să găsesc o legătură între Shakespeare, Shaw și bătrînul Grant. Chiar dacă acum știu că omul de legătură e Hummelmayer, tot nu pot să-mi dau seama ce au cei trei în comun?

Ellery se întinse peste birou și apucîndu-l strîns pe inspectorul Fineberg de bărbie, îl întrebă:

— Nu ți s-a părut că Hummelmayer seamănă cu o personalitate cubaneză foarte bine cunoscută, cu Fidel Castro? Ei bine, toți trei au în comun bărbile, Finey, bărbile!

O MĂRTURISIRE NETERMINATĂ

Dimineața. De îndată ce plecă doctorul, Ellery dădu fuga la farmacia din colț.

— Medicul spune că tata trebuie să înceapă să ia imediat antibioticul, Henry, se adresă Ellery proprietarului farmaciei. Poți să-mi faci rețeta asta? Aștept.

— Sigur, e un produs gata preparat, spuse Henry Brubuck. Albert, fă, te rog, imediat rețeta domnului Queen.

Gemenii, Albert și Alice, care, asemenea tatălui lor vitreg, erau farmaciști cu autorizație, lucrau de zor în spatele ghișeului de eliberare a rețetelor. Albert luă rețeta inspectorului Queen și îl salută pe Ellery călduros; dar Alice, ai cărei ochi erau cam roșii, nu îi oferi decît un zîmbet șters.

— Îmi pare rău că tatăl tău e bolnav, Ellery.

— Nu-i decît un virus, Henry.

— E plin de viruși pe aici. Bine că mi-am amintit. — Bătrînul farmacist își turnă niște apă minerală. — Am uitat să-mi iau antibioticul azi dimineață.

Henry Brubuck vîrî mîna în halatul gri și scoase o cutiuță albă, în care erau cîteva capsule verde cu galben, înghiți una și puse cutia la loc în buzunar.

— „O, bunule spițer, tămăduiește-te singur", nu-i așa, Ellery? chicoti el. Doctorul îmi spune că sînt cel mai imposibil pacient.

— Am și eu acasă un bătrîn trăznit care te năucește cînd e bolnav, spuse Ellery cu jale. Mulțumesc, Henry. Trece-mi-o, te rog, în cont.

Și ieși grăbit. În clipa în care plecă Ellery, Alice lăsă pe ghișeu sticluța cu sirop de tuse și-i spuse încordată:

— Tată, trebuie să-ți vorbesc. Te rog.

— Bine, dragă, suspină Henry Brubuck; știa ce-l așteaptă. Stai tu în locul meu, Albert. Venim repede.

— Succes, surioară, zise Albert încet. Dar sora sa geamănă alerga deja pe treptele care duceau de la camera din spate spre apartamentul familiei Brubuck de deasupra magazinului.

Tatăl său vitreg o urmă răbdător. Făcea tot ce-i stătea în putere ca bărbat ca să crească copiii răposatei sale soții, dar mereu părea să dea greș. Gemenii îi produseseră necazuri unul după altul, iar pe Alvin, celălalt fiu vitreg, care era negustor de mașini uzate, îl văzuse rareori de cînd se căsătorise.

— E vorba iar despre Ernie? o întrebă bătrînul pe fiica vitregă.

— Da, tată, zise Alice cu pasiune. Și te rog nu mă mai amîna. Crede-mă că-l iubesc pe Ernie și vreau să mă mărit cu el.

— ...dar el nu vrea să te ia decît dacă primește, pe lîngă tine, și 10 000 de dolari, continuă tatăl vitreg sec. Ce romantic! Scumpa mea, ce fel de băiat e ăsta, care face o afacere dintr-o cerere în căsătorie? Ce fel de viață ai duce cu un neisprăvit care, pe deasupra, a avut de-a face și cu poliția?

Alice izbucni în lacrimi.

— Crezi cumva că arăt ca Elisabeth Taylor? Eu știu cum sînt, tati. Dacă nu-i dai lui Ernie banii, o să se însoare cu

Sadie Rausch. Dacă face asta, eu o să **mor**, o să fac ceva... un act disperat.

Bătrînul Brubuck își puse brațul după umerii fetei, care continua să suspine.

— Nu mai vorbi așa, fetiță. Crede-mă, e mai bine fără el.

Alice își ridică ochii umflați.

— Deci n-o să-i dai banii? E ultimul tău cuvînt?

— Spre binele tău, scumpa mea. O să întîlnești un băiat bun...

Alice se liniști brusc. Apoi, la fel de tăcută, coborî scările. Henry Brubuck rămase țintuit locului, gîndindu-se îngrozit la privirea pe care o citise în ochii fetei sale vitrege.

La prînz. Somnul de după-amiază al bătrînului Brubuck fu tulburat de sunetul strident al derivației telefonice. Pe jumătate adormit, întinse mîna și ridică receptorul tocmai cînd cineva răspunse de jos.

— Farmacia Brubuck, îl auzi el pe Albert.

Bătrînul era cît pe-aci să închidă, cînd auzi o voce groasă spunînd:

— Dă-mi-l pe Albert Brubuck. Aici librăria.

Librăria? gîndi Brubuck și deveni deodată atent. Albert nu fusese în vreo librărie de cînd terminase colegiul. Dare iar se apucase de pariuri la curse în secret? Farmacistul ascultă. Nu se înșelase; era agentul lui Albert.

— Ascultă, galezule, spuse agentul. Crezi cumva c-am să te duc în spate toată viața? Îmi datorezi opt miare și am nevoie de gologani. Acum.

— Stai, stai, zise Albert, tatăl vitreg își putea da seama că băiatul era foarte speriat. Vrei să-ți pui oamenii să mă aranjeze, Joe. Dar dacă faci asta, cum o să-ți obții banii? Mai dă-mi cîteva zile, Joe, ce zici?

— E vreun tertip de-al tău?

— Joe, îți jur, aproape că l-am convins pe bătrîn. — Henry Brubuck îl și vedea pe Albert cum îl treceau toate sudorile. — În cîteva zile ți-i dau. Ce zici? E bine, Joe?

— În regulă. Dar dacă nu-mi dai cei opt mii pînă vineri seara, băiețaș, poți să-ncepi să-ți faci rugăciunea.

Farmacistul așteptă să închidă fiul său vitreg, apoi puse și el receptorul în furcă. Deci vrea să mă convingă, gîndi bătrînul. Săracul Albert. Nu era un băiat rău, păcat de chestia asta cu caii. Henry Brubuck achitase o groază de pariuri făcute la cursele de cai de fiul său mai mic, după care pusese piciorul în prag: fusese obligat să-i pună capăt.

Oare ce-o fi vrut să spună Albert?

Seara. Bătrînul farmacist își tîrî obosit picioarele sus pe scări, oprindu-se întîi la bucătărie să arunce o privire la friptura pe care Alice o pusese la cuptor. Putea să-l audă pe celălalt fiu vitreg, Alvin, și pe soția lui vorbind în living. Alvin sunase cam rușinat ca să-i spună „Bună, tată" și să se invite la cină împreună cu Gloria. Bătrînul se întreba ce urmărea soția lui Alvin de data asta.

Află imediat, pentru că Gloria avea o voce stridentă.

— Ei, atunci mai cere-i o dată hodorogului ăsta zgîrcit, Alvin. N-am să te las să scapi șansa să cumperi o parte din agenția de mașini pentru niște amăriți de 15 000 de dolari!

— Dar tata crede că au necazuri și că vor să mă bage și pe mine la mijloc, spuse Alvin fără convingere.

— Tata crede! Ce știe el? Îți retragi promisiunea pe care mi-ai făcut-o, Alvin Brubuck?

— Nu, Gloria, spuse Alvin hărțuit. Ți-am spus că o să-l mai rog o dată pe tata și am s-o fac. Ce trebuie să mă-mpingi mereu de la spate?

— Și adu-i aminte că majoritatea banilor lui vă aparțin de fapt ție și gemenilor. Determină-l să-ți dea partea ta, că altfel...!

— Bine, bine! strigă celălalt fiu al lui Henry Brubuck. Fac cum spui tu, numai să mă lași în pace!

Seara următoare

— Nu prea înțeleg ce te frămîntă, Henry, spuse inspectorul Queen. Era în pijama și halat de casă, îngrijindu-și încă virusul, dar Ellery renunțase de mult să-l facă să stea în pat. — Bine, nu vrei să-i cumperi lui Alice neisprăvitul ăla cu care sărmana copilă e hotărîtă să se mărite; nu vrei să mai achiți datoriile pentru pariuri ale lui Albert. Să n-ai nici o grijă cu amenințările agentului ăla, că-l aranjez eu. Nu vrei să finanțezi oferta ca Alvin să devină coproprietar al firmei unde lucrează, așa cum dorește nevastă-sa, pentru că ești convins că este o afacere proastă. Mi se pare că acționezi cu toată răspunderea, ca un părinte adevărat. Care-i problema?

— Cred, tată, spuse Ellery încruntat, că lui Henry îi e frică pentru viața sa.

Inspectorul îl privi lung.

— Glumești, Henry.

Farmacistul dădu din cap în semn că nu.

— Ce bine-ar fi, inspectore!

— Chiar o **crimă**? Bun, nu sînt copiii tăi. Dar gemenii nu sînt delincvenți și, indiferent cît de scorpie e soția lui Alvin, el e un băiat muncitor.

— Dacă crezi sincer asta, Henry, zise Ellery, există un mod simplu de a descuraja crima pentru profit. Bănuiesc că ai un testament și că Alice, Albert și Alvin sînt singurii beneficiari?

— Sigur că da.

— Atunci, pur și simplu scrie un nou testament prin care îi tai de la moștenire. Nemaiexistînd nimic de cîștigat, dispare și pericolul și cu asta basta.

Bătrînul Brubuck clătină din cap.

— Nu pot să fac asta, Ellery. I-am promis mamei lor pe patul de moarte că am să le las moștenirea întreagă. Mare parte din ce am i-a aparținut ei. Copiii ei au dreptul la tot cînd mor eu.

— La naiba, Henry, spuse inspectorul încercîndu-l, dacă ești așa de sigur că vor să te ucidă, atunci dă-le banii acum.

— Nu pot. Aș da faliment. Mi-aș pierde chiar și farmacia. — Brubuck rîse cu amărăciune. — Îmi pierd și mințile pe deasupra. Pur și simplu am uitat să iau ultima doză de antibiotic. Ellery, poți să-mi aduci puțină apă?

În timp ce Ellery plecase după apă, inspectorul spuse:

— La dracu, Henry, mi-e teamă că nu pot să fac nimic **înainte** de comiterea crimei. Așa e legea.

— În afară de asta, Henry, ne ascunzi ceva, zise Ellery întorcîndu-se cu un pahar cu apă. Știu că nu ți-ar trece prin minte un complot criminal, dac-ar fi numai faptele pe care ni le-ai spus nouă. Există ceva mai clar de-atît, nu-i așa?

— Încă nu-mi vine să cred, dădu din cap Brubuck nenorocit. — Scoase din cutiuța albă o capsulă galben cu roșu, fără să se uite la ea, și o înghiți cu puțină apă. — Dar adevărul este că s-a furat o otravă din camera din spatele farmaciei.

Brubuck spuse numele otrăvii, la care privirile celor doi Queen se întîlniră; era letală chiar și în cantități mici și producea moartea fulgerătoare.

— Știu că a fost furată în ultimele 36 de ore, continuă Brubuck. Știu și care dintre copiii mei vitregi a luat-o, deși nu pot dovedi.

— De ce nu ne-ai spus mai înainte? explodă inspectorul. Care din ei a furat-o?

Dintr-odată, farmacistul începu să articuleze cu greutate:

— Al..., zise cu ultima suflare.

Se sufoca și trăgea aer în disperare. O expresie neomenească îi apăru pe față. Corpul i se convulsionă. Genunchii i se îndoiră. Apoi, în mod incredibil, căzu lat pe podeaua familiei Queen ca un taur înjunghiat.

— Mort. Inspectorul, palid ca o stafie, ridică ochii de la cadavrul farmacistului. Ucis sub ochii noștri! Simți mirosul otrăvii, fiule?

— Era în capsula pe care tocmai a înghițit-o. Ellery smulse cutia albă din mîna inertă și o deschise. Era goală.

— Într-adevăr, ultima lui doză, exclamă furibund. Cum de nu mi-am dat seama?

— L-a ucis imediat ce s-a dizolvat capsula. — Inspectorul Queen era încă stupefiat. — Unul din cei trei a umplut o capsulă goală cu otravă și a reușit s-o substituie ultimei capsule de antibiotic din cutia lui Henry. De-ar mai fi trăit puțin să termine numele...

— Poate că n-are importanță, spuse Ellery subit.

— Dar, fiule, n-a reușit să spună decît „Al...". Asta putea să însemne **Al**ice, sau **Al**bert, sau **Al**vin. E jumătate din cheia problemei, și încă jumătatea inutilă.

— E mai bine decît nimic, tată.

Inspectorul țîșni în picioare.

— Ellery Queen, vrei să spui că în clipa în care Henry Brubuck a căzut mort pe podea, tu ai știut cine l-a ucis?

— Da, spuse Ellery.

Ellery îi povesti că, ducîndu-se în dimineața trecută la farmacie și așteptînd să i se facă rețeta, îl văzuse pe Henry Brubuck luînd una din capsulele de antibiotic din cutie: o capsulă galben cu **verde**.

Adineauri, continuă Ellery, l-am văzut amîndoi înghițind o capsulă galben cu **roșu** din cutie. Păcat că Henry nu s-a mai obosit să se uite la ea, era doar ultima, fiindcă altfel ar fi observat cu siguranță diferența de culoare. Și totul s-a petrecut atît de repede, că eu n-am avut timp să-mi amintesc incidentul. Atunci, întrebarea care se pune este: din moment ce el a declarat că știe că a fost unul din copiii lui vitregi, care din ei a înlocuit capsula galben cu verde conținînd antibioticul cu cea galben cu roșu făcută în farmacie și conținînd otrava? Ei bine, oare un farmacist dispunînd de cunoștințe profesionale despre produsele antibiotice standard ar fi folosit o capsulă de altă culoare, atunci cînd urmărea să înșele victima, ea însăși farmacist și s-o facă s-o înghită? Greu de crezut. Numai un neprofesionist ar putea fi vinovat de o asemenea ignoranță sau scăpare. Așa încît ucigașul nu poate fi nici unul din gemeni, Alice sau Albert, pentru că amîndoi au certificate de farmaciști. Deci trebuie să fie negustorul de mașini, Alvin... instigat, mi-e teamă, de scorpia cu care este însurat.

Traducere de LIGIA TODAN

Cine este Ellery Queen, cel pe care Anthony Boucher l-a denumit într-o monografie „Însuși romanul polițist american"?

Sub acest pseudonim se ascund, de fapt, doi autori, Frederic Dannay și Manfred B. Lee, veri primari, ambii născuți în Brooklyn, New York în anul 1905, care s-au făcut cunoscuți în lumea întreagă ca Ellery Queen, autor de povești și romane polițiste publicate în peste 100 milioane de exemplare.

Prin cele aproximativ 100 de cărți publicate, ca și prin neobosita lor activitate de critici literari și de editori ai celei mai bune reviste de specialitate, „Ellery Queen's Mystery Magazine", Dannay și Lee au urmărit și reușit să confere genului polițist un statut de sine stătător ca autentică și respectată formă literară, precum și să promoveze tineri scriitori în căutarea unei expresii literare.

Queen a învins pe ambele fronturi: în ce-i privește, a cîștigat cinci premii anuale „Edgar" pentru scriitorii de romane polițiste, echivalentul la nivel național al Oscarului de la Hollywood, premiul „Grand Master" în 1960 și premiile „Gertrude" de aur și argint decernate de editura „Pocket Books, Inc."; pe de altă parte, în paginile revistei sale au fost publicați opt autori cărora mai tîrziu li s-a acordat premiul „Nobel" și 27 de cîștigători ai premiului „Pulitzer" pentru literatură.

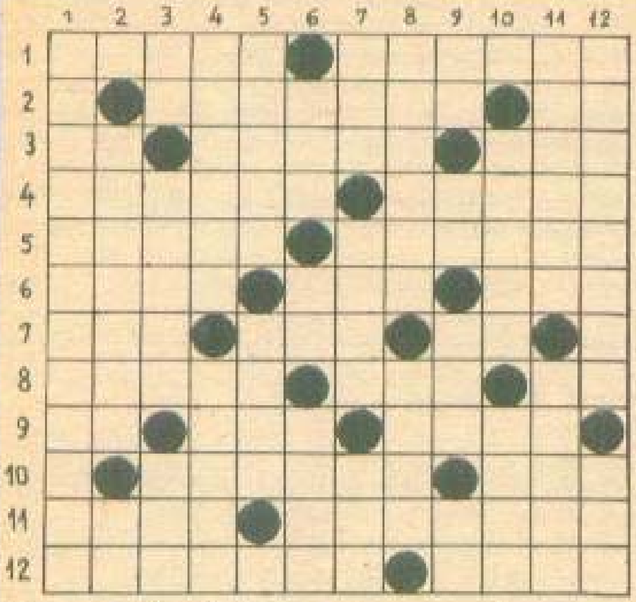

Nocturnă

ORIZONTAL: 1) Compozitor francez (1830—1889), autor al valsului intitulat **Noaptea** — Poetă română, din a cărei creaţie face parte şi poezia **Calul de la birja de noapte.** 2) Poet român contemporan, autorul volumului de versuri **Noapte de echinox** — Sfîrşitul zilelor! 3) Cefe! — Poet francez (1496—1544), autor al ciclului de versuri **Cîntece de noapte** — Local de noapte. 4) Zeiţa lunii la vechii greci — „Noapte bună!" 5) Fiii unui popor antic, adoratori ai zeiţei Nyx, personificare a nopţii — Scriitor englez, autorul romanului **Sub stele.** 6) Constelaţie cu rezonanţă muzicală — Feciori — Cîntec de leagăn. 7) Poemă de Victor Hugo — Fel — Un vis lipsit de conţinut! 8) Scriitor englez (1567—1601) — Suprafeţe agricole — Final de serată! 9) Ger! — A alipi — Pictor român (1881—1958), autor, printre altele, al pînzei **Tătăroaică în albastru.** 10) Poet sovietic, autorul poeziei **Luna dispărută.** — Vis (fig.). 11) Eminescu a considerat-o drept „regina nopţii moartă" şi „stăpînă a mării", iar Coşbuc a asemuit-o cu „o frunte de poet" — Mare poet român, autor al poeziilor **Noaptea** şi **Două nopţi.** 12) Specie compoziţională căreia îi aparţine şi lucrarea **O noapte la Veneţia** de Johann Strauss — Înmiresmează cu puternicu-i parfum albastrul nopţilor.

VERTICAL: 1) Celebru reprezentant al Renaşterii italiene, care a creat renumita sculptură **Noaptea,** aflată la mormîntul lui Lorenzo de Medici. 2) Se aprinde odată cu lăsarea nopţii — Rupt la mijloc! 3) Parte! — Alt nume al zeiţei Demeter, despre care legenda spune că şi-a căutat fiica răpită de Pluto, timp de nouă zile şi nouă nopţi — Vine seara pe la gene. 4) Piaţă din Bucureşti — Soldat din cavaleria ungară sau poloneză (od.). 5) Celebru constructor italian de viori (1596—1684) — Se-nchid odată cu venirea nopţii. 6) Cea a miezului nopţii e socotită zero — Început de feerie! — Ceartă (reg.) 7) Prefix de egalitate — Masa de seară — Cureluşă de meşină. 8) Reprize la volei — Teatrul de desfăşurare a unor întreceri sportive în nocturnă. 9) Nu-ţi lipseşte — Carol — Spectacol nocturn în regie proprie — Horia Călinescu. 10) Poetă contemporană, autoare a poeziei **Calea lactee** — Moş Ene al medicinei. 11) Meseria care transformă lutul în amfore — A se deştepta din somn. 12) Melodia nopţii — Somnul lui Eminescu...

Dicţionar:ANE, NASHE, INAT, IZO, IRA.

UMOR

● Robert şi-a cumpărat un televizor şi priveşte desfăşurarea unui concurs de atletism.

— De ce aleargă atît de repede? întrebă el.

— Pentru că primii trei sosiţi vor cîştiga cîte o medalie.

— Înţeleg ca cei trei să alerge, dar ceilalţi?

● — Plec pentru cîteva ceasuri doar, îi spune menajerei angajate pentru o seară o englezoaică foarte tipicară. Nu uita să culci toţi copiii la ora nouă. Insist asupra orei. Să nu te înduplece deloc dorinţa lor de a se mai juca.

Cînd stăpîna casei se întoarce, menajera spune istovită.

— V-am ascultat, dar cu roşcovanul am avut mari probleme. Vă rog să mă iertaţi, dar a trebuit să-i ard vreo două!

— Bine, dar eu nu am nici un fiu roşcovan. Ăla e bărbatul meu!

● — V-am explicat, copii, că pămîntul e rotund. Vreau să văd dacă aţi înţeles. John, dacă te apuci şi sapi o gaură drept în mijlocul pieţei şi sapi, şi sapi, şi sapi, unde ajungi?

— La balamuc, domnule.

● La examen:

— Cum te numeşti?

— Ionescu, răspunde candidatul rîzînd.

— De ce rîzi?

— Mă bucur că am răspuns bine la prima întrebare.

AUTOMOBILISTICE...

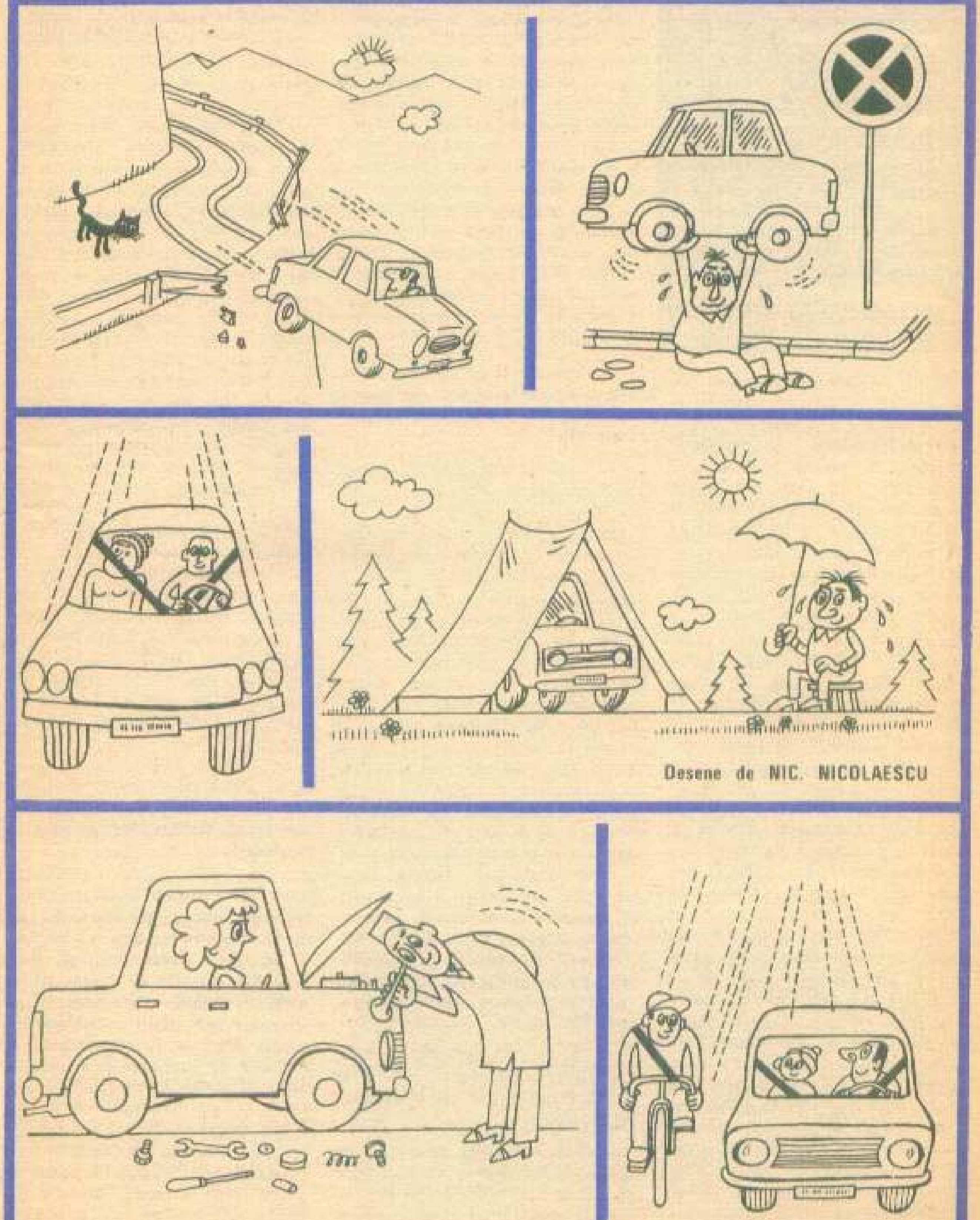

Desene de NIC. NICOLAESCU

Incursiune în noile domenii ale cunoașterii

Epoca pe care o parcurgem este cu adevărat a unei noi revoluții în știință și tehnică. Dincolo de spectacolul microelectronicii și inteligenței artificiale, al geneticii și biotehnologiilor etc., mai este caracteristic acestei perioade și ritmul accelerat cu care noutățile își fac apariția: la fiecare 25 de secunde apare o invenție, la fiecare 50 de secunde este scoasă o nouă carte, numărul calculatoarelor electronice se dublează în mai puțin de doi ani. În pofida acestei avalanșe informaționale, tot mai greu de manipulat, respectivul aport de noi cunoștințe de înalt nivel se află într-o măsură decisivă la baza minunatului edificiu al științei moderne, care, prin formidabilele ei performanțe ne fascinează, ne dă un sentiment tonic în fața problemelor care rămîn de soluționat. Asistăm totodată la o adevărată metamorfoză a domeniilor cunoașterii, apărînd sectoare noi de cercetare. Unele s-au definit deja ca științe de sine stătătoare, altele, aflate la hotarul între două sau mai multe științe, abia și-au început strălucirea, dar cum se spune, vin tare din urmă. Este vorba aici, deopotrivă, de intuiție, imaginație, capacitate de a anticipa, toate contribuind însă la reliefarea unor argumente privind această orientare, cît și a unor previzibile nevoi pe care aceste noi științe ar urma să le rezolve. Deși în unele cazuri ne aflăm — cum spuneam — abia la stadiul de intuiție, la încercarea de definire a domeniului, indiferent însă de ceea ce există azi în ce le privește este cert că viitorul le aparține. Tocmai asupra acestor chestiuni ne-am propus să orientăm convorbirea noastră cu un cunoscut specialist în materie, profesorul dr. inginer **Delphi Drimer**, de la Facultatea T.C.M. din cadrul Institutului Politehnic București.

— La ora actuală, din acest minunat spectacol al științei se conturează într-adevăr o serie de direcții care vor constitui vîrful preocupărilor specialiștilor, cel puțin pînă prin anul 2200, după părerea mea. Indiferent că unii oameni de știință se referă la un număr mai mare sau mai restrîns de posibile căi de urmat în viitor, cert este însă că unele sînt deja prefigurate, cu șanse mari de a penetra mai rapid. Evident, în funcție nu numai de dorința și capacitatea de a prevedea a savanților, ci și de resursele materiale și umane ale fiecărei țări.

— Concret, la ce sectoare anume ale științei vă gîndiți că vor constitui în viitor vîrful preocupărilor cercetătorilor?

— Fără ca ordinea să fie neapărat foarte exactă, încep totuși cu așa numita activitate computerizată. Calculatorul, care este deja o realitate, va pătrunde însă în cele mai diverse unghere, devenind dintr-un auxiliar al memoriei, un element dotat cu inteligență. Evident, vom asista la generalizarea prezenței lui în conducerea mașinilor-unelte, a liniilor de producție flexibile, a unor întregi procese industriale, la proiectarea produselor, dar, într-o măsură foarte largă și în activitățile sociale și casnice. Nu în ultimul rînd, ingineria computerizată va fi solicitată să creeze noi mașini inteligente. Toate acestea nu vor însemna însă o lipsă de participare umană, ci mai mult, solicitarea gîndirii spre creativitate. Firește, la o asemenea complexitate a preocupărilor, ingineria computerizată, care înseamnă deja cunoștințe de matematică, fizică, informatică, mecanică începe să cocheteze cu biologia, cu bionica etc. Spre o mașinărie rațională? De ce nu!

— Aș zice că referindu-vă în încheiere la acest aspect, intenționați să abordați în continuare domeniul biotehnologiei.

— Așa este. Deja surprizele sînt extraordinare, ceea ce ne și permite să fim plini de speranțe, să ne imaginăm lucruri minunate, dar și să ne îngrozim de efectele necontrolate, care ar putea transforma în realitate idei terifiante din romanele s.f. Mă refer în primul rînd la acest copil teribil care este ingineria genetică. Nu este vorba, referindu-ne acum la creații utile, numai la obținerea „in vitro" a unor plante și animale noi, de mare productivitate, rezistente etc., ci și la valorificarea superioară, eficientă a materiilor prime. Nu peste multă vreme, cuprul, nichelul, vanadiul, diferite metale prețioase vor putea fi în mod curent extrase din apele reziduale, utilizîndu-se drept ajutor anumite bacterii. Biotehnologiile deschid însă noi căi și pentru prelucrarea diferitelor materiale: deformări plastice, coroziune controlată etc. Se apreciază totodată că nu va fi imposibil să se folosim în viitor de bacterii „inteligente" pentru realizarea circuitelor electronice. Biotehnologia devine așadar un exemplu foarte clar de știință de frontieră, în care toate cunoștințele se varsă și se revarsă. Mă refer bunăoară la biologie, chimie, mecanică (cu un „derivat" al ei — biomecanica, apt să realizeze, utilizînd brevetele naturii, proteze, diferite mecanisme biologice), metalurgia, electronica (a se vedea noile tendințe în aparatura medicală de biocomunicare și utilizare a principiilor dialogului extraverbal), automatica (noi genuri de senzori care de asemenea preiau creator brevetele naturii) etc. Această preocupare impune un nou cadru științific. Între altele, laboratoarele de biotehnologie vor necesita o anume stare de igienă industrială poate cea mai strictă.

— După cît se pare, cercetarea mediului devine și ea, tot mai mult, un sector distinct de cercetare interdisciplinară.

— Din cel puțin două aspecte: al protecției dar și al hazardului din mediu. Viața însăși este o întîmplare a mediului. Știința de pînă acum ne-a dat impresia că putem stăpîni mediul, dar finalul l-a reprezentat instaurarea unor relații antagoniste om-mediu. S-a greșit procedîndu-se la tot soiul de intervenții în mediu, dar poate că e bine că s-a întîmplat așa, altfel nu am fi sesizat ce ne așteaptă. Așa s-a ajuns la concluzia că singura soluție a supraviețuirii este **colaborarea** cu mediul, păstrarea lui, cît mai mult în condiții naturale. Din păcate știm deocamdată prea puțin despre „nava" pe care ne aflăm, despre mecanismele pe care mediul le-a

găsit, de-a lungul unor milenii de acumulări, pentru a ajunge la perfecțiunea de care justificat ne minunăm. Încercăm deci să-i pătrundem tainele cu ajutorul biologiei, fizicii, chimiei, matematicii, tehnicii de calcul, dar și a altor științe. Cînd vom putea ști deci, cîte ceva din întîmplarea logică, vom fi poate dintr-un punct de vedere mai liniștiți.

— Ce ne mai rezervă viitorul științei?

— O redescoperire de fapt, dar cu urmări poate nebănuite. Nu poți să nu te gîndești de exemplu că lumina este începutul tuturor lucrurilor și că geniala ipoteză a lui Einstein din 1913, a luminii stimulate, materializată în 1960 prin crearea primului laser, aveau să deschidă acestor unde de lumină perspective nebănuite. Unda laser localizată monocrom, cu intensitate mare, va deveni, grație vitezei de deplasare a luminii, un important mijloc de transmitere a informațiilor, și e vorba nu numai de telefon, dar și de radio, televizor etc. Aceeași undă luminoasă va fi un eficient mijloc de control al sănătății diferitelor piese (în locul ultrasunetelor), dar și al oceanelor sau culturilor agricole. Ca să nu mai vorbim de chirurgie, unde sînt deja rezultate spectaculoase. Industria va beneficia pe scară largă de aparate pentru sudură, debitare și perforare cu laser. În gospodărie vom găti probabil și poate chiar vom răci alimentele, vom deschide și vom închide ușile, vom manevra diferite obiecte casnice cu ajutorul undelor de lumină. Nu în ultimul rînd, de la ele se așteaptă transformarea în realitate a fuziunii nucleare, speranța energetică a omenirii. Este poate cea mai senzațională activitate a acestui sfîrșit de veac, care implică deopotrivă cercetarea fundamentală și aplicativă, pe matematicieni, fizicieni și ingineri tehnologi în primul rînd.

— Mai avem asemenea redescoperiri?

— Avem și se poate spune că preocupările specifice acestui domeniu sînt foarte vechi. Este o știință dintre acelea care își caută încă legile și principiile după care să acționeze și nu în ultimul rînd, . . un nume. Dat fiind că sectoarele științifice cu care vine în contact sînt numeroase, a fost numită **integronică**. Este o știință a contactelor pe suprafețe între diferite medii. Dacă spre exemplu cibernetica este o știință a dezvoltării pe verticală, integronica caută să rezolve problemele în plan orizontal. Se întîlnesc aici preocupările din domeniul coroziunii materialelor, ale cristalizării, ale tribologiei (uzurile), ale tratamentelor termice și metalizărilor etc. De aici și intercondiționările respective. Spre exemplu, învelișul unei nave cosmice, al unui vapor, al unui submarin, al unui autoturism, îmbrăcămintea unui schior chiar, toate acestea sînt supuse legilor acestei științe. Toată aerodinamica spre exemplu poate cîștiga din experiența noii științe. Pentru a nu mai vorbi despre ce se întîmplă în organismul uman, bunăoară circulația sîngelui prin vene și artere. De la sine înțeles că în numeroase țări, cercetările din acest domeniu sînt intense.

— La ce v-ați opri în finalul exemplificărilor?

— La preocupările pentru realizarea de materiale cu proprietăți deosebite. O industrie bazată pe tehnologii noi are evident nevoie de aceste materiale cu însușiri speciale, ale căror caracteristici să poată fi controlate și chiar dirijate. Bine înțeles și în această activitate, colaborarea între diferite profesiuni este absolut necesară și chiar se va accentua în viitor. Să ne oprim la cîteva reușite, care nu peste multă vreme vor ieși din laboratoare. Ceramica, cea de la începutul lumii, care devenise în ultima vreme un material anex, va fi materie primă pentru realizarea blocului motor, a pieselor supuse la mari solicitări — palete de compresor, piese de etanșare etc. O altă categorie o reprezintă așa numitele materiale compuse cu fibre, cu filamentul monocristalin, produse ce măresc de cel puțin 3—4 ori rezistența mecanică, la coroziune etc. În domeniul electric apar metalele amorfe, cu capacitate mare de magnetizare. Secolul 21 va fi între altele și al titanului, singurul metal care permite trecerea la viteze supersonice și rezistă la presiuni foarte mari în adîncul oceanelor, de unde preocuparea pentru realizarea unor noi rețete de aliaje pe bază de titan. E un material cu mare răspîndire pe care nu este exclus să îl aducem cîndva și de pe lună.

— Cu ce am putea încheia, decît cu faptul că viitorul va necesita și un anume om de știință, competent, cu anume calități. Cum vedeți această problemă?

— Într-adevăr, specialistul viitorului, deși va trăi într-o epocă a unor cuceriri ale cunoașterii superioare celor de azi, va avea mari responsabilități. El va trebui să aibă după părerea mea o formație de 40 la sută cultură generală, 40 la sută cultură tehnică generală și 20 la sută cultură de specialitate. Acest **40—40—20** va trebui asigurat de învățămînt și eforturile trebuie să înceapă de pe acum chiar. Cantonarea pe această formulă va permite o flexibilitate a acelui 20 la sută într-un sens ori în altul, funcție de comanda socială. Să nu uităm totodată că dacă azi aceaste readaptări intervin la 10—15 ani, în viitor ele vor apărea la 6—8 ani. Și nu în ultimul rînd, oricît de mari savanți am fi în specialitatea noastră, va trebui să fim și umaniști, pentru că nimic nu există în afara unei aplecări spre frumos, spre sensibilitate, spre relații cordiale între oameni.

ALEXANDRU STROE

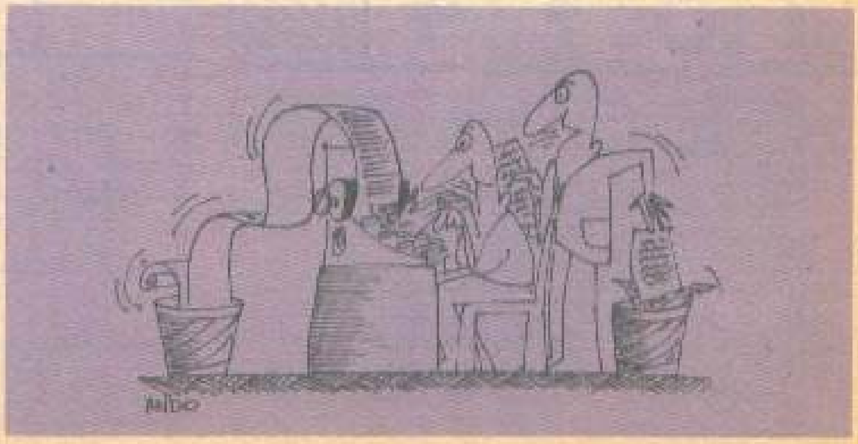

RĂSPUNSURI
la problemele de logică

1. CAREU CU NUMERE

Soluţia este dată în figura 1. Pentru dezlegare, vom observa mai întîi că la 12 orizontal, 2 şi 8 vertical apar ani, deci numere care încep cu cifra 1. Deoarece la 11 orizontal avem un număr de 3 cifre, rezultă că culegerea de versuri nu a fost publicată în secolul nostru deci la 12 orizontal şi 2 vertical nu avem 9 pe a doua poziţie. La 1 vertical nu putem avea decît 27 sau 64 (singurele cuburi de două cifre). Suma cifrelor de pe prima linie nu poate depăşi 25 (primele două cifre dau cel mult suma 7) deci la 11 orizontal avem un număr care începe cu 1 sau cu 2. Suma de la 7 orizontal trebuie să înceapă cu 3. Pătratul de la 9 vertical se termină cu 1, deci suma cifrelor de la 2 vertical trebuie să se termine cu 1 sau cu 9. Primele

(1) 6	(2) 1	—	(3) 8	(4) 2
(5) 4	8	(6) 8	—	3
—	(7) 3	7	(8) 1	1
(9) 3	7	—	(10) 9	0
6	—	(11) 1	1	4
(12) 1	8	7	4	—

trei cifre sînt 183 sau 173, deci suma poate fi 11, 19 sau 21; rezultă că prima cifră de la 9 vertical este 1, 3 sau 4. Dacă suma este 11, deci la 9 vertical avem 121, nu putem avea un număr de 5 cifre la 4 vertical. Ultima cifră de la 4 vertical este egală cu ultima cifră de la 1 vertical. Ultima cifră de la 2 vertical este 7, 8 sau 9. Ultima cifră de la 12 orizontal se obţine dublînd aceste cifre. 8 + 8 şi 9 + 9 dau ca ultimă cifră la 12 orizontal pe 6 sau pe 8. Scăzînd din 1988 un număr care se termină cu 6 sau cu 8 nu obţinem ca ultimă cifră nici pe 7 nici pe 4 (ca la 1 şi 4 vertical). Dacă numărul de la 2 vertical se termină în 7, atunci rezultă că la 1 vertical avem 64. Suma de la 2 vertical nu poate fi decît 19, deci anul naşterii poetului este 1837; suma acestor cifre este 19, deci la 9 vertical avem 361. Se completează acum imediat 7, 11 şi 12 orizontal, apoi 4 vertical şi 1 orizontal. Numărul de la 6 vertical trebuie să fie cel mai mare posibil care poate sta aici. Cum 5 orizontal este numărul paginilor unei cărţi, ultima cifră este pară, deci la 6 vertical avem 87. În sfîrşit, la 10 orizontal trebuie să avem 90, deoarece autorul cărţii de versuri nu putea muri în secolul trecut. Şi gata!

2. DOUĂ PROBLEME PENTAMINO

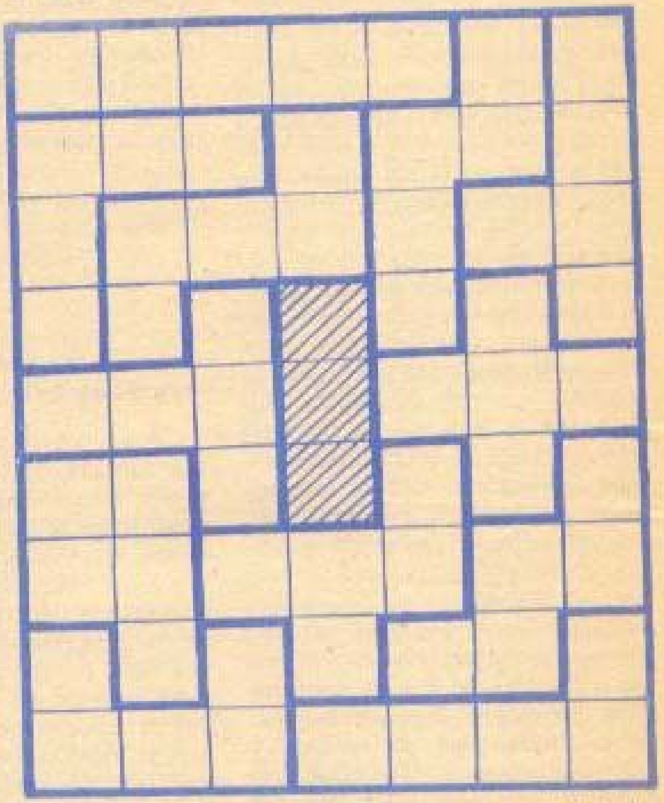

Figurile 2 şi 3 prezintă cîte o construcţie posibilă îndeplinind cerinţele propuse. Rămîne să găsiţi singuri şi alte variante.

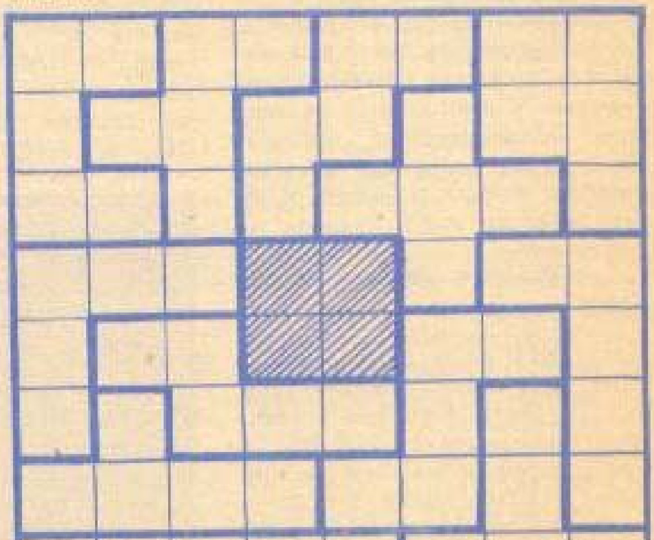

3. CINCI PROBLEME DE R. SMULLYAN

I. Să presupunem că A este sănătos. Afirmaţia sa este atunci adevărată, indiferent dacă este medic sau pacient, deci B este medic. Dacă B este nebun, am găsit astfel un medic nebun. Dacă B este sănătos, atunci afirmaţia sa este adevărată, deci A este pacient, un pacient care spune adevărul, deci unul sănătos. Invers, să presupunem că A este nebun, deci minte, deci B este pacient. Dacă B este sănătos, atunci am găsit un pacient sănătos. Dacă B este nebun, atunci el greşeşte atunci cînd spune că A este pacient, deci A este medic, unul nebun după cum am presupus.

II. Afirmaţia celui cu care am stat de vorbă a fost „Eu sînt un pacient nebun." Dacă el este un pacient sănătos, nu poate să se înşele spunînd că este nebun. Dacă este un pacient nebun, atunci nu poate să spună adevărul despre sine. Rezultă că avem de a face cu un medic. Dacă el ar fi sănătos, n-ar trebui să afirme că este pacient. În consecinţă, interlocutorul este un medic nebun, singura concluzie necontradictorie.

III. Răspunsul indică faptul că individul este sau un medic nebun sau un pacient sănătos. Într-adevăr, dacă stăm de vorbă cu o persoană sănătoasă, atunci avem de a face cu un pacient sănătos, pentru că aşa sună afirmaţia lui. Dacă individul este nebun, atunci el nu poate fi pacient, pentru că ar trebui să se înşele, deci am întîlnit un medic nebun.

IV. Nu, pentru că, la fel ca pînă acum, în azil există fie un medic nebun, fie un pacient sănătos. Într-adevăr, individul **crede că el crede** că este pacient. Dacă este sănătos, el chiar crede că este pacient şi nu se înşeală, aşa cum nu se înşeală atunci cînd crede că asta crede. Pe scurt, răspunsul lui este echivalent cu „Da". Dacă este nebun, ceea ce crede el despre ceea ce crede este neadevărat, deci, de fapt, el crede că nu este pacient. Dar, fiind nebun, se înşeală şi în ceea ce crede despre sine însuşi, deci, de fapt, el crede că **este** pacient; şi în acest caz răspunsul lui este echivalent cu „Da". Am revenit astfel la problema anterioară, deci avem de a face fie cu un pacient sănătos, fie cu un medic nebun.

V. Să presupunem că A şi B sînt sănătoşi. Din afirmaţiile lor (adevărate), rezultă că şi C şi D sînt sănătoşi. Dacă atît A cît şi B sînt nebuni, atunci afirmaţiile lor sînt false, deci B şi C pe de o parte şi A şi D pe de altă parte nu sînt în aceeaşi stare mintală, deci C şi D sînt amîndoi sănătoşi. Dacă A este sănătos şi B este nebun, atunci, conform celor spuse de A, C este nebun, iar conform celor spuse de B şi D este nebun. La fel, dacă A este nebun şi B este sănătos, atunci C şi D sînt nebuni.

Pe scurt, dacă A şi B sînt de acelaşi fel, atunci C şi D sînt sănătoşi, iar dacă A şi B sînt diferiţi, atunci C şi D sînt nebuni. Să privim însă afirmaţia lui C. În primul caz, C spune adevărul, deci măcar unul dintre C şi D nu este medic, deci există cel puţin un pacient sănătos. În al doilea caz, C nu spune adevărul, deci atît C cît şi D sînt medici, deci în azil există doi medici nebuni.

4. DOUĂ GLUME CIFRATE

Pentru descifrarea primului text putem proceda în mai multe moduri: 1) comparînd frecvenţa literelor în textul cifrat cu cea din limba română (E, I, A, R, N etc), 2) încercînd să deducem direct cine poate fi, de exemplu, Z, care apare şi separat şi în cuvintele „rare" ZSZ, R-Z, 3) încercînd pe rînd toate deplasările posibile în alfabet (26 înainte şi 26 înapoi), sau 4) ... căutînd în almanahul de anul trecut o glumă care „seamănă" ca lungime a cuvintelor. Răspunsul este: „ — Dragă prietene, în ultima vreme soţia mea a început să umble cam des prin crîşme.../ — Cum aşa? S-a apucat de băutură?.../ — Nu, mă caută pe mine.", deci deplasarea este foarte scurtă — o literă înapoi (atenţie, „înaintea" lui A se găseşte Z, ultima literă a alfabetului).

Pentru cel de-al doilea cifru putem aplica oricare dintre metodele anterioare, plus una foarte eficientă: presupunerea că înainte de „1960" apare cuvîntul ANUL. Rezolvarea conduce la: „ — Ce vîrstă are o persoană născută în anul 1960?/ — Bărbat sau femeie?"

5. MASTERMIND

Prima problemă: A doua propunere a ghicit două piese; ultima le-a ghicit pe toate (culoarea, nu şi poziţia). Ultima propunere conţine în plus faţă de cea de a doua pe R, deci există două piese roşii ascunse. Ele nu pot sta pe prima sau pe ultima poziţie, deoarece s-ar obţine atunci cîte un **a** în propunerile 1 şi 3. Dacă R face două ghiciri, din prima propunere aflăm că N, G şi P nu sînt folosite; din a doua propunere aflăm acum că A şi V fac două ghiciri. Rezultă că pe poziţia a patra avem V (aşa se obţine a la propunerea a doua). Pe prima poziţie nu poate fi tot V din cauza propunerii 3 (nu are nici un **a**). Rezultă că a fost ascunsă combinaţia A R R V şi ghicirea se termină în 4 paşi. Problema a doua: Din ultima propunere rezultă că P şi N nu se folosesc. Comparînd propunerea a patra cu a doua aflăm acum că A se foloseşte o singură dată. Din prima propunere rezultă că şi R apare tot o singură dată; din a treia propunere aflăm acelaşi lucru despre V, iar din a doua obţinem că şi G este folosit o dată. Pe ce poziţii? Din propunerea 4 aflăm că R nu se găseşte pe ultima poziţie, deci în propunerea 1 răspunsul **a** a fost obţinut de A. Prin urmare, la propunerea 3 s-a obţinut **a** datorită lui V, care apare deci pe ultima poziţie. În propunerea 2 nici V şi nici R nu motivează răspunsul **a**, deci G se găseşte pe poziţia a doua. Nu rămîne decît ca R să apară pe poziţia a treia, deci combinaţia ascunsă a fost A G R V.

6. DRUMUL LUI FĂT-FRUMOS

Răspunsul este

1 2 3 5 8 6 9 10 7 11

deci un itinerar care trece prin 10 dintre cele 11 puncte. O cale posibilă de a uşura găsirea soluţiei este să comparăm „vieţile-plus" cu „vieţile-minus" din întreaga hartă. Suma numerelor pozitive din cercuri este 19, suma numerelor negative este -18. Dacă găsim un itinerar care lasă deoparte un cerc cu +1 şi care trece prin toate celelalte puncte, avem şanse să rezolvăm problema. Nu putem ignora decît cercul 4 (numai el şi cercul 1 au +1 vieţi înscrise în ele). Putem acum porni o căutare arborescentă, ramificînd drumurile ori de cîte ori se poate, ignorîndu-le pe cele pe parcursul cărora se pierd toate vieţile şi căutînd să ajungem în 11 cu exact 4 vieţi. Soluţia se va dovedi unică.

GHEORGHE PĂUN

O ambiție imposibilă a lui Napoleon

EUROPA CU PORȚILE ÎNCHISE

Timp de un sfert de secol, de la Marea Revoluție Franceză pînă la bătălia de la Waterloo, Europa a fost zguduită de puternice convulsii, schimbări și răsturnări. În centrul acestor evenimente s-a aflat o personalitate a cărei efigie a rămas inconfundabilă. Cu bicornul întors, mîna dreaptă ascunsă în tunică, stînga îndoită la spate, ușor aplecat, chip de gips, privire impenetrabilă, pe jos sau călare... Napoleon. Marile reforme politice, sociale, administrative, economice, militare impuse de armatele franceze, au schimbat structura unui întreg continent. Dar un singur om nu putea învinge o lume. Edificiul, clădit cu atîta trudă și jertfe, pînă la urmă s-a năruit. Elanurile, aspirațiile și idealurile sale au fost primite cu generozitate, apoi cu rezerve și, la sfîrșit, hulite. Reformele nu i-au avantajat pe toți, măsurile inițiate au stîrnit reacții, idealurile s-au transformat în ambiții. Soarta i-a fost în final potrivnică. Nu se află în intenția noastră studiul acestei remarcabile personalități, ci unul dintre fenomenele — mai puțin cunoscute — de o amploare deosebită, pe care evoluția sa le-a generat. Este vorba de contrabandă. În vremea sa, ea a luat proporții uluitoare, ajungînd pînă la nivelul unei politici de stat.

Contrabanda a fost întotdeauna legată de interesele economice ale unui stat și de sistemul său vamal. Una dintre primele măsuri ale Revoluției a fost reorganizarea vămilor — știut fiind că ele aduc beneficii importante — și desființarea mult compromisei Societăți Generale a Fermelor. Aceasta luase încă de pe vremea lui Ludovic al XIV-lea, fiind constituită ca o companie pe acțiuni, arendată unor întreprinzători, care aveau obligația să verse un anumit procent din încasări statului. Cu timpul, această societate a luat proporții enorme. Ea dispunea de aproape 5 000 de birouri și peste 250 000 de angajați, organizînd un adevărat cordon vamal. Mai mult, avea dreptul la amenzi, percheziții și arestări, dispunînd de un tribunal propriu, asemănător Inchiziției. Fermele Generale ajunseseră o adevărată plagă, obstrucționînd comerțul țării și deturnînd sume uriașe. Revoluția le-a dizolvat, trecînd vămile în administrația statului, serviciile lor fiind modernizate, dar păstrîndu-și severitatea. Convenția iacobină a instituit o comisie specială pentru achetarea fraudelor și prejudiciilor financiare aduse statului. Cu toate acestea, contrabanda a fost considerată un delict minor, intrînd în competența tribunalelor de drept comun. Odată cu începutul războaielor, contrabandiștii de cereale suportau pedeapsa capitală. Sub aceeași legislație au intrat și alte materiale indispensabile: orice aliment, săpun, sodă, cărbune, oțel, stofe. În 1793 Convenția a prohibit intrarea oricărei mărfi fabricată în Anglia, Scoția sau Irlanda. Este începutul unui război comercial de lungă durată. Directoratul l-a continuat, iar Napoleon l-a ridicat la paroxism. Ca un corolar al acestei politici, contrabanda a atins culmi nebănuite.

Nereușind să distrugă flota engleză, Napoleon și-a propus să o facă inutilă. În 1807, este promulgat celebrul Decret de la Milano care, printre altele, stipula: „va fi naționalizat și declarat sechestrat, în porturi sau în larg, orice vas care are contact cu britanicii, le atinge porturile sau le plătește taxe vamale". Aceasta însemna închiderea Europei pentru navele engleze. Ca o consecință, aceștia au declarat blocada continentală. Măsura, urmărind ruinarea industriei și comerțului englez, și-a avut și reversul. Franța, neputînd suplini produsele fabricate sau transportate de britanici, a apărut o „foame" de anumite mărfuri, ceea ce a dus la o creștere galopantă a prețurilor. Porturile continentale blocate au decăzut. Pe altă parte, evident, decretul fiind aplicabil teritoriilor franceze și statelor satelit, existau încă mari fisuri. De aici necesitatea umplerii golurilor, noi cuceriri, permanenta stare de război și, în final, dezastrul.

Cu toată severitatea blocusului, contrabanda s-a desfășurat în permanență, avînd zone stabile unde se manipulau cantități impresionante de mărfuri. În nord, Amsterdamul și Rotterdamul dețineau mari depozite de cereale de contrabandă. La Anvers, exista o importantă piață de mătase indiană și muselină engleză. Micile porturi germane se dovedeau puncte sigure pentru schimburi frauduloase. Marinarii englezi foloseau documente duble. Unele le prezentau autorităților britanice, altele celor franceze. La Liverpool, exista chiar un birou specializat în astfel de falsuri. Manchester deținea supremația în ambalarea mărfurilor după modelul francez. Se mai practica scufundarea mărfurilor care apoi erau pescuite de pescarii costieri. Porturile suedeze, neutre, se dovedeau ideale pentru flota comercială engleză. De aici, mărfurile intrau în Germania, ajungînd pînă la Leipzig. În Mediterana, englezii transformaseră insula Malta într-un uriaș antrepozit de bumbac și

mătăsuri. O altă bază de contrabandă era Gibraltarul. În Sardinia și Sicilia se debarcau însemnate cantități de materii prime. Valoarea lor s-a triplat în decurs de cîțiva ani. O operație de represalii a unei flote franceze, pentru a stîrpi aceste cuiburi, a rămas fără efect. Aceeași situație exista în Adriatica, unde englezii ocupaseră insula Lissa și introduceau mărfuri prin Albania și Moreea. Traficul a crescut și mai mult după încheierea unui tratat comercial anglo-otoman. Intrate prin Constantinopol sau Salonic, produsele erau transportate pe catîri prin Belgrad și Triest spre Viena sau Leipzig. În ciuda interdicțiilor, niciodată nu se văzuse la Leipzig o asemenea bogăție de mărfuri coloniale. Viena devenise marea piață a bumbacului. Frankfurt pe Oder asigura legătura cu Rusia care devenise ostilă blocusului.

Bancherii elevețieni se întreceau în a acorda credite acestor operațiuni frauduloase. Mărfurile puteau fi asigurate, în caz de capturare, la 30—40 la sută din valoarea lor. Peste tot se formaseră societăți anonime care combinau abil comerțul cu contrabanda. Ele erau conduse de avocați, medici, chiar funcționari ministeriali. Generalii trupelor de ocupație se îndeletnicesc cu vînzarea „licențelor" de comerț. Așa procedează Masséna în Italia. Generalul Jacobi este denunțat că ar fi vîndut certificate false. La Hamburg, consulul Bourienne se face că nu observă traficul și primește bacșișuri grase. În întreg imperiul, contrabanda ia proporții de masă. Din Neapole, mareșalul Murat se plîngea că „această practică nu are nimic dezonorant în opinia publică". Vameșii se lasă și ei corupți. Unii vînd informații contrabandiștilor pe unde să pătrundă. În Alsacia, frații Magnier, care conduc direcția vămilor, sînt în complicitate cu „antreprenorii" interesați. Bogați și puternici, ei au autoritate deplină asupra angajaților. Cei suspectați de prea mult zel sînt îndepărtați. La Délémont, lîngă frontiera elvețiană, președintele tribunalului este șeful unei bande de contrabandiști pe care îi coordonează și le trasează itinerarele. În această zonă acționează grupuri înarmate de 20—50 de oameni. Dacă sînt prinși și li se confiscă marfa, nu ezită să atace postul vamal. Așa se întîmplă la Blanche Roche în 1806, unde 30 de contrabandiști, cu ajutorul cîtorva dezertori, iau cu asalt biroul vamal și își împart prada. După datele oficiale, în jurul anului 1810, numărul celor care se ocupau exclusiv cu contrabanda era cam la 100 000.

Bine informat asupra acestei stări de lucruri, Napoleon acționează energic, dar diferențiat. Permite să se strecoare o anume cantitate de mărfuri peste Pirinei, în special pentru a menaja Barcelona, punct strategic de importanță excepțională, gata oricînd să se revolte. În Germania, unde se simte stăpîn pe situație, face o demonstrație de forță. În noaptea de 18 octombrie 1810, o divizie de cavalerie ocupă Frankfurt pe Main și trece la cernerea orașului. Sînt prinși peste două sute de negociatori care veniseră la o conferință pentru împărțirea pieței negre. Se sechestrează o mare cantitate de mărfuri, registre de conturi etc. Printre cei arestați se află și un anume bancher Rotschild, cel care, mai tîrziu, aflînd primul rezultatul bătăliei de la Waterloo, va sparge bursa din Londra.

În același an se emite Decretul de la Trianon în legătură cu reorganizarea vămilor. Numărul vameșilor se ridică la peste 40 000. Ei acționează într-o manieră militară, în grupuri de cîteva sute de oameni, ocupînd localități, efectuînd razii severe. În tot imperiul se intensifică percheziții. Se instituie tribunalele vamale care nu au curți de apel. Ele sînt în număr de 34, răspîndite în toată Europa, unul funcționînd chiar în Roma papală. Șefii contrabandiști și cei prinși înarmați sînt condamnați la moarte. Aceste tribunale, amintind de teroarea revoluționară, se dovedesc deosebit de active. În 15 zile, Curtea de la Hamburg pronunță 127 de condamnări, majoritatea la moarte. Colonialele capturate sînt revîndute, produsele engleze sînt arse. un fabricant din Evreux, privind un astfel de autodafe public, nu-și poate ascunde satisfacția, notînd în jurnalul său: „Din toate părțile se aprind focurile răzbunării care transformă în cenușă aceste stofe pe care o aviditate criminală a îndrăznit să le introducă pe un sol ce le refuză". Decretul prevedea amenzi colective pentru așezările unde s-au refugiat contrabandiștii, acoperirea daunelor în caz de violență și încartiruirea trupelor de vameși.

Cu tot acest ansamblu de măsuri drastice, contrabanda n-a încetat. Aventura din Rusia și retragerea progresivă a frontului au restrîns continuu teritoriul de acțiune al vămilor imperiale franceze. Europa rămăsese cu porțile închise, dar zidurile erau dărîmate. Imposibila ambiție a împăratului eșuase. Toate aceste operațiuni de mare anvergură și risc au stat la originea unor mari averi. Îmbogățiții au urmărit, mai tîrziu, să-și aroge și puterea politică. Și au reușit. Căci morala capitalistă este extrem de îngăduitoare.

IULIAN COSTANDACHE
Ilustrații de Romeo Jigmond

DRAMA ALIENĂRII

Cu cîteva zile înainte de sfîrșitul anului 1986, la New York și Los Angeles, era lansat pe ecrane, cu o minimă publicitate, filmul PLATOON — „PLUTONUL" al regizorului american Oliver Stone. Acesta nu era chiar un necunoscut în lumea filmului, dar nu se bucura nici de o cotă prea ridicată la box-office. În 1971 absolvise cursurile de regie ale Universității din New York, semnase scenariile filmelor MIDNIGHT EXPRESS, — Expresul de la miezul nopții, în 1978 (pentru care a fost recompensat cu Oscar), SCARFACE, — Cicatrice — în 1983 (un remake realizat de Brian De Palma); coregizor la CONAN THE DESTROYER — Conan distrugătorul — și THE YEAR OF THE DRAGON — Anul dragonului (acesta din urmă împreună cu Michael Cimino), și fusese autor — regie și scenariu (coscenarist Richard Boyle) al filmului SALVADOR, 1985.

În 1967, Oliver Stone a fost combatant în batalionul 25 infanterie în Vietnam. După cîteva luni de război s-a ales cu trei răni, o decorație și, în special, cu o serie de amintiri atroce. O experiență teribilă care l-a marcat adînc. A dorit să facă un film-omagiu foștilor combatanți, un film-condamnare a războiului, în general și a celui modern în special. Încă din 1976 a bătut la ușile diverselor studiouri cinematografice, dar fără rezultat. Scenariul era considerat prea sumbru, prea violent, deprimant și chiar antiamerican. Nimeni nu era interesat de așa ceva. La un moment dat, Dino de Laurentiis se părea că va investi ceva bani în „povestioara" lui Stone, dar, neobținînd garanții de la distribuitorii de film, n-a avut curajul să riște. S-a găsit altcineva, în cele din urmă, producătorul Arnold Kopelson, care a oferit numai 6,5 milioane de dolari — așadar, un buget mai mult decît modest. Regizorul împreună cu echipa de filmare — printre care nouă actori debutanți în film — pleacă în Filipine și după 54 de zile filmările sînt terminate. Urmează montajul, postsincronul și... sfîrșitul lui decembrie, cînd filmul e lansat în rețeaua de distribuție. Încă din primele săptămîni, succesul este neașteptat. Săli pline, încasări vertiginoase, presă bună — deși Pentagonul are mari rezerve, considerîndu-l chiar nerealist, rasist, mincinos (vezi bine, o mare rușine nu se uită ușor!). După trei luni de la premieră, PLATOON ajunsese la 100 milioane dolari încasări! Este prezentat la Festivalul Internațional al Filmului de la Berlin, unde — deși a pierdut Ursul de Aur, adjudecat de TEMA lui Gleb Panfilov — a fost primit cu entuziasm, fiind considerat drept „o dovadă de libertate din partea Statelor Unite." Asociația Regizorilor Americani de Film îl declară pe Oliver Stone cel mai bun regizor al anului, filmul este etichetat drept primul (cu adevărat) „adevărat" despre războiul din Vietnam, mărturie brutală despre război, văzut prin ochii unui tînăr recrut. „Plutonul" e pe cale să devină filmul de referință despre „perioada" Vietnam: „E vorba probabil de cea mai bună operă despre războiul din Vietnam" — New York Times; „Este unul dintre filmele de război cele mai dure realizate vreodată" — Wall Street Journal; „Filmul este brutal, dar realist" — Newsday; „Filmul lui Stone este un document scris cu sînge, care de peste 20 de ani refuză să se usuce" — Time.

PLATOON întoarce definitiv spatele „rețetelor" ultrapatriotice anterioare. Regizorul refuză net vraturile de celuloid tip RAMBO sau MISSING IN ACTION — Dispărut în acțiune, cu Sylvester Stallone și Chuck Norris, unde „supereroi imaginari se întorc în Vietnam pentru a repurta victorii tot atît de imaginare. Chiar și opere precum THE DEER HUNTER și APOCALYPSE NOW nu au reușit să reflecte pe deplin teribila conflagrație care continuă să obsedeze America." Ca să înțelegem exact sensul acestor afirmații, este cazul, cred, să recurgem la un procedeu specific filmului: flash-back-ul, arcul peste ani.

Nu se poate spune că cinematografia americană a trecut indiferentă peste momentul istoric grav numit „Vietnam". Au fost realizate sumedenie de pelicule, îndeosebi post factum, prin care se dorea o revanșă, fie ea și închipuită, pentru redresarea orgoliului național rănit adînc. Dar au fost create și filme-document, filme realiste, valoroase estetic, care au încercat să redea șocul teribil trăit de o generație care se salvase de la ultima conflagrație mondială, o generație care nu avea nevoie de o asemenea demonstrație, pe viu despre caracterul aberant, absurd și inutil al războiului.

În 1967, tînărul Mike Nichols realizează THE GRADUATE, — Absolventul, în 1969, John Schlesinger — un englez peste ocean — MIDNIGHT COWBOY, Cow-boyul de la miezul nopții,tot în 1969, Dennis Hooper și Peter Fonda semnează EASY RIDER Călărețul nepăsător, iar în 1973, George Lucas: AMERICAN GRAFFITI. Acestea nu sînt filme de război, sau nu despre război în sensul propriu al cuvîntului. Și ele înfățișează o luptă, o încleștare, dar între generații, între moduri și norme de conviețuire, între stilul burghez, sufocant și cel al „young angry men". Tinerii care se văd puși alături de „drumul spre înalta societate" fiindcă sînt nonconformiști, fiindcă sînt contestatari ai vechiului, rigidului, îmbîcsitului, putredului salvat de dragul aparenței, acești tineri — stăpîni ai unei uriașe energii — refuză tarele unui sistem social, dar sînt încă incapabili să ofere ceva clar în loc. Nefiind puși să creeze, ei distrug: iau în derîdere totul, ridiculizează, pozează în „lipsiți de educație", vor să fie în centrul atenției, să atragă privirile, să se vorbească despre ei și pentru asta fac orice, nu importă cum, important e să reușească. Nu se dau în lături nici de la furat, de la minciună, de la violență, de la droguri. Strada este regatul lor, muzica beat și rock — imnul generației, motocicleta sau autoturismul — zeul agresiv căruia i se închină. Beția albă, beția sunetului, beția vitezei. Și peste tot, sufletul lor tînăr, sufletul lor uriaș, dar atît de fragil, sufletul lor care simte nevoia să fie încălzit de iubire, sufletul lor care nu-și găsește liniște. Atenție! Unu, doi, mai mulți eroi principali — nu contează numărul, fiindcă aceste filme creează grupul ca personaj. De acum EU devine NOI, tinerii de azi — tinerii de mîine. Care mîine? Mîine, în Vietnam!

Dar, pînă la „Vietnam" să mai amintim încă două realizări demne de atenție, care au pregătit atmosfera: PATTON, de Franklin Schaffner (coscenarist, Francis Ford Coppola — și nu întîmplător notăm acest amănunt!) și MASH, de Robert Altman (ambele filme turnate în 1970)

Primul, avînd în centrul atenţiei figura generalului George S. Patton, celebru în anii '40, tipul militarului înnăscut, s-ar fi vrut o pledoarie pentru „arta militară", pentru noblețea și eleganța acestei „meserii" care cultivă sentimentul patriotic și spiritul de sacrificiu pentru țară. Spun s-ar fi vrut, fiindcă personajul, în cele din urmă, nu reușește acest lucru, dimpotrivă, creează repulsie, furie, dezgust. Nu întîmplător actorul George C. Scott, primind Oscarul pentru interpretare, dă naștere la un precedent răsunător: refuză premiul! Gest elocvent: pînă și el se dezicea de personajul întruchipat, emblemă a militarismului. MASH — adică Mobile Army Surgical Hospital — chiar dacă-și plasa acțiunea în timpul războiului din Coreea, era foarte transparent: se vedea Vietnamul deja. Soldați pletoși, prin nori de marijuana, psalmodiau „Sinuciderea fără dureri". Glume, sînge, explozii, ironii, fețe împietrite de spaimă, rîsete și sex, totul într-un amestec amețitor, singurul remediu psihic pentru a supraviețui în infernul violenței. Un film caustic, aidoma realizatorului său, primul film realmente antirăzboinic din istoria americană. Ambele producții, semn că societatea devenise receptivă, au fost încununate de Oscaruri, „doar" opt la număr împreună! Acum se poate spune într-adevăr că „filmul american și-a descoperit interesul față de propria realitate" (Robert Redford). Da, „conștiința" lui se ancorase puternic și definitiv în problematica socială, în peisajul cotidian. Dar ce era cotidian acum, în deceniul al șaptelea? Războiul! Vietnamul! Primele înfrîngeri. Începutul sfîrșitului. Adică: THE DEER HUNTER, APOCALYPSE NOW, COMING HOME.

Trei filme, trei reflectări ale aceluiași adevăr, trei conștiințe artistice profund implicate.

Primul dintre ele, THE DEER HUNTER — Vînătorul de cerbi (1977) este odiseea unui grup de prieteni (Mike — Robert De Niro, Steve — John Savage, Nicky — Cristopher Walken) dintr-un mic oraș industrial, Airton, din statul Pennsylvania. Sfîrșit de săptămînă, venirea de la fabrică, înfundarea într-un bar, la o bere și o partidă de biliard, cu prietenii. Unul dintre ei, Steve, se va căsători. Asistăm la pregătirile pentru nuntă: sala unde va avea loc petrecerea este împodobită sărbătorește: ghirlande de flori, mesele încărcate. Pe fundalul sălii rămîne desfășurată o lozincă: „Serving God and Country proudly" — Servind pe Dumnezeu și patria cu mîndrie — (conținutul îi va fi bulversat mai tîrziu). Emoțiile tinerei mirese (Meryl Streep), albul rochiei de nuntă, costumul negru al mirelui — cam incomod pentru stilul blue jeans, cel de toate zilele; slujba religioasă, cascada de felicitări, de urări tradiționale, petrecerea — veselie, bună dispoziție la discreție, dansul cu mireasa, glumele deocheate. Tinerețe, vitalitate, poftă de viață! 45 de minute durează această introducere în narațiunea filmică! Minute de calm, de obișnuit, care nu au nimic comun cu ce se petrece, în același timp, la mii de km depărtare, undeva în Asia. Și totuși, cineva amintește: un intrus, un militar venit din Vietnam într-o permisie, ajuns întîmplător la barul localului unde are loc nunta. Tinerii nuntași încearcă să glumească cu el, îi oferă de băut, îi admiră șmecherește uniforma și decorațiile. Nici o reacție însă. O privire împietrită, o mască gravă, traumatizată, mortuară aproape. Dar cine are timp să bage de seamă?! Petrecerea durează o zi și-o noapte, iar în zori urmează o partidă de vînătoare de cerbi. Echiparea, drumul, rîsetele, cutiile goale de bere aruncate nepăsător în lături, din goana mașinii, scenele de cascadorie — tineri sîntem, viața e a noastră, nu ne-o ia nimeni! Locul terminus, admirarea peisajului cețos încă, ochiul lacului montan, răsăritul soarelui, un sandwich și încă o bere, verificarea armelor, primul foc tras în peisaj, de probă, drumul spre creste în căutarea cerbului (un pastel memorabil, panoramat pe largi, maiestuoase acorduri corale). Cerbul este prins în lunetă, împușcat (acordurile corului se frîng brusc, un gros-plan pe ochii cerbului care moare). Urmează sărbătorirea trofeului dobîndit, în același bar din cartier, din nou valuri înspumate de bere, cîntece, rîsete. Oboseala se face simțită, entuziasmul scade, toți cad parcă în transă: sunetele grave ale pianului înfioară, pregătesc trecerea pe nesimțite la mii de km, acolo, în Vietnam, în infernul războiului. Clapele alb-negre devin elicele elicopterului care lansează bombe, mitraliază un sat, îngrozește populația civilă, seamănă moartea printre femei, bătrîni, copii. Ochii (în gros-plan) unui vietnamez ucis amintesc de cei ai cerbului de acasă. Tonul filmului devine acuzator, patetic; eroii se dezumanizează, supuși legii războiului: aici nu-ți poți permite să privești, n-ai timp, de oriunde poți fi ucis; așadar, trebuie să ucizi primul. În război, singura glorie e să supraviețuiești. Există și riscul ambuscadelor, cînd nu mai ții cont de camarad, important ești tu, să te salvezi pe tine. Dacă poți, totuși, ajuți, dar fără să riști prea mult. Renunți repede. Există și riscul să cazi prizonier. Pentru că aici caruselul morții e lîngă tine, cu tine, al tău. Trebuie să ai nervi de oțel să reziști. Dacă cedezi, o faci o singură dată. Aici, în infernul războiului, totul este putred, totul este moarte. Se trăiesc ultimele clipe. Dar nu-i ușor s-o faci printre afaceriști, nebuni, drogați, tîrfe, ucigași. Poți oare să trăiești cînd curtea spitalului american este „pavată" cu sicrie acoperite de drapelul național? — semn al onoarei ultime date eroilor ce vor fi trimiși acasă, spre a se odihni în pămîntul natal, înmormîntați cu tot fastul „regiei" unui asemenea spectacol. Fiindcă acasă totul este poză, clișeu, reclamă, ambalaj, iar aici, în infern, totul este moarte. Mutilarea fizică, mutilare sufletească, în cel mai fericit caz. Pînă și o țeavă de eșapament înfundată te face să tresari și mîna alunecă rapid spre piedica pistolului. Coșmarul continuă. Haosul domnește, fiind doar la el acasă. Ultima zvîcnire și ambasada este evacuată. Toți vor să se salveze, și americani și filoamericani. Se agață disperați, ciorchine, de tălpile elicopterului, unii îi înlătură pe alții spre a prinde ei un loc, se strivesc între ei, se omoară realmente (pentru aceste scene regizorul a recurs la materialul de arhivă, documentar, pentru a păstra forța de convingere, pentru a sublinia autenticul — de altfel, introdu-

cerea se face din afară, ecranul unui televizor, prin transfocare, devine cadrul însuşi al filmului). Ajuns acasă, nu mai eşti cel care ai plecat. Nu mai eşti tu. Eşti altcineva. Te-ai născut a doua oară, acolo, în infern, pe tărîmul morţii. Nu mai poţi nici zîmbi măcar, abia articulezi sunete, cuvinte. Înmormîntarea prietenului, Nicky, „căzut eroic, la datorie", jertfindu-se, acolo, „pentru Dumnezeu şi ţară", este urmată de o întîlnire a prietenilor rămaşi, la o omletă şi o bere, un fel de praznic, după datină. Vezi, asculţi, dar nu eşti aici, ai rămas **acolo**. Parcă distingi cuvintele unui cîntec drag odinioară, dar care acum nu-ţi mai spune acelaşi lucru: „God bless America, Land that I love, God bless America, My Home, sweet Home!" Eşti ca paralizat. Nu poţi să pricepi cum aici, acasă, totul a rămas la fel, cum nimeni nu cunoaşte prin ceea ce ai trecut, nu pricepi cum pot să te admire în uniformă, să-ţi laude decoraţiile, curajul că ai ucis, să-ţi mulţumească tiindcă ţi-ai făcut datoria faţă de patrie, cu mîndrie! Care datorie? Să omori oameni nevinovaţi este o datorie? Să rămîi paraplegic, ca Steve, traumatizat psihic, să te simţi golit de viaţă, să încărunţeşti la 20 de ani, sau să fi murit „eroic" pentru ca alţii să se îngraşe cu miliarde de dolari? Să-ţi pierzi prietenii din copilărie era o datorie? Să ucizi într-o ţară necunoscută, care nu ţi-a făcut nici un rău, era o datorie? În zori, accepţi să mergi la tradiţionala vînătoare. Vînătoarea de cerbi. Aceeaşi dimineaţă ceţoasă, acelaşi răsărit peste crestele semeţe, cărunte ale munţilor, acelaşi lac sticlos. Bere'a, arma de vînătoare cu lunetă. Alt cerb, superb trofeu! Duci arma la ochi, ocheşti îndelung, mîna îţi este fermă. Dar sufletul? Arma coboară lent, sigur, decis. Conştiinţa îţi este alta. Acum refuzi crima. Nu mai eşti solidar cu moartea, ci cu viaţa.

Regizorul Michael Cimino a creat un film de o extraordinară forţă de sugestie, implicîndu-se pînă la identificare în destinele eroilor săi, ale generaţiei sale. Un film zguduitor. Un rechizitoriu la adresa celor care au dispus de tinereţea, de viaţa generaţiei sale, fără pic de remuşcare, de procese de conştiinţă. Un film în care realismul atroce este susţinut de simbol şi metaforă, într-un tot organic, complex. Un film-omagiu pentru o generaţie tînără, sacrificată ruşinos şi inutil, absurd şi gratuit. Un film cu o atitudine politică fermă, clară, în care, depăşind unele imagini preconcepute, se regăseşte o opţiune pentru pace.

Deşi au existat voci care i-au negat calităţile artistice excepţionale, l-au etichetat ca „lung şi sălbatic", plictisitor, antiamerican (fireşte!), filmul a fost recompensat cu nu mai puţin de cinci Oscar-uri, semn că, totuşi, mesajul său profund umanist a atins conştiinţe care „i-au ghicit" semnificaţia. „The Deer Hunter" a rămas un moment de referinţă în filmografia „vietnameză" americană. Un film realist, deloc sentimental sau tezist, un film despre prietenia curată, sinceră şi despre sacrificiul inutil. Un film alături de care, dar nu pe aceeaşi treaptă — după părerea noastră — stă **APOCALYPSE NOW** — Acum apocalipsul (1978).

Creaţia lui Francis Ford Coppola — montare grandioasă, specifică mogulului italo-american, în care a fost investită exorbitanta sumă de 30 milioane dolari — este o „călătorie în inima tenebrelor" (aşa cum sună titlul cărţii lui Joseph Conrad după care s-a făcut ecranizarea). Subiectul este simplu: un căpitan US Army (interpretat de Martin Sheen — totodată şi „vocea" naratorului) este însărcinat cu găsirea şi neutralizarea generalului american Kurtz (interpret, Marlon Brando), care se făcuse vinovat de trădare şi trecere la inamic. Acest Kurtz fusese o figură de excepţie a armatei, un geniu militar înnăscut, o personalitate autoritară; cu mare putere de convingere. Absolvent al şcolilor militare cu diplome de onoare, cunoscuse o rapidă, spectaculoasă avansare în ierarhia cazonă. Ajuns în Vietnam se distinsese la început prin acţiuni tactice deosebite, care-l aureolaseră, vorbindu-se despre el ca despre un erou de legendă. Ulterior „s-a retras" într-o zonă „ireală", mitică, aproape, unde şi-a întemeiat un fel de imperiu al morţii, al crimei — din el făcînd parte — ca „supuşi" — pe lîngă băştinaşi şi numeroşi americani dezertori, traumatizaţi psihic (unii), bolnavi de patima crimei, adevăraţi killeri sadici (alţii).

„Cred că singurul mod de a arăta esenţa a ceea ce s-a petrecut în Vietnam este coşmarul" — afirma F.F. Coppola. Or, pentru redarea acestui coşmar, regizorul recurge la un stil aproape baroc, creînd o operă de mare rafinament, dar şi de excepţională forţă de sugestie. Obsesivă, în film, este privirea care vrea să reţină totul, să nu scape nimic (deseori apar în gros-plan ochii naratorului, cel care ne conduce în „eterno dolore... tra la perduta gente"). Privirea este avidă de a înregistra cît mai multe, de unde şi minunata interferenţă a planurilor, aglomerarea lucrurilor pe retină. Aş îndrăzni să afirm că personajul principal al filmului este aparatul de filmat — cronicar al evenimentelor, martor al memoriei. Chiar şi atunci cînd un fundal sonor comunică „Ăsta sînt eu, sfîrşitul este prietenul meu, singurul!", aceasta se vede. Ochii, elicea ventilatorului (de data aceasta) ce devine elicea elicopterului care atacă un sat, o şcoală, mitraliază şi bombardează copii, distruge templele antice (civilizaţie revolută, dar valoare culturală!). Urletele de groază, exploziile, fuga la întîmplare a oamenilor, îngroziţi, rafalele automatelor, praf şi fum — iată haosul, prin imagini ce glisează mereu. Şi canalele din junglă, proba labirintului care va duce la „zona Kurtz" — cu temple sau doar statui înfricoşătoare, hidoase ca aspect, cu arbori arşi de napalm, de crengile cărora atîrnă un craniu, un spînzurat sau un decapitat — peisajul pare conceput de mîna unui Goya sau a unui Hyeronimus Bosch. Este riscant să înaintezi — atacuri ale unor oameni nevăzuţi se succed necontenit, cu arme moderne, arcuri sau harpoane. Pe timpul nopţii, un dans al torţelor morţii menţine atmosfera de groază, de teroare, de coşmar. Omul de lîngă tine este ucis şi tu nu vezi pe nimeni în jur, nu ştii în cine să tragi, descarci încărcător după încărcător la întîmplare, într-o eliberare nervoasă. În sfîrşit, împreună cu naratorul-ghid-căpitan ajungem în „imperiul Kurtz". O adunătură pestriţă de caricaturi umane te întîmpină, drogaţi şi beţivi, înseta ţi de sînge,

încovoiați de cartușiere și arme; ritualuri primitive, ruguri canibalice, țeste înfipte în pari trasează „drumul rătăcirii", țarcuri-colivii, în care își așteaptă rîndul la tortură și moarte prinșii — totul violentează privirea și conștiința. Cel care a ajuns să cunoască taina puterii, să întemeieze un imperiu al puterii distructive, oficiază în veșminte albe, aidoma unui preot-mag. Vocea extrem de calmă, timbrul monoton, cuvintele ce ies greu din gură creează nesiguranță, neliniște. Jocul umbrelor, lucrurile lipsite de contur, cenușiul ce trece în negru — totul amintește de misterul, straniețatea filmelor expresioniste. Cîteva acorduri wagneriene subliniază dramatismul scenei. „Oroarea este în fața ta — spune Kurtz, omul cu mintea clară, dar cu sufletul bolnav —, ești prieten cu ea. Iată niște oameni normali care pot să ucidă cu instinctele lor primare, fără scrupule, fără judecată... Mergi acasă și spune-le toate acestea, fiindcă nu urăsc nimic mai mult decît falsitatea, ipocrizia." Curios, Kurtz știe cu ce misiune a venit căpitanul, îi indică chiar el, din priviri, arma crimei, dar nu face nimic pentru a se apăra. De ce acceptă moartea? Un sfîrșit nefiresc, nedemn de inteligentul general, o viziune metafizică, pe care le propune Coppola vizavi de eroul său. Și iarăși, în final, interferența imaginilor, cu ochiul-martor, cu elicopterul care seamănă moartea. Ploaia. Se va spăla totul din memorie? Dar ochii care au văzut?! „Eu cred că nu trebuie să uităm anumite lecții" — spunea Brando apropo de războiul din Vietnam.

„Cînd am realizat Apocalypse now, am dorit, înainte de toate, să creez o experiență cinematografică care să transmită spectatorilor oroarea, nebunia, absurditatea războiului din Vietnam, dilema morală pe care a constituit-o" mărturisea F.F. Coppola, care pentru a realiza acest film a renunțat la „stilul Coppola", cu care ne obișnuise în creațiile sale anterioare. A rezultat o operă șocantă, contradictorie, violentă, care nu adeseori trimite cu gîndul și inima la un Visconti sau Fellini, o operă minunat filmată (meritul îi revine operatorului Vittorio Storaro, care și-a adjudecat unul din numai cele două Oscaruri cu care a fost aureolat filmul).

Filmele italo-americanilor Cimino și Coppola și-au plasat centrul de atenție asupra evenimentelor care s-au petrecut în Vietnam, acolo unde iadul, haosul (sau cum vreți să-i spuneți) erau realitate cotidiană, firească, acolo unde s-a modificat conștiința unei generații, și, se spera, politica unei țări. Dar cei care au reușit să supraviețuiască încleștării? Ce s-a întîmplat cu ei, cum i-au primit cei de acasă, cum s-au reintegrat (dacă!) societății „tuturor posibilităților"? Un răspuns (chiar dacă parțial) încearcă să-l dea regizorul Hal Ashby în filmul său COMING HOME (1978) — „Întoarcerea acasă".

Jane Fonda, sex simbol la finele anilor '50 (perioada Roger Vadim), antistarul care și-a îmbogățit jocul prin „conștientizare", femeia care și-a căutat identitatea pentru a nu eșua într-un nimic, actrița angajată politic, cea care a vrut să creeze un nou Hollywood (fapt pentru care împreună cu Bruce Gilbert a fondat societatea Eyewitness — „martor ocular"), Jane Fonda, deci, a fost sufletul acestui film. Implicată în campania antirăzboinică a anilor '60—'70, precum și în urma unei călătorii de „documentare" în Vietnam — unde a luat contact direct cu ceea ce însemna intervenția americană în Asia — ea a dorit să facă un film despre drama celor întorși acasă. „Nu putem, oricît am vrea, să închidem ochii" — afirma Jane Fonda. A găsit astfel „independentul" Jerome Hellman partenerul cu care a produs filmul și pe tînărul Hal Ashby, realizatorul său (de data aceasta un american sută la sută, care se făcuse cunoscut cu filmele sale anterioare, doar două, prin accentul critic, sarcastic uneori, la adresa tarelor societății americane de consum). Filmul se oprește asupra foștilor combatanți a căror conștiință a fost tulburată de război și care, în plus, au și un handicap fizic (în cazul nostru un „war hero" — cum stă scris pe spatele treningului — paraplegic, interpretat de Jon Voight). Într-un spital de recuperare, între acest „erou de război" și o asistentă (al cărei soț este în Vietnam) se naște un sentiment de iubire. Dar de vreme ce ai fost acolo înseamnă că ai ucis, iar acest lucru nu-ți dă pace, te frămîntă dureros și cînd joci baschet în căruciorul de handicapat, și cînd conduci mașina, și cînd vrei să privești la tv, și cînd, cu o floare în mînă, te îndrepți spre iubită. „Cînd am plecat acolo eram cu mintea înfierbîntată. Cînd m-am întors, eram doar mai deștept" — afirmă Luke. Așadar problema lui de acomodare acum este că a devenit mai „deștept". Oare era nevoie? Trebuia să aibă coșmaruri (fiindcă acel „am fost cîndva acolo" a devenit memorie imperativă; un ochi este prezent, celălalt trecut), trebuia să meargă acum în cărucior, trebuia să poarte o etichetă pe spate ca o sticlă de Coca Cola golită? Trebuia? Luke nu poate uita sicriele debarcate pe bandă rulantă la aeroport, acoperite de drapelul național; nu reușește să înțeleagă cum niște sloganuri s-au dovedit a fi iluzii, cum a fost învins spiritul american „democratic și invincibil", cum rușinea este o realitate tristă, dureroasă, dar numai pentru cei care au fost acolo, pentru ceilalți însă... Luke este un „war hero" pentru care dezamăgirea a devenit coșmar. Tonul filmului este dur, dar nu violent, liric, dar nu dulceag. Ashby face un cinema al observației, tip reportaj (nota de indiscreție, de senzațional), deci clar, concis, deloc calofil — semn că regizorul provine din televiziune. Filmul s-a impus în primul rînd prin jocul celor doi actori (distinși cu Oscar) și prin problematica scenariului (Waldo Salt, Robert James, Nancy Dowd — alt Oscar).

După ce Hollywoodul a îngăduit atîta „risipă de autocritică" — respectiv, premierea celor trei filme mai sus pomenite, producții de referință despre un eveniment politic major și implicațiile sale umane, sociale, politice — a urmat o serie utopică, dar foarte comercială (tip „Rambo" unu, doi, trei...), pentru ca recent să înregistrăm o nouă întoarcere de 180 grade, prin acest PLATOON, evenimentul cinematografic al anului (venind, de altfel, pe fondul unor mari campanii pacifiste, ce pledează pentru dezarmare generală, pentru renunțarea la nebunia nucleară, la S.D.I., la rachete de orice fel). Pulsul omenirii indică o voință la unison: PACE.

PLATOON reia o temă veche (dar foarte actuală, într-o semnificație generală), pe care unii critici o numesc deja „sindromul Vietnam", dezvoltată pe rănile niciodată cicatrizate, datorate războiului din Vietnam, implicațiilor sale politice morale, sufletești. Personal, cred că „Plutonul" este un „DU-TE ȘI VEZI" american — nu ca valoare estetică, ci ca mesaj, semnificație. Nu-i un film de-a dreptul nemaipomenit, impecabil. Dimpotrivă, din punct de vedere dramaturgic pare chiar ușor vulnerabil. Nu este nici chiar complet original, multe lucruri au mai fost văzute, dar totuși captivează, emoționează, te face să strîngi din dinți. Este un film fenomenologic, programat fără tramă și eroi — important este grupul — o microtragedie. O succesiune de masacre și violențe. Printre explozii și urletele muribunzilor, torțe vii și munți de cadavre, ne aflăm în mijlocul celor care fac războiul: călăi, nevrotici în delir,

dezorientați. Nu se comunică decît prin semne sau monosilabic, armele se descarcă singure și drogurile ajung să inunde creierele distruse de frică. Realitatea filmică este localizată undeva spre granița cu Cambodgia, într-un ținut unde te lupți cu un dușman, cel mai adesea invizibil și, în plus, cu teama, așteptarea, oboseala, clima tropicală, malaria, setea... Chris Taylor (interpretat de Charlie Sheen, fiul lui Martin Sheen, cunoscut din Apocalypse now), băiat de familie înstărită, decide să se înroleze ca voluntar, gest cotat ulterior ca stupid și de neînțeles de către camarazi. Dar opțiunea morală a tînărului student este împotriva regulii curente, mărginite, care a impus războiul din Vietnam doar celor săraci și marginalilor. Firul narativ al filmului se desfășoară între momentul sosirii în Vietnam (cu imaginea dominantă, în aeroport, a cadavrelor care sînt expediate acasă în saci de plastic negru) și momentul întoarcerii lui Chris (rănit, cîteva luni mai tîrziu, după ce și-a îngropat tinerețea și iluziile, dar dobîndind credința că războiul este ceva inutil, și înspăimîntător, destinat unui sfîrșit falimentar pentru SUA). Între aceste repere se dezvoltă tema centrală a „stigmatului junglei" (unde se pășește fantomatic), a ambuscadelor, bombelor, rafalelor de mitralieră, a drogurilor, a căminului îndepărtat, a morții camarazilor, a represaliilor asupra civililor — totul în fața unui dușman, care pare să se multiplice în întuneric și să lovească prin surprindere repetat, capabil să învingă și napalmul.

De la nivelul narativ se trece la cel psihologic, atunci cînd Chris Taylor mărturisește că-și va aminti de cei doi sergenți ca de adevărații părinți care l-au educat pentru viața adultă. Aceasta este de fapt și tema secundă (nu secundară!) a filmului: confruntarea, în cadrul plutonului, dintre cei doi sergenți, de fapt două grupări separate — „heads and juicers" — de uniforme, de cultură, de condiție socială, un conflict deci social obișnuit, pe care nici războiul n-a reușit să-l înlocuiască cu solidaritatea: Barnes (interpretat de Tom Berenger) — un „killing machine" cu aspect feroce și fața devastată de răni și plasturi; Elias (interpret, Willem Dafoe) — dominat de sănătoase principii umanitare și respect pentru regulamentul militar. Distrugerea satului Ly Mai este „obiectul discordiei", care declanșează lupta psihologică de la nivelul plutonului dintre cele două grupări, moment cu semnificație mai amplă: războiul a fost pierdut din punct de vedere moral înaintea celui pe plan tactic (Barnes și Elias ajung să se vîneze reciproc!). Filmul dă măsura exactă a dezastrului fizic și moral al soldaților americani în Vietnam, avînd scene uneori de-a dreptul halucinante. Ceea ce surprinde (în mod plăcut) la acest film sînt: imaginea (totul este filmat cu impetuozitate, cu nerv; de semnalat viziunea claustrofobică pe care o propune regizorul, care a experimentat-o în infernul vietnamez, unde privirea nu străpunge la mai mult de doi pași, opacizată de mari pete verzi, galbene, maronii) și montajul (reușește să redea ca nou ceea ce pe ecran s-a văzut de sute de ori). Imaginea lui Robert Richardson și montajul Clarei Simpson sînt elemente fundamentale, o excelentă performanță, ale acestui careu de Oscaruri pe nume PLATOON.

„Sper — mărturisea Oliver Stone la premiera filmului — să învățăm că așa ceva nu trebuie să se mai repete, niciodată, în viața noastră, fiindcă ar fi îngrozitor. Tinerii americani ar muri inutil, dacă SUA nu vor învăța nimic din războiul din Vietnam". Să sperăm că Statele Unite (și noi toți, omenirea întreagă) vor trage concluziile de rigoare. Pînă una alta însă, cei care conduc lumea business-show-ului au văzut în Oliver Stone și descoperirea sa, Charlie Sheen, o mină de aur. Toate cele trei mari rețele de televiziune americane studiază posibilitatea adaptării, ca serial pentru micul ecran, a „Plutonului" (ca acum cîțiva ani „MASH", care a sfîrșit prin a plictisi telespectatorii, dar după ce buzunarele producătorilor erau pline cu bani).

De altfel, succesul temei în sine, redeschiderea „dosarului Vietnam", a însemnat pentru următoarele luni investiții de aproape 1,5 miliarde dolari pentru producerea unor noi filme, dintre care amintim: FULL METAL JACKET, produs de Warner Brothers, (buget, 27 milioane), regizat de Stanley Kubrick și interpretat de Mathew Modine; HANOI HOTEL (titlu provizoriu) produs de Cannon Film, regizat de Lionel Chetwynd; THE GARDEN OF STONE semnat de F.F. Coppola, cu James Caan și Anjelica Huston; HOME BEFORE MORNING produs de Columbia Pictures — cu banii lui Sally Field —, povestea unei infirmiere în infernul vietnamez, avînd în rolul principal pe... Sally Field. În fine, pe micul ecran, în serial, vor fi proiectate: THE LAST RAINBOW și THE LAST DAYS IN SAIGOON, patronaj ABC Network (cea care a mai produs The Day After, dar și... Amerika). NBC va produce un film despre perioada de lagăr a generalului James Stockdale — figură de prim plan a armatei americane din acea vreme — pe un scenariu scos din sertar și scuturat de praf.

Explozia „sindromului vietnamez" pe micile sau marile ecrane înseamnă oare că lecția a fost învățată?

DAN FRANCESCO GERARDI

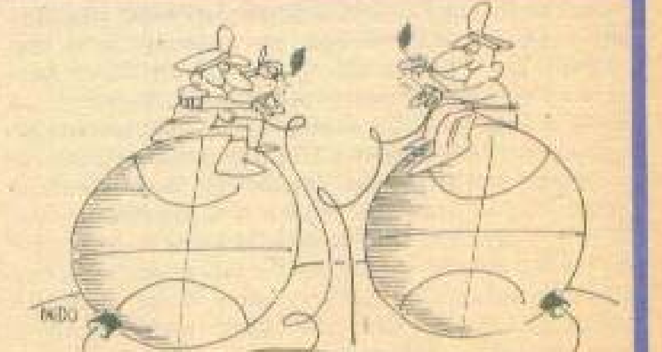

UMOR

● — Ciţi ani aveţi? insista să afle un reporter de la o actriţă care nu voia în nici un chip să-şi spună data naşterii.
— 30, zice ea fără să clipească.
— Da?! se minunează reporterul, dar am discutat ieri cu fiul dumneavoastră, care spunea că are 28.
— Şi de ce vă miraţi? El are viaţa lui, eu o am pe a mea.

● O renumită tragediană daneză aflîndu-se în turneu în Statele Unite, a primit invitaţia să asiste la o serată organizată de o mică societate lipsită de importanţă. Oaspeţii o rugară să recite versuri.

Actriţa obiectă că, dat fiind că cei prezenţi nu cunosc limba daneză, nu vede utilitatea declamării.

— Cînd declamă o actriţă ca dumneavoastră nu are importanţă că ascultătorii nu-i înţeleg limba.
Artista începu. Nimeni n-o înţelegea, însă asistenţa părea profund emoţionată. Cînd s-au potolit aplauzele, artista a fost întrebată ce a recitat.
— Nimic deosebit, răspunde ea. Pur şi simplu am numărat pînă la o sută...

● Un dialog între două mame:
— Aveţi copii, doamnă?
— Da, trei fete.
— Şi locuiesc împreună cu dv.?
— Nu, fiindcă nu sînt încă măritate.

● Un umorist a fost întrebat care sînt, după părerea lui, femeile cele mai credincioase: cele blonde, cele brune sau cele roşcate?
— Cele cărunte — a răspuns acesta.

● Un turist a scrijelit pe peretele unei stînci următoarele:
„Am fost aici cu soţia. A fost frumos." Sub această inscripţie, alt turist a scris: „Am fost aici fără soţie. A fost şi mai frumos."

Orchestraţie

ORIZONTAL: 1) Poet român (1786—1869), autorul unui **Imn al lăutei româneşti** — Bate toba. 2) Instrument de suflat, întîlnit în Grecia antică — Instrumente celebre create de Stradivari şi Amati. 3) Intrument de suflat, răspîndit la unele popoare asiatice — Gem! 4) Scriitor român (1910—1965), autorul poeziei **Vioara** — Interjecţie. 5) Udat — „Îmbrăcăminte" pentru un nou-născut. 6) Curs de apă în Algeria — Fluier mare, ciobănesc. 7) Credul — Pictor francez modernist, creator al lucrării „Acordeonul". 8) Particulă de refren din cîntecele olteneşti — Oraş în U.R.S.S. 9) Bate toba — Prefix care dublează. 10) Oraş german (Niedersachsen) — Împreună — Particulă de refren din colindele populare. 11) Denumire populară a tobei.

VERTICAL: 1) Piesă cabalină — Instrument muzical, obsesie a profesorului Udrea din **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian — Voce sau instrument muzical cu timbrul grav. 2) Instrument de suflat cu timbru grav — Copăcel-copăcel! 3) Denumire generică a instrumentelor metalice de suflat — Localitate în Sudan. 4) Arbore din al cărui lemn se confecţionează viorile — Vechi instrument din familia viorii. 5) Rîu în India — Parle! 6) Instrument popular rus, asemănător cu mandolina. 7) Închide poarta — Începe veselia! — Dedesubt. 8) Plantă textilă — Instrument de suflat confecţionat din lemn, avînd registrul grav. 9) Introducere în botanică! — Fiecare din cele două părţi metalice ale unui instrument de percuţie — Lene! 10) Monstru fabulos cu 100 de ochi, ucis de Hermes după ce Zeus l-a adormit cîntîndu-i cu fluierul lui Pan (mit.) — Instrument de origine arabă, asemănător cu vioara. 11) Instrument de percuţie din familia tobelor — Instrument muzical cu rezonanţe astralo-poetice.

Dicţionar: RIR, OREL, ASEL, TEB, ASAL.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1								●			
2						●					
3	●								●		
4								●			
5		●			●		●				
6				●						●	
7					●						●
8	●		●				●				
9									●		
10					●			●			
11		●									

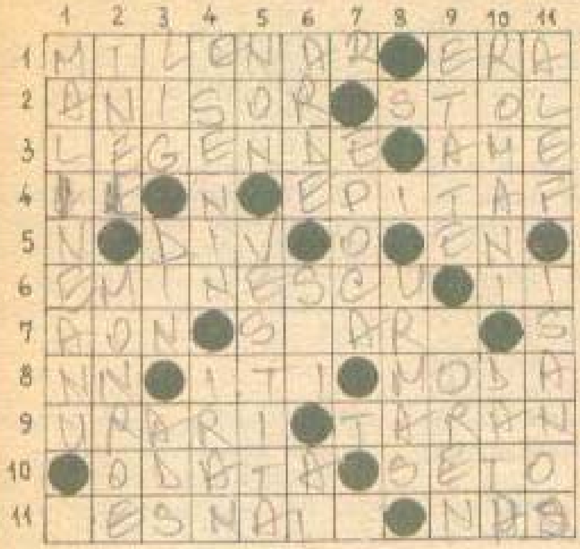

Ani

ORIZONTAL: 1) De mii de ani — Mii şi mii de ani. 2) Un an din copilărie — Formaţie în zbor. 3) Întîmplări pierdute în adîncurile anilor — Localitate în Franţa. 4) Iniţialele lui Caragiale — Rămîne scris peste ani. 5) Cu un an ar fi divan! — În orice sens! 6) Autorul poeziilor **Trecut-au anii...** şi **De-or trece anii...** — Cămăşi înflorate. 7) Veşnicie filozofică — Lumină la mii de ani-lumină. 8) Bine! — A se ivi — Se schimbă de la an la an. 9) „La mulţi ani!" şi iar „La mulţi ani!" — Recrutul anilor apuşi. 10) Cu ani în urmă — Oraş în Japonia. 11) Regizor francez realizatorul filmului **Anul trecut la Marienbad** — Nuntaş de seamă.

VERTICAL: 1) Compozitor de muzică uşoară, autorul melodiei **Aş vrea iar anii tinereţii**. 2) Un an marcat în trunchiul unui copac — Actriţă americană (1926—1962), protagonistă a filmului **Şapte ani de chibzuială**. 3) Localitate în R.S.F. Iugoslavia — Dintre — Acţiune dinamic specifică (abr. med.). 4) Poet sovietic, autorul poeziei **Anii mei cei tineri** — Ţară asiatică. 5) Prefix cu sens negativ — Rămasă peste ani. 6) A se mistui — Fel — Ani fără conţinut! 7) Anii istoriei (sing.). 8) Ştafetă vie peste ani. 9) Ani de viaţă — Perioadă de mii şi mii de ani (geol.). 10) O băutură peste ani! — Anul, luna, ziua. 11) Litera ebraică — Din moştenirea literară lăsată de această poetă, face parte şi poezia **Aştept anul unu**.

Dicţionar: **AME, AON, SETO, LIG, NON, ALEF.**

umor

● **Într-o zi, Lincoln vede un fermier care îşi ia prînzul pe marginea drumului. La întrebarea lui Lincoln, fermierul spune că nu mănîncă în casă fiindcă soba scoate mult fum.**

Deoarece nu vede fumul ieşind pe coş, Lincoln, curios, dă să intre în casă, dar se trezeşte cu un linguroi trecînd razant pe deasupra capului. Şi, cu acest prilej aude un glas de femeie mînioasă.

— Să nu te mai prind înăuntru, maimuţoi bătrîn!

Lincoln se retrage discret şi după ce-l bate prieteneşte pe umăr pe fermier, îi spune:

— Sus capul, amice, şi la mine acasă soba scoate uneori fum.

● **Bernard Shaw, care avusese unele dispute cu Winston Churchill, îl invită la premiera uneia din piesele sale făcînd următoarea precizare în invitaţie: „V-am rezervat două bilete ca să veniţi, dacă vreţi, cu un prieten. În situaţia în care aveţi unul". La care Churchill a răspuns: „Nu pot să particip la premieră, dar voi veni la spectacolul următor. Dacă bineînţeles spectacolul următor o să mai aibă loc".**

● **Şoferul către pasager:**

— Ce, vă speriaţi că merg prea tare? Aţi spus doar că vă grăbiţi să ajungeţi la spitalul de urgenţă.

— Da, însă n-aş vrea să rămîn acolo.

● **Paznicul unui imobil, telefonă unuia dintre locatari:**

— Domnule, un necunoscut v-a furat maşina. Dar, fiţi liniştit: am notat numărul maşinii...

● **— Uită-te atent la tabloul acesta, zice profesorul, şi spune-mi care din cele două păsări e vrabie şi care piţigoi.**

— Pasărea de lîngă piţigoi e vrabie, răspunde mîndru elevul.

● **Marius se întoarce dintr-un voiaj în Anglia şi povesteşte cum fiind în tren a salvat onoarea politeţei franceze, atît de vestite.**

— Eram în compartiment cu Jean şi deodată am văzut două englezoaice tinere, drăguţe şi care arătau foarte obosite, stînd în picioare pe coridor.

— Şi le-aţi cedat locul?

— Nu. Am început să vorbim nemţeşte.

Istoria incredibilă dar adevărată a obiectelor cotidiene

JUDO

Este singurul sport care nu se limitează la grija obținerii unei plenitudini fizice sau la gustul victoriei, ci este o reguiă de viață — perfecționarea permanentă în toate domeniile. Plecînd de la jiu-jitsu, de două ori milenar în Japonia, dar care era o simplă tehnică de atac și de apărare cu mîna goală sau, uneori, armat, judo-ul a fost inventat și perfecționat către 1880 de Jigoro Kano, student cu o constituție fragilă care a știut să găsească formule de eficacitate maximă în luptă, cu efort minim. Avea 19 ani cînd a înființat propria sa școală, 23 cînd, în cursul a o serie de competiții, 15 dintre elevii săi au demonstrat superioritatea metodei sale față de celelalte școli, cîștigînd toate luptele.

LAMPA

Lampa cu ulei. Încă din antichitate lampa cu ulei a înlocuit torța folosită chiar de eroii lui Homer. Pe la sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n. lampa cu ulei era utilizată în mod curent și se va menține pînă în secolul al XIX-lea. Dar, chiar din Evul Mediu ea nu mai este folosită decît ca veioză, în bucătării sau pe culoarele hanurilor. La castele se foloseau candelabrele cu lumînări. Trebuie să sosească secolul XVIII pentru ca lampa să coboare pe străzi; acum va avea un fel de reflector pentru a mări intensitatea luminii.

Lampa cu petrol și lampa cu benzină. „Ulei mineral" care vine din America în 1860, petrolul va înlocui uleiul vegetal; toate mecanismele complicate ale lămpii cu ulei dispar. Ca și lampa cu petrol, lampa cu benzină este foarte simplă și este adusă în Europa tot din America. **Lampa electrică**. Primul brevet pentru „bec electric cu incadescență" a fost depus în 1841 de către englezul Frederick de Molomes. Primul bec cu filament care permitea folosirea becului pe o durată mai lungă, și deci comercializarea lui, este cel al americanului Thomas Alva Edison (1879). Abia un an mai tîrziu, pachebotul Columbia era deja echipat cu becuri electrice.

LOCOMOTIVA

La 21 februarie 1804 funcționează pentru prima dată o locomotivă cu aburi între Penydaren și Abercynon, în Țara Galilor. Concepută de Richard Trevethick, ea fusese construită în 1803 și testată la Merthyr Tydvil la începutul anului 1804. Trevethick îi scria unui prieten în ziua următoare evenimentului: „Am cărat zece tone de fier, cinci vagoane și 70 de oameni pe tot traseul. Am străbătut nouă mile în patru ore și cinci minute dar a mai trebuit și să tăiem cîțiva copaci și să mutăm niște stînci. Locomotiva s-a deplasat cu vreo 5 mile pe oră". „Cea mai veche locomotivă păstrată încă este „Puffing Billy" care se află la „Science Museum" din Londra; a fost construită în 1813 de William Hedley pentru cărbunăriile din Wylam și a fost folosită pînă în 1864.

MANECHIN DE MODĂ

Englezul Frederick Worth, care după zece ani petrecuți la Paris ca vînzător de stofe la Gamelin, a înființat în 1860 propriile sale saloane de modă și a avut ideea de a prezenta modelele sale prin intermediul „manechinelor" vii. El refolosea astfel, printr-un artificiu mai elocvent, acele „păpuși de modă" atestate de anumite texte din secolul al XVI-lea, cum ar fi scrisoarea lui Frederic I către Izabela d'Este în care îi cerea o astfel de păpușă.

NASTURE

Etnograful și sociologul Marcel Mauss obișnuia să spună că specia umană se împarte în două categorii după felul cum se îmbracă: lumea drapată și lumea cusută. Lumea drapată (înfășurată) aparține zonelor calde. Oamenii din țările reci au fost, fără îndoială, primii care au încercat să strîngă mai bine lîngă corp veșmintele, cusîndu-le. Nasturele este deci un complement necesar al acestei vestimentații. Deci, lumea cusută și „îmbumbată" constituie un punct culminant.

În valea Indusului s-au exhumat amulete datînd din mileniul al III-lea, făcute din scoici și avînd două găuri. Poate sînt nasturi. După o mie de ani, populația din Scoția și din nordul Angliei fabrica nasturi din lignit. În Evul Mediu nasturele poate fi găsit pe mînecile hainelor, mai întîi ca element estetic. În secolul al XIV-lea devine utilitar și este fabricat din diverse materiale: metal prețios, cupru, cristal sau sticlă ori țesătură. Devine popular în secolul al XVII-lea, pentru că era foarte ieftin, și începe să fie fabricat la scară industrială, plecîndu-se de la fier, la Birmingham. În secolul al XIX-lea are mare succes nasturele din material cornos, mai ieftin, sau din fildeș vegetal, corozo, obținut din semințele unui arbore din America tropicală, phytelephas. (FERMOAR. Este inventat de americanul Withcomb L. Judson în 1891 sub numele de „C-Curity", dar nu are succes din cauza prea frecventelor defecțiuni. După mai mulți ani de căutări, în 1913, inginerul suedez Gideon Sundback pune la punct un model mai sigur, folosit în primul război mondial la portmoneele soldaților din Marină; apoi fermoarul va echipa costumele aviatorilor; în 1930, moda pariziană îl adoptă, la inițiativa lui Schiaparelli, consacrîndu-l).

OBUZ

Proiectilele tunurilor din secolul al XIV-lea erau niște pietre rotunde. În secolul al XV-lea proiectilele primelor tunuri din bronz sînt din metal, dar tot sferice, sfere goale umplute cu alice. La începutul secolului al XIX-lea, topitorii renunță la bronz în favoarea oțelului, ceea ce-i permite englezului Henry Shrapnel să pună la punct obuzul cu gloanțe ale cărui efecte ucigașe au putut fi simțite de

armatele franceze din Spania în **1812**. În **1858** apare obuzul cilindric **cu extremitatea** în formă de ogivă; **de atunci** forma lui nu s-a mai schimbat.

OCHELARI

Un fizician arab, Ibn-al-Haytam, a **observat**, încă în anul **990** al erei **noastre**, puterea unor bucăți de sticlă cu **fețele** rotunjite, de a mări imaginile **dar** nimeni nu poate ști dacă a **tras din aceasta** descoperire și foloase practice. Către 1285 sticlarii **italieni** constată că sticlele cu suprafețe convexe ameliorează vederea vîrstnicilor și putem considera că, deși au o origine nesigură, ochelarii au fost introduși atunci în Italia. Folosirea **lentilelor** convexe pentru corectarea **prezbitismului** este curentă în Europa **înainte** de mijlocul secolului al **XIV-lea**. Prima reprezentare picturală **a ochelarilor** se află pe o frescă din **1352**. **Corectarea** miopiei prin lentile **concave** ar fi trebuit să fie o urmare **logică** a acestor descoperiri; și totuși, **acestea** apar mai tîrziu, primele **mențiuni** despre ele datînd de la sfîrșitul **secolului** al XV-lea (papa Leon **al X-lea**, foarte miop, pictat de Rafael **către** 1517—1519 ține o lentilă **concavă** în mînă). Cu toate acestea în **tabloul** lui Jan Van Eyck „Fecioara între Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Donatien", pictat în anul 1436 și care se **află** la muzeul din Bruges, poate fi **văzut** canonicul Georges Van der Paele cu o pereche de ochelari puși pe **cartea** sa de rugăciuni; după deformațiile optice ale textului scris se poate vedea, fără riscul de a greși, că sînt ochelari de miop. **LENTILE DE CONTACT** Ideea lentilelor de contact este mult mai veche decît s-ar crede. **Leonardo** da Vinci se gîndise deja **către 1508** să înlocuiască corneea cu **altă** suprafață de refracție. Metoda corectării ametropiilor prin sticle sau **lichide** refringente este cunoscută de **mult**: în a sa **Dioptrică** (Discurs asupra metodei, 1637) Descartes este primul care-i arată importanța. Pe **acest** principiu se fac mai multe încercări și se pare că F. Kalt din Paris este primul care a încercat o corectare a cheratoconului prin lentile de contact (1888), iar apoi, August Müller la Kiel (1889). Începînd cu anul 1935, apariția maselor plastice, mulabile, se fac progrese remarcabile și, în 1947, apar lentilele corneene al căror inventator este considerat americanul Kevin Tuohy.

OGLINDA

Dacă încă din antichitate se foloseau oglinzi metalice, Pliniu pare a fi primul care a menționat folosirea unor oglinzi de sticlă fabricate la Sidon. Sub primii împărați, sticlarii din Roma și Brindisium au devenit celebri; în timpul invaziei barbarilor unii dintre ei s-au refugiat la Veneția; ulterior oglinzile, fabricate aici începînd cu secolul al XV-lea, au devenit o glorie a acestui oraș. Inventarul mobilelor Caterinei de Medicis cuprindea 119 oglinzi venețiene așezate toate într-o singură încăpere. Deoarece tehnica fabricării oglinzilor era secretă, Colbert a convins, în 1660, 18 sticlari venețieni să vină la Paris și a acordat multe privilegii și avantaje „Manufacturii de oglinzi a sticlarilor venețieni".

PÎINE (obținerea ei)

Hrana de bază cea mai răspîndită în neolitic era compusă din fierturi și din turte fierte prin contactul cu pietre calde sau de jar. Întîmplarea a făcut ca ebraicii să descopere că, lăsînd necopt niște aluat pentru turte, se obțin compoziții mai poroase, cu gust mai bun, care să umfla la copt. Așa a luat ființă pîinea dospită. A doua mare descoperire a fost cuptorul; ea este datorată grecilor, care au abandonat cuptoarele individuale, din cauza cărora aveau loc numeroase incendii, adoptînd cuptoarele publice date în grija unui „fochist" și unde fiecare familie se ducea să-și coacă pîinea. Tot grecii au fost primii care au organizat adevărate fabrici de pîine unde se făceau aproape 72 de sortimente de pîine, uneori cu adaosuri de arome pentru a le îmbunătăți gustul. Renumele lor era atît de mare, încît cucerind Grecia, romanii au adus la Roma, plătind cu aur, brutari din Atena; sub Augustus existau 129 de brutării, ținute toate de greci.

PERIUȚA DE DINȚI

Scobitoarea a precedat desigur periuța. Pliniu cel Bătrîn o recomanda, iar Renașterea a folosit-o foarte mult. Un bețigaș pentru mestecat exista la populațiile cele mai primitive; din acesta a derivat periuța. În India secolului al VI-lea î.e.n. se recomanda să se mestece extremitatea unei crenguțe și cu fibrele astfel degajate se obținea ceva asemănător periuței. Periuța „clasică", cu miner de lemn și peri de mătase naturală a fost fabricată în China către anul 1500 al erei noastre și a venit în Europa 50-60 de ani după aceea. A fost prezentată curții Franței de ambasadorul Spaniei la 1570; a fost atît de bine primită încît unii nici nu mai apăreau în public fără să o poarte atîrnată la gît. Era considerată un articol de mare lux și era făcută din metale nobile, ornată cu pietre prețioase; corpul medical o considera o extravaganță recomandînd folosirea unguentelor și pomadelor pentru igiena bucală.

PASTE FĂINOASE

După o călătorie de 24 de ani în Extremul Orient, Marco Polo se întoarce în Veneția natală în 1295; aduce și principiul pastelor făinoase inventat în China. În secolul al XV-lea pastele au deja un loc de seamă în alimentația italienilor; fabricarea lor la scară industrială începe la Neapole.

PATINAJ

Este originar din Frise, provincie maritimă pe care o împart Olanda și Germania: au fost descoperite acolo patine din os vechi de două mii de ani. În Evul Mediu este un mijloc de locomoție curent, în Olanda, în timpul iernii; lemnul și fierul înlocuiesc acum osul. În 1876 este construit la Londra primul patinoar artificial. Un olandez, evident, a fost primul campion la patinaj viteză: Jaap Eden în 1893. Patinajul artistic este legat de invenția patinei de oțel încorporată în talpa ghetei, la mijlocul secolului trecut, de către americanul Jackson Haines. Dar compatrioții săi, ocupați cu războiul de secesiune nu i-au dat importanță. A plecat în Europa în 1864, avînd mare succes la Stockholm și Viena. Primul campionat mondial a avut loc în 1896.

SĂPUN

Dacă îl credem pe Pliniu, săpunul ar fi de origine galeză: „Acolo se servesc de săpun, o invenție a galilor pentru a face părul blond; se face din seu și cenușă de lemn de fag".

Traducere de ILEANA BUSUIOC

PUNCTE DE... „VEDERE“

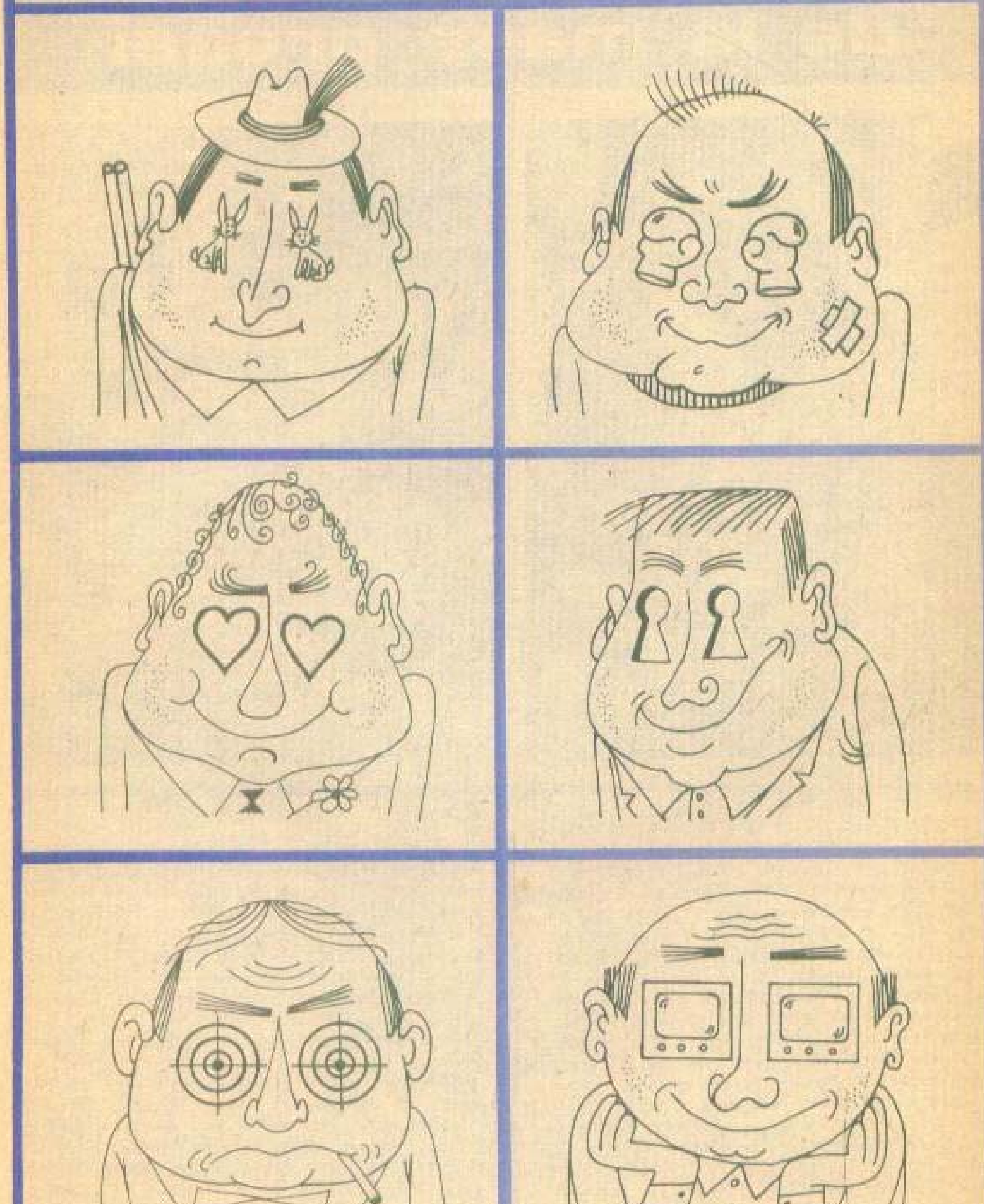

DINCOLO DE GAZONUL VERDE

Amintiri de la masa presei

● CONFESIUNE SENTIMENTALĂ

O idee încolțită mai demult, un gînd care m-a răscolit, mai ales în ultima vreme, să scriu „cartea mea" cu amintiri de la „masa presei". Și iată că primul pas care se săvîrșește: Almanahul „Scînteii tineretului", îmi găzduiește primele însemnări.

Ar fi păcat, mi-am zis, și mi-au spus și alții, ca participînd la atîtea evenimente sportive de mare anvergură, să nu scriu ce n-am scris în cronicile și comentariile de sport legate strict de un meci sau altul, de o competiție sau alta. Pentru că lumea sportului nu-i numai ceva ce se vede cu ochiul liber, din tribună spre stadion, ci e mult mai largă, adesea cu dimensiuni umane și trăiri invizibile, dar posibil de cunoscut și pătruns.

Marile bucurii, euforia după o victorie sau drama înfrîngerii, disperarea după eșec se trăiesc mult mai intens în culisele arenei sportive decît în afara ei, căci ele, victoriile și înfrîngerile, reverberează într-o largă rețea de relații inter-umane. Și faptul că întreg acest univers de sentimente omenești este trăit, pe viu, de personaje reale — sportivii, marii campioni sînt actori pe scena realității — trezește, sperăm, un interes și mai mare, provoacă o rezonanță și mai profundă în inima și conștiința cititorului, iubitor și pasionat de sport. El vrea să cunoască și fața nevăzută a lumii sportive, să poată privi dincolo de rezultat, dincolo de tabela de marcaj, dincolo de gazonul verde.

Cu modestie în ce ne privește îi oferim această posibilitate.

Călătoriile sportive, pe meridianele Terrei, sînt momente de cunoaștere și reflecție. Prezența sau mai exact existența „mesei presei" în marile arene sportive — uneori această „masă" este atît de mare și de extensibilă încît poate cuprinde cîteva mii de cronicari, acești vigilenți observatori ai condeiului și filozofi ai clipei, așa cum se-ntîmplă la turneele finale ale Campionatelor Mondiale de fotbal sau Jocurile Olimpice — a devenit o instituție publică. De-aici, prin mii de fire,

prin telex, telefon, imagini TV, se transmit, în direct, spre toate țările lumii, spre toate continentele globului pasionante relatări de la fața locului privind evenimentele sportive, fie că e vorba despre un meci de fotbal, un concurs olimpic sau o altă întrecere sportivă. „Masa presei" este, permanent, în legătură directă cu lumea sportivă, cu oamenii care nu se află, participanți, la manifestarea ce are loc într-un punct îndepărtat al pămîntului, dar sînt interesați să știe totul despre ea.

Aceste considerente, aceste rațiuni argumentează și tentativa noastră de a scrie și altfel despre sport, despre un meci, despre o întrecere, adică de a valorifica tezaurul de informații prilejuite de participarea la un eveniment sportiv sau altul, de a prezenta „eroii" arenei sportive, și dincolo de barierele ei, dintr-o altă perspectivă.

Ce se petrece în timpul lungilor călătorii spre locurile de desfășurare a competițiilor? Cum își petrec sportivii zilele și nopțile dinainte de meci? Cum arată orașele, locurile, oamenii cu care iau contact și cum se reflectează în oglinda conștiinței lor? Prin ce clipe de încordare și tensiune trec antrenorii și jucătorii înainte de o bătălie decisivă? Cine ar putea spune că răspunsurile la atîtea întrebări — și cîte altele nu mai sînt — n-ar interesa pe orice cititor! Pentru că dacă arena sportivă este acel loc unde se nasc eroi și se plămădesc legende nepieritoare, cronicarul de la „masa presei" este cel care, observînd și consemnînd viața din sport în plenitudinea ei, le conferă efigia eternității. Deci, la drum...

● PLEDOARIE PENTRU... TRICOLORI

Din lunga și interesanta istorie a participării echipei naționale la competiții de calificare, am ales, acum, doar trei momente, evident din cele mai recente, respectiv, meciurile de la Londra, cu Anglia (1—1), miercuri, 11 septembrie 1985, pe Wembley, meciul de la București, 16 octombrie, cu Irlanda de Nord, de pe stadionul „23 August" din Capitală, din nefericire încheiat cu 0—1, rezultat ce a uimit lumea fotbalistică, și ultimul din campania pentru „El Mundialul" din Mexic '86, cel cu Turcia, de la Izmir (3—1), din 16 octombrie. Am optat pentru acestea din motive bine cunoscute: „egalul" de pe Wembley a fost o opțiune pentru a călători în Mexic, deci ne-a creat o stare de euforie și încredere, iar cel de la Izmir, era un meci fără miză, cum se spune, deoarece noi întîlneam o echipă — Turcia — care nu realizase decît un punct, deci ușor de depășit, iar destinul nostru se juca, în aceeași zi și la aceeași oră, pe... Wembley, unde echipa Angliei întîlnea norocoasa și imprevizibila candidată la calificare — selecționata Irlandei de Nord, formația de șoc și surpriză a lui Billy Bingham, cu Whiteside și de et comp., jucătorul care a strălucit la C.M. din Spania, cu patru ani în urmă, cînd nu avea decît 17 ani. Între Londra și Izmir, via București, s-a scris o istorie dramatică și, pînă la urmă, amară și tristă. Ea cuprinde secvențe extraordinare, cu destine umane neprevăzute și meandrele involburate ale unor cariere și glorii sportive. A fost drumul de la euforie și extaz, la tristețe, la nopți de insomnie și regrete. Întreagă această istorie, partea ei cea mai consistentă, „epica magna" nu s-a scris atît pe gazonul verde al stadioanelor, cît mai ales dincolo, în culisele

vieții echipei. Despre aceasta vă vorbi reporterul de la „masa presei", dar care nu este străin de nimic esențial ce este dincolo de terenul de fotbal. M-am apropiat totdeauna de sportivi și pe calea sufletului, fără să trădez, vreodată, secrete sau confesiunile intime încredințate. Ceea ce mi-a dat un credit ce mi-a asigurat mereu, în propriul beneficiu spiritual și profesional, o bogată și cît mai diversă și consistentă informație și de la sursa cea mai directă. Dar pentru că marile victorii, ca și marile înfrîngeri, au atîtea alte explicații, unele chiar mai adevărate decît cele ce le vezi cu ochiul liber, într-un meci, și care adesea se discută „cu ușile închise", socotesc că retrospectivele nu-și pierd din farmec și savoare, pentru cititorul avid să cunoască cît mai profund această miraculoasă și fascinantă lume a sportului. Și cînd e vorba și de fotbal, de vedetele gazonului, de idolii tribunelor, ce să mai vorbim...

● ÎN DRUM SPRE ANGLIA, ȚARA CARE A INVENTAT FOTBALUL

De obicei lotul fotbaliștilor tricolori călătorește cu curse charter. E mai comod, mai economic, echipa nu depinde de un alt orar, decît cel pe care și-l propune și-i convine mai mult, călătoria se desfășoară în liniște, toți pasagerii se cunosc, formează o adevărată familie. Inclusiv echipajul Taromului face parte din această familie restrînsă. Piloții și stewardesele sau stewarzii îi cunosc bine pe jucători și antrenori, au călătorit mult împreună și totul este O.K. Și dacă unul dintre pasagerii aflați la bord se cheamă Rică, atunci buna dispoziție se resimte încă de la plecare din Otopeni. Rică, adică Necula Răducanu, fostul mare internațional, jucătorul care a pornit de la Rapid și a terminat pe la Baia Mare, trecînd, e drept cam repede — știe el de ce — pe la Sportul Studențesc, Steaua, F.C.M. Reșița, apoi stacheta a coborît, avînd o viață mai mult pasageră la Autobuzul și Spartac București ca din 1983, Ricuță al nostru să devină antrenor la centrul de copii și juniori al clubului care l-a lansat și consacrat pe marea scenă a fotbalului românesc și internațional, uneori „secund" la Rapid, cu care a cunoscut atîtea momente de glorie. Pentru cei care nu știu, să spunem că pe lîngă misiunea sa de la clubul de dincolo sau... dincoace de podul Grant — cum vreți, depinde unde vă aflați — Răducanu — acesta este numele lui mic, numele mare este Necula — el a fost investit de Mircea Lucescu cu funcția de antrenor al portarilor echipei naționale, responsabilitate cu care l-a preluat și mai noul antrenor al naționalei, Emerich Jenei. Ne-a reproșat mereu, nouă, ziariștilor, că nu-l menționăm și pe el, alături de antrenorii Mircea Lucescu și Mircea Rădulescu, sau Em. Jenei, ca avînd „contribuții" la pregătirea echipei, mai ales cînd a fost vorba de succese. Iată că o facem acum! Mai bine mai tîrziu decît niciodată, nu-i așa, Ricane? Hai că te pricepi la snoave și la zicale! Într-adevăr, Ricu — vedeți cîte diminutive are Răducanu al nostru, porecle date de jucătorii care-l iubesc foarte mult — este un fac-totum al echipei. El este un fel de, hai să-i zicem, „gospodar" al lotului, poartă de grijă la avuția echipei — echipament, mingi, alimente etc. — îl ajută pe maseurul Liviu Bulus dar îl ajută și pe medicul Nicolae Andreescu. Adesea l-am văzut și în postura de port-parleur al echipei. Bineînțeles, aceasta prin propria acreditare de moment cînd nu era alt „oficial" prin preajmă și necesitățile au cerut-o cu stringență. Stînd la locul meu, m-am amuzat de multe ori privindu-l pe Rică și ascultîndu-l cum dialoghează cu străinii, cu polițiștii la „trecerea frontierei" sau cu vameșii în aeroporturi, explicînd în felul lui ce conțin imensele geamantane, ori cu șoferii autocarelor care ne duc la hotel, în tururile orașelor sau la stadion, cu recepționerii hotelurilor, cu chelnerii restaurantelor, ori cu femeile de serviciu de pe etajele unde sînt camerele băieților, solicitînd, dacă nu totul în limba lor, atunci prin semne, dar de fiecare dată ajungînd perfect la rezultat, obținînd ceea ce dorește el, ce dorește un jucător sau alt membru al delegației. Niciodată, nu l-am auzit refuzînd că nu se poate! „Se poate, nenicule! Eu nu te servesc pe matale?" — îți răspunde el cu înțelegere și prietenie. Dar despre Rică și rolul său la națională vom mai avea prilejul să vorbim — el fiind un personaj și util, dar și pitoresc — așa că, să spunem și faptul, deloc de ignorat, că Răducanu este amfitrionul care, prin stilul și șarmul său propriu, produce și asigură buna dispoziție în familia tricolorilor. El are în „tolba" sa povești hazoase, istorioare de un comic irezistibil care creează o atmosferă de destindere și calm.

Dacă Rică îți povestește, bunăoară, cum a ajuns el boxer, sau mai degrabă cum și-a încheiat repede cariera în ring, rîzi de te prăpădești, oricît ai fi de preocupat și stresat de efort și gîndul bătăliei ce vine. „Am vrut să mă fac boxer! Dar nu mi-a mers. La un meci, mi-a dat adversarul un pumn de mi-a mutat falca. În trei minute am trecut și prin rai și prin iad! Cînd m-am dezmeticit mi s-a părut că vin de pe o altă lume! Îmi paradise fața de nu mă mai recunoșteam în oglindă! Mă întrebam dacă sînt eu, Rică, sau altul! Așa m-am lăsat de box și m-am apucat de fotbal!" S-a apucat de fotbal unde și-a descoperit vocația, valorificîndu-și marele lui talent. A început să joace la înaintare, ca extremă, apoi a trecut prin toate posturile din echipă, oprindu-se în poartă, al cărui înger păzitor a rămas. Sînt multe episoade din biografia sa pe care, incitat de băieți, le povestește cu mare talent și inspirație, creînd acele agreabile momente care nu numai că te dispun, la o lectură... orală, dar au în esența lor o serie întreagă de învățăminte, experiențe de viață folositoare. Poate ne mai referim la unele din ele. Deocamdată atît. Să reluăm secvențele inedite ale drumului spre Anglia, țara care a inventat fotbalul.

• SE PREGĂTEŞTE O MARE BĂTĂLIE

În aeroportul Otopeni, ca şi mai tîrziu, în avion, stăruia o tăcere care punea pe gînduri. Doar Rică mai încearcă să dezgheţe apele: „Hai, tăticu, nu vrea nimeni nimic?" Ştefănescu, căpitanul echipei, citeşte. El este un taciturn în înţelesul adevărat al cuvîntului. Băieţii s-au grupat pe simpatii şi afinităţi. Rednic şi Bălăni, prieteni la cataramă, un cuplu nedespărţit, deşi sînt din cluburi rivale, îşi fac obişnuitul joc de cărţi pentru a trece timpul mai uşor. Ca ei se distrează hunedorenii Gabor, Mateuţ şi Klein. Cămătaru discută cu Lung probleme ale clubului lor craiovean. Hagi pare să pună la cale ceva cu colegul lui de club, Iorgulescu. Deşi singurul stelist, Marius Lăcătuş nu se simte deloc stingher. El are dialoguri aprinse cu cei din generaţia sa. Un lucru pe care l-am observat însoţindu-i pe tricolori în atîtea călătorii: băieţii sînt adversari doar acolo, în bătăliile de pe gazon, aici, cînd se află în echipa reprezentativă a ţării, chiar atunci cînd comentează unele litigii petrecute pe teren, în meciurile anterioare în care au fost rivali, ei sînt obiectivi, fair-play. Nu există sentimente de ranchiună, duşmănie, răzbunare... Chiar şi într-un meci decisiv, cînd tribunele fierb, „adversarii", care sînt prieteni, într-o clipă de „relanti" fixează o întîlnire, pun la cale ceva. Ceea ce unii suporteri înţeleg atît de greu. Încerc să aflu pulsul echipei, starea de spirit a jucătorilor înainte de un meci important şi greu. Mezinul echipei, Gică Hagi, ne declară: „Ce-mi doresc, în această echipă, este să marchez gol! Ce-ar fi să devin golgeterul grupei?" Portarul Lung spune fără ocolişuri: „Ne cunoaştem adversarii, am jucat multe meciuri cu englezii, cu naţionala sau echipe de club. Ne-am pregătit în consecinţă. Dacă voi juca — era alături şi eternul său concurent la postul de goal-keeper, Moraru, voi fi atent la centrările înalte din faţa porţii unde ei sînt periculoşi!" Cămătaru: „Nu ştiu de ce dar noi jucăm cel mai bine cu englezii! Aşa a fost şi în 1981, cînd am făcut 0—0, tot pe Wembley, tot în calificări pentru C.M. avem şanse, sîntem hotărîţi să luptăm pentru un rezultat favorabil, deşi nu-i deloc uşor! Mă bat să marc un gol!"

Privesc prin hublouri, dedesubt un imens pod de vată vălătucită, imposibil de zărit crestele ascuţite şi înzăpezite ale Alpilor austrieci şi elveţieni. Peisajul este mirific... Antrenorul Mircea Lucescu pare marcat de „războiul" ce-l aşteaptă, dar în mărturisirea pe care mi-o face, deşi circumspect, vrea să fie optimist, încrezător că tradiţia invincibilităţii la care şi-a adus şi el contribuţia nu va fi răsturnată. Vă amintiţi? „Căpitanul de pe Wembley", cum a fost numit atunci, a jucat în memorabilul „amical", din 1969, încheiat 1—1, cînd îi avea alături pe Dinu şi Dumitrache... „Totdeauna un meci împotriva unei echipe ca Anglia este prin joc şi rezultat unul de referinţă. Dincolo de ceea ce va fi pe tabela de marcaj, apare acel aspect al prestigiului. Pentru că niciodată lumea nu va uita că Anglia a descoperit şi modernizat fotbalul. De aceea eu consider acest meci cel puţin la fel de important ca jocul România—Italia de la Bucureşti cînd am obţinut victoria în faţa campioanei mondiale. Pentru că, indiferent de cine se succede la titlurile european sau mondial, Anglia rămîne... Anglia! Visul de a se confrunta, al oricărui tehnician sau fotbalist din lume, este cu fotbalul englez. Acesta este fondul, acestea sînt gîndurile şi considerentele de la care pornim în abordarea acestui meci. Ştim că este o partidă extraordinar de grea. Cunoaştem faptul că fotbalul britanic şi-a redus posibilităţile de afirmare internaţională odată cu suspendarea echipelor de club din „cupele europene" după drama de pe Heysel, orgoliul şi prestigiul au rămas să fie apărate doar la nivel de echipe reprezentative, ceea ce pentru noi constituie un handicap. Ştim, de asemenea, că Anglia prezintă cei mai buni jucători, că Robson este în situaţia fericită în care-i vine greu să aleagă între titularii care au fost neînvinşi încă în grupă şi tinerii care s-au impus în turneul din Mexic: Dixon, Stevens, Woddle. Dar şi noi ne-am pregătit pen-

tru a face față oricăror situații. Sînt convins că băieții vor trece cu bine peste tracul debutului pe Wembley și vor reuși să aducă la tăcere celebra galerie a celor 100 000. Doresc ca băieții mei să iasă cu fruntea sus, ca și din alte încleștări decisive, pe care le-am susținut cu succes pentru calificări."

Un diagnostic perfect al situației, o reflecție de mare profesionist.

● EXISTĂ UN „RĂZBOI" PSIHOLOGIC...

...Cele trei ore de zbor au trecut repede și iată-ne aterizînd pe aeroportul Heatrow din Londra. Formalitățile de la frontieră și vamă decurg repede, gazdele — în special ziariștii care, ca de obicei ne întîmpină — sînt interesați și curioși să afle echipa care va juca, dacă sînt indisponibilități importante. Aceste indisponibilități ale unor vedete, reale sau fictive, sînt manevrate de antrenori și, în continuare, de comentatori pentru derută. E o parte integrantă din „războiul psihologic" ce are loc înainte de meci, război care a intrat, de-acum, în arsenalul tactic al tehnicienilor. Orice tactică se stabilește, în ședința tehnică, în funcție de cine joacă? M. Lucescu, nu le întinde ziariștilor care-l asaltează nici o capcană. „Toți cei 18 jucători ai mei cu care am venit sînt apți de joc putînd fi, oricare dintre ei, titulari de bază". Sinceritatea lui și faptul că răspunde, fără echivoc, oricăror întrebări într-o englezească de frumoasă ținută intelectuală, îi dezarmează pe ziariști. Evident, toți cei 18 putînd fi titulari, automat însemna că-i inutil să-l mai descoasă, să mai insiste asupra echipei pe care o aliniază. Între timp, fotoreporterii profită și iau zeci de imagini ale echipei și jucătorilor. Ne interesăm și noi de adversari! Echipa lui Bobby Robson se află cantonată undeva în apropierea Londrei. A convocat din vreme lotul, are la dispoziție 23 jucători, dar este dat indisponibil fundașul Butcher, piesă importantă în angrenajul apărării. Aflăm de o declarație a lui Robson publicată în presa engleză: „Există sentimentul în toată țara că sîntem calificații! Dacă jucătorii mei au impresia aceasta este o eroare". Și face apel la publicul de pe Wembley: „Aștept să primim încurajările spectatorilor pe Wembley, avem nevoie de acest lucru. Pentru că, chiar cu această partidă, vrem să revină entuziasmul publicului pentru joc. Și nu am vrea să pierdem această șansă. Țara noastră are nevoie de recîștigarea încrederii în fotbal. Internaționalii mei trebuie să o ajute. Am pierdut locurile noastre în „cupele europene" la nivelul cluburilor. Așa că singura șansă a suporterilor noștri de a vedea jucători europeni în acest sezon vine de la jucătorii noștri internaționali."

Acestea erau principalele date înainte de meci. Era a treia oară cînd tricolorii evoluau pe „Wembley". Niciodată învinși! În 1969, 1—1! În 1981, 0—0! Va rămîne și-acum mitul invincibilității în picioare?

...Regăsim Londra mai limpede și mai însorită, ca niciodată. Așa că tricolorii noștri vor juca într-o atmosferă incendiară, specific englezească, cu tribune clocotind de vacarm, cu explozii frenetice de bucurie și entusiasm. Cererea de bilete era în continuă creștere. Cu două zile înainte de meci se vînduseră peste 50.000! Dar trebuie știut că suporterul și iubitorul de fotbal englez se uită la cer și dacă este soare, timp frumos, își ia biletul de intrare în ziua meciului sau chiar la stadion. Așadar se contează pe cifra maximă, 100 000!

● INVITAȚI ÎN „TEMPLUL FOTBALULUI"

Am așteptat cu interes și chiar emoție ultimul antrenament, pentru că — ați ghicit, probabil — se desfășura pe terenul stadionului devenit atît de celebru, Wembley, denumit, pe drept cuvînt, „templu al fotbalului". Drumul de la hotel la stadion e lung, cred că am făcut cel puțin 10 km, Londra fiind un oraș care se-ntinde pe o suprafață imensă de peste 1 200 kmp. Din afară, imaginea marelui stadion nu te impresionează în mod deosebit. Totuși, nivelele cu multe ferestre ale ovalului de beton ce-ți dau senzația unor încăperi, chiar a unor locuințe, îi conferă dintr-o dată semnul distincției și originalității. Dar cînd pășești pe gazonul verde ai senzația reală că pășești pe un covor elastic, fermecat. Imensitatea tribunelor, copertina grea și impunătoare, sub care terenul și porțile par desprinse dintr-un joc de copii, te impresionează profund! Revenind la antrenamentul tricolorilor, ultimul înainte de meci, pe stadionul unde urmau să evolueze, a doua zi seara, era într-o miercuri, nu sînt și lucruri aparte de spus. Evident, alergările pentru rezistență, cu exerciții de forță și îndemînare, apoi acea „miuță" cu porțile de-a latul terenului între două echipe de „nouă" au fost urmărite de mulți observatori, fixate pe pelicule foto și de televiziune. „Documentarea" asupra adversarului nu cunoaște limite, ea continuă pînă la primul fluier.

● TRIBUNE CARE ARD DE VUIET ȘI ENTUZIASM

Așa cum ne așteptam, Wembley, cu tribunele arhipline, într-un colorit viu și cu exuberanța dusă pînă la un vacarm de neînchipuit al celor 100 000 spectatori, înzestrați cu tot felul de instrumente de produs mai mult zgomot decît sunete muzicale, îți strecoară fiori reci, oricît de pregătit sufletește ai fi, viața clocotitoare și entuziasmul mulțimii parcă te-ar strivi. Ora meciului a sosit, emoțiile cunosc cote maxime. Arbitrul vest-german J. Trischler fluieră startul. Orice acțiune a gazdelor este însoțită de tumultul tribunelor, orice replică — sînt multe desfășurate cu calm, inteligent, viguros de echipa noastră care înaintează, cu măiestrie tehnică spre poarta lui Shilton veteranul portarilor englezi: 39 ani — aduce tribunele la tăcere, iar ieșirea cu fața curată a echipei favorite din aceste atacuri periculoase purtate, cu dezinvoltură, de români, se încheie cu o răsuflare adîncă, de ușurare, a celor o sută de mii de suflete. Se menține un echilibru, ba chiar, băieții noștri par să joace o carte mare, cum au promis. Bara senzațională a lui Hagi de la începutul meciului anunțînd un deznodămînt pe care suporterii englezi nu-l prevesteau. Totul — prin declarațiile și comentariile din presă — fusese clădit pentru o victorie clară și la scor a insularilor. Dar n-a fost așa. Nu vom face cronica meciului, ar fi de prisos, am făcut-o la timpul potrivit, doar cîteva lucruri, de esență, trebuie neapărat spuse. După o repriză cu un avantaj minim pentru gazde — a marcat Hoddle dintr-o inexactitate a apărării noastre care a recurs la jocul la ofsaid — și cu două „bare" pentru noi, a urmat repriza a doua, cu aceeași fizionomie, de echilibru, a jocului, dar cînd destinul fericit îl face pe Cămătaru eroul meciului, înscriind, după ce, flancat de masivii Fenwick și Wriggt, impetuosul atacant craiovean, face o cursă irezistibilă de 40 de m, cu

mingea la picior, în stilul propriu, trecînd și de Shilton, și înscriind spectaculos un gol istoric și egalînd 1—1, tribunele cît erau ele de fierbinți devenind de gheață. Cu acest rezultat se încheie meciul. Un egal care valorează, în condițiile date, cît o mare victorie! Explozie de entuziasm în mica noastră galerie care flutura tricolorul românesc în „templul fotbalului", devenind stăpînă în imensitatea mută a celor 100 000; entuziasm ce molipsește pînă și galeria engleză care-i aplaudă, în final, cu sportivitate, pe români. Jocul și măiestria lor au impus, demonstrînd valoare, iar o „remiză" pe Wembley, cu Anglia, țara care a născocit jocul cu balonul rotund, într-o competiție care nu iartă, nu-i la îndemîna oricui! Încep calculele: avem 7 puncte (englezii conduc în grupa a 3-a, în preliminariile pentru Mexic, cu 9 puncte), ca și irlandezii, pe care-i așteptăm, peste o lună, acasă în bîrlogul nostru, cum se zice, unde nu vizăm decît victoria ce ne va distanța, astfel, ca ultimul meci, cel cu Turcia, din noiembrie, să nu devină decît unul de prietenie și vacanță.

● O MASĂ FESTIVĂ DE LA CARE LIPSESC... GAZDELE!

Tribunele se golesc, într-o liniște mormîntală, în urma lor rămînînd mormane de hîrtii, fanioane rupte, pălării de suporteri făcute terfeniță, cutii de răcoritoare și atîtea alte semne ale unui imens consum nervos. După un bun și frumos obicei tradițional, urmează masa festivă, masa comună oferită de gazde în onoarea oaspeților! În uriașele holuri ale stadionului, prin panouri s-au amenajat, cu o mare repeziciune, săli în care s-au întins mese lungi, unde urmează să se așeze cei 500 de invitați în frunte cu componenții celor două echipe. De la vestiar, pe măsură ce jucătorii noștri scăpau de interviuri și declarații, — în care s-au arătat plini de modestie, dar și de demnitate — veneau la masă unde erau așteptați de ceilalți membri ai delegației. S-a întîrziat această cină festivă, în așteptarea jucătorilor englezi. Dar, culmea, masa lor, cu steagul regatului Marii Britanii, continua să aibă scaunele neocupate. Afectați de rezultat, care era departe de ce gîndiseră și promiseseră jucătorii englezi, împreună cu antrenorul lor, au plecat, de la vestiare, direct acasă. Vestea că nu vor fi împreună la cina prietenească i-a făcut pe băieții noștri să se scoale de la masă, să se pregătească, luîndu-și pe umăr sacoșele, de plecare. Li s-a părut nefiresc, chiar o ciudățenie să participe la o masă de la care lipseau... gazdele. Cineva are o idee: Ștefănescu, care a privit de la un etaj superior aspectul dezolant al tribunelor goale, doar gazonul verde strălucind feeric în lumina orbitoare a reflectoarelor, a propus să coborîm în stadion pentru cîteva fotografii în grup pe fundalul tabelei de marcaj, imortalizînd rezultatul și... momentul! Destinși, de un entuziasm juvenil, băieții se aranjează pentru o fotografie istorică! Declanșatoarele nu reușesc să prindă decît o imagine-două pentru că uriașul stadion cade brusc, într-o beznă totală. Organizatorii și „oficialii" stadionului, deranjați, probabil, de exuberanța jucătorilor noștri, au stins, pe nepregătite toate luminile; noi de-abia mai reușind, prin întunericul negru să mai găsim porțile de ieșire. Un gest nepotrivit pentru niște gentlemani, nu? Două episoade ce s-au petrecut, imediat după meci, dar pe care jucătorii noștri nu i-am mai auzit comentîndu-le. În drum spre hotel, în autocar, i-am surprins pe Ștefănescu și Bölöni mîngîind o șuviță de iarbă! La privirile

mele curioase. Bălăni s-a explicat: „Am smuls această iarbă de pe stadion ca s-o păstrez ca amintire pentru că nici eu și nici Costică (Ștefănescu) nu știu dacă vom mai prinde un meci pe Wembley!"

Normal, masa de seară, chit că trecuse de miezul nopții, s-a servit la restaurantul hotelului cînd pentru frumoasa evoluție și prestigiosul rezultat s-a închinat și o cupă de șampanie...

● „TOTUL E BINE CÎND SE SFÎRȘEȘTE CU BINE" SPUNE...

A doua zi, ziua plecării, am cunoscut, peste tot, o atitudine rece. Cît sînt ei englezii de reci, acum erau de gheață! Mai multă căldură și obiectivitate am simțit degajîndu-se din comentariile din presă, care, în cele mai multe cazuri, aduceau elogii, desigur, meritate, echipei noastre! Ne-am procurat, firește, principalele cotidiene și după un popas de două ore la un supper-magazin aflat în drumul nostru spre aeroport, iată-ne urcînd în cursa Tarom care ne aștepta cuminte, printre „mastodonții" aerului, cum păreau Jumbo-jet-urile, acele Boeing-uri 747 de 500 de locuri, care traversează pămîntul de la un capăt la altul în cîteva ore! În avion, în drum spre casă, frunzărim ziarele engleze, încercînd să dezlegăm „enigmele" cronicarilor. Spicuim, cîteva pentru aprecierile și semnificațiile pe care le conțin: „Fotbalul englez a fost zădărnicit de români, Robson i-a invitat pe suporteri pe Wembley să uite din necazurile fotbalului englez, dar rezultatul nu a fost cel dorit și promis" (The Sun); „Românii au fost superiori din punct de vedere tehnic!" (Dailly Mail); „Românii au început meciul cu dezinvoltură pentru a recurge, apoi, după golul marcat de Cămătaru, la o blocadă defensivă, greu de trecut" (Espresso); „Animatorul echipei României a fost Hagi care a manevrat cu ușurință pe ambele flancuri și care în primele 10 minute a șutat exploziv, mingea depășindu-l pe Shilton și lovind bara. Abia atunci Anglia a început să înțeleagă dificultățile jocului cu românii". (Times); „Încă din start românii au lăsat să se înțeleagă că vor lupta mai mult decît pentru un punct! În această partidă nimic nu a fost negativ. Nu-i reproșăm lui Bobby Robson formula finală de echipă, a fost un joc disputat, de ridicat nivel tehnic. Românii nu au ieșit (!?) nici o clipă din joc și s-au bătut, cu ambiție și strășnicie, pînă la capăt" (Dailly Telegraph)... Ar fi interesante de consemnat reflecțiile jucătorilor noștri, dar, ne-am întins și așa prea mult, dăm, cuvîntul, acum, spre final, celor doi antrenori, să judece meciul la rece, după ce se cunoaște rezultatul. Bobby Robson: „Nu sînt supărat! Este un rezultat echitabil! Românii au jucat foarte bine, și nici băieții mei n-au fost mai prejos. E drept că jucătorii mei au ținut mai mult mingea în aer, deasupra careului român, dar aceasta nu-i suficient. Nu ascund că ne-am propus să cîștigăm! Dar am întîlnit un adversar puternic, cu jucători tehnici, abili, care gîndesc mult în teren și leagă foarte bine pasele și jocul!" Mircea Lucescu:" Urmărim calificarea! Ceea ce ne-a interesat este să mergem în Mexic! Ceea ce ne-am propus la Londra am obținut! Cred că s-ar fi putut obține și mai mult."

Dar nici Mircea Lucescu, nici jucătorii și nici noi nu știam ce ne așteaptă!

● UN EPISOD DE CARE NE AMINTIM CU AMARE REGRETE

A fost meciul care a urmat, cel cu Irlanda de Nord, din 16 octombrie, încheiat, cum se știe, cu o înfrîngere la limită, 0—1, neașteptată și nescontată de nimeni. Văzut de toată lumea pe micul ecran, cunoscîndu-se reacțiile de după meci, nu mai insistăm asupra descrierii împrejurărilor în care s-a scris acest episod trist de care ne amintim numai cu regrete și amărăciune. Totuși, cîteva lucruri se cer spuse.

Echipa s-a retras pentru pregătirea meciului decisiv cu irlandezii la „cartierul" ei general, din Bistrița, unde s-au mai plămădit și alte victorii, pregătire care s-a încheiat cu un meci de verificare susținut de tricolori, pe stadionul municipal din Cluj-Napoca, în compania unei selecționate de tineret-bulgare. Victorie lejeră, cu 4—1, fără ca naționala noastră să forțeze scorul. Adversarul slab, fără replică, ne-a făcut să cădem în păcatul de a considera echipa noastră invincibilă la ora aceea! O stare de euforie diminuează concentrarea și mobilizarea exemplară ale echipei pentru meciul cu irlandezii, considerați, din start, învinși, după acel 2—3 de la Belfast, din primăvara lui '85, cînd echipa noastră, din motive care ne scapă, s-a prezentat cu lotul de titulari înjumătățit. Nici declarațiile antrenorului Billy Bingham că vine la București să cîștige, nu i-a pus în priză pe jucătorii noștri. Și iată, vine meciul... O victorie sau chiar și o „remiză", la egalitate de puncte — șapte — la golaverajul nostru mai bun — plus patru, față de un plus doi al irlandezilor — ar fi însemnat biletele pentru călătoria în Mexic. Bineînțeles, cu garanția victoriei în ul

timul meci, cu Turcia, din 14 noiembrie, în deplasare. Calcule năruite de un meci de tristă amintire. Un public numeros venise pe stadionul „23 August" să aplaude... calificarea echipei României la CM din Mexic, după 16 ani de așteptare, cînd mai călătorise pe platourile „azteceˮ antrenorul de azi, M. Lucescu purtînd atunci, ca lider al selecților, banderola de căpitan de echipă, încredințată de „profesorul" său Angelo Niculescu. La „masa presei" un ziarist irlandez are inspirația să ne avertizeze: „Dacă marcăm primii, nu ne mai învingeți!" Parcă a avut gura aurită; așa a fost. După o pasă la adversar chiar la început de meci a lui Ungureanu și o bîlbîială de diletanți a lui Iorgulescu și Iovan, atacantul Quinn profită și înscrie un gol care a adus o tăcere grea în tribune și o uluire ce s-a resimțit, ca un trăsnet, și la „masa presei". Ziariștii irlandezi exultă, cronicarii români rămîn cu pixurile „înțepenite!" „Nu se poate, dom'le" strigă Eugen Barbu! „E o nedreptate strigătoare la cer!" se văicărește și Fănuș Neagu ștergîndu-și cu mîna grea broboanele de sudoare de pe frunte... Plumbul din picioarele jucătorilor noștri se topește și dispare repede! Are loc un adevărat asediu la poarta bătrînului Jennings (41 ani)! Dar — cînd e să se aleagă praful de o muncă de patru ani... portarul respinge, miraculos, cu piciorul, cu pieptul, deviază, balonul, cu mîna în corner, cînd nu-i el la post, intervin apărătorii, mingea expediată de șuturile tricolorilor nimerește orice, numai plasa porții adverse, nu! O canonadă de tiruri, cum n-am mai văzut, o dominare și o ofensivă pe nerăsuflate, dar zidul irlandez și norocul îi salvează pe oaspeți, în timp ce pe noi ne ocolește, cu un zîmbet perfid, zeița Fortuna. Dar nimic nu se întîmplă. Jocul precipitat, mai mult încîlcește decît limpezește și meciul se încheie, spre disperarea și tristețea generală, așa cum am mai spus, cu victoria irlandezilor. Tribunele se golesc, într-o tăcere de mormînt. În vestiare fețe galbene, livide, lacrimi. Nu se schimbă nici o vorbă! S-a ratat o imensă șansă. O întîmplare care nu se poate petrece decît, poate, o dată în viața unei echipe. Dar, iată, ea s-a întîmplat cînd ne-a fost lumea mai dragă și eram atît de siguri de noi... De-acum, nimic nu mai depinde de noi. Irlandezii au două puncte avans, înainte de ultimul lor joc, cu Anglia, în deplasare, în aceeași zi în care echipa noastră joacă, în Turcia, la Izmir. Nouă ne trebuie neapărat victoria, ne trebuie neapărat înfrîngerea Irlandei de Nord, pentru a ne califica! În vreme ce adversarilor le este suficient un meci nul pe Wembley. Ce va fi? Nu știm! E greu de crezut că englezii vor juca pentru români și nu pentru irlandezi, împreună cu care viețuiesc pe insulă! Comentariile sînt aspre, criticile severe. Unii merg într-atîta cu verdictele încît cer capul lui Lucescu. I se reproșează că, în pauză, n-a cerut echipei să joace altfel, ca să obțină victoria! Parcă ar juca antrenorul... Se fac speculații că dacă n-ar fi fost atît de consecvent conservatorismului său, și ar fi mers pe grupul „Steaua", care învinsese în marea bătălie de la Sevilla și cucerise „CCE", soarta meciului și, implicit, a calificării, era alta! Dar acum totul e tardiv. Nu mai e nimic de făcut, decît să așteptăm partida cu Turcia, de la Izmir, din 13 noiembrie. Peste o lună se va ști totul. Nu vrem sub nici un motiv să credem, că din calificați siguri, la un moment dat, ajungem victime sigure ale hazardului. Cu acest gînd așteptăm ultima călătorie spre Izmir...

● O RAMURĂ DE MĂSLIN PENTRU LUCESCU

Din nou în avion, din nou călătorim spre alt tărîm de încredere și speranțe. În grupul de ziariști, de data aceasta, și scriitorii Fănuș Neagu și Ion Băieșu. În separeul din spate al aeronavei, oficialii delegației și ziariștii. Fănuș Neagu îl prinde la înghesuială pe M. Lucescu și nu-l iartă. Reproșurile sînt presărate cu mult gustatele scînteieri de idei și limbaj, atît de savuroase, care-i dau o notă de distincție și de personalitate scriitorului; ele capătă adesea o tentă ironică, în timp ce antrenorul își construiește, cu abilitate și inteligență replicile, păstrînd tonul urban al dialogului. „Poate e încăpățînarea mea" se explică Lucescu; „Poate este incapacitatea mea de a alege" spune la un moment dat vrînd parcă înadins să se recunoască învins! „Antrenoratul e o meserie pe care n-o cunoaște și n-o înțelege decît cel ce o practică!" pozează tînărul tehnician, în victimă, dar în același timp, și învingător. Și, referindu-se la selecție, pentru a-și salva „elevii", Lucescu spune: „Eu sînt de vină că i-am selecționat! Jucătorii nu sînt de vină!" Oricum, un gest de noblețe. Apoi, adresîndu-se direct, scriitorului: „Spune, nea Fane, ce făceai în locul meu în meciul decisiv cu Irlanda? Eu am cerut să joc în provincie, unde publicul e unitar în a-și susține echipa. În București se împarte după proveniența jucătorilor de la cluburi. Nu mi s-a aprobat! Am cerut stadionul din Ghencea unde echipa simte mai puternic imboldul și răsuflarea tribunelor! Nici aici n-am fost înțeles! Am vrut, inițial, să mergem pe un meci nul. Mi s-a cerut victorie la scor! Un eșec trebuie analizat privind din perspectiva tuturor motivelor!"

S-au spus multe atunci, s-au spus lucruri cu tot, pînă la urmă „altercațiile" verbale ale celor doi interlocutori de faimă încheindu-se sub semnul înțelegerii și prieteniei. Ba, mai mult, în ziua meciului, Fănuș care a făcut cu Băieșu o incursiune, la Efes, să viziteze relicvele străvechii cetăți ionice care cu sute de ani înaintea erei noastre, număra 250 000 de locuitori, și unde se află Templul Artemisei (Artemisionul), zeița fecundității, templu făcînd parte din cele șapte minuni ale lumii, i-a adus, în dar, lui M. Lucescu o ramură de măslin, ca să-i poarte noroc și pe stadionul din Izmir, dar mai ales, pe Wembley de care atîrna marea noastră speranță.

● CU PICIOARELE LA BALON ȘI CU URECHILE SPRE... LONDRA

Ne grăbim spre hotel, autocarele sînt postate deja în fața lui. Profitînd de aglomerație și învălmășeală, micii lustragii își fac apariția și pentru a te convinge, să-ți dai pe mîna lor pantofii — ei te imploră chiar dacă văd că ești încălțat cu adidași — îți arată prin semne că România va învinge Turcia cu 4—0! Poți să rezişti?

Ajungem la stadion repede, sîntem escortați de polițiști cu motociclete și sirene. Stadionul olimpic — capacitate 82 000 locuri — poartă numele lui Atatürk, reformatorul și fondatorul Turciei moderne. Preludiul meciului îl constituie un spectacol folcloric. Grupul de dansatori, în strălucitoarele lor costume, băieții în pantaloni și vestă negre, cu fireturi, fetele cu șalvari roșii, arată

multă suplețe și armonie în mișcări. Dar cel mai interesant lucru este spectacolul galeriilor. Sînt două, așezate vizavi, în tribuna întîi și a doua. Lor li se asociază ad-hoc, aproape întreaga mulțime a tribunelor. Dialogul celor două galerii e unic, e uluitor. Totul e spus în versuri, numai în versuri. N-am mai întîlnit așa ceva pe nici un stadion din lume, pe unde-am fost. Am rugat să mi se traducă — evident o traducere liberă — ceea ce spun ei într-un cor impresionant. Pentru încurajarea jucătorilor proprii, care au ieșit la încălzire, prima galerie rostește: „Viața întreagă sîntem împreună cu voi", a doua galerie răspunde: „Cînd vedem culorile voastre, sîntem fericiți!" Uneori în versuri — răzbate un patriotism violent: „Viața și sîngele cu totul echipei noastre naționale!" Apoi „Tur-ki-a!" repetat la infinit. Apariția jucătorilor noștri este primită deloc generos. Se scandează „Adio Mexico pentru România!" Or ști turcii ceva? — ne întrebăm noi. Cu un sfert de oră înaintea începerii jocului are loc o mică festivitate. Celor doi antrenori, M. Lucescu și K. Ozari, cu prilejul celor 50 de meciuri susținute de fiecare echipă sub bagheta lor, li se oferă coșuri de nuiele pline cu petale de flori și plachete simbolice consemnînd evenimentul. Cînd arbitrul vest-german V. Roth se pregătește să fluiere începutul meciului, dialogul celor două tribune continuă la cote sonore și mai asurzitoare: „Cîștigăm!" se aude într-o parte, „Batem, băieți", se răspunde din cealaltă. Se rostește numele fiecărui jucător al lor. Fanfara în bluze roșii, cu fireturi de argint, pantaloni negri și pantofi albi, intonează imnurile. Sînt la masa presei 50 de comentatori, iar la cele două porți 35 de fotoreporteri. Pe tabelă apare și numărul exact al spectatorilor: 19 477. Cam puțini la imensitatea stadionului! Cel puțin pentru gazde meciul nu mai are nici o miză. Cînd se intonează imnul Turciei, dirijorul se întoarce cu fața la tribuna întîi și conduce imensul cor al întregului stadion. Începe meciul... Contrar așteptărilor și informațiilor din presă că Turcia prezintă o echipă tînără, de perspectivă, neinteresînd-o rezultatul, pe teren apare formația cu cei mai experimentați jucători, în frunte cu Metin, Okan, Yusuf și Senol. Dar și așa, după primele minute ne dăm seama că gazdele se constituie într-un „unsprezece" naiv, iar echipa noastră, întărită de data aceasta cu un grup masiv de steliști, joacă la nivelul firmei sale europene. În ceea ce ne privește am tranșat destul de repede disputa în favoarea noastră, garantînd succesul final și fără echivoc prin cele două goluri semnate de Lorgulescu și Coraș. Previzibila înfrîngere și umilirea suferită de favoriții lor, în jocul de pe teren, au determinat galeriile să-și reconsidere repertoriul. „Așa a început și ne e teamă că așa o să continue!" spun ele... În pauză are loc un „recital Rică". Pentru a „încălzi" rezervele — la ce mai era nevoie? — el stă între buturi și-face pe portarul eschibiționist. Apără cu pumnul, deviază balonul peste poartă cu cotul, respinge balonul cu fruntea sau întinzînd un picior, și, evident, nu putea lipsi „numărul lui tare", respingerea mingii, prin întoarcere, cu spatele, înălțîndu-se în cap, lovind balonul cu călcîiul, ceea ce aduce uimirea și aplauzele frenetice ale tribunelor. Totul a fost un fel de haz de necaz pentru că pe Wembley, la pauză, era 0—0, care nu ne convenea deloc! Dar cîte nu se pot întîmpla în 45 de minute!

● CELE DOUĂ FEȚE ALE FIDELITĂȚII... GALERIEI!

Băieții reiau jocul, cu ochii mai mult spre banca de rezerve de unde aveau să fie informați ce se-ntîmplă la Londra. Aranjasem un sistem propriu de informare. Din cabina de transmisie, Ion Ghițulescu, care asculta transmisia de la Londra, prin semne, ne transmitea nouă, la masa presei, care-i rezultatul în meciul care ne interesa cel mai mult, Anglia—Irlanda de Nord! Semnul lui zero repetat din cinci în cinci minute a sădit în noi teama și disperarea că tabela de marcaj de pe Wembley nu va suferi vreo modificare. Totuși, băieții noștri nu-și pierd calmul, păstrează distanța față de adversar, ținîndu-l după bunul lor plac, într-un „șah etern", ba chiar mai marchează un gol, pentru orice eventualitate, prin Iovan, gol care rupe total „legăturile" de prietenie și afecțiune entuziastă dintre galeria din tribune și favoriții lor de pe gazonul verde. Aceasta cere, tot în cor și tot în versuri: „Să-și dea demisia antrenorul!" Antrenorul pe care-l aplaudaseră doar cu o oră înainte pentru cele 50 de jocuri și meritele sale! „Scoateți tricourile de pe voi, că nu vă stau bine! Le faceți de rușine, nu le meritați!" „Cei mai fideli sînt spectatorii, jucătorii sînt falși!" (!?) Ciudate mai sînt galeriile fotbalului! Mai mult, incursiunile jucătorilor români la poarta echipei-gazdă au început să fie aplaudate. Dar cînd Metin, în ultimul sfert de oră, reduce din handicap, galeriile se împacă, brusc cu idolii lor și-i susțin, din nou, cu frenezie. Iată cele două fețe ale fidelității galeriei. Turcii înscriu pe fondul slăbirii motoarelor echipei noastre afectată vizibil de ce se întîmplă pe Wembley. Elanul lor scade pe măsură ce „dispeceratul" nostru nu poate să comunice vești bune! Jucătorii noștri par din ce în ce mai livizi, aleargă de parcă ar ara pe gazon — și așa destul de sărac și vălătucit de hirtoape — și, probabil trăiesc, cum trăim și noi, concetățenii lor din tribune sentimentul unei victorii triste.

O VICTORIE CU... LACRIMI DE TRISTEȚE

Într-adevăr meciul de la Londra se încheie cu un scor alb, cum ne temuserăm, chiar dacă n-am spus-o, pentru că, legea fair-play-ului funcționează în funcție de interesele majore. Tricolorii părăsesc terenul deși învingători, ca niște învinși decepționați. N-am văzut niciodată pe chipurile lor înlăcrimate tristețe mai mare! Era calea întoarsă de la extazul de odinioară, după egalul de la Londra, la agonia clipelor din urmă ale unei campanii de calificare care a cerut atîtea strădunțe și eforturi ca ele să se irosească inutil, întorcîndu-ne dintr-un drum pe care pornisem atît de frumos și-l străbătuserăm aproape pînă la capăt fără să ne opintim. Dar a fost meciul cu irlandezii de la București...

Ne reamintim, acum, la spartul tîrgului, la o oră nefastă, de declarația perfidă a antrenorului Bobby Robson, făcută la Timișoara, care a spus că echipa sa, să nu avem nici o grijă, va marca multe „ghiulele" în poarta irlandezilor. Sînt atîtea motive pentru care soarta a fost împotriva noastră. Noi am pierdut pașaportul pentru Mexic în București. În fond de ce să pretindem altcuiva să ne ajute, să lupte pentru noi?

Reîntoarcerea în țară a fost o călătorie monotonă, fără cuvinte și fără bucurie. Am ratat o mare șansă!

Totul, de-acum, a intrat în amintire. Timpul a estompat nemulțumirea și tristețea, succesele ulterioare ale steliștilor, care au devenit și super-campionii Europei, ale echipei naționale — trei victorii la rînd, cu scoruri de excepție și scoruri concludente, în noua campanie a lui „Euro '88" ne-au adus, din nou, pe terenul speranței și al încrederii în viitor. Fotbalul merge înainte, cu întregul său alai de bucurii și, cum am văzut, insatisfacții care la vremea respectivă dor, dar trăind mereu sub soarele lui, se vindecă repede! Niciodată însă și nimeni nu va putea deține „cheia", secretul sau știința de a prevedea ce se va întîmpla, în viitor, în fotbal. El ascunde prea multe enigme și interese...

VASILE CĂBULEA

Fotografiile: Aurel Neagu, Walter Zangl

Fapt divers pe mapamond

MULȚI MELOMANI mai întîmpină încă dificultăți în înțelegerea muzicii lui Arnold Schönberg (1874—1951), creatorul muzicii atonale, care uimește prin aparențele disonante haotice. De vină pentru această defectuoasă receptare este numărul redus de opere publicate, lucru care atrage după sine și insuficientele prezențe ale compozițiilor lui Schönberg în concerte de prestigiu. Aceasta este părerea muzicologilor de la Universitatea din Berlinul Occidental. Ei vor să trezească interesul pentru compozitorul născut la Viena și să contribuie, printr-o editare exhaustivă și comentată a operei lui, la înțelegerea acestei muzici, cel puțin neobișnuite.

Această ediție-mamut urmează să însumeze 60 de volume, iar elaborarea ei va necesita decenii de muncă.

ÎN CADRUL UNUI PROIECT de cercetare franco-vest-german, urmează să fie pus la punct în următorii cinci ani un vaccin împotriva malariei de care suferă în prezent circa 150 milioane de oameni. Cu un antigen obținut prin tehnologia genetică urmează să fie inițial protejate de îmbolnăvire maimuțele. Acest antigen va fi îmbunătățit în timpul cercetărilor, pînă se va obține un vaccin împotriva malariei. La proiect iau parte o filială a Firmei Hoechst AG, Institutul Pasteur din Paris și Societatea de vaccinuri Pasteur.

CEEA CE A SCRIS Thomas Mann (1875—1955) în jurnalele sale a putut fi citit pînă nu demult numai în limba germană. Prestigioasa editură franceză „Gallimard" a publicat prima versiune într-o limbă străină a jurnalelor. Volumul se intitulează „Thomas Mann — Journal 1918—1921 și 1933—1939" (665 pag), este tradus în franceză de Robert Simon și comentat de Cristoph Schwerin. Editura „Gallimard" a publicat deja, în franceză, o parte din romane și ediția completă a scrisorilor lui Thomas Mann.

Fotografii de CONSTANTIN STAN

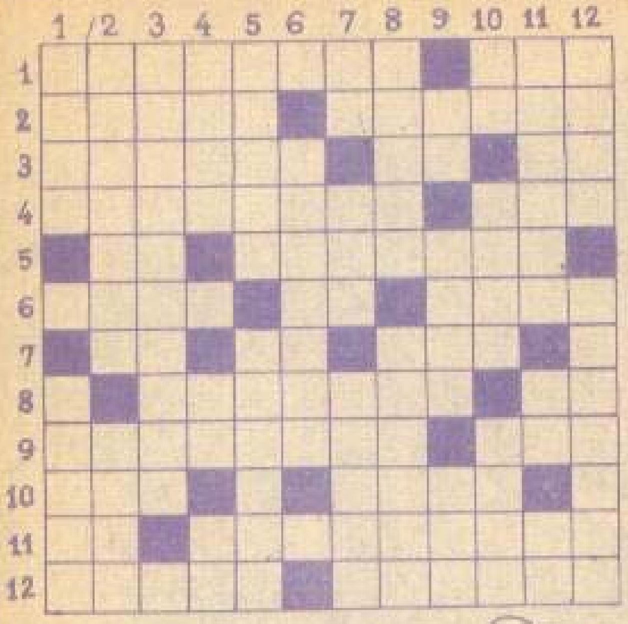

Agrară

ORIZONTAL:

1) Amplă acțiune declanșată în perioadele de vîrf ale muncilor agricole — Adună rodul bogat 2) Ajutor la nevoie — A trage cu tractorul 3) Organizată în campanie la locurile de muncă — Animale crescute la stînă — Suprafață de arat! 4) Remedii contra secetei — Coceni rupți pe margini! 5) Stau în cale... la balotat! — Imperativul vremii 6) Cultură pusă toamna sub brazdă — Primele la semănat! — A utila (ca zestre!) 7) Puse-n grămezi! — Intră-n saivan! — Persoanele din față! 8) Lucrări pregătitoare pentru viitoarele culturi — Încep recoltatul! 9) Transportă recolta din cîmp — Cel al recoltei, prilej de bucurie și satisfacție 10) Folosirea lor eficientă, imperativ al fiecărei campanii — Tras din... tulei! 11) Din plin! — Competiția fruntașilor 12) Pregătirile pentru acest anotimp se fac în zootehnie încă din timpul toamnei (pl.) — Sprijin acordat la ceas de recoltă

VERTICAL:

1) Cărinal! — Ies cu copii-n cîmp, la ajutor 2) Protejare contra dăunătorilor — Suprafață agricolă 3) Îndeamnă la participare exemplară 4) Se ridică-n cale — Stau în căruță! — Albastrul țarinei! 5) Chemat în cursă — Prezenți în totalitate la muncile cîmpului 6) Bine legată 7) Ies la rânt — Stau în cireadă! — A scăpa de greutăți 8) Mod exemplar de acțiune la ceasul marilor confruntări — Ocazie obișnuită 9) Usturoi în traistă! — Gînduri bune — Puse-n ecuație! 10) Sac gol! — Cinste fruntașilor — Ca vai de el 11) Supus bolilor și dăunătorilor — Soare de vară! — Roata din față! 12) Duc greul recoltelor — Formație de intervenție pentru mijloacele mecanice din campanie

Dicționar: OCE, ECU

CU CĂRȚILE PE FAȚĂ DESPRE UN SUBIECT, UNEORI DELICAT, AL VIEȚII DE FAMILIE

După mai multe insistențe telefonice, am reușit să discutăm, în sfîrșit, cu doctorul **Ionel Sinescu**. Și asta după 40 de ore de muncă în spitalul Fundeni, unde lucrează de mai mulți ani. Este un om tînăr și deja o speranță a chirurgiei urologice. Asistent universitar la IMF București și doctorand, dr. Ionel Sinescu evită cu obstinație detaliile biografice. Preferă să vorbească, mai degrabă, despre spitalul Fundeni și bunele rezultate ce s-au obținut aici într-o problemă, pe cît de ignorată pînă acum, pe atît de importantă: tratamentul sterilității masculine. Parte componentă a politicii demografice a statului nostru, tratamentul chirurgical al infertilității constituie de cîțiva ani încoace o premieră absolută pentru medicina românească și totodată, cum se va vedea, o reușită.

— După cum se știe, chirurgii nu se încurcă în introduceri plicticoase și reverii de prisos. Nu vă contest dreptul la momentele dumneavoastră de slăbiciune poetică sau pur și simplu sentimentală, dar să intrăm direct în subiect — chirurgical, fără ocolișuri sau pudori inutile și să discutăm din perspectiva specialistului despre sterilitate. Este (și în ce măsură poate fi) o problemă medicală și eventual constituie ea un subiect care să intereseze pe cititorii noștri mai tineri sau mai în vîrstă?

— Bineînțeles, atîta vreme cît sterilitatea, pe lîngă consecințele demografice ușor de anticipat, implică însuși sensul existenței noastre biologice, echilibrul sufletesc al unui cuplu etc. Și o precizare: mă voi referi la sterilitatea masculină, ignorată pînă acum din diferite motive...

— N-ar fi lipsit de interes să le și numiți.

— Nu chiar pe toate. Două ar fi suficiente: mentalitatea de nuanță ușor misoginică, după care femeia poartă răspunderea infertilității și nu în ultimul rînd un anumit dezinteres manifestat de lumea medicală, prinsă pînă acum în probleme aparent mai importante. La asta se adaugă faptul că, medical vorbind, avem de-a face cu un domeniu greu de explorat și de tratat, că mîndria și agresivitatea masculină refuză adeseori evidența etc. Poate că pentru unii va constitui o surpriză, dar din 10 cazuri de cupluri infertile, 6 sînt din vina bărbatului. Pînă și atenția specialiștilor s-a orientat pînă acum spre sterilitatea feminină, drept pentru care avem deja o bună școală de combatere a acestui tip de sterilitate, reprezentată de prof. Panait Sîrbu de la Maternitatea Giulești.

— Care e deci situația actuală? După cîte știm, medicina a făcut și în acest domeniu progrese remarcabile.

— Depistarea și tratarea sterilității masculine au devenit o problemă pe plan mondial. La o distanță de cîțiva ani, Spitalul Fundeni a reușit să se sincronizeze tuturor acestor eforturi. În principal, e vorba de o diagnosticare nuanțată și corectă a cauzelor. Ele pot fi, fără a intra în prea multe amănunte: congenitale sau dobîndite, de secreție sau excreție etc. Pînă nu de mult, cazurile erau tratate cumva nediferențiat, avansîndu-se o mai veche prejudecată, cea a stimulării parenchimului testicular prin tratament cu hormoni (cu toate riscurile de rigoare) chiar și în cazul obstrucțiilor (congenitale sau nu) a căror rezolvare nu poate fi decît chirurgicală.

— Să revenim însă la cauze. Nu cumva, din ignoranță sau indiferență devenim proprii noștri dușmani sau măcar facilităm apariția bolii?

— Aveți dreptate. Sterilitatea nu este o fatalitate și actualmente medicina are posibilități de a o combate în mare măsură. Se întîmplă adeseori ca ea să fie consecința unei cu totul altei afecțiuni. De pildă, oreionul. Nediagnosticat la timp și fără un tratament corect, oreionul devine extrem de agresiv. La fel diabetul, insuficienta hepatică și cea renală, tuberculoza aparatului genital, dar și o banală infecție urinară ascendentă sau torsiunea cordonului spermatic, generată de o întîmplare stupidă (o săritură, o mișcare mai bruscă a corpului, atît de obișnuite în joaca copiilor). Această torsiune, nedepistată la timp poate duce la urmări ireversibile, inclusiv necroza testiculară.

— Ținînd cont de gravitatea consecințelor nu trebuie să ne ferim de cuvinte și, bineînțeles, de sfaturi. Ce anume e bine să știe un părinte, pentru că am înțeles că o parte din aceste afecțiuni apar încă din copilărie.

— Să vă dau un singur exemplu — un testicol estopic, necoborît deci în scrot, după trei ani suferă modificări ireversibile. Părinții trebuie să aibă minime cunoștințe anatomice, să sesizeze orice anomalie și să nu evite controlul medical periodic al copilului, să dea importanța oricărui traumatism genital, să știe că orice testicol estopic după niște ani poate genera anumite forme de cancer genital, că varicocelul (banal în aparență) este extrem de agresiv, ca și hidrocelul sau hernia inghinoscrotală.

— Înțeleg că dintr-o falsă pudoare știm prea puține lucruri despre noi înșine. Există și alte prejudecăți în domeniu?

— Nu multe, dar suficiente, mai ales dacă ele vin de la un medic de altă specialitate. Unii, de pildă, cred și acum că varicocelul are doar dezavantaje estetice. Nimic mai fals, dacă ne gîndim că peste un sfert din polulația masculină suferă de această boală. Există, de asemenea, prejudecata că, în cazul unei afecțiuni, funcția unui organ este preluată de perechea lui, pentru ca mai nou să se descopere un fenomen asemănător oftalmiei simpatice, ce acționează prin intermediul anticorpilor. Orice afecțiune parțială duce la disfuncția întregului. O altă prejudecată indica sterilitatea masculină ca o boală intratabilă chirurgical, de vreme ce un tub epididimar nu măsoară mai mult de 0,2 mm — mai subțire deci decît ața chirurgicală. Dezvoltarea tehnologiei medicale de vîrf a deschis însă noi capitole în chirurgie. Pînă acum se opera sub microscop doar în neurologie, oftalmologie și ORL. Microchirurgia urologică a început să facă și la noi pași importanți, grație preocupărilor profesorului Proca, a condițiilor deosebite existente în spitalul Fundeni. Cu ajutorul acestei noi tehnici operatorii sînt actualmente posibile în premieră națională: autotransplantul testicular, chirurgia impotenței masculine din cauze vasologice, chirurgia ramurilor de divizare a aortei renale, uretroplastia la copii (cazuri pînă acum considerate incurabile) etc.

— Un neinițiat își poate imagina microchirurgia ca pe o operație clasică, dar urmărită în anumite faze prin microscop.

— Nimic mai fals, dacă ne gîndim că pe un tub epididimar de 0,2 mm se „montează" 9 fire, într-un timp de lucru ce depășește adesea 3 ore. Pentru asta ai nevoie de un instrumentar adecvat, deosebit de cel clasic, și o îndemînare aparte, exersată îndelung. Ca să vă faceți o idee despre pregătirea unui microchirurg, am să vă spun că nu poți trece la operația pe om decît după cel puțin 200 de ore de lucru metodic pe țesut viu, animale de laborator etc. La Fundeni, în 5 ani există deja un stadiu avansat al microchirurgiei urologice. Avem aparatură modernă, o bună bază biologică de pregătire. Restul e pasiune și jertfă personală. Fără antrenament prealabil de laborator te pîndește spectrul eșecului. Dar asta-i de acum o altă poveste.

— De regulă, domeniul chirurgiei e mai conservator decît altele. Cum este privit noul la Fundeni?

— Așa cum trebuie — cu luciditate și curaj, alegîndu-se soluția cea mai optimă pentru bolnav. Așa se face că la Fundeni s-a realizat în premieră națională și printre primii în lume rezolvarea tensiunii arteriale cu cauză renală prin dilatare percutanată a stenozelor de arteră renală, embolizări vasculare sau de tumori etc. datorate unui om de mare valoare profesională, dr. Radu Fotiade. La Fundeni, de asemenea, se realizează chirurgia coronariană (prof. Pop D. Popa), chirurgia endodigestivă (conf. dr. Oproiu) sau această teribil de modernă tehnică endourolo-

gică (prof. Proca). Progresul tehnic și operator al medicinii românești este extraordinar. Așa se explică primul autotransplant testicular ce a avut loc în octombrie 1986 pentru prima oară la noi în țară. Tot pentru prima oară s-a realizat la Fundeni operația de revascularizare a corpilor cavernoși, în impotențe organice de cauză vasculară (spre deosebire de cele neurologice), iar de 3 ani se operează sub microscop bolnavii de sterilitate.

— După experiența de pînă acum, ce concluzie puteți trage?

— Concluzie e mult spus. Mai degrabă impresie, și anume că oamenii suferinzi de sterilitate evită (adeseori din pudoare) tratamentul chirurgical. În SUA, 1 milion de americani cer refertilizarea chirurgicală. La noi subiectul continuă să fie jenant. Chiar și în lumea medicală cel ce suferă de sterilitate e privit ușor ironic, cu un zîmbet de condescedență, ceea ce nu se întîmplă cînd e vorba de un abces, să zicem. Așa cum afirmam la început, anumite afecțiuni ale aparatului genital masculin duc la modificări funcționale, la traume psihice din cele mai grave. În astfel de cazuri, medicul trebuie să dea dovadă de mult tact și înțelegere. În același timp, nu e bine să se acrediteze ideea că toate formele de sterilitate sînt tratabile, dar asta o va stabili doar specialistul și nu vecinul de palier sau propria intuiție. Chirurgia românească, prin progresele înregistrate în ultimii ani, prin dotarea tehnică modernă de care dispune poate aborda curajos această problemă cu mari implicații atît medicale, cît și sociale. Ca să găsim răspuns la o întrebare, trebuie mai întîi să ne-o punem. În secolul în care trăim, necunoașterea nu mai poate fi invocată drept scuză. Cu atît mai puțin ignoranța. Cîtă vreme microchirurgia aparține anului 2000, nu e normal ca mentalitatea unora să se situeze undeva, la început de secol XX.

— Am tot discutat despre chirurgie, dar, în definitiv, ce este un chirurg?

— Un om ca oricare altul. Personal nu cred în talent chirurgical. Munca și continuitatea sînt totul. Sincopele te aduc cu brutalitate în punctul de plecare. Adevărații meseriași știu asta și evită, de pildă, să-și programeze operațiile grele lunea sau în prima zi de după concediu. Restul sînt vorbe și naivități. Îmi amintesc că în anul II de facultate am intrat pentru prima oară în sala de operație. Eram emoționat din cale-afară și foarte temător. Stăteam pe margine și, cu bruma de anatomie care o știam atunci, mă întrebam cum poți să cazi exact pe organul ce trebuie operat. Era o naivitate cumplită din partea mea. Orice se învață, în afară de dăruire. Dacă nu ești în stare ca din prima clipă să renunți la ceva, devii funcționar și nu chirurg. Odată intrat în spital nu mai ai nevoie de ceas. Stai lîngă bolnav atît cît e nevoie. Chirurgia se învață mereu. Șansa mea e că am avut de la cine învăța: dr. Blidaru, conf. Ciurel, prof. Proca.

— Firea echilibrată și neimpresionabilă a chirurgului sînt proverbiale. Suportați o întrebare mai tăioasă? Ați mai dat un interviu pînă acum?

— Nu. Este primul și cred că și ultimul.

— A fost atît de dureros?

— Interviul e o exhibare verbală. Noi preferăm faptele. În plus, chirurgia te obligă la modestie. Nu întîmplător operăm cu masca pe figură. Sîntem niște soldați. După victorie soldații nu dau interviuri.

— Ați avut emoții?

— Oarecum.

— Atunci puteți fi liniștit. Operația noastră a reușit.

SORIN PREDA

Mozaic tehnico-științific

☐ ASCENSOR. Ingineri sovietici au realizat pentru prima oară în lume un ascensor care nu mai are nevoie de mecanismele clasice de ridicare. Principiul de funcționare este cel al pernei de aer. Astfel, un ventilator creează la baza puțului o diferență de presiune, astfel încît cabina urcă sau coboară la nivelul dorit, precum o parașută.

☐ ALCHIMIE MODERNĂ. O idee amintind de încercările alchimiștilor din evul mediu de a obține aur din substanțe comune este pe cale de a se realiza astăzi, transformînd însă... rugina în fier. Astfel, specialiștii elvețieni au realizat o instalație în care obiectul atacat de rugină este supus în vid, unui bombardament cu molecule de hidrogen. După cîteva ore rugina se transformă în metal, forma obiectului rămînînd neschimbată. Singurul dezavantaj este că prin această operație fierul se închide la culoare, pentru a i se reda strălucirea fiind necesare prelucrări suplimentare.

☐ LASER MEDICAL. În ultimii ani, o dată cu punerea la punct a noilor tehnici de grefă de dermă și epidermă, tratarea arsurilor profunde a înregistrat progrese importante, datorită în special posibilităților pe care laserul le oferă în chirurgia plastică și reparatorie. Bunăoară laserul cu CO_2 a început a fi folosit în operarea arsurilor de gradul trei, diminuînd mult sîngerările și permițînd reducerea la jumătate a transfuziilor. În plus, inciziile cu acest instrument nu afectează țesuturile vecine, spre deosebire de cele cu bisturiul electric care provoacă necrozarea lor. Un avantaj important este și acela că întrebuințînd laserul se realizează concomitent incizia și grefa, reducîndu-se durata de anestezie dar și de spitalizare. Reușitele semnalate mai sus au fost comunicate de către doctori de la centrul medical din Montpellier—Franța.

☐ SPĂLARE CU APĂ ȘI AER. În Japonia a fost creată o mașină de spălat rufe care nu folosește nici un fel de detergent. Ea spală diferitele obiecte doar cu apă, introdusă de la rețea, dar în care, cu ajutorul unei pompe de o construcție specială, se introduc bule de aer. Această apă conținînd bule de aer plus acțiunea unui vibrator, face ca țesăturile să fie impecabil curățate.

NOILE FILIERE ALE DROGURILOR

GOANA DUPĂ PROFIT

Un grup de polițiști bolivieni porniți în căutarea unei echipe de cercetători științifici, dispărută misterios în junglă, au descoperit cel mai mare laborator de prelucrare clandestină a cocainei depistată vreodată în Bolivia. Cu acest prilej au fost găsite corpurile neînsuflețite ale botanistului Noel Kempff Mercada și ale celor două ajutoare ale sale. S-a constatat că acești oameni de știință, ce s-au deplasat în jungla din apropiere de granița cu Brazilia pentru a studia specii de plante rare, au fost uciși de traficanții de cocaină. Un alt membru al expediției, spaniolul Vicente Castello a reușit să scape cu viață. El a fost descoperit de un avion de salvare după ce a petrecut timp de 24 de ore de unul singur în junglă. În incinta laboratorului părăsit nu s-a găsit cocaină. Se aflau însă 4500 litri de eter, substanță folosită de traficanți la prelucrarea cocainei. Au fost depistate, de asemenea, mai multe locuri unde obișnuiau să aterizeze avioanele traficanților. În cursul unui alt raid al poliției boliviene a fost descoperit încă un laborator clandestin pentru prelucrarea cocainei tot în junglă în apropierea rîului Coni, zonă în care traficanții de droguri au doborît un elicopter militar ce efectua un zbor de inspecție. Cu acest prilej și-a pierdut viața un medic și au fost grav rănite patru persoane între care și pilotul elicopterului. Au fost declanșate ample cercetări pentru depistarea traficanților vinovați de acest incident. Cu ocazia descinderii la laboratorul din zona rîului Coni au fost arestate o serie de persoane care au fost surprinse în timpul producerii acestui drog.

Într-o altă zonă a lumii, în Thailanda, poliția a arestat cinci persoane asupra cărora s-au găsit aproape 7 kilograme de heroină și o însemnată cantitate dintr-o substanță utilizată la rafinăria drogului menționat. Valoarea acestei capturi se ridică la 76 923 de dolari pe piața ilicită a stupefiantelor. Cei cinci suspecți au fost acuzați de posesie ilegală de droguri destinate vînzării. Conform legislației thailandeze împotriva narcoticelor, persoanele găsite vinovate de posesia a peste 100 grame de heroină sînt pasibile a fi condamnate la moarte sau la închisoare pe viață. Pe de altă parte, unități ale armatei thailandeze au reușit să distrugă cartierul general al „regelui drogurilor", Kun Sa, situat într-o zonă greu accesibilă din vestul Thailandei și să împrăștie „armata particulară" a acestuia.

În Statele Unite, poliția a descoperit cea mai importantă rețea de traficanți de cocaină care își desfășura activitatea în S.U.A. 12 persoane au fost arestate, fiind acuzate pentru aducerea pe căi ilegale, din 1980, în S.U.A., a peste 7,5 tone de cocaină de proveniență columbiană. Aceasta este, conform declarației ministrului american al justiției, cea mai mare cantitate de drog strecurată clandestin în S.U.A. Drogul a fost introdus în țară la bordul unor avioane ale companiei „Air America", specializată în curse charter. Depistarea rețelei amintite a pornit de la constatarea că salariații companiei menționate duceau o viață mult mai luxoasă decît le-ar fi permis veniturile. Cu ocazia cercetărilor, la domiciliul din statul Pennsylvania al unuia din inculpați a fost găsită suma de 42 milioane dolari, bani dobîndiți pe piața neagră a stupefiantelor. O adevărată stupefacție a produs inculparea a 16 funcționari ai celei mai mari companii aeriene a Statelor Unite, „Pan-Am", în legătură cu apartenența la o bandă de narco-traficanți. Potrivit anchetei, traficanții își procurau materia primă din diferite zone latino-americane, îndeosebi Amazonia, după care o prelucrau în laboratoare clandestine la o fermă din Itapaceria, lîngă Sao Paulo. Expediau, apoi, drogurile prin „poștă aeriană" la New York, iar de aici spre Boston, Denver, San Francisco, Los Angeles și Montreal. Complicitatea funcționarilor de la „Pan-Am" asigura transportul stupefiantelor fără control vamal.

Unul din principalele sedii ale traficanților de droguri este orașul Miami din Florida (S.U.A.). Spre acest oraș și zona sa înconjurătoare se îndreaptă numeroase avioane și nave particulare care ascund la bordul lor cantități însemnate de droguri. Cocaina și marijuana provin, în general, din Bolivia, Peru și Columbia. Numeroase laboratoare de prelucrare a drogurilor se află în Columbia. Cultivatorului de coca din țările amintite traficanții îi plătesc 1750 de dolari pentru un kilogram de cocaină. „Valoarea" acestui produs crește în urma rafinării sale cu predilecție în Columbia. Pentru un kilogram de produs rafinat, un traficant din Miami plătește 20 000 de dolari. De remarcat că orice traficant de droguri care se... respectă, poartă, în mod distinctiv o brățară, un ceas și un inel din aur masiv, dovadă a bunului mers al afacerilor sale. Sume însemnate încasează piloții sau proprietarii navelor care asigură traficul de droguri spre Florida. Astfel un pilot obține, pentru un singur zbor între 100 000 de dolari și 250 000 de dolari, mărimea sumei depinzînd de cantitatea de drog transportată. Valoarea cocainei în momentul în care ajunge pe teritoriul S.U.A. este de 60 000 de dolari kilogramul. Prețul pe care îl cere traficantul „consu-

matorului" de droguri cunoaşte şi el o creştere. Astfel, consumatorul plăteşte 80 de dolari pentru un gram de cocaină. Bandele internaţionale de narcotraficanţi obţin venituri clandestine de 400 miliarde dolari pe an, cîştiguri pe ramură întrecute doar de cursa înarmărilor şi de exporturile mondiale de petrol!

Traficanţii din Florida încearcă să mascheze sursa reală a veniturilor lor. Astfel, apar, de pildă, la Miami numeroase companii al căror capital real provine din traficul de droguri. 80 la sută din aceste firme sînt considerate de autorităţile americane dubioase. După cum se obişnuieşte să se spună la Miami, în Florida bandiţii nu jefuiesc băncile. Ei le cumpără. Deşi autorităţile şi-au intensificat măsurile represive, în Florida numeroşi traficanţi reuşesc să scape de pedeapsă din cauza coruperii poliţiei. Un agent federal trimis la Miami pentru investigaţii privind traficul de droguri declara în mod sugestiv unui ziarist de la „Miami Herald": „Cînd stau la un motel ţin tot timpul pistolul asupra mea. Mă tem mai mult de poliţişti decît chiar de bandiţi". Pe poliţiştii din acest oraş îi atrage în mod deosebit posibilitatea cîştigării a 800 de dolari pe zi în urma implicării în traficul de droguri. De altfel, în Miami au loc zilnic 200 de crime, din care 60 la sută sînt în strînsă legătură cu traficul de droguri.

ACEST COŞMAR AL LUMII OCCIDENTALE

Ca urmare a dezvoltării traficului de droguri, la sfîrşitul anului 1986 în lume existau 48 milioane de persoane care se drogau în mod curent. Numai în Statele Unite sînt înregistrate aproximativ 22 de milioane de persoane care recurg la cocaină în mod obişnuit iar 1,5 milioane la heroină. 18 milioane americani fumează ţigări cu marijuana cu regularitate. Europa occidentală trăieşte şi ea acest coşmar. Experţi ai Comisiei C.E.E. apreciază că există peste 2,5 milioane de drogaţi în ţările Pieţei comune. Stupefiantele provoacă, anual, moartea a circa 400 de persoane în R.F. Germania, 300 în Italia, 150 în Suedia, cîte 100 în Franţa, Danemarca şi Elveţia. Tinerii formează grosul acestei „armate de sinucigaşi". Adolescenţii sînt primii care sucombă. Producţia şi traficul ilicit de droguri sînt iniţiate şi finanţate de organizaţii criminale cu legături în cercurile financiare internaţionale, iar în anumite regiuni ale lumii există o strînsă legătură cu traficanţii de arme şi terorismul internaţional.

Examinînd situaţia existentă în domeniul consumului şi traficului de droguri, Consiliul Internaţional de Control al Narcoticelor a ajuns la concluzia că abuzul de droguri ameninţă în prezent toate secretele societăţii occidentale, inclusiv copiii. În faţa acestei ofensive, autorităţile au iniţiat acţiuni de contracarare, încercînd să stăvilească răspîndirea fenomenului. Sînt cunoscute iniţiativele autorităţilor americane care au preconizat „o cruciadă naţională contra drogului". Camera Reprezentanţilor a adoptat un proiect de lege considerat a fi „o declaraţie de război contra drogului". „Acest proiect de lege prevede chiar pedeapsa cu moartea pentru traficanţi şi recurgerea la forţele armate în punctele de frontieră considerate a fi utilizate pentru traficul ilicit de stupefiante. Alături de Statele Unite, guvernele din ţările Americii Latine duc o luptă susţinută pentru descoperirea şi distrugerea culturilor şi laboratoarelor clandestine de prelucrare a cocainei şi heroinei. Guvernul bolivian a solicitat sprijinul comunităţii internaţionale avînd în vedere faptul că, în prezent, Bolivia este unul dintre principalii furnizori mondiali de materie primă pentru prepararea drogurilor. Scopul acestei acţiuni de amploare este înlocuirea culturilor de coca — ele reprezentînd sursa de venituri pentru o mare parte a ţăranilor bolivieni — cu plantaţii de fructe tropicale. Se estimează că suma necesară pentru aceste operaţii de înlocuire a culturilor se ridică la 300 milioane de dolari. Ţările Europei occidentale au elaborat programe comune pentru combaterea şi destrămarea reţelelor internaţionale de trafic de stupefiante. Uriaşele venituri obţinute din traficul de droguri au efecte negative asupra structurilor economice şi sistemelor financiare, deoarece sumele obţinute servesc la finanţarea unor activităţi criminale. Oameni politici şi reprezentanţi ai unor organisme specializate atrag atenţia asupra pericolului crescînd al acestui fenomen, menţionînd că instrumentele juridice şi resursele consacrate luptei împotriva drogurilor în lume au devenit insuficiente în faţa extinderii „flagelului".

Realitatea arată, însă, că dincolo de orice noi instrumente juridice sau alte măsuri de ordin legislativ trebuie eliminate cauzele care împing milioane şi milioane de oameni — cu precădere tineri — spre acest paleativ periculos. De remarcat că la bursa neagră a stupefiantelor au apărut şi s-au lansat aşa-zisele „designer drugs" (compuşi ai unor substanţe chimice primare, fabricaţi în mod clandestin de chimişti oneroşi, nefiind trecute de autorităţi pe lista oficială a drogurilor interzise!), „crack" (pe bază de cocaină) şi alte „derivate" ale heroinei, extrem de nocive pentru sănătatea celor care le consumă. O tot mai largă răspîndire o are în Statele Unite aşa-numitul „crack" — cocaină pură cristalizată. Utilizarea ei este deosebit

de periculoasă, deoarece drogul ajunge la creier în citeva secunde, produce o intensă euforie care dispare, apoi, la fel de rapid și-l determină pe „consumator" să aibă nevoie de cantități tot mai mari și tot mai dese, întrucît creează o dependență severă. Referindu-se la cauzele toxicomaniei, Organizația Mondială a Sănătății (O.M.S.) arăta că acest flagel are la origine „șomajul, insecuritatea socială, idealul neîmplinit...". Este dovedit de statistici că toxicomania este frecvent întîlnită în rîndul șomerilor, în special tineri, care din disperare apucă pe acest drum al visurilor și al pierzaniei. Proliferarea consumului de stupefiante este favorizată de nemulțumirile tinerilor, care își văd idealurile de viață spulberate în condițiile unei societăți în care banul este atotputernic. Rata șomajului juvenil în țările occidentale a crescut puternic în ultimii ani, peste jumătate din cei aproximativ 30 milioane de șomeri din țările membre ale Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (O.E.C.D.) fiind tineri. O altă cauză, dar nu și ultima, constatată de sondajele sociologice, este legată de sentimentul de insecuritate pe care îl imprimă oamenilor cursa aberantă a înarmărilor și pericolul unei catastrofe nucleare. Or, în țările occidentale nu se anunță deocamdată nici un fel de alternativă la șomaj, la sărăcie, la exploatare, la marginalizare, la înstrăinare, adică la ceea ce generează, perpetuează și amplifică acest fenomen extrem de dăunător lumii occidentale în ansamblu.

TUDOR PRELIPCEANU

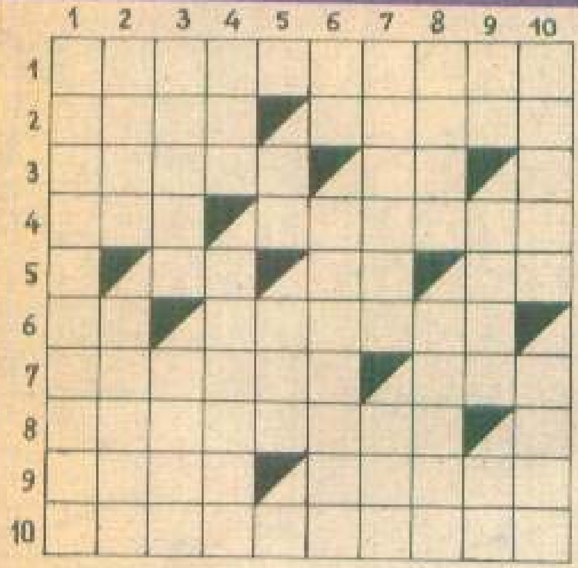

Perspective

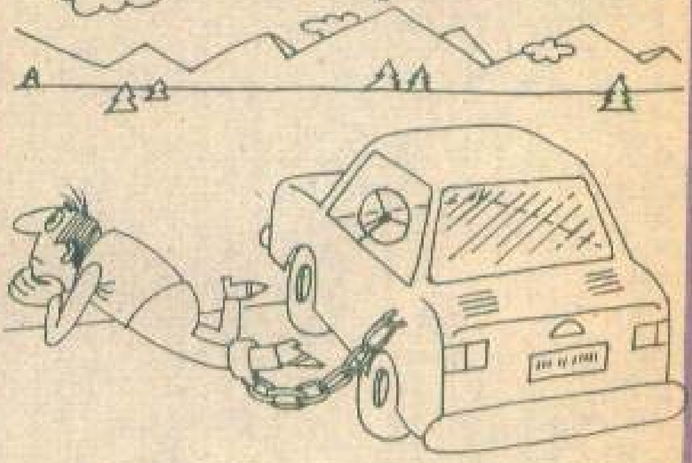

ORIZONTAL:

1) A face pe cineva să rămînă pe loc 2) Plecarea familiei la iarbă verde — Luna printre stele (pl.) 3) Locul de slujbă al părinților — Lățite pe margini! 4) Creț în port — Făcut alb cu apă și săpun 5) Miez de nucă! — Prinse în lateral, la rever! — Vorbă goală 6) Sprijinit în față! — În jurul ei se țes tot felul de povești 7) Bun la analiză cînd e concentrat — Se-anunță din prima clipă 8) Emisiuni radio pe unde ultrascurte 9) Bucată de material — Dinți incisivi de metal 10) Apreciere de valoare

VERTICAL:

1) Astea nu-s ce par a fi 2) Ajunge la uscat în bătaia vîntului — Asta vine ca turnat 3) Numirea oficială într-un post — Se schimbă la vamă 4) Însoțește o mișcare făcută cu patul puștilor — Tinde spre exterior (sing.) 5) Au pete pe margini! — Omis din raid! 6) Corp de pază! — Organe de rezervă 7) Subansamburi de piese executate în regie — Formulă primitivă de petrecere 8) Termen... asemănător — Își are rostul ei 9) Timp cu soare — Avut în grijă pentru păstrare — Trimis înainte! 10 Unul arătat cu degetul — Componentă de bază, a lotului național

UMOR

● **Reporterul unui ziar elvețian transmitea din sala tribunalului relatarea procesului. În încheiere, arăta: „Acuzatul a fost condamnat la închisoare pe viață. Perioada de arest preventiv de 191 zile i se va scădea din termenul de detențiune...**

● **— Dacă mai vii o dată beat acasă, nu-ți mai vorbesc toată viața!**

— Iubito, nu mă ispiti!

● **— Cum iți e însurat?**

— N-am voie să beau, n-am voie să fumez, n-am voie să întîrzii, n-am voie să întorc capul pe stradă...

— Cred că regreți mult pasul făcut.

— Nici asta n-am voie.

● **Eh, cînd văd atîtea fete frumoase îmi pare rău să n-am cu douăzeci de ani mai mult!**

— Mai mult?! Vrei să zici mai puțin.

— Nu, mai mult, ca să-mi fie indiferent.

● **— Cum, ați îndrăznit să vă bateți soția? întreabă retoric judecătorul. Ați uitat că numai noi avem dreptul să pedepsim?**

— Păi n-am nimic împotrivă s-o bateți și dumneavoastră.

Fascinația descoperirii vieții

Lennart Nilsson lucrează la **KAROLINSKA INSTITUTE**, celebra clinică de cercetări medicale din Stockholm și este cunoscut în întreaga lume drept unul dintre cei mai buni fotografi în domeniul celulei, lucrările sale fiind considerate ca deschizătoare de drum nu numai în „arta fotografică în sprijinul științei" ci și, în sine, ca splendide și fascinante dovezi ale puterii geniului uman de a surprinde viața în elementele sale primare, celulele...

Per Oqvist, un ziarist suedez care a făcut o prezentare in-extenso a vieții și preocupărilor lui Nilsson pentru revista **SCANORAMA** (material ce constituie baza documentară pentru acest articol) notează că prima impresie pe care o ai vizitînd laboratoarele lui Nilsson este absolut extraordinară. Fiecare centimetru pătrat al camerei — efectiv, fiecare centimetru pătrat — este literalmente acoperit cu mai multe rînduri de hîrtii, fotografii, aparate, telefoane, mesaje notate pe bucățele de bloc-notes. Nilsson, îmbrăcat într-un impecabil halat alb, pare că trăiește acolo de un veac. Sîntem invitați să intrăm și cu foarte mult entuziasm se arată vizitatorilor microscopul electronic, **SCANNER**-ul, camera video și aparatul fotografic, toate gata de acțiune pentru a surprinde viața de o fracțiune de secundă a unui organism viu. Este vorba despre un **MICROSCOP SCANNER** — o noutate japoneză de ultimă oră care a necesitat trei ani de lucru intensiv, fiind prima creație de acest fel care lucrează efectiv într-un laborator de cercetări științifice... Poate să mărească imaginea unui virus de peste **300.000** de ori. Poate să facă vizibile linii care au o grosime mai mică decît a milioana parte dintr-un milimetru...

În momentul cînd Nilsson schimbă factorul de mărire de la **100.000** la **200.000** de ori, observi cu claritate mișcarea celulelor și a virusului **SIDA**, precum și faptul că microscopul are două ecrane de proiecție, unul pentru focalizare și compoziție, al doilea, cu o mare putere și claritate, fiind cuplat, în interiorul microscopului, cu un aparat de fotografiat tip **HASSELBLADT**. Fotografia medicală — la nivelul de înaltă performanță pe care-l practică Nilsson, este un lucru care necesită foarte mult timp, așa că el își petrece în fața acestor ecrane zile, săptămîni, luni întregi așteptînd momentul exact al „instantaneului". Țesuturile vii trebuie și ele schimbate fără încetare, iar așteptarea e luată de la capăt.

„Se întîmplă însă cîteodată să văd ceva atît de interesant încît nu-mi mai permit să compun imaginea. N-am liniște pînă nu fotografiez totul la rînd, așa cum văd. Dar asta se întîmplă, de fapt, oricărui fotograf. Nu e un lucru propriu pentru micro-fotografie".

Filmul alb-negru este developat și mărit conform tehnicilor tradiționale, dar poza în sine poate să fie colorată artificial cu ajutorul unui computer care poate traduce nuanțele de gri din scara alb/negru în culori. „Încercăm, și e foarte dificil, să păstrăm această colorație artificială cît se poate de aproape de culorile naturale".

Ce a trezit însă această adevărată fascinație a lui Nilsson pentru atinele corpului uman? „Fascinat am fost într-adevăr, dintotdeauna, de natură. Cu mulți ani în urmă am făcut o serie de fotografii asupra evoluției unei semințe de condurul-doamnei. Apoi am realizat o carte despre furnici îmbinînd fotografia clasică tip ziaristică cu macrofotografia. Am umblat foarte mult prin toată Suedia, m-am documentat minuțios asupra vieții furnicilor. Cum mai aveam și niște lentile adiționale, am reușit să surprind momentul în care furnicile nășteau...". Iar această serie de fotografii a avut un succes mondial uriaș, fiind reprodusă de mai toate săptămînalele de mare tiraj, inclusiv **LIFE**. În anii '50, Nilsson a vizitat pentru prima oară Institutul **KAROLINSKA** unde a văzut embrionii umani păstrați în borcaluri. „Nu mai știu cît e de atunci. Să fie zece, douăzeci, treizeci de ani, zău că nu mai știu. Dar țin minte sentimentul de profundă fascinație și entuziasm pe care l-am resimțit atunci cînd am aflat că embrionul pe care-l priveam avea doar vîrsta de patru săptămîni. Vreau să spun, doar patru săptămîni, dar îi puteam vedea cu claritate mînile, ochii și capul începînd să se formeze..." Din acel moment a început să realizeze fotografii prezentînd dezvoltarea embrionului uman, continuîndu-și, în același timp, munca în ziaristică. Seria de fotografii despre dezvoltarea foetusului omenesc a apărut în revista **LIFE**, pe 16 pagini color. În cinstea acestei serii absolut senzaționale, revista a tipărit ediția sa din luna respectivă în opt milioane de exemplare și a fost printre puținele cazuri în istoria revistei cînd a fost vîndută integral. Cu aceasta, Nilsson a căpătat o recunoaștere internațională. Apoi a urmat o altă carte deosebită **S-A NĂSCUT UN COPIL**, publicată în **1965**. Acum, cu peste 20 mai tîrziu, cartea încă se vinde foarte bine, iar Nilsson lucrează la o nouă ediție la care se vor adăuga fotografii obținute cu ajutorul noului său microscop.

Cea mai nouă carte a sa se numește **CORPUL NOSTRU VICTORIOS**, o lucrare căreia i-a dedicat peste zece ani de muncă intensivă. Publicată în suedeză, în acest an a fost tradusă în limbile engleză, germană și franceză. Fotografiile din care este alcătuită cartea încearcă să arate, cît mai complet posibil, complicatul proces al auto-apărării corpului uman împotriva bolilor.

Pentru Nilsson, așa cum scrie el în cartea despre care vorbim, sistemul imunitar de auto-apărare al corpului omenesc este o parte integrantă a unei bătălii între viață și moarte. Îi numește pe viruși teroriști, iar pe cromozomi și-i închipuie ca pe niște animale preistorice pe un sol lunar. Compară aparența exterioară a unei celule albe cu o caracatiță capturîndu-și prada, diferența fiind doar de mărime. „Trebuie să fii în stare să rîzi și să glumești cînd faci o treabă ca asta. N-am energia să țin toate astea la un ton foarte sobru, foarte profesoral și academic. Rîsul este un lucru foarte important și sînt în stare să fiu un om foarte serios cînd lucrez"... Dar Nilsson nu fotografiază numai acest subiect. Acum cîțiva ani, spre exemplu, a realizat o serie de fotografii despre flori și alta despre țînțari. A

mai fotografiat și flori fosile cu un diametru cuprins între 2 și 3 milimetri, flori care sînt în vîrstă de 78 de milioane de ani, precum și plante care pot avea o vechime de peste 200 milioane de ani. Foarte adeseori, culorile originale ale plantelor rămîn neschimbate. E foarte interesantă concepția lui Nilsson despre propria sa muncă, despre menirea cărților pe care le scrie. „Cărțile mele — spune Nilsson, — sînt scrise pentru oameni obișnuiți, oameni ca tine și ca mine. Uite, de exemplu, în ultima mea carte vezi ce se întîmplă înlăuntrul nostru... Cum viața curge mai departe... Ne sculăm de dimineață și îndeplinim micile noastre ritualuri cotidiene. Dar ce se întîmplă atunci cînd ne spălăm pe dinți sau fumăm? Ce se întîmplă cînd mergem pe stradă? Asta vreau să arăt. Prin intermediul acestor fotografii putem vedea care sînt funcțiile interne ale corpului omenesc și să cîștigăm un respect și mai mare față de puterea extraordinară a vieții".

Este foarte frumos cînd un om poate gîndi astfel. E foarte frumos și important că un om își poate devota viața acestei nobile pasiuni.

„Vreau să arăt oamenilor toate ascunzișurile corpului nostru care muncește efectiv zi și noapte pentru a ne menține sănătoși. Cred că îi ajut pe ceilalți să capete un respect din ce în ce mai mare față de viață și le pot oferi o poartă de înțelegere a misterelor care o protejează".

Traducere și adaptare
CRISTIAN UNTEANU

Fapt divers pe mapamond

Se vrea cea mai frumoasă clădire din lume care adăpostește o bancă: Banca din Hong Kong. Oricum ar aprecia specialiștii construcția monumentală a arhitectului britanic Norman Foster, ea este indiscutabil una a superlativelor: au fost prelucrate 27 000 tone de oțel și executați 93 000 de metri pătrați de placări exterioare, are cea mai lungă scară rulantă din lume, degajă noaptea o lumină neobișnuit de puternică și are 180 de m în înălțime.

Căuta de ceasuri întregi înghețat de frig, prin lăzile de gunoaie ale orașului, o bucată de pîine. De zile întregi nu mîncase nimic și iată, acum, mîinile murdare ale bătrînului Ramdan Korsef, aveau să emoționeze prin gestul lor întreaga Franță. Răscolind printre resturi și zdrențe aceste mîini înghețate și zdrențăroase aveau să scoată la iveală un copil aruncat de nu se știe cine, pe jumătate mort de frig. Printr-o minune copilul a rămas în viață. La spital a fost botezat Violette, fetița simțindu-se bine și dezvoltîndu-se normal. Ramdan – tatăl adoptiv – o vizitează de cîteva ori pe zi, făcîndu-i o plăcere deosebită să o privească. „Sînt mîndru de ea, declară el emoționat – de parcă chiar ar fi fiica mea. Violette mi-a adus fericire în viață. Am acum un sens în ceea ce fac. Înainte oamenii mă ocoleau, acum toți îmi întind mîna și mă felicită. Din toată Franța îmi sosesc bani. Mi s-a promis chiar casă și o pensie. Pentru mine toate acestea sînt totuși prea mult. Mai sper ca mama Violettei să revină și să o ia, redîndu-i astfel adevărata fericire pe care numai o mamă o poate da fiilor săi. Le-aș da lor două toți banii pe care i-am primit, mulțumindu-mă doar cu posibilitatea de a o vedea pe micuța fetiță, din cînd în cînd. Tot ce doresc este ca ea să aibă o soartă fericită și pentru aceasta voi face totul". (N.M.)

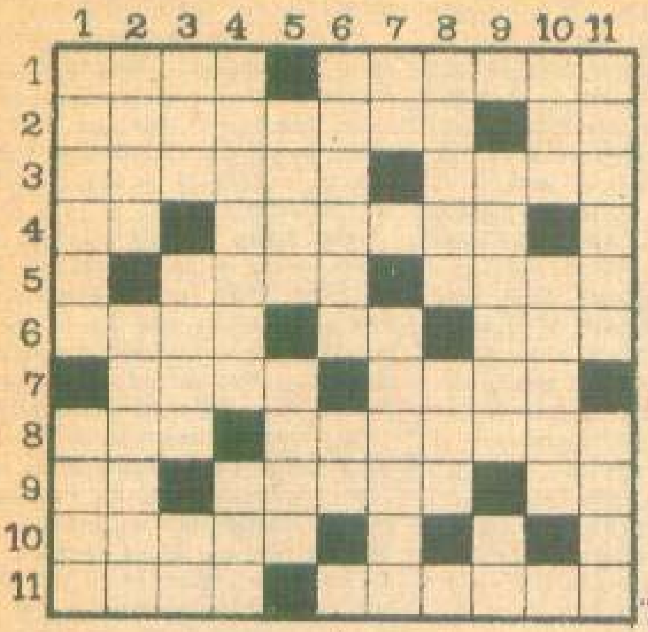

Un joc în „A"

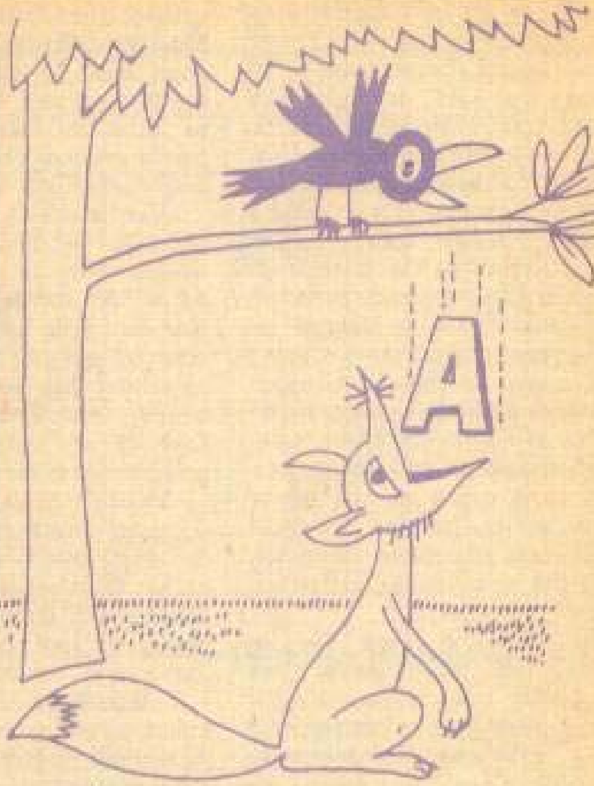

ORIZONTAL:
1) Ansamblu cameral — Plata făcută în natură 2) Apropiat nouă — La bordul navei! 3) Ocazie pierdută — Pusă-n chenar 4) Dorință-n zadar! — Lider autoritar 5) Fel de fel de oameni — Plată adusă pentru un serviciu ireproșabil 6) A fost iubit, odinioară — Tăiată la capete! — Mai puțin întîlnit 7) Îți dă toate asigurările conform cerințelor 8) Formulare de identitate — Bătut în apărare 9) Element de perspectivă! — Stă cîș... — Indicator de plan! 10) A bate la poartă 11) Mătură scena! — Tăietoare de formă

VERTICAL: 1) Vas de capacitate redusă — Nu dă în lături 2) Dirijează intersecția — Ajunsă la mare-nghesuială 3) Tinde prin evoluția sa să devină comună ca oricare alta — Apărată de coaste — Final în extaz! 4) Aflată la mare presiune — Închise cu lacătul! 5) Barcă de 2 + 1 — Vas cu apă-n cale 6) Bine servit — La capăt de cravașă! 7) Acuma-i! — Scos din apă 8) O fișie de pămînt — Atlas fără poli! 9) Nu se-ntîmplă nimic — Perioadă de plan! 10) Repetat iese cu zgomot (sic!) — Se vinde pe bani 11) Rău transmisibil — Bun pentru fiul meu

MAIA PLISEȚKAIA-REALITATEA UNUI MIT

Are 61 de ani. A rămas pe scenă, ca balerină, la o vîrstă absolut incredibilă pentru o balerină de mare performanță. Găsește mereu noi formule de expresie surprinzătoare prin noutate, chiar dacă, spre exemplu, dansează în Lacul lebedelor, **baletul pe care l-a interpretat de peste 2 000 de ori în excepționala sa carieră.**

Și-a sărbătorit 60 de ani de viață într-un mod neobișnuit, dansînd într-o premieră absolută, un balet creat anume pentru ea, **Doamna cu cățelul** bazat pe o schiță de A.P. Cehov. Din 1943 dansează pe scena care a devenit simbolul artei ei, cea de la Balșoi, din Moscova. Cam două decenii au trecut de la momentul în care marea dansatoare ar fi trebuit să se gîndească la clipa retragerii căci, în mod obișnuit, cariera unei balerine sfîrșește undeva între vîrsta de 40 și 50 de ani. Foarte puține mari balerine ale lumii au avut puterea de a continua, au găsit resursele de maturitate psihică și forță fizică pentru a dansa mai departe la nivelul cerut de statutul teatrelor din care fac parte. O altă balerină sovietică, Galina Ulanovna, este una dintre acestea. Alta se numește Margot Fonteyn, iar în Cuba, marea balerină Alicia Alonso încă mai dansează la vîrsta de 64 de ani.

Dar, așa cum remarca criticul muzical suedez Erik Näslund de la **Svenska Dagbladet** într-o subtilă analiză dedicată artei baletului și contribuției excepțional de valoroase pe care o aduce în istoria acestei arte balerina sovietică, nu este extraordinar

faptul că Plisețkaia dansează la vîrsta de 61 de ani: „vîrsta geniului nu are ceva comun cu cea de pe certificatul de naștere. Există dansatori cu o tehnică mai bună, dar nu tehnica este cea care îi diferențiază atît de mult pe marii dansatori de restul colegilor lor cu resurse mai modeste. Este cu totul altceva, este vorba de o calitate a prezenței scenice care o pune extraordinar de clar în evidență.

Să privim, de exemplu, modul în care balerina dansează **Moartea lebedei**, această piesă care a devenit într-un anume fel simbolul ei personal. Trebuie să fii un dansator de talia ei ca să poți reda întreaga măreție acestui moment de solistică coregrafică cu o durată de trei minute atît de adesea parodiat. Plisețkaia intră în scenă cu spatele. Recreează, oare a cîta oară, Lebăda, în limbajul baletului contemporan.

Ține audiența în palmă. Căci, cu adevărat, iată inconfundabila linie frîntă a mîinii sale, extraordinara fluiditate și flexibilitate a brațelor sale care i-au adus aclamații îndelungi pe toate scenele lumii; iată, reale, aripile lebedei. Fiecare deplasare, fiecare ușoară mișcare a corpului ei sînt încărcate de semnificații, intensitatea ei este, totodată, lirică și dramatică. Asemenea atitor alți dansatori ruși, Plisețkaia este o perfectă balerină, dansînd cu tot corpul, participînd total la spectacol, niciodată în stare de indiferență sau pasivitate.

Oare știe de cîte ori a dansat **Moartea lebedei?** Am întrebat-o acest lucru în cabina ei după un spectacol în care murise de două ori pe scenă, iar aplauzele ce zguduiau pereții anunțau dorința publicului de a o mai vedea încă o dată.

«Mi-e teamă că nu le-am numărat niciodată — mi-a răspuns ea, dar trebuie să fie de cel puțin cîteva mii de ori. Am dansat toată viața, începînd cu școala de balet de la Moscova în anii '40. Este o piesă pe care nu o poți niciodată pregăti dinainte. Întotdeauna o improvizez. Cred că am compus aproximativ o sută de versiuni diferite».

Aceasta face ca, de la spectacol la spectacol, piesa de balet să capete de fiecare dată o nouă viață. Te face să uiți că a fost creată în 1905 pentru marea ei predecesoare, Anna Pavlova, cea care, la rîndul ei, a uluit lumea prin marele său talent.

Plisețkaia, la rîndul ei, este bine cunoscută în întreaga lume, avînd balete create special pentru ea anume de mari coregrafi ai lumii cum ar fi Maurice Béjart și Roland Petit. Atunci cînd ea și-a făcut debutul în 1972 în noua sa calitate de coregraf cu baletul **Karenina**, Pierre Cardin a venit la Moscova pentru a desena costumele, iar de atunci încoace colaborarea celor doi a continuat neîntrerupt. În anii din urmă a activat ca director al unui mare balet din lume, baletul Operei din Roma.

Plisețkaia provine dintr-o familie cu o îndelungată tradiție muzicală. Fratele ei este, de asemenenea, dansator. Soțul ei îi compune muzică pentru balete. Dar ce a făcut ca balerina să înceapă să lucreze propriile ei spectacole?

«Sînt foarte exigentă cu mine însămi, sînt la fel de exigentă cu ceilalți. Sînt foarte exigentă atunci cînd este vorba despre artă. Nu tot ceea ce văd în domeniul dansului este pe gustul meu. Așa că trebuia să încerc un nou mod de a mă autodepăși».

Și a reușit să încarneze chiar complexa psihologie a unui erou al lui Cehov, spectacolul său cu **Pescărușul**, reprezentat acum doi ani la Gothenburg, fiind un succes de public și de critică rar întîlnit. Și ea este dotată în mod extraordinar pentru a realiza acest tip de performanță unică, deoarece nu este numai o mare dansatoare, ci și o mare actriță.

În 1969, atunci cînd Maia Plisețkaia a dansat la New York cu prilejul turneului Teatrului Bolșoi, Diana Vreeland a exclamat, extaziată: „Iată un talent care domină lumea!". Și, de atunci, milioane de oameni au confirmat, cu profundă admirație, acest adevăr.

Adaptare și traducere U. CRISTIAN

PANSEURI

● **Spiritul timpului.** Cărțile despre eșec au succes; cele despre succes sînt un eșec.

● Bărbații văd cu ochii, femeile atrag cu ei.

● Lumea-i formată doar din îndrăgostiți: foști, viitori și prea puțini actuali.

● Profesorii nu pot înțelege că elevii devin la rîndul lor profesori.

● Ce poate fi mai interesant decît o carte bună?! Fără îndoială, autorul ei.

● Un lucru început este pe jumătate terminat — se știe! Dar jumătatea a doua este mult mai mare...

● **Neîmplinire.** Și-a fixat idealul de viață tîrziu; n-a mai avut timp să-l comunice nimănui...

● Cel mai dificil drum este spre tine însuți.

● Vedem cu ochii minții și memorăm cu retina.

● Nu constituie un păcat să-i ajuți pe alții și să dorești să se afle acest lucru!

Chiar dacă rufele se spală în familie, tot afară, la soare se usucă.

● Adesea, confundăm „simțul realității" unei persoane cu „modestia" ei.

● În ordine spirituală, cînd împrumuți de la alții, sărăcești; cînd dăruiești, te împlinești!

● — Escu se laudă că a ajus mîna dreaptă a directorului...

— Nu-i de mirare: directorul este stîngaci!

● **Psihologică**

— Memoria te lasă, așa, dintr-o dată?

— Nu, mai întîi te face de rușine.

● **Pedagogică**

Sancționăm greșeala, pentru că îi iubim pe cei ce greșesc.

● **Spirit autocritic**

Idealurile altora nu sînt decît meschine interese, în timp ce ale noastre...

● **Precizare**

— Gîndim diferit, nu mai avem ce discuta!

— De gîndit, gîndim la fel, interesele sînt diferite...

● **Împotriva lăcomiei**

Să ne gîndim mereu că nu noi înghițim pămîntul, ci pămîntul ne înghite pe noi.

Replici

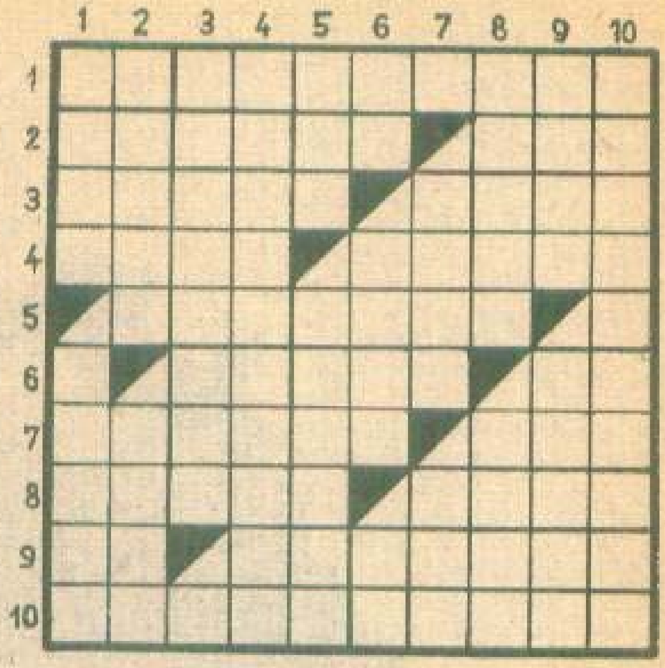

ORIZONTAL:

1) Utilizatori publici, în limbajul curent (sing.) 2) Vocea a doua (pl.) — Anunțate din prima clipă 3) Bază de lansare în lumea stelelor — Ridicat cu greutate într-un picior 4) Coloratura pădurii — Aut de poartă 5) Mișcare de accelerație 6) A pierde din bunul simț — La aceeași adresă... nouă) 7) Cutia poștală (pl.) Traseu urmat de sudori 8) Încetul cu încetul — Venit nemeritat 9) Lumina rampei! — Repetă ca la carte 10) Schimb de locuri (pl.).

VERTICAL:

1) Merge la sigur — Arată o diferență de valoare (pl.) 2) Cuvinte de dor (sing.) — Un protector sus-pus 3) Cu nume comune (fem.) 4) Etapă pe drumul împlinirilor 5) Nesuferitul printre oameni — Fugar în noapte 6) Începe să miște! — Prezente în parte la datorie — Mijloc de precizat! 7) Tăietori de lemne — Vorbește din mișcare 8) Strălucirea minilor în noapte — Intervenție din aproape în aproape 9) Parțial meritorie! — Un tip plin de originalitate 10) Termen de refacere.

● Prietenia se întreține cu dovezi, așa cum focul se menține viu, punînd continuu lemne.

● **Infatuare**

— Și ce credeți că vă recomandă pentru ocuparea acestui post de conducere?

— Nu greșesc de două ori în același fel.

● Nu-i totul să fii om bun; important este...la ce!

● **Autocunoaștere**

Lungul drum spre tine însuți.

● Inspirația vine lucrînd, așa cum pofta vine mîncînd.

● **La restaurant**

— Vodcă, cincizeci sau o sută?

— Omul drept nu umblă cu jumătăți de măsură!

● Am auzit de atîtea ori oameni văicărindu-se: „Ce să mă fac cu tine?!", dar niciodată: „Ce să mă fac cu mine?!"

● **Savantul**

A munci toată viața pentru clipa întîlnirii cu descoperirea.

● **Școlară**

Schimbarea sălilor de clasă, bucuria elevilor.

● **Om civilizat**

A avea stil în relațiile interpresonale.

● Țesătura de idei — cel mai rezistent material.

● **Matematică**

— Ce te face să crezi că vei rezolva corect exercițiul la aritmetică?

— Am gumă bună, tovarășa!

● Îmbătrînim cu adevărat dacă începem să ne contabilizăm eșecurile.

● Cînd scriu despre om nu mă gîndesc la funcțiile sale metabolice, ele sînt un accident al naturii.

●— Nu te-ai schimbat, n-ai îmbătrînit deloc!

— Geniile nu au vîrstă! — acceptă consesiv Mitică.

● Directorul crede că lumea nu poate trăi fără el, eu sînt convins că poate foarte bine exista fără mine.

● Cu cît clădirea e mai înaltă, cu atît fundația este mai adîncă. Creația culturală urmează aceeași regulă: te ridici spre universal, cufundîndu-te în național.

● **Formula succesului**

Ușurință în scriere, greutate în scris.

SEPTIMIU CHELCEA

PANSEURI

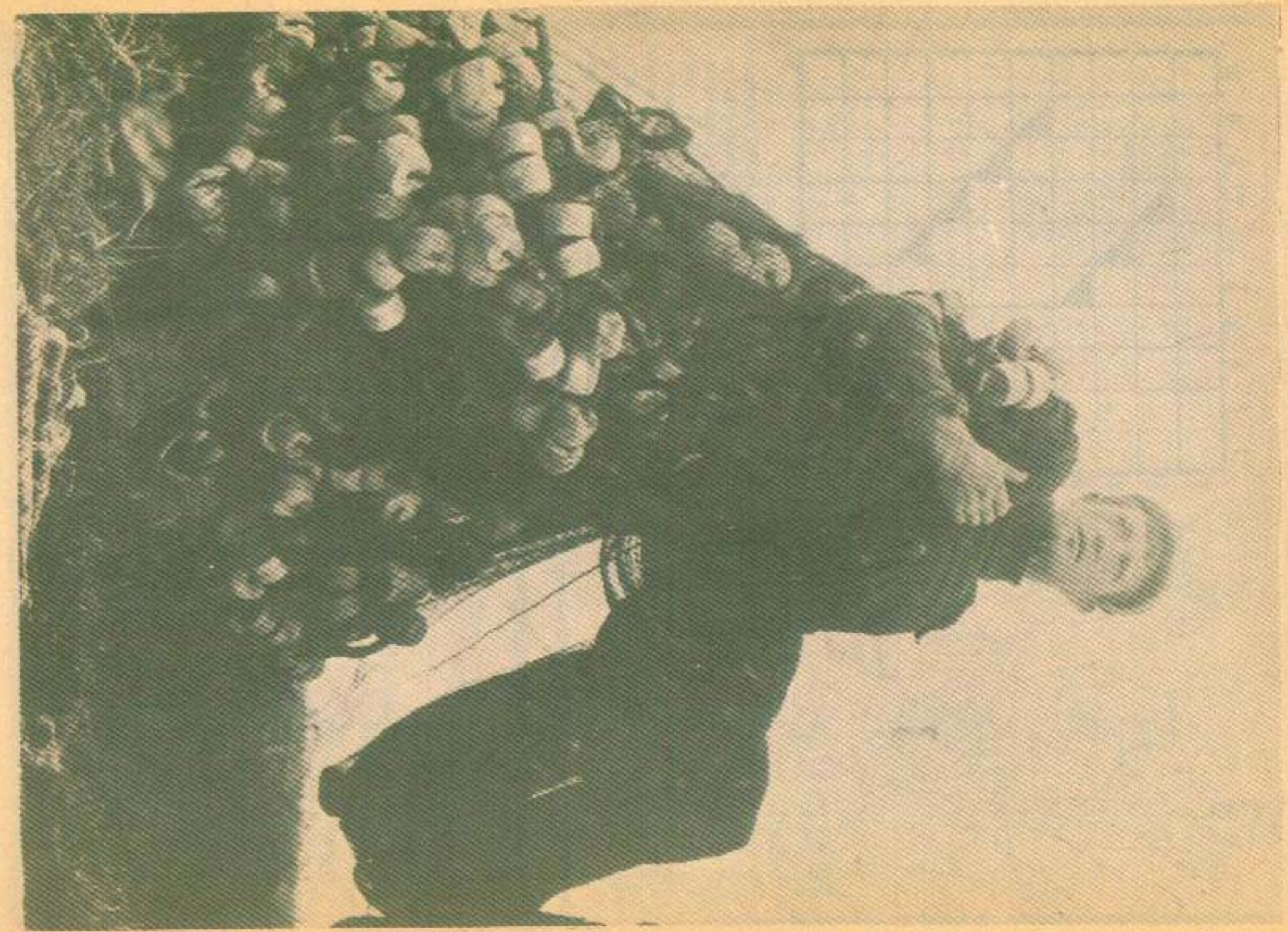

Fotografie de EMIL PLECAN

Întîmplări cu tîlc

CÎINELE ŞI CAPRA

O capră se împrietenise cu cîinele ciobanului. Cîinele o păzea întruna. Pînă şi noaptea moţăia în apropierea ei. Iarna dormeau spate în spate ca să le fie mai cald. Iar cînd ciobanul ieşea cu turma în pădure, cîinele era tot în preajma ei, apărînd-o de lupi.

Odată însă Vulpea o pîndi şi găsind-o singură, îi zise:

— Degeaba îţi închipui că ţi-e prieten. Cîinele tot cîine rămîne! Mai deunăzi l-am auzit chiar cu urechile mele cînd s-a vorbit cu lupul să te mănînce amîndoi. Aşteaptă doar momentul prielnic ca să-l poată chema!

Capra se miră, dar plecă urechea la vorbele vulpii şi începu să fugă de prietenul său. Nu-i mai răspundea nici la „bună ziua". Cîinele se simţi jignit şi o lăsă de capul ei să se bage în toate hăţişurile pădurii. Aşa o găsi într-o bună zi lupul, departe de turmă şi o înfulecă nestingherit de nimeni. Degeaba strigă ea la început jalnic după ajutor, cîinele nu-i mai sări în apărare, ba mai mult, le spuse şi celorlalte capre:

— Cine se îndoieşte de prieteni, se bate singur cu duşmanii săi...

PENTRU CINE SE COACE MĂRUL

Un om sădise un pui de măr în grădina sa şi avea grijă de el ca de ochii din cap.

Veni vremea şi pomul cel tînăr îi rodi un măr. Unul singur, ce-i drept, dar de o rară frumuseţe. Omul nu mai putea de bucurie, şi nu se îndura să-l rupă, deşi era gata să cadă şi singur de copt ce era. Dar tocmai atunci trecu pe-acolo un alt om, întinse mîna şi-l rupse.

— Stai, hoţule! Stai, ticălosule! începu să strige gospodarul. De atîta vreme îi port de grijă, iar tu doar ai trecut şi l-ai rupt. Frumuseţea asta e a mea!

— Frumosul măr nu e al celui ce-l îngrijeşte, ci al celui ce-l rupe! îl contrazise celălalt.

— Auziţi-l, oameni buni, auziţi-l ce prăpăstii vorbeşte! se înfurie gospodarul. Pentru tine l-am crescut eu?

— Să întrebăm mărul să ne spună el pentru cine s-a copt! propuse trecătorul.

Nu era altă ieşire, întrebară mărul, şi el le zise:

— Cît timp mă coc, tot nădăjduiesc să treacă cineva care să mă rupă şi să mă încerce... Altfel de ce mai trăiesc?...

Fapt divers pe mapamond

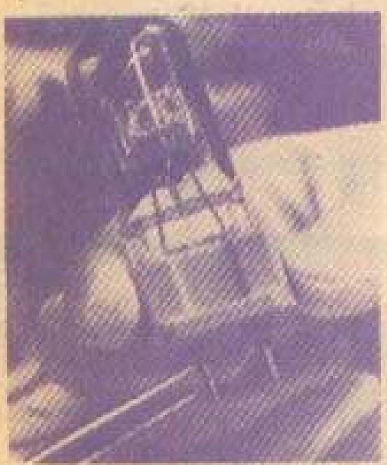

O nouă generaţie de becuri cu halogen fabricate de Osram-werk (Berlinul Occidental) şi-a făcut intrarea în lume; fiecare bec luminează de şase ori mai puternic şi are o fiabilitate tot de şase ori mai mare faţă de becul obişnuit. Se prevede ca micul bec să lumineze cel puţin 6.000 de ore. A fost denumit „Power-Star" şi este foarte util în iluminatul vitrinelor, al scuarurilor şi parcurilor, fiind deosebit de puternic.

Semnăturile clienţilor băncilor pot fi, de curînd, verificate de computer. În decurs de cîteva secunde se poate stabili dacă cel care a semnat cecul este şi posesorul lui. Se introduce pe cale optică semnătura într-un „Scanner". Datele obţinute sînt transferate unui computer personal, care a înmagazinat semnătura şi care o proiectează pe un ecran. Semnalmentele grafice pot fi obţinute nu numai în cadrul unei bănci, ci de la orice filială a acesteia prin computerul central al băncilor.

Nu începe de nicăieri şi nu se termină nicăieri: uriaşa panglică de granit — „Continuitatea" — considerată a fi una dintre cele mai mari sculpturi în piatră din lume, se află în faţa turnurilor de sticlă ale Băncii germane din Frankfurt pe Main. Lucrarea, în greutate de 200 tone, aparţine sculptorului elveţian Max Bill. A fost sculptată într-un monolit ce provine din cariera de la Scarraciana (Sardinia). Istoria ei artistică, dar şi complicatul transport din Sardinia la Frankfurt sînt prezentate într-un album de fotografii apărut la editura Busch din Dortmund.

Max Bill, în vîrstă de 78 de ani, şi-a visat „Continuitatea" încă de acum 40 de ani, dar abia acum şi-a putut vedea realizat visul.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1						■					
2							■				
3	■				■						■
4			■			■				■	
5				■				■			
6							■				
7		■			■						
8							■				
9					■				■		
10						■					
11				■							

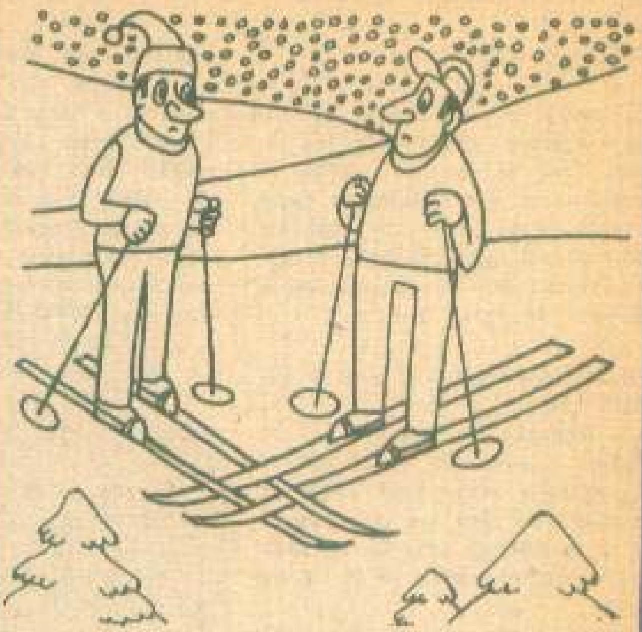

Iarna

ORIZONTAL:

1) „La mulți ani!" — Revelionul de-a lungul timpului (pl.) 2) Ciocnite cu urări — Întinse la petreceri 3) Oferit la alegere — Ninge... 4) Primele răvașe! — Stau la masă! — Soți ce-și pierd capul! 5) Ieșit în centru! — Uitat în țarc! — Îmbrăcăminte albă de Revelion 6) Ajunsă-n acest loc — Bătaie obișnuită în timpul dansului 7) Luată din vad! — Suport pentru o friptură bună 8) Trupă de petrecăreți — Ornată de sărbătoare 9) Materialele din sac (sing.) — Trimis înainte! — Sărbătorit de Revelion 10) De-ale gurii, aduse-n discuție — Fac față unor femei frumoase 11) Se prinde-n perinițăl — Bucuria petrecerii

VERTICAL:

1) Puse-n 'cupă! — Sărbătoarea Anului Nou 2) Epistole de Revelion — A da strălucire lucrurilor 3) Încep plugușorul! — Vin la masă (sing.) 4) Mac... pe varză — Exprimat în urări 5) Plin de bere! — Păstrător al obiceiurilor de iarnă — „La mulți ani!"... o dată 6) Femeia de aseară! — Cuprins de vrajă 7) Se manifestă cu căldură — Exprimarea veseliei 8) Pudră de Revelion — Semn de emoție 9) Pernă în formă de cerc! — Satul pînă la urmă! 10) Stă... aiurea! — Expuneri în văzul lumii 11) Final de recepție! — Se manifestă zgomotos la miezul Revelionului

UMOR

● Fiica unui om de afaceri a venit la întîlnirea cu logodnicul ei foarte abătută:

— Dragul meu, tata e complet ruinat...

— Nu mă miră, a răspuns tînărul. Am știut că va face totul ca să ne despartă.

● Telegrama omului de afaceri: „Telegrafiați urgent cum s-a terminat procesul".

Telegrama avocatului: „Adevărul a triumfat".

Telegrama omului de afaceri: „Faceți recurs".

● — Domnule director, cît timp ați lipsit, a venit un individ cu o mutră înspăimîntătoare, care zicea că vrea să vă rupă oasele.

— Și tu ce-ai spus?

— Că îmi pare rău, dar că nu sînteți în birou.

● La Roma, un american oprește pe stradă un trecător și-l întreabă, într-o italiană aproximativă:

— Supărați, unde e San Pietro?

— În cer, unde vrei să fie, răspunse inocent acesta, văzîndu-și mai departe de drum.

● Medicul către pacientă: spuneți-mi, doamnă, ce vă supără?

— Cel mai mult mă supără băiatul meu, dar la dv. am venit din cauza reumatismului.

Fotografie de MARIN PETRESCU

La ora cînd citiți aceste rînduri,
colectivul redacțional
pregătește noul Almanah 89
Vă propunem o posibilă copertă
și o întrebare:
„Așa va arăta coperta
almanahului nostru"?

Așteptăm cu nerăbdare sugestiile dvs!

Prezentarea grafică și tehnoredactarea: GEORGE ECLISERESCU

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" — București

sub comanda nr. 70 201

Almanah
Scînteia tineretului

SCÎNTEIA TINERETULUI

23 LEI

ALMANAH '88